

MICHAŁ SIERAKOWSKI, ARKADIUSZ NOWAK, PAWEŁ ŻYŁA

REZERWATY PRZYRODY

W WOJEWÓDZTWIE OPOLSKIM

PRZESZŁOŚĆ, TERAŹNIEJSZOŚĆ, PRZYSZŁOŚĆ

Rezerваты przyrody - czas na comeback!

Nawet pobieżna analiza stanu ochrony rezerwatowej w Polsce prowadzi do wniosku, że ostatnie kilkanaście lat w tej dziedzinie to permanentny kryzys. Pomimo zawartej w programie wykonawczym Krajowej Strategii Ochrony Różnorodności Biologicznej na lata 2007-2013 oceny, że potrzebujemy jeszcze co najmniej kilkaset rezerwatów, były lata, kiedy w całej Polsce powstawało ich zaledwie kilka. Są województwa, w których od wielu lat nie powstał żaden. Powierzchnia objęta w Polsce ochroną rezerwatową to zaledwie 0,5% powierzchni kraju, 8 razy mniej niż w Niemczech, 16 razy mniej niż w niektórych niemieckich landach, np. w sąsiadującej z Polską Brandenburgii!

Nie posiadamy dziś żadnej aktualnej koncepcji rozwoju sieci rezerwatowej, ani w skali Polski, ani poszczególnych województw. Nie mają ich też zarządcy kluczowych dla ochrony rezerwatowej gruntów. Ochronie rezerwatowej nie podlegają obszary kwalifikujące się do niej w sposób bezsporny, kluczowe dla ochrony przyrody nie tylko Polski, ale i Europy, np. torfowiska doliny Rospudy.

Tymczasem rezerваты to ciągle najskuteczniejsza forma ochrony i trwałego zabezpieczenia przyrody. Istnienie ich racjonalnej sieci, chroniącej reprezentatywną część naturalnych ekosystemów i siedlisk ginących gatunków, jest warunkiem koniecznym skutecznej ochrony przyrody w Polsce.

Dostrzegając pilną potrzebę pobudzenia aktywności w zakresie ochrony rezerwatowej, Klub Przyrodników, przy współpracy szerokiego grona przyrodników i skupiających ich organizacji, zamierza stworzyć współczesną koncepcję rozwoju ochrony rezerwatowej w Polsce. W oparciu o najlepszą dostępną wiedzę, analizujemy aktualny stan ochrony rezerwatowej, gromadzimy informacje o obiektach kwalifikujących się do ochrony i tworzymy społeczną koncepcję stopniowego uzupełniania sieci rezerwatów.

Zasadniczy mechanizm akcji **Rezerваты przyrody - czas na comeback!** opiera się na społecznym zaangażowaniu przyrodników. W każdym województwie akcją kierują **koordynatorzy regionalni** – specjaliści z zakresu ochrony przyrody, lub ich zespoły, współpracujący z zainteresowanymi osobami i instytucjami, gromadzący i weryfikujący dane.

W perspektywie 2 – 3 lat przeanalizowane zostaną archiwalne koncepcje ulepszenia ochrony rezerwatowej, projekty i propozycje rezerwatów zawarte w istniejącej literaturze i dokumentach, programach ochrony przyrody nadleśnictw oraz materiałach lokalnych przyrodników. Wymagające tego propozycje zostaną zweryfikowane w terenie. Granice projektowanych obiektów zostaną wprowadzone do systemu GIS, a opisy zgromadzone w publicznie dostępnej bazie danych.

Koncepcje dla województw, a następnie koncepcję krajową, zawierające nie tylko propozycje uzupełnienia sieci, ale także charakterystykę i ocenę ich aktualnego stanu, będziemy publikować jako recenzowane wydawnictwa naukowe. Prezentowana książka, dotycząca województwa opolskiego, jest drugą po wydanej w roku 2018 monografii rezerwatów woj. lubuskiego. Równocześnie wydajemy opracowanie dla województwa łódzkiego, a wkrótce kolejne.

Liczymy na zaangażowanie w akcję szerokiego grona przyrodników. Nie oznacza to oczywiście bezkrytycznego przyjmowania wszelkich propozycji, będą one analizowane i weryfikowane przez koordynatorów. Liczymy także na zainteresowanie i przychylność administracji ochrony przyrody oraz zarządców i właścicieli gruntów. Szczegółowe materiały dotyczące akcji znaleźć można na stronie www Klubu Przyrodników (www.kp.org.pl), a także na stronach **organizacji współpracujących** wskazanych na 3 stronie okładki.

MICHAŁ SIERAKOWSKI, ARKADIUSZ NOWAK, PAWEŁ ŻYŁA

REZERWATY PRZYRODY

W WOJEWÓDZTWIE OPOLSKIM

PRZESZŁOŚĆ, TERAŹNIEJSZOŚĆ, PRZYSZŁOŚĆ

WYDAWNICTWO KLUBU PRZYRODNIKÓW, ŚWIEBODZIN

Michał Sierakowski, Arkadiusz Nowak, Paweł Żyła
Rezerваты przyrody w województwie opolskim
- przeszłość, terażniejszość, przyszłość

Michał Sierakowski - Stobrawski Park Krajobrazowy,
Ładza, ul. Reymonta 3, 46-034 Pokój

Arkadiusz Nowak - Polska Akademia Nauk, Ogród Botaniczny
– Centrum Zachowania Różnorodności Biologicznej,
ul. Prawdziwka 2, 02-973 Warszawa-Powsin;
Instytut Biologii, Uniwersytet Opolski, 45-052 Opole

Paweł Żyła - Opolskie Towarzystwo Przyrodnicze
ul. ks. B. Domańskiego 69h/6, 45-819 Opole

© 2020 Wydawnictwo Klubu Przyrodników

Recenzenci: dr Krzysztof Badora, Paweł Pawlaczyk

Redaktor serii: dr Andrzej Jermaczek

Redakcja techniczna: Hanna Garczyńska, Tomasz Krzyśków

Opracowanie kartogramów: Łukasz Kwaśny

Zdjęcie na okładce: Michał Sierakowski

Tłumaczenie streszczenia: Marcin Sęk

Wydawnictwo Klubu Przyrodników, ul. 1 Maja 22, 66-200 Świebodzin,
www.kp.org.pl, email: kp@kp.org.pl, tel: 683828236

Sprzedaż książki prowadzi Wydawnictwo

Druk: Drukarnia SZMYDT

ISBN 978-83-63426-34-7

WSTĘP 5

PRZESZŁOŚĆ 11

Arkadiusz Nowak

TERAŻNIEJSZOŚĆ 31

Michał Sierakowski, Paweł Żyła

Rezerваты leśne 55
Rezerваты florystyczne 115
Rezerваты torfowiskowe 125
Rezerваты muraw kserotermicznych 131
Rezerваты przyrody nieożywionej 137

PRZYSZŁOŚĆ 143

Michał Sierakowski

Rezerваты leśne 157
Rezerваты wodne 243
Rezerваты geologiczne 255
Inne obiekty 267
Pozostałe obszary 275

PODSUMOWANIE 281

Bibliografia 292
Summary 297
Indeks nazw rezerwatów 299

WSTĘP

*Proponowany do ochrony obszar „Dąbrowy Kuźnickie”
Fot. Michał Sierakowski*

Kruszczyk siny - ściśle chroniony gatunek w proponowanym rezerwacie „Ujście Nisy”. Fot. Michał Sierakowski

Rezerwaty przyrody to forma ochrony, która podobnie jak parki narodowe i pomniki przyrody, ma najdłuższą tradycję w historii ochrony przyrody, a także jest najbardziej znaną i wciąż respektowaną jej formą. Wynika to z pewnością z długiej historii tworzenia i badania rezerwatów oraz silnego odcisnięcia w świadomości społecznej, a także najwyższych rygorów ochronnych jakie do tej formy są przypisane. Tworzenie rezerwatów jest jedną z najskuteczniejszych metod obszarowej ochrony dziedzictwa przyrodniczego, bowiem tylko w nich i parkach narodowych każda forma działalności musi być podporządkowana celom ochrony walorów przyrodniczych. Spójna i bogata sieć rezerwatów jest zatem podstawowym gwarantem właściwego stanu ochrony gatunków i ekosystemów danego obszaru, a zbyt powolne jej tworzenie lub niedoskonałość takiej sieci mogą stać się przyczyną poważnego kryzysu w ochronie przyrody regionu.

W ostatnich latach na terenie województwa opolskiego można dostrzec przejawy stagnacji w zakresie ustanawiania rezerwatów. Wczesniejsze propozycje nowych obiektów, jak i całej sieci rezerwatowej są pomijane w dokumentacjach planistycznych i widnieją często tylko w pozycjach bibliograficznych lub są całkowicie zapomniane. Niestety, w wielu przypadkach beczynność i utrata wiary, tak po stronie wnioskujących, najczęściej przyrodników, jak i po stronie ustanawiających rezerwaty, czyli urzędników, może spowodować nieodwracalne straty. Nie zawsze projekt rezerwatu można odłożyć na kilka czy kilkanaście lat. Często bowiem tzw. życie, w tym przede wszystkim działalność gospodarcza, szczególnie rolnicza i leśna, a czasem brak zabiegów ochronnych, mogą doprowadzić do bezpowrotnej utraty walorów obszaru.

Oczywiście sieć rezerwatów na żadnym obszarze nigdy nie osiągnie ostatecznego i doskonałego kształtu. Różne procesy pozytywnie i negatywnie oddziałujące na przyrodę, zmiany organizacyjne i prawne powodują, że sieć rezerwatów stale należy monitorować, uzupełniać i doskonalić. W przypadku województwa opolskiego, na którego terenie ustanowiono jedynie 37 rezerwatów, pokrywających niespełna 0,1% powierzchni regionu (najmniej w Polsce), należy bezwzględnie wrócić do wszystkich dawnych propozycji, zweryfikować je i jak najszybciej przygotować dokumentacje projektowe, aby móc prawnie zabezpieczyć najcenniejsze obszary województwa z wykorzystaniem tej najskuteczniejszej formy ochrony.

Na terenie rezerwatów przyrody obowiązują zakazy wskazane w art. 15 ust. 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2020 poz. 55).

W rezerwach przyrody zabrania się:

- 1) budowy lub przebudowy obiektów budowlanych i urządzeń technicznych, z wyjątkiem obiektów i urządzeń służących celom rezerwatu przyrody;
- 2) (uchylony);
- 3) chwytania lub zabijania dziko występujących zwierząt, zbierania lub niszczenia jaj, postaci młodocianych i form rozwojowych zwierząt, umyślnego płoszenia zwierząt kręgowych, zbierania poroży, niszczenia nor, gniazd, legowisk i innych schronień zwierząt oraz ich miejsc rozrodu;
- 4) polowania, z wyjątkiem obszarów wyznaczonych w planie ochrony lub zadaniach ochronnych ustanowionych dla rezerwatu przyrody;
- 5) pozyskiwania, niszczenia lub umyślnego uszkodzenia roślin oraz grzybów;
- 6) użytkowania, niszczenia, umyślnego uszkodzenia, zanieczyszczenia i dokonywania zmian obiektów przyrodniczych, obszarów oraz zasobów, tworów i składników przyrody;
- 7) zmiany stosunków wodnych, regulacji rzek i potoków, jeżeli zmiany te nie służą ochronie przyrody;
- 8) pozyskiwania skał, w tym torfu, oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt, minerałów i bursztynu;
- 9) niszczenia gleby lub zmiany przeznaczenia i użytkowania gruntów;
- 10) palenia ognisk i wyrobów tytoniowych oraz używania źródeł światła o otwartym płomieniu, z wyjątkiem miejsc wyznaczonych przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska;
- 11) prowadzenia działalności wytwórczej, handlowej i rolniczej, z wyjątkiem miejsc wyznaczonych w planie ochrony;
- 12) stosowania chemicznych i biologicznych środków ochrony roślin i nawozów;
- 13) zbioru dziko występujących roślin i grzybów oraz ich części, z wyjątkiem miejsc wyznaczonych przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska;
- 14) połowu ryb i innych organizmów wodnych, z wyjątkiem miejsc wyznaczonych w planie ochrony lub zadaniach ochronnych;
- 15) ruchu pieszego, rowerowego, narciarskiego i jazdy konnej wierzchem, z wyjątkiem szlaków i tras narciarskich wyznaczonych przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska;
- 16) wprowadzania psów na obszary objęte ochroną ścisłą i czynną, z wyjątkiem miejsc wyznaczonych w planie ochrony, psów pasterskich wprowadzanych na obszary objęte ochroną czynną, na których plan ochrony albo zadania ochronne dopuszczają wypas oraz psów asystujących w rozumieniu art. 2 pkt 11 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721, z późn. zm.);
- 17) wspinaczki, eksploracji jaskiń lub zbiorników wodnych, z wyjątkiem miejsc wyznaczonych przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska;
- 18) ruchu pojazdów poza drogami publicznymi oraz drogami wskazanymi przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska;
- 19) umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną przyrody, udostępnianiem rezerwatu przyrody, edukacją ekologiczną, z wyjątkiem znaków drogowych i innych znaków związanych z ochroną bezpieczeństwa i porządku powszechnego;
- 20) zakłócania ciszy;
- 21) używania łodzi motorowych i innego sprzętu motorowego, uprawiania sportów wodnych i motorowych, pływania i żeglowania, z wyjątkiem akwenów lub szlaków wyznaczonych przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska;
- 22) wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu;
- 23) biwakowania, z wyjątkiem miejsc wyznaczonych przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska;
- 24) prowadzenia badań naukowych -bez zgody regionalnego dyrektora ochrony środowiska;
- 25) wprowadzania gatunków roślin, zwierząt lub grzybów, bez zgody ministra właściwego do spraw środowiska;
- 26) wprowadzania organizmów genetycznie zmodyfikowanych;
- 27) organizacji imprez rekreacyjno-sportowych -bez zgody regionalnego dyrektora ochrony środowiska.

Książka ta jest podsumowaniem stanu dotychczasowej ochrony rezerwatowej w województwie, ale przede wszystkim wskazaniem możliwości rozwoju sieci rezerwatów. Przedstawia rys historyczny ochrony rezerwatowej, poddaje analizie obecny stan oraz proponuje zadania na najbliższą przyszłość. Jako efekt naszych przemyśleń i analiz dostępnych materiałów, w oparciu o najnowszą wiedzę o przyrodzie regionu i zasady biologii konserwatorskiej, przedstawiamy koncepcję rozwoju ochrony rezerwatowej w województwie opolskim, której głównym celem jest skuteczna ochrona i zachowanie najbardziej zagrożonych walorów przyrodniczych.

Książka ta nie powstałaby gdyby nie pomoc wielu Osób związanych z ochroną przyrody regionu, które udostępniły zdjęcia, materiały oraz przekazywały informacje o najcenniejszych i wartych ochrony miejscach. A także tym, które na różnych etapach powstawania książki, czytały i korygowały kolejne wersje tekstu nadając jej ostateczny kształt oraz swoim zaangażowaniem w ochronę przyrody istotnie przyczyniły się do tego, że kilkadziesiąt miejsc wartych ochrony rezerwatowej udało się uwzględnić w naszym opracowaniu.

Przed wszystkim dziękujemy Andrzejowi Jermaczekowi za to, że nam zaufał i powierzył to odpowiedzialne zadanie. Za poświęcony czas, za motywowanie nas do działania oraz za kontrolowanie każdego etapu prac. Za włożoną w przygotowanie książki pracę dziękujemy całej redakcji Wydawnictwa Klubu Przyrodników.

Za wszechstronną pomoc, począwszy od pracy w terenie, na wsparciu merytorycznym skończywszy oraz za przesłane zdjęcia i wnikliwie uwagi szczególne podziękowania kierujemy do dra Grzegorza Hebdy.

Podziękowania kierujemy także do recenzentów, dra Krzysztofa Badory i Pawła Pawlaczyka, którzy z uwagą przeczytali kolejne wersje tej książki oraz wnieśli do niej liczne merytoryczne uwagi.

Dziękujemy tym wszystkim, którzy podzielili się z nami wiedzą, doświadczeniem, dobrą radą, a także udostępnił nam do publikacji własne fotografie oraz materiały, dzięki którym książka stała się lepsza i ładniejsza. Za zdjęcia dziękujemy: Karolinie Olszanowskiej-Kuńce, Ireneuszowi Hebdzie, Piotrowi Zabłockiemu, Markowi Zarankiewiczowi, Kamilowi Kulpińskiemu, Elżbiecie Pigulskiej, Dominikowi Łęgowskiemu oraz Damianowi Rithalerowi.

Oddając książkę Czytelnikom wierzymy, że przyczyni się ona do poprawy skuteczności ochrony przyrody naszego pięknego regionu i pomoże w rozwijaniu sieci rezerwatów, które będą zabezpieczać dla przyszłych pokoleń najcenniejsze walory przyrodnicze Opolszczyzny.

*Rezerwat „Przyłęk” - jeden z pierwszych powojennych rezerwatów
w województwie. Fot. Kamil Kulpiński*

PRZESZŁOŚĆ
ARKADIUSZ NOWAK

Standorte der Steppenpflanzen am Kalkberge, 2 1/2 km südlich von Katscher und bei der Riesgrube Kösling 2 km westlich von Katscher. Meßtischblatt Deutsch-Neukirch (1 : 50 000).

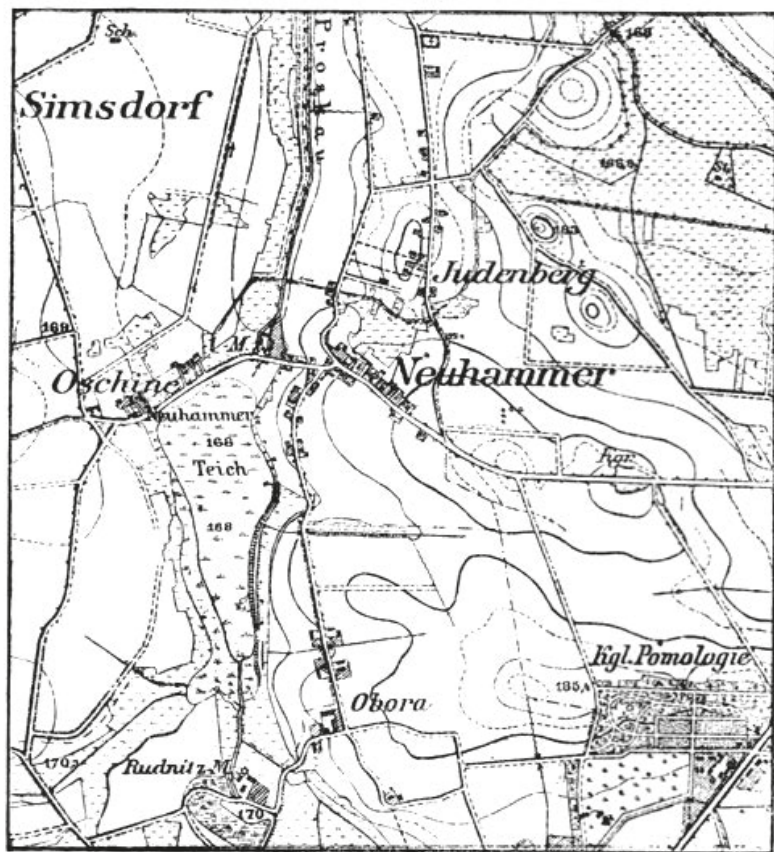
Okolice obecnego rezerwatu Gipsowa Góra na dawnej mapie

Historia tworzenia rezerwatów na terenie obecnego województwa opolskiego faktycznie „ginie w mrokach dziejów”. Wynika to z dość specyficznej historii tego obszaru, który w czasie, kiedy rodziły się w Europie idee ochrony przyrody i powstawały pierwsze rezerwaty przyrody, był częścią Prus. Ale były tu też silne wpływy myśli ochroniarskiej z obszaru Austro-Węgier i oczywiście Polski. Stąd różne opracowania dotyczące flory i fauny, a w konsekwencji ochrony przyrody powstawały w różnych środowiskach i w różnych językach, często ginęły i pozostawały jedynie przekazywanymi przez pokolenia opowieściami (np. historia badań florystycznych aptekarzy z tzw. Szkoły Botaników z Pawłowiczek¹). Dodatkowym utrudnieniem była dość dynamicznie zmieniająca się sytuacja administracji ochrony przyrody w Prusach na przełomie XIX i XX wieku. Nie wchodząc w szczegóły tych zmian, warto wspomnieć, że tereny dzisiejszego województwa były zarządzane a to z Opola, a to z Gliwic, z dużymi wpływami ośrodków z Wrocławia czy Katowic. Nie wszystkie dokumenty dotyczące pierwszych decyzji w sprawie ochrony obiektów i obszarów cennych pod względem przyrodniczym dotrwały do dzisiejszych czasów. Wiele z nich zaginęło podczas wojen, inne zostały świadomie zniszczone tuż po ustaniu działań wojennych po roku 1945.

Po przejściu terenu województwa przez polską administrację państwową, odpowiedzialnymi za ustanowienie nowego zarządu w zakresie ochrony przyrody zostali w latach 1945-1952 Pan inż. Tohl oraz inż. Stanisław Panczakiewicz z byłej Dyrekcji Lasów Państwowych w Bytomiu (Gilowski i Jeśman 1975). W tym czasie prowadzono głównie prace rozpoznawcze i zabezpieczające tereny chronione z czasów niemieckich. Inwentaryzowano dokumentację Biura Ochrony Przyrody, które tuż przed wojną znajdowało się w Gliwicach (Stacja Prowincjonalna dla Ochrony Pomników Przyrody, kierownik – prof. Gustaw Eisenreich)

1 Szkoła Botaników z Pawłowiczek (niem. Gnadenfeld) założona została przez Braci Morawskich, głównie przez przybyłych z Niemiec, Czech i Szwajcarii aptekarzy. Współpracowali oni z najwybitniejszymi naukowcami Uniwersytetów Holandii, Prus i Austro-Węgier. Już pod koniec XVIII wieku opracowali pierwsze listy florystyczne z okolic Płaskowyżu Głubczyckiego i Łużyc. Takie osoby jak Friedrich Wilhelm Kölbing czy Maksymilian Wetschky organizowały ekspedycje badawcze na Krym, w rejon basenu Morza Śródziemnego (Sycylia, Palestyna), na Powołże i piesze wycieczki w Tatry (!). Byli jednymi z pierwszych badaczy flory Tatr. Zostali upamiętnieni w nazwach gatunkowych roślin (np. *Linum wetschkyanum*).

Eisenreich: Der Neuhammer Teich

Mapa rejonu Stawu Nowokuźnickiego, za Eisenreich 1927a.

oraz dokonywano prób odszukania w terenie śladów obszarów chronionych, które były ustanowione przed rokiem 1945. W tym okresie Opolszczyznę wizytowali naukowcy z dużych ośrodków badawczych, takich jak Uniwersytet Jagielloński (prof. A. Medwecka-Kornaś, prof. J. Mądalski), Uniwersytet Wrocławski (prof. E. Kuźniewski) w celu odnalezienia rezerwatów, które były opisane w źródłach niemieckich.

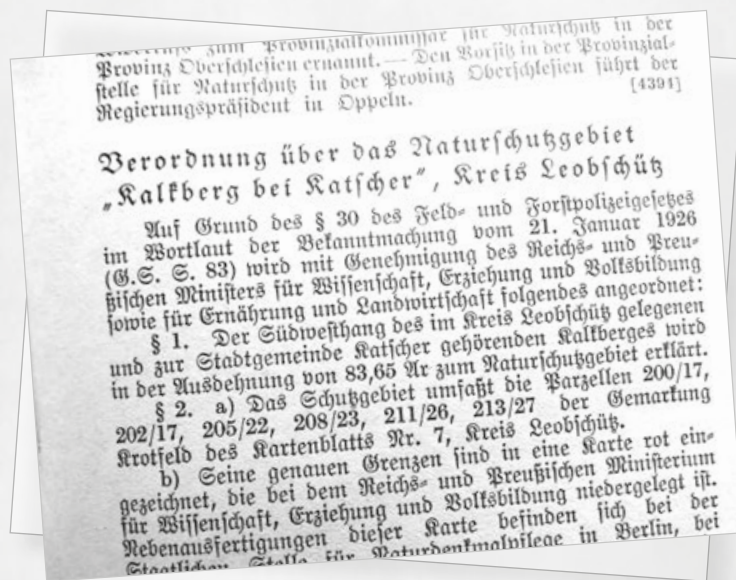
Nie są znane wszystkie obiekty obszarowej ochrony przyrody z czasów niemieckich na terenie dzisiejszego województwa opolskiego. Nie ma pewności co do ich pierwotnego statusu i dokładnej historii ustanawiania. Ale ponieważ dobrze odzwierciedlają dzieje tworzenia rezerwatów w Europie i na terenach dzisiejszej Polski, będąc w awangardzie tego procesu, warto wspomnieć o kilku najlepiej poznanych.

Podobnie jak w Polsce, jednym z pierwszych rezerwatów był rezerwat prywatny, tzw. Ptasi Raj w Rauden, a później pojawiło się kilka innych o zróżnicowanych ekosystemach, tworzonych przez administrację prowincji górnośląskiej na wnioski botaników i zoologów związanych głównie z Uniwersytetem Wrocławskim. Warto podkreślić, że dwa z tych obszarów (Naturschutzgebiet) były utworzone prawdopodobnie na wniosek naukowców z Królewskiej Akademii Rolniczej w Prószkowie – pierwszego ośrodka kształcenia na wyższym poziomie na terenie dzisiejszego województwa opolskiego. Utworzono je zarówno ze względów na potrzebę zachowania różnorodności biologicznej, ale także dydaktycznych, jak i badawczych, dzięki czemu pierwsze zajęcia terenowe na kursach botaniki i zoologii wykładanej w szkołach pomologii, mogły odbywać się w rezerwach Staw Nowokuźnicki (istniejący do dziś) i Judenberg (Żydowska Góra).

Pierwszy prywatny rezerwat założony został na prywatnych włościach Eberharda Dreschera k. Ligoty Wielkiej w gminie Otmuchów (Der Rauden). Ten stosunkowo niewielki fragment grądu (ok. 17 mórg) był objęty ochroną około roku 1920 jako rezerwat ptaków. Był on zidentyfikowany przez Niemców jako fragment prastarej słowiańskiej Przesieki – pasa puszczy oddzielającej plemiona Opolan od Ślążan. Granica ta biegła od podnóży Gór Opawskich, dolinami Nysy Kłodzkiej i Ścinawy, aż do ujścia Stobrawy i dalej na NE w kierunku Kluczborka i środkowej Polski. Urodzony w majątku rycerskim w Ligocie Wielkiej Eberhard Drescher był wielkim pasjonatem przyrody i kolekcjonerem, który podobnie jak hrabia Dzieduszycki (założyciel pierwszego w Polsce rezerwatu przyrody „Pamiętka Pieniacka”), nie

Eberhard Drescher. Za Cempulik i Hadaś 1995.

Fragment tekstu z periodyku *Naturschutz* z roku 1935, gdzie w dodatku *Nachrichtenblatt für Naturschutz* nr 10 jest opis rezerwatu Kalkberg bei Katscher

tylko tworzył obszary chronione, ale także wielkie kolekcje interesujących okazów flory, fauny, minerałów i zabytków etnograficznych. Już w pierwszych latach XX wieku Drescher podjął w okolicach Ligoty Wielkiej, Otmuchowa i Paczkowa szeroko zakrojone interdyscyplinarne badania naukowe, dzięki którym zgromadził bogate i starannie opracowane kolekcje. Jego wielki zbiór do dzisiaj można podziwiać w Muzeum Górnośląskim w Bytomiu jako tzw. „zbiór Dreschera” (Cempulik i Hadaś 1995). Dzięki profesjonalnym opisom roślin na etykietach Eberharda Dreschera, można było po ponad wieku poznać dokładne stanowiska wielu wymarłych obecnie roślin na terenie Śląska Opolskiego, w tym np. storczyka drobnokwiatowego *Orchis ustulata*. Niestety, w okresie powojennym nie zlokalizowano rezerwatu ornitologicznego w Rauden, nie podtrzymano jego ochrony. Być może było to związane z wątpliwościami dotyczącymi jego lokalizacji. Większa część bowiem terenów majątku została zalana przez nowo wybudowany (1933) Zbiornik Otmuchowski. Jednak dane zawarte w opisach Dreschera nie pozostawiają wątpliwości, że chodziło o kompleks leśny do dziś zachowany na wschód od Ligoty Wielkiej.

Jednym z najważniejszych obszarów rezerwatowych przed II wojną światową był, znany z bogactwa florystycznego już w XVIII wieku, teren okolic kopalni gipsu k. Kietrza. Pisał o nim jako o cennym zabytku przyrodniczym o nadzwyczaj bogatej i unikalnej florze już na początku XIX wieku Friedrich Wilhelm Kölbing, wychowanek znanej w całej Europie Szkoły Botaników z Pawłowiczek, świetny ekspert flory Śląskowozu Głubczyckiego i Łużyc (Syniawa 2009). W latach 20. XX wieku zaproponowano rezerwat roślinności pontyjskiej (Pontische Pflanzengemeinschaft der Gipsberge bei Katscher; Keilholz 1927, 1928). Prawną ochronę uzyskał on w roku 1935 jako „Rezerwat Wapienna Góra koło Kietrza” (niem. Naturschutzgebiet Kalkberg bei Katscher). Rezerwat znany był nie tylko z bogactwa gatunków kserotermicznych roślin, ale także miocenijskich bezkręgowców, które odkrywano w pokładach gipsu. Obszar ten był bardzo ceniony w świecie akademickim ówczesnych Niemiec, często odwiedzany przez entomologów, malakologów i geologów głównie z Gdańska i Berlina (m.in. prof. Wangerin Walter). To właśnie na poszukiwanie rezerwatu stepowego k. Kietrza wyruszyła we wczesnych latach 50. młoda adeptka botaniki z UJ, prof. Anna Medwecka-Kornaś, która w towarzystwie ówczesnego wojewódzkiego konserwatora przyrody (Edwarda Witkowskiego) oraz

L. p.	Nazwa rezerwatu	Gmina (Ndl. Leśn.)	Pow.	Zarządzenia ochronne
Powiat Grodków				
145.	Partia krajobrazu w gminie Hengersdorf, Maciejowice (Mühlrain), Odmuchów (Ottmachau) (rez. widokowy)	Gm. Hengersdorf, Maciejowice (Mühlrain), Odmuchów (Ottmachau)		12. V. 39
146.	Zagajenie ochronne dla ptaków „Der Rauden” (rez. ptasi)	Gmina Ligota Królewska (Neuensee)		28. VI. 40
Powiat Opole				
147.	Stawy Nowokuznickie (Neu-Hammerteich) (rez. ptasi)	Gmina Pruszków (Proskau)		9. VI. 33
148.	Partia krajobrazowa w leśn. Lenztal (rez. widokowy)	Leśn. Lenztal		10. XI. 39
149.	Zadrzewienie i zarośla w Młynie Wilhelma (Wilhelm-Mühle) (rez. widokowy)	Gmina Wróblin (Frauensdorf)		6. XI. 41
150.	Okolice w gminie Kępa (Mühlenbach) i Domecko (Althaus) (rez. widokowy)	Gmina Kępa (Mühlenbach), Domecko (Althaus)		3. V. 38
Powiat Oleśno				
151.	Wrzosowisko (Wacholdetaler Heide) (rez. wrzosowiskowy)	Gmina Wacholdertal	34,8 ha	12. XII. 39
Powiat Nysa				
152.	Stare dęby i inne zabytkowe drzewa w Nysie	Miasto Nysa (Neisse)		7. I. 39
Powiat Prudnik				
153.	Okolice miejscowości Staubecken Wildgrund (rez. widokowy)			20. VII. 33
154.	Zagajnik dla ptaków w gminie Dytmarów (Dittersdorf), Chróścice (Kroschendorf), Krzypiec (Kreiwitz) (rez. ptasi)	Gmina Dytmarów (Dittersdorf), Chróścice (Kroschendorf), Krzypiec (Kreiwitz)		10. XII. 27
30				

Strona z opracowania Wodiczko i Czubiński (1947) zawierająca zestawienie przedwojennych rezerwatów w granicach obecnego woj. opolskiego

pracownika Ligi Ochrony Przyrody (Józefa Gilowskiego) odnalazła skrawki muraw na zboczach Góry Gipsowej. Rezerwat ten po wojnie był jednym z pierwszych, które zostały ponownie objęte ochroną, a obecnie planuje się jego istotne powiększenie.

Bardzo ważnym obiektem ochronnym był pierwszy na Opolszczyźnie rezerwat torfowiskowy. Był to utworzony ok. 1920 roku rezerwat Bagien Większyckich (Schubert 1927). Ten niewielki bagienny teren w dolinie Odry, na którym wykształciły się torfowiska przejściowe i niskie z udziałem rzadkich gatunków takich jak. np. *Liparis loeselii*, *Pedicularis palustris*, *Pinguicula vulgaris* czy *Radiola linoides* został niestety zniszczony. W przeciwieństwie do lasu w Rauden, utracił on całkowicie swoje walory i jest obecnie zarastającym wierzbowiskami, porolnym nieużytkiem bez większej wartości przyrodniczej. Podobnie jak inne cenne obszary przyrodnicze z czasów niemieckich rezerwat znany był szeroko w środowiskach akademickich i często badany przez florystów, a ostatnio także palinologów (Schubert 1930, Mazur 2006). Bardzo znanym, chronionym do dnia dzisiejszego, obszarem ochronny rezerwatowej był przed wojną „Staw Nowokuznicki”. Rezerwat ten został ustanowiony dla ochrony i obserwacji ptaków środowisk wodno-błotnych (Eisenreich 1927a). W odległej o ok. cztery kilometry Królewskiej Akademii Pomologicznej istniała stacja ornitologiczna, która regularnie po I wojnie światowej monitorowała stan i liczebność ptaków stawu. Dodatkowo jako odrębny obszar chroniony w źródłach niemieckich podawany jest Judenberg (Żydowska Góra) k. Nowej Kuźni – dzisiaj zarośnięty pagórek, bez większej wartości przyrodniczej, ale wart odnotowania. Razem ze Stawem Nowokuznickim pełnił rolę zaplecza terenowego dla istniejących w Prószkowie wyższych szkół (ogrodniczej, leśnej i rolniczej).

Dzięki profesorowi Schube z Wrocławia przed wojną został także objęty ochroną obszar Lasu Głubczyckiego. Był to zachowany do dzisiaj w dobrym stanie rozległy obszar lasu łąkowego, który zachował się na Płaskowyżu Głubczyckim od czasów wczesnego średniowiecza, kiedy to większość lasów tego żyznego terenu wykarczowano. Na terenie Lasu Głubczyckiego do dzisiaj zachowały się wartościowe zbiorowiska łąkowych i łąkowych z stanowiskami rzadkich roślin, np. obrazków alpejskich *Arum alpinum*. Propozycja utworzenia w latach 80. w centrum lasu, w okolicy istniejącego stawu, rezerwatu (Wilczy Staw) nie udało się głównie ze względu na opór społeczeństwa okolicznych miast i wsi,

L. p.	Nazwa rezerwatu	Gmina (Ndl. Leśn.)	Pow.	Zarządzenia ochronne
Powiat Strzelce				
155.	Okolice miejscowości Chelm, Góra św. Anny (Annaberg) (rez. widokowy)			12. X. 33
156.	Gaje i zarośla na obszarze powiatu Strzelce (rez. ptasi)			22. V. 35
Powiat Głubczyce				
157.	Część parku zamkowego w gminie Kazimierz (Kasimir) (rez. widokowy)	Gmina Kazimierz (Kasimir)		26. VIII. 29
158.	290 lip na drodze Klisino (Gläsen) — Pomorzowice (Pommerswitz)			7. VIII. 39
159.	Szańce Szwedzkie w gminie Władzianin (Bladen) (rez. widokowy)	Gmina Władzianin (Bladen)		12. VII. 38
160.	Góra Gipsowa (Kalksberg) koło Kietrza (Katscher) (rez. stepowy)		83,6 ha	23. III. 35
161.	Las Miejski w Głubczycach (rez. leśny)	Miasto Głubczyce		
Powiat Koźle				
162.	Stare koryto Odry w gminie Mechnica (Mechnitz) i w gminie Odertal (rez. widokowy)	Gmina Mechnica (Mechnitz), Odertal		8. XII. 38
163.	Krajobraz w gm. Większyce (Neumannshöh) (rez. widokowy)	Gmina Większyce (Neumannshöh)		25. VI. 38
164.	Krajobraz gmin Brixen, Radoszowy (Drosselschlag), Sławiceice (Ehrenforst), Lenartowice (Waldbrücken), Stara Kuźnia (Klein Althammer), Koflarnia (Jakobsvalde)	jak obok		23. XI. 38

31

Strona z opracowania Wodziczko i Czubiński (1947) zawierająca zestawienie przedwojennych rezerwatów w granicach obecnego woj. opolskiego

które teren ten wykorzystuje do rekreacji i wypoczynku. W tym miejscu warto wspomnieć rolę prof. Schubego, kustosza Zielnika Śląskiego na Uniwersytecie Wrocławskim, w tworzeniu pierwszych zrębów systemu ochrony przyrody na dzisiejszej Opolszczyźnie. Pomijając doniosłe i fundamentalne znaczenie jego dorobku w zakresie poznania flory Śląska, nie do przecenienia jest jego wkład w ochronę pomników przyrody (np. Schube 1903). Dzięki staraniom prof. Schubego opisano i objęto ochroną ok. 380 drzew, głązów narzutowych i stanowisk roślin (Schube 1906). Profesor Schube przeszedł pieszo lub przejechał rowerem setki tysięcy kilometrów po całym Śląsku, znał każdy kąt dzisiejszego Śląska Opolskiego i był aktywnym członkiem towarzystw naukowych i działających na rzecz ochrony przyrody. To z jego inicjatywy wielokrotnie urzędnicy organizowali wizyty terenowe, a następnie wszczynali procedury w celu objęcia ochroną cennych obszarów.

Był jeszcze jeden rezerwat, który po wojnie podlegał jurysdykcji administracji Opola (ówczesna stolica Prowincji Górnośląskiej), wodno-krajobrazowy rezerwat Łęczczok, który pod nazwą Lenczok bei Ratibor był chroniony od roku 1926 (Eisenreich 1927b). Jako główny przedmiot ochrony wymieniano tu rośliny takie jak śnieżyczka przebiśnieg *Galanthus nivalis*, aldrowanda pęcherzykowata *Aldrovanda vesiculosa* i cebulica dwulistna *Scilla bifolia* oraz ptaki siedlisk wodno-błotnych, np. czapla purpurowa *Ardea purpurea*. Po reformie administracyjnej w roku 1975 obszar rezerwatu został włączony do województwa katowickiego (obecnie śląskie).

W okresie 20-lecia międzywojennego do ochrony rezerwatowej proponowane były inne obiekty, np. wąwozy lessowe k. Leśnicy (obecny rezerwat Lesisko) oraz Góra św. Anny (obecny rezerwat geologiczny). Warta odnotowania jest jeszcze jedna inicjatywa okresu międzywojennego, tj. stanowisko paleontologiczne dla ochrony jurajskiej ryby *Prolepidotus gallineki* oraz obecnej populacji grzybieńczyka wodnego *Nymphoides peltata*. Stanowisko to nie jest obecnie eksplorowane, choć w okolicy Nowej Wsi na północ od Gorzowa Śląskiego znajdują się różne wyrobiska, glinianki i sztuczne zbiorniki wodne, które w ostatnich latach stały się obszarem zainteresowania paleobiologów (np. Racki 2017).

Kompletny wykaz niemieckich rezerwatów oraz quasi-rezerwatów po wojnie zestawili Wodziczko i Czubiński (1947). Strony z ich publikacji dotyczące Opolszczyzny przedstawiono na str. 18 i 20.

1343

ZARZĄDZENIE MINISTRA LEŚNICTWA

z dnia 17 września 1952 r.

w sprawie uznania za rezerwat przyrody.

Na podstawie art. 13 ustawy z dnia 7 kwietnia 1949 r. o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 25, poz. 100) zarządza się, co następuje:

1. Uznaje się za rezerwat przyrody pod nazwą „Przyłek” obszar lasu o powierzchni 0,89 ha w Leśnictwie Łęzki, Nadleśnictwa Państwowego Glucholazy, położony w miejscowości Markowice, gminie Burgtabice, powiecie nykiem, województwa opolskiego.

2. W skład rezerwatu wchodzi oddział lasu 56 b, oznaczony według numeracji przyjętej w planie urządzenia gospodarstwa leśnego na okres 1947/48 — 1956/57.

Granice rezerwatu zostały oznaczone na mapce rezerwatu w skali 1 : 5000 stanowiącej załącznik do odpo-

wiedniej pozycji rejestru tworów przyrody podanych pod ochroną.

3. Na obszarze rezerwatu zabronione jest:

- a) wycinanie drzew i pobór użytków drzewnych z wyjątkiem usuwania drzew martwych, wyrębów i złomów w sposób nie narażający na zmniejszenie otoczenia, a w szczególności podziemów i nalotów, oraz z pozostawieniem w ziemi karpiny;
- b) zbiór owoców i nasion drzew i krzewów z wyjątkiem nasion niezbędnych do zaspokojenia potrzeb odnowienia lasu w rezerwacie w miejscach, gdzie odnowienie naturalne jest niedostateczne;
- c) zbiór ziół leśnych oraz innych roślin lub ich części;

- d) zbiór ściółki leśnej, pasenie zwierząt gospodarskich oraz wykonywanie wszelkich innych czynności gospodarczych z wyjątkiem stosowania koniecznych zabiegów odnowieniowych gatunkami rodzimymi rezerwatu, zmierzających do regeneracji i utrzymania naturalnego typu lasu;
- e) niszczenie lub uszkodzenie drzew i innych roślin,
- f) niszczenie gleby, wydobywanie piasku, żwiru, gliny i kamieni;
- g) polowanie, chwytanie i zabijanie dziko żyjących zwierząt;
- h) zanieczyszczanie terenu, walenie ognia i zakłócanie ciszy;

- i) umieszczenie tablic, napisów i innych znaków;
- j) wznoszenie budowli oraz zakłanianie lub burzenie urządzeń komunikacyjnych i innych urządzeń technicznych;
- k) przebywanie na terenie rezerwatu poza miejscami specjalnie w tym celu wyznaczonymi przez konserwatora przyrody.

4. Rezerwat tworzy się w celu zachowania ze względów naukowych i dydaktycznych fragmentu liczącego lasu mieszanego o cechach zespołu naturalnego.

5. Zarządzenie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Minister Leśnictwa: E. Podęgowy

Zarządzenie Ministra Leśnictwa z dnia 17 września 1952 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (Przyłek)

Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości i ustanowieniu nowych granic, poza wspomnianymi już pierwszymi próbami odszukania niemieckich rezerwatów, warto zwrócić uwagę na zmiany prawne. W nowej ustawie o ochronie przyrody z 1949 r. zdefiniowane zostało pojęcie „rezerwatu przyrody”. Dało to niewątpliwie nowy impuls w rozwijaniu sieci ochrony rezerwatowej w województwie, które do roku 1975 obejmowało także powiat raciborski z rezerwatem „Łęczczok”. Na mocy nowych przepisów, dzięki staraniom ówczesnego wojewódzkiego konserwatora przyrody (Edward Witkowski) działającego we współpracy z botanikami ośrodka krakowskiego i wrocławskiego, z pomocą administracji leśnej powstawały kolejne obiekty: Przyłek i Śmiechowice (1952), Płużnica i Staw Nowokuźnicki (1957), Góra Gipsowa, Kamień Śląski, Leśna Woda, Lubsza, Przysiecz i Smolnik (1958), Blok, Jeleni Dwór i Ligota Dolna (1959). Spośród nich Staw Nowokuźnicki, i Góra Gipsowa uzyskały potwierdzenie ochrony mniej więcej w tych samych granicach, w których były chronione przed wojną. Ten pierwszy intensywny okres tworzenia rezerwatów na Opolszczyźnie z pewnością należy do ważnych mimo, że powierzchnie rezerwatów dalekie były od wystarczających dla zagwarantowania właściwego stanu ochrony. Jedynie Staw Nowokuźnicki i Smolnik miały powierzchnię ok. 30 ha, co związane było z oczywistą potrzebą ochrony całych zbiorników. Niestety, większość rezerwatów leśnych tworzona była w taki sposób, aby nie kolidować z pełnieniem funkcji gospodarczej lasów państwowych. Niektóre z nich, np. Śmiechowice, miały zaledwie ok. 0.5 ha i nie miały potencjału skutecznej ochrony wartości przyrodniczych. Właśnie ten rezerwat może być podany za przykład błędów w ówczesnej ochronie rezerwatowej (nie tylko ze względu na nazwę). Poza zbyt małą powierzchnią, rezerwat ten utworzono dla ochrony gatunku obcego ekologicznie i geograficznie. Killkanaście modrzewi europejskich, pochodzących prawdopodobnie z Alp, wsadzono tu na siedlisku grądu, ewentualnie kwaśnej dąbrowy niżowej, z pewnością poza obszarem naturalnego zasięgu modrzewia. Grupa „egzotów” była w złym stanie zdrowotnym, wymagała intensywnej pielęgnacji, ochrony przed szkodnikami i wsparcia odnowy kolejnego pokolenia. Ostatecznie już pod koniec lat 90. XX wieku wojewódzki konserwator przyrody zakwestionował sens istnienia tego terenu (grzyby, porosty, mszaki itd.), rezerwat został uznany za pozbawiony wartości przyrodniczych i zlikwidowany w roku 2010. To z pewnością

"Maciejowicki Las" dziś. Fot. Michał Sierakowski

rzadki przykład likwidacji rezerwatu przez służby ochrony przyrody w Polsce uzasadniony ze względu na błędy w diagnozowaniu wartości przyrodniczych we wczesnym okresie rozwoju sieci rezerwatów oraz utratą i brakiem wszelkich walorów przyrodniczych.

Podsumowując wczesnopowojenny okres tworzenia rezerwatów, warto wspomnieć o dwóch obiektach, które zostały wymienione w pracy Jarosza (1955), ale nie zachowała się żadna ich dokumentacja. Prawdopodobnie były to jedynie propozycje utworzenia, które nie doczekały się realizacji z jakichś powodów, a dokumentacja inwentaryzacyjna i korespondencja przepadły lub leżą w głębokich szafach archiwów. Były to rezerwaty Otmuchów oraz Maciejowice. Pierwszy z nich mógł być wspomnianym wyżej poniemieckim rezerwatem Rauden. Opis w pracy Jarosza, że był to las mieszany o powierzchni 29 ha, pasuje do drzewostanu na wschód od Ligoty Wielkiej. Ten fragment lasu wciąż utrzymuje wysokie wartości przyrodnicze w obszarze Wzgórz Niemczańsko-Strzelińskich posiadających niewielką lesistość. Drugi obszar, tzw. Maciejowicki Las, to zachowany w pięknym stanie do dnia dzisiejszego fragment grądu i łągu w dolinie Maciejowickiego Potoku na północ od miejscowości Maciejowice. Obszar ten był brany pod uwagę do ochrony rezerwatowej pod koniec lat 90., ale ze względu na sprzeciw administracji Lasów Państwowych, projekt porzucono. Teren ten jest obecnie siedliskiem pięciornika płonnego *Potentilla sterilis*, do niedawna uznawanego za roślinę wymarłą w Polsce.

Po około dziesięcioletniej przerwie nastąpił drugi okres intensywnego tworzenia rezerwatów na terenie województwa opolskiego. Były to rezerwaty utworzone zarządzeniami w roku 1969: Bażany, Jaśkowice, Komorzno, Krzywiczyny, Przylesie oraz Rogalice. Wszystkie chroniły zbiorowiska leśne, od kontynentalnych borów mieszanych (Bażany), przez grądy i kwaśne dąbrowy (Krzywiczyny, Jaśkowice), buczyny (Komorzno) aż do łągów (Rogalice). Ich średnia powierzchnia była już znacznie większa, ok. 10 ha (od 4 do 21 ha), co mogło być przyczyną ich lepszego zachowania w porównaniu do utworzonych wcześniej. Dodatkowo w tym okresie utworzono, proponowany jeszcze w czasach niemieckich, geologiczny rezerwat Góra Św. Anny (utworzony w 1972). Z tego okresu pochodzą także dwie kolejne propozycje: Sierosławice i Źródła Budkowiczanki (Gilowski i Jeśman 1975), które mimo podejmowanych prób utworzenia w latach 90. i dodatkowych inwentaryzacji, do dnia dzisiejszego nie doczekały się realizacji.

Biuro Studiów i Projektów
Lasów Państwowych w Łodzi.
Zespół Zieleni
przy współpracy z
Okręgowym Ośrodkiem Rzecznawstwa
i Doradztwa Rolniczego w Opolu

UMOWA nr 9004

Inwentaryzacja i weryfikacja
rezerwatów przyrody
w woj. opolskim

Projektowany rezerwat przyrody
" P I S A R Z O W I C E "

Gmina - Strzeleczyki
Nadleśnictwo - Prószków

Dokumentacja opracowana na zlecenie Urzędu Wojewódzkiego
w Opolu

Zdjęcia:

mgr A. Celichowski
mgr inż. St. Styczyński

Opracowanie:

mgr inż. St. Styczyński

Konsultacja naukowa:

dr Eugeniusz Kuźniewski

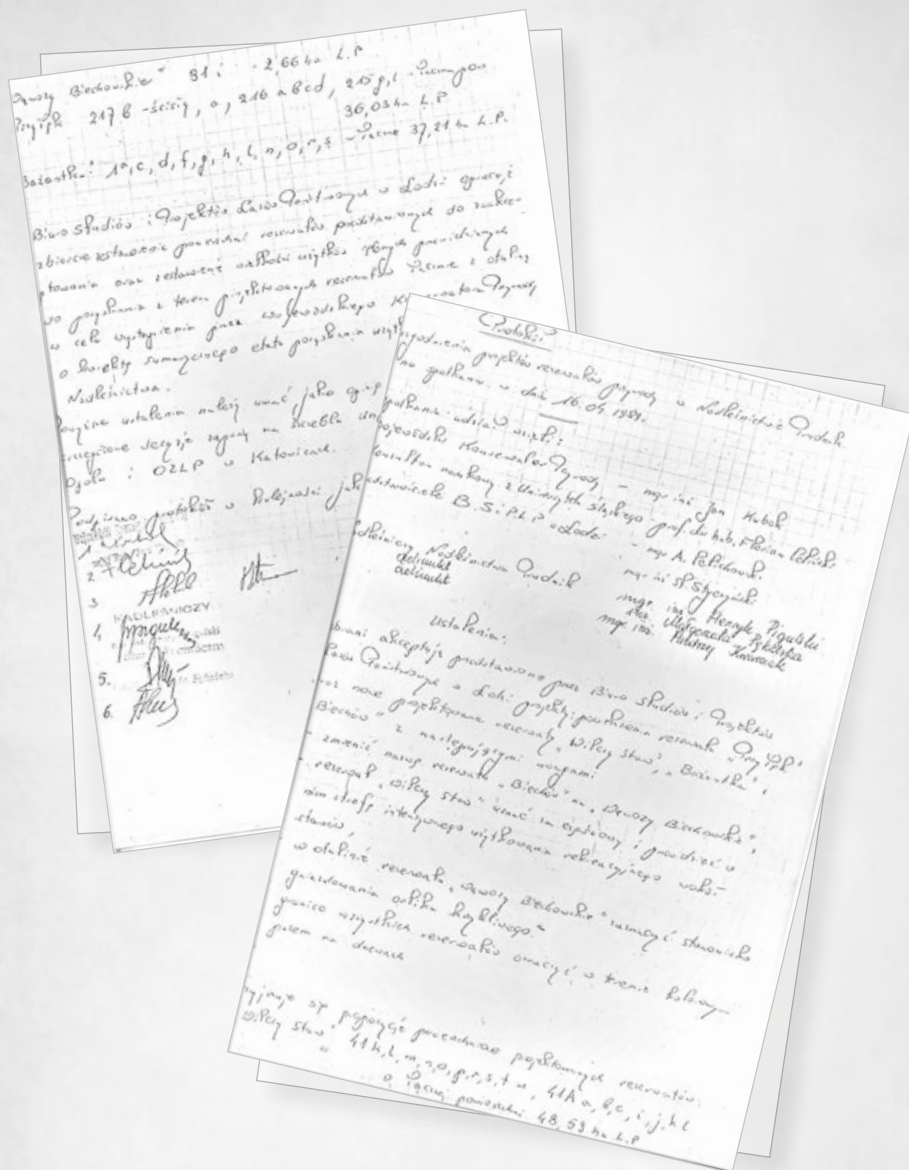
mgr inż. Edward Witkowski
/część przyrodnicza/

Kierownik Zespołu Zieleni
mgr Andrzej Celichowski

Łódź-Opole-1984r.- 1987r.

Po reformie administracyjnej kraju w roku 1975, kiedy od województwa opolskiego odłączono powiaty raciborski i oleski, na pozostałym terenie regionu wyraźnie przyspieszono prace związane z rozwojem sieci rezerwatowej w roku 1996. Miało to związek z aktywnością inwentaryzatorską w latach 80. (m.in. opracowanie propozycji rezerwatów przez Biuro Studiów i Projektów BIPROLAS w Łodzi z roku 1988 oraz opracowanie Biura Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej z roku 1995), oraz usprawnieniem służb ochrony przyrody w sensie kadrowym, jak i prawnym. Wchodząca w życie w 1999 roku nowelizacja ustawy o ochronie przyrody z roku 1991 przeniosła kompetencje uznawania za rezerwat z ministra na wojewodę. Miało to duże znaczenie dla zwiększenia dynamiki tworzenia rezerwatów, które od wielu lat oczekiwały na uznanie prawne. Powstało wówczas szereg dużych rezerwatów o średniej powierzchni ponad 43 ha (od 9 do 93 ha): Boże Oko, Grafik i Lesisko (1997), Cicha Dolina, Las Bukowy i Nad Białką (1999), Dębina, Kokorycz, Rozumice i Tęczynów (2000), Biesiec, Kamieniec, Prądy i Złote Bagna (2001). W okresie tym przygotowano także dokumentację do utworzenia rezerwatu Barucice, który doczekał się zatwierdzenia w 2010 roku, m.in. dzięki pracownikom Stobrawskiego Parku Krajobrazowego. Tym samym powierzchnia rezerwatów województwa opolskiego zwiększyła się ponad sześciokrotnie, istotnie wzrosła ich powierzchnia i objęte zostały ochroną cenne obszary, które od wielu lat oczekiwały na zatwierdzenie. Było to możliwe nie tylko dzięki nowym możliwościom prawnym i dużemu zrozumieniu potrzeby ochrony rezerwatowej ówczesnego wojewody opolskiego Pana Ryszarda Zembaczyńskiego, ale także dzięki dobrej współpracy z nadleśniczymi, którzy aktywnie włączyli się w prace Wojewódzkiej Komisji Ochrony Przyrody (m.in. Pan Ryszard Miler i Pan Henryk Pigulski).

Po okresie przełomu wieków sieć rezerwatów Opolszczyzny została jeszcze uzupełniona o bardzo cenne obiekty, których projekty powstały z inicjatywy organizacji pozarządowych (np. Klub Przyrodników - rezerwat Olszak) czy też lokalnych środowisk zajmujących się bioróżnorodnością (Katedra Biosystematyki Uniwersytetu Opolskiego). Trzy kolejne rezerваты - Srebrne Źródła, Olszak i Śnieżycza - uzupełniły sieć o bardzo ważne ekosystemy podgórskich dąbrów, łągów jesionowo-olszowych i źródlisk.

Notatka służbowa z 16.04.1989 roku dotycząca ustanowienia rezerwatu przyrody „Przyłek” oraz akceptacji projektów rezerwatów „Wilczy Staw”, „Biechów” oraz „Bażantka”

Istniejąca sieć rezerwatów przyrody w regionie była również zasługą wielu osób, których zaangażowanie oraz często bezinteresowny wkład w ochronę przyrody Śląska Opolskiego jest nieoceniony. Należy tu wymienić ludzi związanych z Lasami Państwowymi: Pana Stanisława Mazurę (Nadleśnictwo Tułowice) oraz nadleśniczych ze Strzelec Opolskich i Prudnika, Panów Ryszarda Milera i Henryka Pigulskiego. Istotną rolę odegrał profesor Eugeniusz Kuźniewski, który przez wiele lat był ważnym członkiem zespołu botaników stworzonego przez Prof. J. Mądalskiego. Zespół ten, do którego weszli znakomici przyrodnicy i działacze na rzecz ochrony przyrody tacy jak np. Józef Michalak (szef Działu Przyrody i wicedyrektor Muzeum Śląska Opolskiego) czy Paweł Szotkowski (wnioskodawca rezerwatów Rozumice, Las Błażejowice, Las Bażantka i Las Pisarzowice) który, przemierzył wzdłuż i wszerz Śląsk Opolski i wykonał po botanikach niemieckich bardzo szczegółowy obraz chorologii roślin naczyniowych i siedlisk Opolszczyzny. Profesor Kuźniewski był także członkiem Wojewódzkiej Komisji Ochrony Przyrody w Opolu oraz członkiem Rady Naukowej Opolskich Parków Krajobrazowych. Należy tu wspomnieć również o Prezesie Zarządu Okręgowej Ligi Ochrony Przyrody w Opolu, Panu Józefie Gilewskim, który był autorem wielu prac poświęconych przyrodzie i jej ochronie na Opolszczyźnie. W końcu szczególne wspomnienie należy się wojewódzkim konserwatorom przyrody w Opolu, Panom Janowi Kubokowi oraz Edwardowi Witkowskiemu, którzy przez dziesięciolecia organizowali nie tylko administrację ochrony przyrody, ale byli niejednokrotnie inicjatorami badań w zakresie rozpoznania walorów przyrodniczych regionu. Na ich barkach spoczywało także nietławe przekonanie władz regionalnych i lokalnych o potrzebie ochrony danego obiektu. Nie sposób też nie wspomnieć o Krzysztofie Spałku, który był inicjatorem powstania rezerwatu Srebrne Źródła oraz autorem wielu prac odnoszących się do waloryzacji przyrodniczej województwa.

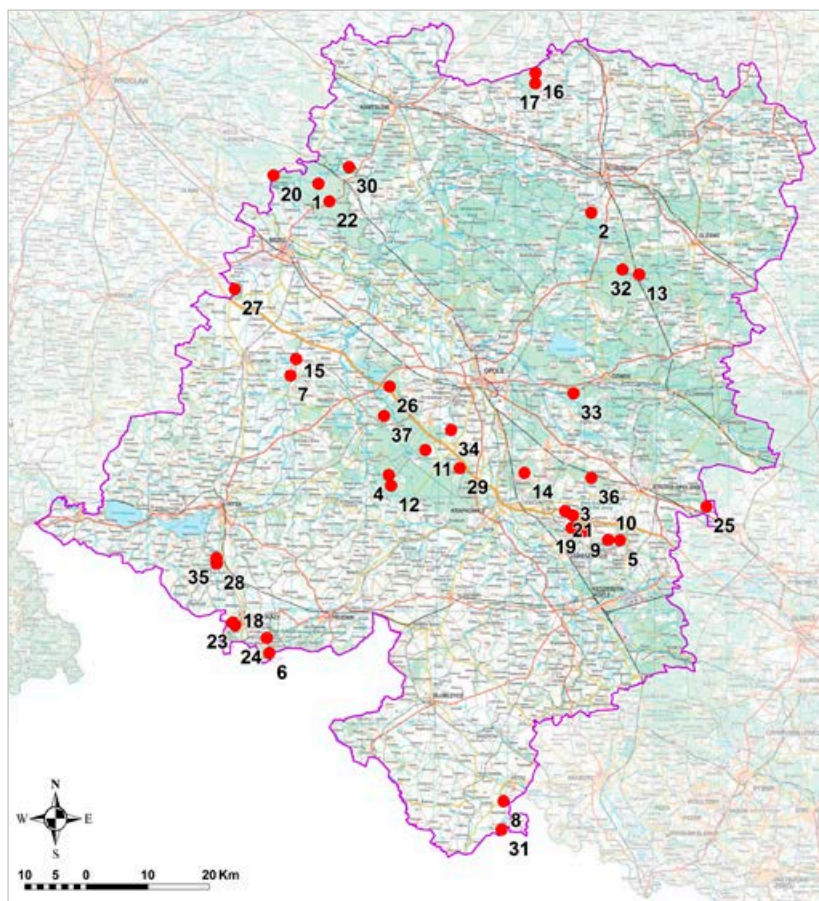

REZERWAT PRZYRODY
BIESIEC

TERAŹNIEJSZOŚĆ

MICHAŁ SIERAKOWSKI, PAWEŁ ŻYŁA

Rezerwat „Biesiec” Fot. Marek Zarankiewicz

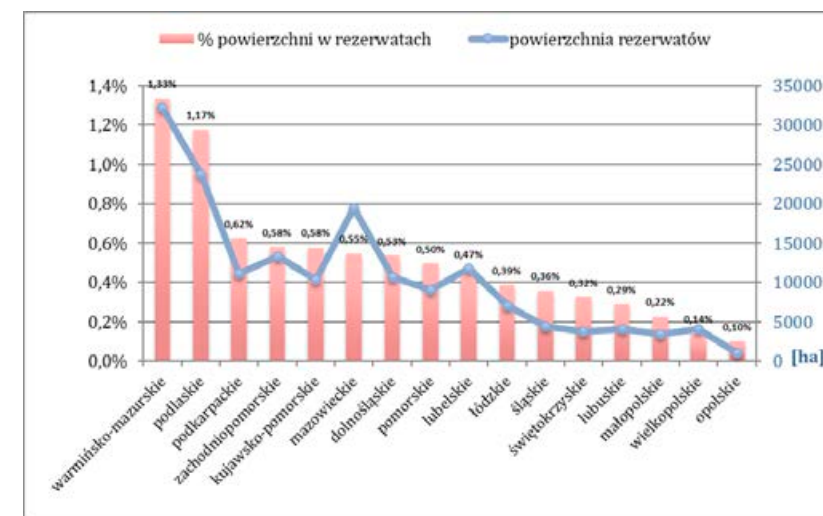

1 Barucice	14 Kamień Śląski	27 Przylesie
2 Bażany	15 Kokorycz	28 Przyłek
3 Biesiec	16 Komorzno	29 Przysiecz
4 Blok	17 Krzywiczyny	30 Rogalice
5 Boże Oko	18 Las Bukowy	31 Rozumice
6 Cicha Dolina	19 Lesisko	32 Smolnik
7 Dębina	20 Leśna Woda	33 Srebrne Źródła
8 Góra Gipsowa	21 Ligota Dolna	34 Staw Nowokuźnicki
9 Góra Św. Anny	22 Lubsza	35 Śnieżycza
10 Grafik	23 Nad Białką	36 Tęczynów
11 Jaśkowice	24 Olszak	37 Żłote Bagna
12 Jeleni Dwór	25 Płużnica	
13 Kamieniec	26 Prądy	

Rozmieszczenie istniejących rezerwatów w woj. opolskim

Wobec braku w regionie parku narodowego, rezerwy przyrody stanowią na Opolszczyźnie najwyższą i najważniejszą formę ochrony przyrody. Na koniec roku 2019 w województwie opolskim istniało 37 rezerwatów o łącznej powierzchni 948,69 ha, co stanowi niespełna 0,1% powierzchni regionu. Zarówno w kontekście bezwzględnej powierzchni rezerwatów, jak i procentu powierzchni województwa objętych tą formą ochrony, woj. opolskie zajmuje ostatnie miejsce w kraju (ryc. 1). Udział rezerwatów w ogólnej powierzchni województwa opolskiego jest pięciokrotnie mniejszy niż średnia ogólnopolska, wynosząca 0,5% i prawie o połowę mniejszy niż w drugim od końca w tym rankingu województwie wielkopolskim, w którym jednak system ochrony przyrody tworzą jeszcze dwa parki narodowe zajmujące 0,27% powierzchni tego województwa.

Średnia powierzchnia opolskich rezerwatów wynosi 25,62 ha i jest ponad czterokrotnie niższa niż ich średnia powierzchnia w kraju wynosząca dziś niespełna 113 ha. Ponad połowa rezerwatów w województwie ma mniej niż 20 ha. Najmniejszy rezerwat, Przyłek, ma powierzchnię jedynie 0,94 ha. Mimo formułowanych już wielokrotnie przez przyrodników propozycji jego powiększenia i istniejących w tym zakresie możliwości, do tej pory nie został powiększony. Żaden

Ryc. 1. Udział powierzchni rezerwatów i ich bezwzględna powierzchnia w poszczególnych województwach (stan na 01.01.2019). Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Centralnego Rejestru Form Ochrony Przyrody.

Tab. 1. Zestawienie chronionych siedlisk leśnych w województwie i ich udział w rezerwachach. Stan na 04.12.2018 r.

Siedlisko	Szacunkowa pow. w województwie [ha]	Pow. w rezerwachach [ha]	% siedliska w rez.
9110 kwaśne buczyny	2228,79	190,90	8,57
9130 żyzne buczyny	273,08	88,49	32,40
9150 buczyny storczykowe	0,86	0,86	100
9170 grądy środkowoeuropejskie i subkontynentalne	10419,91	186,53	1,79
9180 jaworzyny i lasy klonowo-lipowe na stokach	3,99	0,35	8,74
9190 kwaśne dąbrowy	4683,92	31,78	0,68
91D0 bory i lasy bagienne	1551,95	49,43	3,19
91E0 łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe	4818,79	17,78	0,37
91F0 łągowe lasy dębowo-wiązowo-jesionowe	5604,87	111,04	1,98

Źródło: opracowanie własne na podstawie aktualnych planów zadań ochronnych obszarów Natura 2000, planów ochrony rezerwatów i wyników inwentaryzacji siedlisk przyrodniczych na terenach zarządzanych przez PGL Lasy Państwowe.

Łąka selernicowa z czosnkiem kątowatym - siedlisko nie mające reprezentacji w istniejącej sieci rezerwatowej. Fot. Michał Sierakowski

obiekt nie przekracza powierzchni 100 ha, gdyż największy rezerwat na Opolszczyźnie (Rozumice) chroni niewiele ponad 93 ha (ryc. 2). Aż 13 rezerwatów ma powierzchnię mniejszą niż 10 ha. Zaskakujące jest to, że w tej grupie mieści się osiem obiektów leśnych, dla których kluczowa dla zachowania właściwego stanu ochrony jest wielkość powierzchni, z najczęściej podawaną powierzchnią 50 ha jako niezbędnym minimum dla zachowania warunków wnętrza leśnego (Holeksa 2014). Rezerwatów o powierzchni między 10 a 30 ha jest 12, obiektów między 30 a 40 ha 4, natomiast 6 obiektów mieści się w zakresie 40 – 80 ha. Największe dwa rezerваты – Barucice i Rozumice, mają odpowiednio powierzchnię 82,11 ha i 93,1 ha.

Na Opolszczyźnie ustanowiono dotychczas rezerваты pięciu typów: leśne, florystyczne, torfowiskowe, przyrody nieożywionej i stepowe (ryc. 3).

Najliczniejszą grupę stanowią rezerваты leśne. Średnia ich powierzchnia wynosi jednak jedynie 27,38 ha, co sprawia, że również pod tym względem nasz region znajduje się na ostatnim miejscu w kraju. Rezerваты leśne Opolszczyzny obejmują dziewięć typów chronionych siedlisk przyrodniczych. Pokrycie ochroną rezerwatową siedlisk leśnych w stosunku do ich rozpoznanych zasobów w całym województwie jest bardzo zróżnicowane (tab. 1) i waha się od ok. 1% (kwaśne dąbrowy, łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe) aż do 100% (ciepłolubne buczyny storczykowe). Największą powierzchnię, dochodzącą do blisko 200 ha, zajmują w istniejących rezerwach kwaśne buczyny i grądy. Znacząca jest również powierzchnia łągów dębowo-wiązowych, jednak w porównaniu do zasobów tego siedliska w województwie, stopień ich udziału jest niezadowolający.

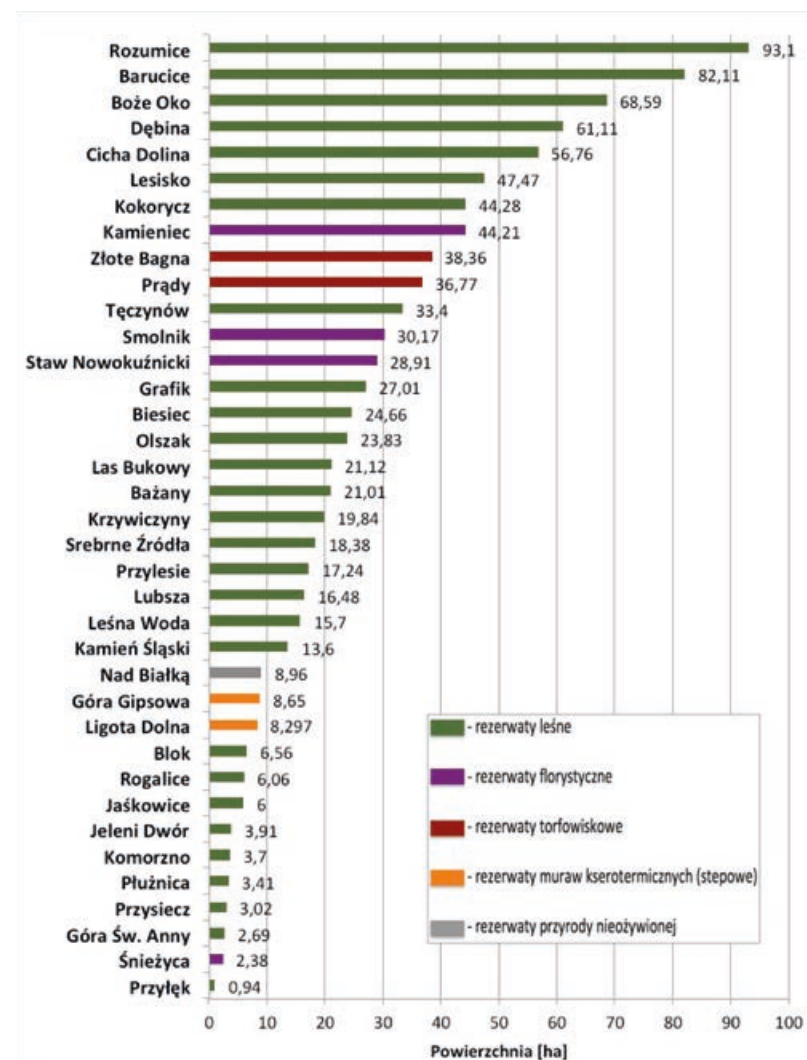
Znacznie gorsza jest sytuacja związana z siedliskami nieleśnymi (tab. 2). Wśród 16 siedlisk tej grupy, aż 12 ich typów nie ma reprezentacji w istniejącej sieci rezerwatów. Są to między innymi wszystkie występujące na Opolszczyźnie siedliska przyrodnicze obejmujące ekosystemy wodne: związane z naturalnymi ciekami (nizinne i podgórskie rzeki ze zbiorowiskami włosieniczników – siedlisko 3260) i naturalnymi zbiornikami wodnymi (starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami związków *Nymphaeion* i *Potamoion* – siedlisko 3150).

Tab. 2. Zestawienie chronionych siedlisk nieleśnych w województwie i ich udział w rezerwach. Stan na 04.12.2018 r.

Siedlisko	Szacunkowa pow. w województwie [ha]	Pow. w rezerwach [ha]	% siedliska w rez.
2330 wydmy śródlądowe z murawami napiaskowymi	0,47	0,00	0,00
3150 starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne	282,97	0,00	0,00
3260 nizinne i podgórskie rzeki ze zbiorowiskami włosieniczników	42,37	0,00	0,00
6120 ciepłolubne, śródlądowe murawy napiaskowe	16,53	0,00	0,00
6210 murawy kserotermiczne	19,40	9,93	51,18
6410 zmiennowilgotne łąki trzęślicowe	417,51	0,00	0,00
6430 ziołorośla górskie i nadrzeczne	17,00	0,00 ¹	0,00
6440 łąki selernicowe	60,4 4	0,00	0,00
6510 niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie	925,93	0,00	0,00
7110 torfowiska wysokie z roślinnością torfotwórczą	11,84	0,00	0,00
7120 torfowiska wysokie zdegradowane	24,39	0,00	0,00
7140 torfowiska przejściowe i trzęsawiska	2,68	0,00	0,00
7150 obniżenia na podłożu torfowym	105,27	23,07	21,91
7230 górskie i nizinne torfowiska zasadowe	0,19	0,00	0,00
8210 wapienne ściany skalne ze zbiorowiskami <i>Potentilletalia caulescentis</i>	0,59	0,59	100,00
8220 ściany skalne i urwiska krzemianowe ze zbiorowiskami z <i>Androsacion vandellii</i>	1,25	0,01	0,90

Źródło: opracowanie własne na podstawie aktualnych planów zadań ochronnych obszarów Natura 2000, planów ochrony rezerwatów i wyników inwentaryzacji siedlisk przyrodniczych na terenach zarządzanych przez PGL Lasy Państwowe.

¹ Zgodnie z planem ochrony rezerwatu „Nad Białką” wykazane jest siedlisko 6430 (w podtypie górskich, nadpotokowych ziołorośli lepiężnikowych), jednak nie jest podana jego powierzchnia

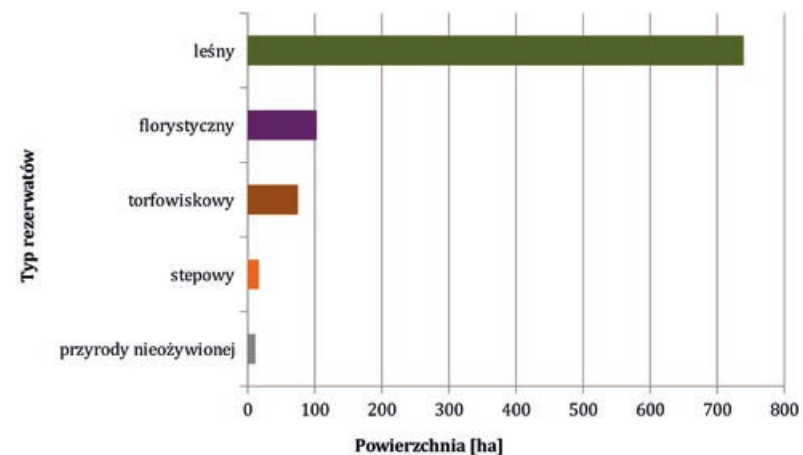
Ryc. 2. Powierzchnia poszczególnych rezerwatów na Opolszczyźnie.

Tab. 3. Regionalizacja fizycznogeograficzna istniejących rezerwatów

Makroregion	Mezoregion	Rezerwat	Powierzchnia chroniona (ha)
Nizina Południowo-wielkopolska	Wysoczyzna Wieruszowska	Komorzno, Krzywiczyny	23,54
Wyżyna Woźnicko-Wieluńska	Obniżenie Krzepickie	-	
	Próg Herbski	-	
	Obniżenie Liswarty	-	
	Próg Woźnicki	-	
	Obniżenie Górnej Małej Panwi	-	
	Wyżyna Wieluńska	-	
Nizina Śląska	Równina Opolska	Srebrne Źródła, Smolnik, Kamieniec, Bażany	113,77
	Równina Oleśnicka	Rogalice, Leśna Woda, Barucice*, Lubsza*	120,35
	Pradolina Wrocławska	-	
	Równina Wrocławska	Przylesie	17,24
	Równina Niemodlińska	Blok, Jeleni Dwór, Jaśkowice, Staw Nowokuźnicki, Prądy, Złote Bagna, Przysiecz	123,53
	Dolina Nysy Kłodzkiej	Kokorycz, Dębina	105,39
	Kotlina Raciborska	-	
	Płaskowyż Głubczycki	Góra Gipsowa, Rozumice	101,75
Przedgórze Sudeckie	Przedgórze Paczkowskie	Przyłęk, Śnieżycza	3,32
	Obniżenie Otmuchowskie	-	
	Wzgórze Niemczańsko-Strzelińskie	-	
Sudety Wschodnie	Góry Opawskie	Nad Białką, Las Bukowy, Olszak, Cicha Dolina	110,67
Wyżyna Śląska	Chełm	Góra Św. Anny, Płużnica, Ligota Dolna, Kamień Śląski, Biesiec, Grafik, Tęczynów, Lesisko, Boże Oko	229,13
	Obniżenie Bojszowa	-	

Źródło: opracowanie własne na podstawie regionalizacji Solon i in. (2018)

* rezerwaty Barucice oraz Lubsza ze względu na położenie w obrębie Wału Makoszyckiego uwzględnione zostały w Równinie Oleśnickiej

Ryc. 3. Powierzchnia poszczególnych typów rezerwatów na Opolszczyźnie.

Również reprezentatywność ekosystemów łąkowych w rezerwach jest dalece niewystarczająca. Na siedem typów siedlisk traworoślowych poddanych analizie, tylko murawy kserotermiczne ujęte są w opisach przedmiotów ochrony w istniejących rezerwach. Należy zwrócić uwagę, iż powierzchnia muraw kserotermicznych w rezerwach wynosi łącznie 9,93 ha, co stanowi ponad 50% zasobów tego siedliska na Opolszczyźnie. W stosunku do dużego zróżnicowania ekosystemów traworośli w regionie oraz ich historii użytkowania i ochrony (m.in.: łąki trzęślicowe, selernicowe, świeże, murawy napiaskowe) tak niski udział tych siedlisk w rezerwach należy uznać za niewystarczający, zważywszy na rolę tych siedlisk w środowisku (Burczyk i in. 2018) i dla ochrony bioróżnorodności, w szczególności roślin, motyli i ptaków (Veen i in. 2009).

Podobnie wygląda sytuacja z torfowiskami. Jedynie torfowiska przejściowe i trzęsawiska (siedlisko 7140) spośród czterech typów torfowisk znanych z Opolszczyzny mają swoją reprezentację w rezerwach ustanowionych na Opolszczyźnie. Znacznie lepiej chronione są siedliska naskalne. Wszystkie wykazywane z województwa typy są chronione w istniejących rezerwach przyrody.

Należy jednak dodać, że stopień rozpoznania siedlisk nieleśnych, w szczególności ekosystemów łąkowych, jest niewystarczający, gdyż zasoby tego typu siedlisk w województwie nie są dokładnie zbadane.

Tab. 4. Regionalizacja geobotaniczna istniejących rezerwatów

Kraina	Okręg	Podokręg	Rezerwat	Powierzchnia chroniona (ha)
Południowo-wielkopolsko-Łużycka	Wzgórz Ostrzeszowskich	Ostrzeszowski	Komorзно Krzywiczyny	23,54
	Byczyńsko Rychrański	Gorzowskośląski	-	
Wyżyn Środkowo-Małopolskich	Praszecko-Działoszyński	Praszewski	-	
	Olesko-Częstochowski	Olesko-Myszkowski	-	
Dolnośląska	Borów Stobrawskich, Turawskich i Niemodlińskich	Jelczański	-	
		Lubszański	Leśna Woda, Barucice, Lubsza, Rogalice	120,35
		Pokojski	-	
		Jelowski	Bażany, Kamieniec, Smolnik	95,39
		Dobrodzieński	-	
		Pludrowski	-	
		Ozimski	Srebrne Źródła, Płużnica	21,79
		Tarnowskoopolski	Tęczynów	33,4
		Opolski	-	
		Doliny Odry Krapkowice-Dobrzeń Wielki	-	
Dolnośląska	Legnicko-Brzeski	Niemodliński	Blok, Jaśkowice, Jeleni Dwór, Staw Nowokuźnicki, Prądy, Złote Bagna, Przysiecz	123,53
		Dolina Odry Dobrzeń Wielki -Brzeg	-	
		Dolina Dolnej Nysy Kłodzkiej	Kokorycz, Dębina	105,39
		Grodkowsko-Oławski	Przylesie	17,24

Przeprowadzona na potrzeby publikacji analiza obejmuje jedynie siedliska występujące na gruntach pod zarządem Lasów Państwowych oraz w granicach obszarów Natura 2000 i rezerwatów przyrody. Przeważająca powierzchnia ekosystemów łąkowych i wodnych zlokalizowana jest poza przeprowadzoną systemową analizą. Nie zmienia to jednak faktu, że tych ważnych w kontekście ochrony bioróżnorodności elementów brak w istniejącej sieci rezerwatów.

Daje się zauważyć zupełny brak lub niewielki udział siedlisk hydrogenicznych w systemie ochrony rezerwatowej w stosunku do ich zasobów w regionie, takich jak bory i lasy bagienne, łągi oraz chronione siedliska wodne i torfowiskowe, a więc elementów systemu przyrodniczego mocno zależnych od stanu wód i gospodarki wodnej (Kowalczyk i in. 2009). Zagrożenia związane z oddziaływaniem zmian klimatycznych, w tym systematyczne opadanie poziomu wód gruntowych i regularnie występujące susze oraz niewłaściwie prowadzona gospodarka wodna, mogą mieć negatywny wpływ na funkcjonowanie tych wrażliwych na zmiany stosunków wodnych ekosystemów. Skuteczne zaplanowanie ochrony czynnej nakierunkowane na poprawę warunków hydrologicznych może być jedynym narzędziem ograniczania niekorzystnych zmian w tych siedliskach przyrodniczych, co jest już obecnie realizowane w części istniejących rezerwatów.

Analiza dotychczasowej wiedzy, jeżeli chodzi o ochronę przyrody nieożywionej Opolszczyzny, wskazuje, że zabezpieczenie tych elementów przyrodniczych również jest niewystarczające (Badora i Nita 2017). Istniejące dwa rezerваты (Nad Białką oraz Góra Św. Anny) mające na celu ochronę georóżnorodności nie zapewniają właściwej ochrony w stosunku do zróżnicowania i bogactwa dziedzictwa Śląska Opolskiego.

Wyraźne braki widać również jeżeli chodzi o rozmieszczenie i reprezentatywność w stosunku do jednostek fizycznogeograficznych jak i geobotanicznych w obrębie województwa (tab. 3 i tab. 4). Lokalizację poszczególnych obiektów na tle mezoregionów ustalono w oparciu o najnowszą regionalizację ekofizjograficzną (Solon i in. 2018). Podobnie jak w przypadku wcześniejszej regionalizacji Kondrackiego podlegać będzie ona z pewnością dalszym modyfikacjom i korektom. Na Opolszczyźnie dyskusji wymaga np. przebieg granic Pradoliny Wrocławskiej, do której włączono m.in. dużą część Wału Mąkoszyc, mikroregionu wyszczególnionego wcześniej w ramach Równiny Oleśnickiej obejmującego falisty krajobraz peryglacialny (Badora 2017a).

Kraina	Okręg	Podokręg	Rezerwat	Powierzchnia chroniona (ha)
Dolnośląska	Płaskowyżu Głubczyckiego	Brożecki	-	
		Prudnicko-Głogówecki	-	
		Dobrosławicki	Góra Gipsowa, Rozumice	101,75
		Głubczycko-Raciborski Doliny Odry Ujście Olzy - Krapkowice	-	
Górnośląska	Rybnicko - Kędzierzyński	Zdzieszowicki	Góra Św. Anny, Ligota Dolna, Kamień Śląski, Biesiec, Grafik, Lesisko, Boże Oko	225,72
	Rybnicko - Kędzierzyński	Kędzierzyński	-	
Przedgórze Sudeckiego	Strzegomsko - Strzeleński	Ziębicki	-	
		Goworowicki	-	
		Ząbkowicko-Otmuchowski	-	
	Przedgórze Sudeckie Wschodnie	Burgrabicki	Śnieżycza, Przyłęk	3,32
Podnóża Gór Opawskich Pietrowicki		Nad Białką, Olszak, Las Bukowy	53,91	
Sudetów	Sudetów Wschodnich	Góry Opawskie	Cicha Dolina	56,76

Źródło: opracowanie własne na podstawie regionalizacji Matuszkiewicza (2008)

Na pierwszy plan wysuwa się całkowity brak ochrony rezerwatowej mezoregionów Wyżyny Woźnicko-Wieluńskiej oraz niedostateczna reprezentatywność Przedgórze Sudeckiego, gdzie położone są tylko dwa niewielkie rezerwaty w dolinie Białej Głucholaskiej na Przedgórzu Paczkowskim, o łącznej powierzchni zaledwie 3,32 ha. Jeżeli chodzi o Nizinę Śląską, to widoczny jest brak ustanowionych rezerwatów na obszarze Kotliny Raciborskiej oraz niedostateczna ich liczba, jak i powierzchnia w obrębie Pradoliny Wrocławskiej. W szczególności dotyczy to samej Doliny Odry, gdzie znajdują się największe płaty siedlisk związanych z ekosystemami zależnymi od wód, m.in. łąkowe lasy dębowo-wiązowe, starorzecza i łąki selernicowe, dla których Opolszczyzna stanowi znaczącą ostoję.

Analogicznie wygląda sytuacja przy analizie reprezentatywności ochrony rezerwatowej w odniesieniu do regionalizacji geobotanicznej (Matuszkiewicz 2008) (tab. 4). Szczególnie zaznaczają się tu północno-wschodnie rejony województwa w obrębie Krainy Południowielkopolsko-Łużyckiej oraz Wyżyn Środkowo-Małopolskich. Jedynie na obszarze Wzgórz Ostrzeszowskich położone są dwa rezerwaty leśne (Komorzno, Krzywiczyny) o łącznej powierzchni zaledwie 23,54. W odniesieniu do zasobów przyrodniczych tego regionu, oraz praktycznie braku wielkoobszarowych form ochrony przyrody w tej części województwa, jest to sytuacja wymagająca pilnej poprawy i tworzenie rezerwatów chroniących przyrodę tego regionu powinno być kwestią priorytetową. Podobna jest sytuacja w odniesieniu do rejonu Borów Stobrawskich, Turawskich i Niemodlińskich. Jest to obszar charakteryzujący się wyjątkowo dużą lesistością (4880,3 km² lasów), w obrębie którego wyznaczono na terenie województwa 17 rezerwatów o łącznej powierzchni jedynie 394,5 ha. W ramach tego okręgu na analizę zasługują w szczególności cztery Podokręgi: Lubrzański, Pokojski, Jełowski, Ozimski. Przez ten obszar przebiega główny korytarz ekologiczny na Opolszczyźnie o znaczeniu krajowym (Jędrzejewski i in. 2011), a znaczna część leży w granicach Stobrawskiego Parku Krajobrazowego oraz OCHK „Lasy Stobrawsko-Turawskie”. W obecnej sytuacji istnieje w tym rejonie 7 rezerwatów o łącznej powierzchni wynoszącej zaledwie 138,72 ha, co stanowi jedynie 0,06% powierzchni tego rejonu. Biorąc pod uwagę fakt, iż jest to rejon odznaczający się wyjątkową bioróżnorodnością w zakresie gatunków i ich siedlisk (zwłaszcza leśnych), jest to kolejny obszar, gdzie wyznaczanie nowych

Tab. 5. Istniejąca sieć rezerwatów przyrody na tle krajobrazów naturalnych województwa opolskiego.

Jednostki topologiczne krajobrazu wg Richlinga (1992)		Rezerваты	
Rodzaj	Gatunek	Nazwa	Pow. chroniona [ha]
Krajobrazy nizin			
Peryglacjalny	Równinne i faliste	Barucice, Komorzno, Krzywiczyny, Leśna Woda, Lubsza, Przylesie, Krzywiczyny	155,07
	Pagórkowaty	-	-
	Wzgórzowy	-	-
Fluwiołacjalne	Równinne i faliste	Blok, Jaśkowice, Jeleni Dwór, Przysiecz, Rogalice, Srebrne Źródła	43,93
Eoliczny	Pagórkowaty	Bażany	21,01
Krajobrazy wyżyn i niskich gór			
Lessowy – eoliczny	Wysoczyzn słabo rozciętych	Rozumice	93,1
	Wysoczyzn silnie rozciętych	Boże Oko (część), Grafik (część), Lesisko (część)	około 28,6
Węglanowe i gipsowe – erozyjne	Izolowanych połogich wzniesień	Boże Oko (część), Góra Gipsowa, Grafik (część)	około 85,1
	Płaskowyże falistych	Kamień Śląski, Płużnica, Tęczynów	50,41
	Zwartych masywów ze skałkami	Biesiec, Góra Św. Anny, Lesisko (część), Ligota Dolna	około 73,6
Krzemianowe i glinokrzemianowe – erozyjne	Pogórzy	-	-
	Pojedynczych wzniesień	-	-
Krajobrazy gór średnich i wysokich			
Gór średnich - erozyjne	Regła dolnego	Cicha Dolina Las Bukowy Olszak	101,71
	Regła górnego*	-	-

rezerwatów przyrody jest priorytetem na najbliższe lata. Zwłaszcza, że obszary chronione nie powinny być izolowane, tylko funkcjonować jako elementy rozległej sieci, w której korytarze ekologiczne łączą je ze sobą (Szwagrzyk 2018).

Rozmieszczenie obiektów aktualnej sieci rezerwatów przyrody w województwie opolskim można również przeanalizować w kontekście występowania poszczególnych typów, rodzajów i gatunków krajobrazu naturalnego wyodrębnionych w typologii Richlinga (1992) (tab. 5). Z nielicznymi wyjątkami, aktualnie funkcjonujące rezerваты powołane zostały w celu zabezpieczenia walorów środowiska biotycznego, a krajobraz jest tylko pośrednim przedmiotem ich ochrony. Opolszczyzna, poza województwem łódzkim, jest jedynym regionem kraju, gdzie nie powołano rezerwatu krajobrazowego. W przypadku części opolskich rezerwatów powstały one w krajobrazie antropogenicznym (niewielkie zbiorniki zaporowe, dawny kamieniołom). Wśród rezerwatów Opolszczyzny dominują jednak rezerваты nizinne o niewielkim zróżnicowaniu rzeźby i wynikających z niej walorach krajobrazowych. W związku z niewielkim arealem poszczególnych rezerwatów obejmują one tylko fragmenty większych układów krajobrazowych. Jedynie w przypadku rezerwatu Rozumice obiekt ten obejmuje cały, choć niewielki kompleks leśny wraz z rozcięciami erozyjnymi, ciekami i towarzyszącymi im różnorodnymi siedliskami płaskowyżu lessowego (Badora i Koziarski 2008). Położenie istniejących rezerwatów, zestawione z typami krajobrazu naturalnego, wykazuje dużą nierównomierność w reprezentacji poszczególnych jego typów. W województwie opolskim, powierzchniowo, dominują krajobrazy nizinne, zajmujące około 2/3 jego powierzchni, jednak wśród obszarów ochrony rezerwatuowej nadreprezentowane są krajobrazy górskie i wyżynne. W niskich górach i na wyżynach na Opolszczyźnie znajduje się 14 rezerwatów o powierzchni 432,59 ha. Dość duża reprezentacja krajobrazów dolin i obniżen znajduje się w 10 rezerwatach o łącznej powierzchni 296,09 ha; rezerваты te nie obejmują jednak w ogóle krajobrazów doliny Odry. Kontrastuje to z sytuacją w województwach sąsiednich, gdzie (w dolinie Odry) w odległości mniejszej niż 10 km od granic Opolszczyzny, w woj. śląskim, znajduje się bardzo duży rezerwat Łęczok (477,38 ha powierzchni), a w woj. dolnośląskim istnieją aż cztery nadodrzańskie rezerваты (Grodzisko Ryczyńskie, Kanigóra, Zwierzyniec, Łacha Jelcz).

Jednostki topologiczne krajobrazu wg Richlinga (1992)		Rezerваты	
Rodzaj	Gatunek	Nazwa	Pow. chroniona [ha]
Krajobrazy dolin i obniżeń			
Zalewowych den dolin – akumulacyjne	Równin zalewowych w terenach nizinnych i wyżynnych	Dębina, Kokorycz, Przyłek, Staw Nowokuźnicki, Śnieżycza	137,62
	Równin zalewowych w terenach górskich	Nad Białką (część)	około 7,2
Teras nadzalewowych – akumulacyjne	Równin terasowych w terenach nizinnych i wyżynnych	Kamieniec Smolnik	74,34
	Równin terasowych w terenach górskich	Nad Białką (część)	około 1,8
Deltowe – akumulacyjne**	nie wyodrębnione	-	-
Równin bagiennych – akumulacyjne	nie wyodrębnione	Prądy Złote Bagna	75,13
Obniżeń denudacyjnych i kotlin w terenach wyżynnych i górskich – erozyjne	nie wyodrębnione	-	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie (Badora i Koziarski 2008)

* nie ma aktualnie podstaw do wyodrębniania krajobrazu regla górnego na Opolszczyźnie.

** – delty rzek występują w obrębie sztucznych zbiorników zaporowych, więc krajobrazy te nie mają na Opolszczyźnie naturalnej genezy.

Aktualna sieć rezerwatów pomija jeden rodzaj krajobrazu wyodrębniony w typologii Richlinga, a występujący na Opolszczyźnie: krajobrazy wyżyn krzemianowych i glinokrzemianowych. Reprezentują go w regionie dwa gatunki krajobrazu: pogórzy – obecne na Przedgórzcu Paczkowskim i Wzgórzach Niemczańsko-Strzelińskich oraz pojedynczych wzniesień – występujące na obszarze Progu Woźnickiego i Progu Herbskiego oraz Obniżenia Liswarty i Obniżenia Krzepickiego. Ponadto w rezerwach przyrody nie jest chronionych pięć innych rodzajów krajobrazu. W przypadku nizin peryglacialnych są to: krajobrazy pagórkowate zajmujące znaczną część północno-wschodniej Opolszczyzny (Wyżyna Wieruszowska, Próg Herbski, Obniżenie Krzepickie i Obniżenia Liswarty), rzadsze krajobrazy wzgórzowe związane z morenami czołowymi maksymalnego zasięgu zlodowacenia Warty (Wysoczyzna Wieruszowska w okolicach Byczyny oraz Próg Woźnicki i Obniżenie Krzepickie pomiędzy Biskupicami a Mostkami). Brak ochrony rezerwatowej na Opolszczyźnie cechuje również krajobrazy obniżeń denudacyjnych i kotlin w terenach wyżynnych i górskich (Obniżenie Liswarty-Proсны i Obniżenie Krzepickie), nadzalewowych równin terasowych w terenach górskich występujących w Górach Opawskich, krajobrazu regla górnego oraz krajobrazu delt. W przypadku dwóch ostatnich ich występowanie na Opolszczyźnie wynika z działalności człowieka: sztucznych nasadzeń świerka w Górach Opawskich na wysokościach niższych niż naturalny zasięg występowania tego gatunku w Sudetach oraz budowy zbiorników zaporowych w dolinach Małej Panwi i Nysy Kłodzkiej. W przypadku dwóch dodatkowych rodzajów krajobrazu Opolszczyzny istniejące rezerваты położone są tylko częściowo na ich obszarze. Pierwsza taka sytuacja dotyczy styku lessowych i węglanowych wyżyn w południowej części Chełmu. Położone są tam rezerваты Lesisko, Boże Oko i Grafik zlokalizowane zasadniczo w obrębie zalesionych wzniesień (krajobrazy zwartych masywów ze skałami i izolowanych połączonych wzniesień), jednak niżej położone fragmenty tych obszarów chronionych obejmują również głębokie wąwozy lessowe w dolinach niewielkich dopływów Kłodnicy, tworzących krajobraz wysoczyzn silnie rozciętych na wyżynach lessowych. Drugi przypadek dotyczy krajobrazu nadzalewowych teras rzecznych na terenach górskich. Chronione są one w rezerwacie Nad Białką, przy czym terasy nadzalewowe zajmują w nim mniejszy obszar niż terasy zalewowe, choć dokładne wyzna-

Tab. 6. Zestawienie przeprowadzonych lub przeprowadzanych działań ochronnych w rezerwach przyrody województwa opolskiego (wg planów ochrony)

Lp.	Nazwa rezerwatu	Rodzaj działań ochronnych
1	Barucice	Zmniejszenie drożności rowów w południowej części rezerwatu
		Zwalczanie pigwowca japońskiego <i>Chaenomeles japonica</i>
		Ocena stopnia ekspansji czeremchy amerykańskiej <i>Padus serotina</i> i jej ewentualne usuwanie z rezerwatu
2	Bażany	Zapewnienie korzystnych warunków rozwoju jałowca pospolitego <i>Juniperus communis</i>
		Ograniczenie ekspansji dębu czerwonego <i>Quercus rubra</i>
		Ograniczenie ekspansji czeremchy amerykańskiej <i>Padus serotina</i>
		Ograniczenie ekspansji robinii akacjowej <i>Robinia pseudacacia</i>
3	Biesiec	Zabezpieczenie ekosystemów rezerwatu przed rozprzestrzenianiem się inwazyjnych gatunków roślin
		Przeciwdziałanie antropopresji
4	Blok	Usuwanie czeremchy amerykańskiej <i>Padus serotina</i>
		Ocena stanu technicznego ogrodzenia wraz z podejmowaniem niezbędnych napraw
5	Dębina	Rozpoznanie stopnia ekspansji rdestowca ostrokończystego <i>Reynoutria japonica</i> w ekosystemach rezerwatu
		Przeciwdziałanie antropopresji
6	Góra Gipsowa	Wypasanie lub wykaszanie muraw
		Usunięcie zakrzaczeń robinii akacjowej <i>Robinia pseudoacacia</i>
		Usuwanie odrostów drzew i krzewów
		Usuwanie barszczu Sosnowskiego <i>Heracleum sosnowskyi</i>
		Usuwanie trzciny pospolitej <i>Phragmites australis</i> oraz trzcinnika piaskowego <i>Calamagrostis epigejos</i>
		Przeciwdziałanie antropopresji
7	Góra Św. Anny	Ukierunkowanie ruchu turystycznego
		Monitorowanie ekspansji gatunków inwazyjnych
		Kontynuowanie użytkowania kośno-pastwiskowego

czenie granic poszczególnych rodzajów naturalnego krajobrazu jest tu trudne ze względu na przekształcenie rzeźby przez średniowieczną działalność górniczą.

Wskazane braki w pokryciu ochroną rezerwatową poszczególnych rodzajów i gatunków krajobrazu, stanowią o słabości w regionalnym systemie ochrony krajobrazu, ale jednocześnie mogą być dodatkową przesłanką do ustanowienia nowych rezerwatów.

Sytuacja ochrony rezerwatowej w Opolskich Parkach Krajobrazowych również wymaga bliższej uwagi i rewizji. Na ich terenie wyznaczonych jest 14 obiektów o łącznej powierzchni 409,74 ha. Z uwagi na to, iż parki krajobrazowe to obszary o wyjątkowych w skali województwa walorach przyrodniczych, jest to powierzchnia niewystarczająca, w szczególności, jeżeli chodzi o największy park krajobrazowy na Opolszczyźnie – Stobrawski Park Krajobrazowy. W granicach tego chronionego obszaru istnieją jedynie cztery rezerwaty o łącznej powierzchni 120,35 ha, co stanowi jedynie ok. 0,24% powierzchni tego Parku. Biorąc pod uwagę zasoby i zróżnicowanie siedlisk przyrodniczych, jak i zasiedlających je gatunków oraz fakt, iż praktycznie cały obszar IPA (Important Plant Area) „Ostoja Stobrawska” zbiega się z granicami Parku (Mirek i in. 2005), jest to sytuacja, która nie zapewni skutecznej ich ochrony. Tym bardziej, że forma ochrony przyrody jaką są parki krajobrazowe, która dopuszcza prowadzenie działalności gospodarczych nie zagwarantuje właściwej ochrony biotopów dla zagrożonych i ginących gatunków oraz właściwego zachowania pełni różnorodności biologicznej, trwałości i równowagi procesów przyrodniczych. Zwłaszcza ekosystemy leśne, które na Opolszczyźnie są utrzymywane w ramach intensywnej gospodarki leśnej nie są w stanie zapewnić właściwych siedlisk dla saproksylobiontów, czyli gatunków związanych z martwym drewnem oraz będących wskaźnikiem dla dobrze zachowanych siedlisk leśnych. Podobnie wygląda sytuacja z ekosystemami wodnymi, zwłaszcza z rzekami, gdzie ich „zagospodarowanie” często polega na usuwaniu naturalnych układów geomorfologicznych koryta rzecznoego oraz obniżaniu jakości hydromorfologicznej cieków. W obu tych przypadkach prowadzi to do zaniku mikrosiedlisk będących warunkiem do występowania stenotypowej fauny i flory, w tym gatunków reofilnych.

Należy jednak podkreślić, że mimo istotnych mankamentów i braków w istniejącej sieci rezerwatów przyrody regionu, wieloletnia

Lp.	Nazwa rezerwatu	Rodzaj działań ochronnych
8	Jaśkowice	Ograniczanie ekspansji rdestowca ostrokończystego <i>Reynoutria japonica</i>
		Ograniczanie ekspansji tawuły kutnerowatej <i>Spirea tomentosa</i>
		Ograniczanie ekspansji czeremchy amerykańskiej <i>Padus serotina</i>
9	Jeleni Dwór	Ograniczanie ekspansji tawuły kutnerowatej <i>Spirea tomentosa</i>
		Ograniczenie ekspansji czeremchy amerykańskiej <i>Padus serotina</i>
10	Kamieniec	Usuwanie populacji rudbekii nagiej <i>Rudbeckia laciniata</i>
		Przeciwdziałanie antropopresji
11	Kamień Śląski	Ograniczanie konkurencji ze strony innych gatunków dla jarzęba brekinii <i>Sorbus torminalis</i>
		Poprawa warunków świetlnych dla dojrzałych drzew brekinii
		Ochrona przed zwierzyną płową
12	Kokorycz	Usuwanie rdestowca ostrokończystego <i>Reynoutria japonica</i>
		Rozpoznanie stopnia ekspansji rdestowca ostrokończystego <i>Reynoutria japonica</i> w ekosystemach rezerwatu
13	Komorзно	Ograniczenie ekspansji czeremchy amerykańskiej <i>Padus serotina</i>
		Obserwacja stopnia ekspansji naparstnicy purpurowej <i>Digitalis purpurea</i>
14	Krzywiczyny	Ograniczenie ekspansji rdestowca sachalińskiego <i>Reynoutria sachaliensis</i>
		Ograniczenie ekspansji czeremchy amerykańskiej <i>Padus serotina</i>
		Usuwanie graba i ekspansywnych gatunków roślin zielnych
		Utrzymanie istniejących ogrodzeń wokół gniazda z odnowieniem jodły i dębu w dobrym stanie technicznym
15	Lesisko	Wyprowadzenie drzewostanu zgodnego z siedliskiem
		Monitorowanie stopnia ekspansji obcych gatunków roślin

ochrona oraz aktywność przyrodników Opolszczyzny w proponowaniu kolejnych obszarów, pozwoliła ochronić unikalne walory przyrodnicze, które mogą być podziwiane przez mieszkańców województwa. Stosunkowo niewielka liczba obiektów pozwala również z drugiej strony dość sprawnie zarządzać siecią rezerwatów, co uwidacznia się m.in. w przygotowywaniu planów ochrony (wszystkie obiekty w Opolskiem je posiadają) oraz szybkim reagowaniu na różne sytuacje wymagające interwencji służb ochrony przyrody. Działania z zakresu czynnej ochrony są obecnie prowadzone przez Regionalną Dyрекcję Ochrony Środowiska w Opolu w 23 istniejących rezerwach (tab. 6), w ośmiu obiektach wprowadzona została ochrona bierna jako najskuteczniejsza metoda ochrony ekosystemów leśnych. Na większości obszarów działania ukierunkowane są głównie na usuwanie gatunków inwazyjnych i ekspansywnych oraz zapobieganie ich dalszemu wnikaniu w chronione ekosystemy. Ich efekty są w szczególności widoczne na Górze Gipsowej, Ligocie Dolnej oraz Górze św. Anny, gdzie właściwe rozpoznanie zagrożeń oraz wybór najbardziej efektywnej metody ich eliminacji pozwolił na odtworzenie i zwiększenie powierzchni muraw kserotermicznych. W ramach działań ochronnych prowadzone są również prace polegające na poprawie stosunków wodnych w obszarach, gdzie chronione są ekosystemy od wód zależne. W dwóch rezerwach przy pomocy zastawek przeprowadzono prace polegające na ustabilizowaniu poziomu wód gruntowych w obrębie torfowiska (Prądy) oraz zahamowaniu spływu wód powierzchniowych w płatach łągów jesionowo-olszowych (Barucice).

Ochrona rezerwatowa to jedna z najskuteczniejszych form zabezpieczenia, odtworzenia czy obserwacji obiektów i procesów przyrodniczych, precyzyjnie zaplanowana i dopasowana dla danego obszaru, aby zapobiegać i eliminować zagrożenia dla gatunków i siedlisk tworzących chroniony ekosystem. Pozwala również na podtrzymanie badań naukowych w najcenniejszych przyrodniczo miejscach w kraju, co przy coraz większym zwróceniu się naukowców w kierunku globalnych hotspotów bioróżnorodności, ma fundamentalne znaczenie dla utrzymania wieloletnich obserwacji i ocenę efektów prowadzonych działań.

Mając na uwadze fakt, że województwo opolskie jako jedno z niewielkich w kraju nie posiada parku narodowego, to przy niewielkiej

Lp.	Nazwa rezerwatu	Rodzaj działań ochronnych
16	Ligota Dolna	Użytkowanie kośno-pasterskie
		Odtworzenie murawy w południowej części rezerwatu
		Eliminowanie niepożądanego rośliności zielnej w zbiorowiskach naskalnych
		Usunięcie niepożądanych zadrzewień
17	Olszak	Utrzymanie dotychczasowego przebiegu ścieżki dydaktycznej oraz szlaku turystycznego
		Monitorowanie terenu rezerwatu
18	Prądy	Usuwanie trzciny pospolitej <i>Phragmites australis</i>
		Stabilizowanie poziomu wody gruntowej w rezerwacie
		Zabezpieczenie ekosystemów rezerwatu przed rozprzestrzenianiem się inwazyjnych gatunków roślin
19	Rozumice	Ochrona populacji cieszynianki wiosennej przed uszkodzeniami od zwierzyny
		Rozpoznanie lokalizacji stanowisk turzycy zgrzeblowatej
20	Smolnik	Wykonanie ekspertyzy określającej przyczyny zmniejszenia się liczebności populacji kotewki orzecha wodnego oraz możliwości i sposobów jej zachowania w rezerwacie
		Usuwanie krzewów czeremchy amerykańskiej <i>Prunus serotina</i>
		Przeciwdziałanie antropopresji
21	Srebrne Źródła	Ochrona przed inwazją neofitów
		Prowadzenie monitoringu populacji szklarnika leśnego <i>Cordulegaster boltonii</i>
		Uniknięcie dewastacji i zanieczyszczenia obszaru źródlika i ciekę wodnego
22	Staw Nowo-kuźnicki	Odmulenie kanału Prószkówki oraz fragmentu stawu
		Usuwanie grążela żółtego
		Obserwacje stanowisk kotewki orzecha wodnego
23	Złote Bagna	Usuwanie tawuły kutnerowatej <i>Spiraea tomentosa</i>
		Usuwanie trzciny pospolitej <i>Phragmites australis</i>
		Przeciwdziałanie antropopresji

Źródło: opracowanie na podstawie danych przekazanych przez Regionalną Dyрекcję Ochrony Środowiska w Opolu

ilości i powierzchni rezerwatów, statystycznie i funkcjonalnie system ochrony dziedzictwa przyrodniczego regionu jest na bardzo niskim poziomie. Podniesienie jakości ochrony rezerwatowej wymaga pilnych działań modernizacyjnych sieci tych obszarów, w tym tworzenia nowych obiektów, które były proponowane w ostatnich dekadach i nadal mają wysokie walory przyrodnicze, delimitacji nowych obiektów oraz powiększenia części już istniejących rezerwatów.

W dalszej części opracowania omówione zostały istniejące rezerwaty przyrody. Obiekty podzielone zostały na najważniejsze typy odnoszące się do głównych przedmiotów ochrony oraz kolejności powstawania. Poza krótkim opisem najważniejszych walorów przyrodniczych przedstawione zostały akty ustanawiające rezerwat z wymienieniem szczegółowych zasad ochrony obowiązujących na jego terenie. Istotnym źródłem opisów walorów poszczególnych rezerwatów były dokumentacje przyrodnicze poszczególnych obiektów, które z kolei były podstawą ustanowienia ich aktualnych planów ochrony. Są to wtórne źródła informacji, jednak stanowią wiarygodne kompendium wiedzy o danym obszarze chronionym, posiadające dodatkowy walor ujednoliconej struktury dokumentów i metodologii ich sporządzania.

Rezerwat „Góra Gipsowa” po zabiegach z zakresu ochrony czynnej.
Fot. Karolina Olszanowska-Kuńska

REZERWATY LEŚNE

Rezerwaty leśne stanowią obecnie zdecydowanie najliczniejszą grupę spośród opolskich rezerwatów. Jest ich 27 i zajmują 739,29 ha, co stanowi ok. $\frac{3}{4}$ ogólnej ich liczby i powierzchni w regionie. Rezerwaty leśne były pierwszymi elementami sieci rezerwatów Opolszczyzny, a pierwszy z nich po wojnie ustanowiono już w 1952 r. Kilka obiektów objęto ochroną jeszcze przed 1945 r. na mocy przepisów prawa niemieckiego. Poniżej zaprezentowano krótki opis tych obszarów uwzględniający chronologię ich tworzenia.

PRZYŁĘK

Niewielki rezerwat utworzony w 1952 r. w celu zachowania ze względów naukowych i dydaktycznych fragmentu grądu o cechach zespołu naturalnego. Rezerwat ustanowiony został *Zarządzeniem Ministra Leśnictwa z dnia 17 września 1952 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M.P. z 1952 r. Nr A-85, poz. 1348)*. Obecnie chroniony jest na podstawie *Zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 25 czerwca 2018 r. w sprawie rezerwatu przyrody „Przyłek” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2018 r. poz. 1854)*. Zasady ochrony określa *Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 1 sierpnia 2018 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Przyłek” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2018 r. poz. 2248)*.

Liczący 0,94 ha obszar położony jest w południowo-zachodniej części województwa na obszarze Przedgórza Paczkowskiego, w dolinie Białej Głuchołaskiej. W drzewostanie o charakterze grądu środkowo-europejskiego *Galio sylvatici-Carpinetum* stwierdzono występowanie 15 gatunków roślin, w tym dwóch chronionych mchów: dzióbkwca Zetterstedta *Eurhynchium angustirete* oraz nastroszka kędzierzawego *Uloa crispa* (Kulpiński i in. 2017f).

Położenie wewnątrz obszaru Natura 2000 PLH160016 „Przyłek nad Białą Głuchołaską” w dużej mierze zabezpiecza niewielki obszar tego mikro-rezerwatu przed oddziaływaniami zewnętrznymi. W odległości około 700 m od Przyłędu znajduje się kolejny niewielki rezerwat – „Śnieżycza”, który opisany jest w części poświęconej rezerwatom florystycznym. W opracowaniu projektu docelowej sieci rezerwatów

przyrody dla województwa opolskiego (BULiGL w Brzegu 1995) obszar proponowany jest do powiększenia do ponad 141 ha.

Rezerwat objęty jest ochroną ścisłą.

PŁUŻNICA

Niewielki rezerwat utworzony w 1957 r. w celu zachowania ze względów naukowych i dydaktycznych fragmentu lasu mieszanego o charakterze naturalnym. Rezerwat ustanowiony został *Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 30 kwietnia 1957 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M.P. z 1957 r. Nr 41, poz. 268)*. Obecnie chroniony na podstawie *Zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 28 lutego 2018 r. w sprawie rezerwatu przyrody „Płużnica” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2018 r. poz. 574)*, zmodyfikowanego *Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 5 grudnia 2018 r. zmieniającym zarządzenie w sprawie rezerwatu przyrody „Płużnica”*. Zasady ochrony określa *Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 21 maja 2018 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Płużnica” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2018 r. poz. 1551)*.

Obiekt o powierzchni 3,41 ha położony jest we wschodniej części województwa, na granicy OCHK „Lasy Stobrawsko-Turawskie”, w mezoregionie Chelmski. Rezerwat porasta kwaśna buczyna niżowa *Luzulo pilosae-Fagetum* budowana przez drzewostan o zróżnicowanej strukturze pionowej i przestrzennej. W runie lasu stwierdzono występowanie kruszczyka szerokolistnego *Epipactis helleborine* oraz dwóch gatunków rzadkich w regionie: barwinka pospolitego *Vinca minor* i nerecznicy szerokolistnej *Dryopteris dilatata* (Kulpiński i in. 2017d).

Rezerwat objęty jest ochroną ścisłą.

LUBSZA

Rezerwat powołany został w 1958 r. w celu zachowania ze względów naukowych pozostałości naturalnego lasu mieszanego z udziałem buka i dębu. Rezerwat ustanowiony został *Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 24 grudnia 1957 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M.P. z 1958 r. Nr 5, poz. 23)*. Obecnie chroniony na podstawie *Zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 28 lutego 2018 r. w sprawie rezerwatu przyrody „Lubsza”*

Buczyna w rezerwacie „Lubsza”
Fot. Dominik Łęgowski

(Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2018 r. poz. 575), zmodyfikowanego Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 5 grudnia 2018 r. zmieniającym zarządzenie w sprawie rezerwatu przyrody „Lubsza”. Zasady ochrony określa Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 21 maja 2018 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Lubsza” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2018 r. poz. 1550).

Obszar o powierzchni 16,48 ha, położony jest w zachodniej części województwa, w granicach Stobrawskiego Parku Krajobrazowego i siedliskowej ostoi Natura 2000 PLH160009 „Lasy Barucickie”, na granicy mezoregionu Pradoliny Wrocławskiej i Równiny Oleśnickiej.

Uzasadnienie planu ochrony wskazuje, że drzewostan rezerwatu tworzą trudne do bliższej szczegółowej identyfikacji, ze względu na brak gatunków charakterystycznych i wyróżniających, fitocenozy lasów bukowych *Fagion sylvaticae*. W runie stwierdzono rzadką przytulię okrągłolistną *Galium rotundifolium*, występującą pojedynczo na całym obszarze rezerwatu. Tutejszy starodrzew, liczący ponad 200 lat, jest siedliskiem pachnicy dębowej *Osmoderma eremita* oraz innych cennych gatunków saproksylicznych (Kowalcze-Magiera i in. 2017).

Rezerwat objęty jest ochroną ścisłą. W opracowaniu projektu docelowej sieci rezerwatów przyrody dla województwa opolskiego (BU-LiGL w Brzegu 1995) obszar proponowany jest do powiększenia do 52,12 ha.

LEŚNA WODA

Rezerwat powołany został w roku 1958 celem zachowania ze względów naukowych i dydaktycznych fragmentu lasu mieszanego naturalnego pochodzenia. Rezerwat ustanowiony został Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 4 lutego 1958 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M.P. z 1958 r. Nr 11, poz. 75). Obecnie chroniony na podstawie Rozporządzenia Nr 0151/P/7/08 Wojewody Opolskiego z dnia 4 marca 2008 r. w sprawie rezerwatu przyrody „Leśna Woda” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2008 r. Nr 23, poz. 727). Zasady ochrony określa Plan ochrony zatwierdzony przez Wojewodę Opolskiego dnia 25.10.2001 r. na podstawie art. 23 ust. 4 ustawy z dnia 16 października 1991 r. o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 114, poz. 492, z późn. zm.).

Jelonek rogacz. Fot. Grzegorz Hebda

Rezerwat „Przysiecz”. Fot. Kamil Kulpiński

Aktualnie rezerwat ma powierzchnię 15,7 ha. Obszar położony jest w zachodniej części województwa, na skraju Stobrawskiego Parku Krajobrazowego, w mezoregionie Równina Oleśnicka. Całą powierzchnię rezerwatu przyrody „Leśna Woda” zajmują lasy liściaste – buczyny należące pod względem fitosocjologicznym do żyznych buczyn niżowych *Galio odorati-Fagetum* i kwaśnych buczyn niżowych *Luzulo pilosae-Fagetum* oraz grąd środkowoeuropejski *Galio sylvatici-Carpinetum betuli*. W runie rezerwatu na uwagę zasługuje perłówka jednokwiatowa *Melica uniflora*, rzadki w skali regionu gatunek charakterystyczny dla żyznej buczyny niżowej oraz lilia złotogłów *Lilium martagon*, nerecznica szerokolistna *Dryopteris dilatata* i fiołek przedziwny *Viola mirabilis* (Kulpiński i Tyc 2019). W pobliżu rezerwatu znajdują się stanowiska jelonka rogacza (PZO dla obszaru Natura 2000 „Lasy Barucickie”).

Rezerwat objęty jest ochroną ścisłą.

PRZYSIECZ

Rezerwat powołano w roku 1958 w celu zachowania ze względów naukowych i dydaktycznych pozostałości starodrzewu modrzewia sudeckiego *Larix decidua* var. *sudetica* naturalnego pochodzenia. Rezerwat ustanowiony został Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 4 lutego 1958 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M.P. Nr 14, poz. 91). Obecnie chroniony na podstawie Zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 31 października 2017 r. w sprawie rezerwatu przyrody „Przysiecz” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2017 r. poz. 2705). Zasady ochrony określa Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 4 kwietnia 2018 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Przysiecz” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2018 r. poz. 1081).

Rezerwat o powierzchni 3,02 ha położony jest w centralnej części województwa w mezoregionie Równina Niemodlińska i w granicach OCHK „Bory Niemodlińskie”. Opis przedmiotu ochrony w akcie powołującym rezerwat nie odpowiada obecnej wiedzy o geograficznym zasięgu naturalnego występowania modrzewia w Polsce. Potencjalną roślinność obszaru chronionego stanowi acydofilny środkowoeuropejski las dębowy (kwaśna dąbrowa trzcinnikowa) *Calamagrostio arundinaceae-Quercetum* (Matuszkiewicz i in. 1995). Roślinność rzeczywista chronionego obszaru jest jednak inna, rezerwat porasta uboga odmiana grądu środkowoeuropejskiego *Galio-Carpinetum* z obecnymi w górnej

Jarząb brekinia w rezerwacie „Kamień Śląski”.
Fot. Karolina Olszanowska-Kuńska

warstwie sztucznie wprowadzonymi, około 200 lat temu, gatunkami drzew iglastych (sosny zwyczajnej i modrzewia europejskiego). Na terenie rezerwatu stwierdzono szereg chronionych i rzadkich roślin i grzybów, m.in. buławnika wielkokwiatowego *Cephalanthera damasonium*, naparstnicę zwyczajną *Digitalis grandiflora*, pomocnika baldaszkowego *Chimaphila umbellata* i przytulię okrągłolistną *Galium rotundifolium*, stwierdzanych na tym obszarze pod koniec lat 90. XX wieku. Spośród mszaków w rezerwacie stwierdzono pod koniec XX w. występowanie takich gatunków jak: głowiak półksiężycowaty *Cephalozia lunulifolia*, skosatka zanokcicowa *Plagiochila asplenoides*, usznica spłaszczona *Radula complanata*, bezlist okrywowy *Buxbaumia viridis*, brodawkowiec czysty *Pseudoscleropodium purum*, dzióbekowiec Zetterstedta *Eurhynchium angustirete*, fałdownik nastroszony *Rhytidiadelphus squarrosus*, gajnik lśniący *Hylocomium splendens*, mokradłoszka zaostrowana *Calliergonella cuspidata*, nastroszek kędzierzawy *Ulotia crispa*, rokitnik pospolity *Pleurozium schreberi*, tujowiec tamaryszkowaty *Thuidium tamariscinum* i widłoząb miotłowy *Dicranum scoparium*. Obecności w rezerwacie stanowisk części wyżej wymienionych gatunków roślin i mszaków nie udało się jednak potwierdzić w ostatnich latach w trakcie sporządzania dokumentacji na potrzeby planu ochrony. Dużą populację tworzy tu natomiast zagrożony w skali kraju grzyb drobnoporek łzawiący *Oligoporus guttulatus* związany z martwym drewnem, zwłaszcza drzew iglastych. Chronione gatunki fauny reprezentowane są w rezerwacie przez ryjówkę malutką *Sorex minutus* i ptaki leśne (Kulpiński i in. 2017g).

W przeszłości na terenie rezerwatu podejmowano działania z zakresu ochrony czynnej (usuwanie posuszu czynnego, wykonano dwa gniazda w celu doświadczalnego sprawdzenia możliwości odnowienia się modrzewia). Aktualnie (plan ochrony z 2018 r.) rezerwat podlega ochronie ścisłej.

KAMIEŃ ŚLĄSKI

Rezerwat utworzony w roku 1958 w celu zachowania ze względów naukowych i dydaktycznych fragmentu lasu mieszanego ze stanowiskiem jarzęba brekinii *Sorbus torminalis*. Rezerwat ustanowiony został Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 11 lutego 1958 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M.P. z 1958 r. Nr 20, poz. 127). Obecnie chroniony na podstawie Zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 8 lipca 2016 r. w

Podkolan biały. Fot. Michał Sierakowski

sprawie rezerwatu przyrody „Kamień Śląski” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2016 r. poz. 1570). Zasady ochrony określa Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 13 września 2016 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Kamień Śląski” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2016 r. poz. 1881).

Obszar o powierzchni 13,6 ha znajduje się w centralno-wschodniej części województwa, w mezoregionie Chełm. Lasotwórczym gatunkiem w rezerwacie jest sosna wprowadzona tu sztucznie na siedlisku żywej buczyny niżowej typu „pomorskiego” *Galio odorati-Fagetum*. O wartości przyrodniczej rezerwatu bezsprzecznie świadczą liczne stanowiska rzadkich i chronionych roślin. Na obszarze chronionym, w runie lasu, stwierdzono występowanie czterech gatunków chronionych storczyków: buławnika wielkokwiatowego *Cephalanthera damasonium*, gnieźnika leśnego *Neottia nidus-avis*, kruszczyka szerokolistnego *Epipactis helleborine* i podkolaną białą *Platanthera bifolia*. Towarzyszą im inne rzadkie w regionie gatunki roślin kwiatowych: oman szlachtawą *Inula conyza*, lepieńnik biały *Petasites albus*, perłówka jednokwiatowa *Melica uniflora* i przylaszczka pospolita *Hepatica nobilis*. Lista mszaków rezerwatu obejmuje 58 taksonów: 10 gatunków wątrobowców i 48 gatunków mchów. Spośród stwierdzanych tu mszaków pięć występuje na regionalnej czerwonej liście. Są to: namurnik jedwabisty *Homalothecium sericeum* (gatunek wymierający lokalnie), białoząb pospolity *Leucodon sciuroides*, fałdownik szeleszczący *Rhytidiadelphus triquetrus*, zwiślik maczugowaty *Anomodon attenuatus* i gładysz paprociowaty *Homalia trichomanoides*. Wśród podawanych z terenu rezerwatu wątrobowców do rzadkich w regionie należą: miedzik płaski *Frullania dilatata* i parzoch Bauera *Porella x baueri* (oba gatunki wymierające w województwie) oraz widlik zwyczajny *Metzgeria furcata*, skosatka zanokcicowa *Plagiochila asplenioides* i usznica spłaszczona *Radula complanata*. W rezerwacie odnaleziono owocnik rzadkiego w kraju i regionie grzyba gwiazdosza frędzelkowego *Geastrum fimbriatum* oraz plechę chronionego porostu pawężnicy rozłożystej *Peltigera horizontalis* (Czerny 2015b).

Osobliwością tego rezerwatu położonego poza wielkoobszarowymi formami ochrony przyrody jest to, że znajduje się wewnątrz obszaru górniczego; docelowo rezerwat, wraz z 2200-metrowym filarem ochronnym, w całości będzie otoczony przez czynną kopalnię lub tereny pokopalniane. Sąsiedztwo cementowni powoduje lokalnie znaczne zanieczyszczenie powietrza, co może być, obok postępującego zacie-

Bór sosnowy w rezerwacie „Blok”. Fot. Grzegorz Hebda

niania dna lasu i zmian mikroklimatu związanych z bliskością powiększającego się kamieniołomu, powodem zaniknięcia szeregu porostów występujących dawniej w rezerwacie. Jednocześnie oddziaływania te mogą być czynnikiem sprzyjającym rozwojowi niektórych storczyków w pobliżu kamieniołomu i cementowni (Świercz 2004, 2006, Adamowski 2006, Adamowski i in. 2012).

Rezerwat podlega ochronie czynnej, polegającej na wykonywaniu cięć prześwietlających w górnej warstwie drzew, podrostru i nalotu, cięć odsłaniających w warstwie drzew oraz zabezpieczeniu najwartościowszych młodych drzew brekinii (podrostów) przed zgryzaniem przez zwierzęta.

BLOK

Rezerwat powołano w roku 1959 celem zachowania ze względów naukowych i dydaktycznych fragmentu boru świeżego naturalnego pochodzenia, stanowiącego pozostałość dawnej Puszczy Niemodlińskiej. Rezerwat ustanowiony został *Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 14 września 1959 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M. P. z 1959 r. Nr 82, poz. 433)*. Obecnie chroniony na podstawie *Zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 12 stycznia 2016 r. w sprawie rezerwatu przyrody „Blok” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2016 r. poz. 146)*. Zasady ochrony określa *Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 2 czerwca 2016 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Blok” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2016 r. poz. 1215)*.

Rezerwat ma powierzchnię 6,56 ha. „Blok”, którego nazwa pochodzi od nieistniejącego już domku myśliwskiego, położony jest w centralnej części województwa, w mezoregionie Równina Niemodlińska i w granicach OCHK „Bory Niemodlińskie”. Teren rezerwatu porasta suboceaniczny bór sosnowy świeży *Leucobryo-Pinetum*. Stwierdzono tu 47 gatunków mszaków, w tym 10 gatunków objętych ochroną częściową: próchniczek błotny *Aulacomnium palustre*, widłoząb kędzierzawy *Dicranum polysetum*, widłoząb miotłowy *Dicranum scoparium*, rokitnik pospolity *Pleurozium schreberi*, piórosz pierzasty *Ptilium crista-castrensis*, gajnik lśniący *Hylocomium splendens*, bielistka siwa *Leucobryum glaucum*, płonnik pospolity *Polytrichum commune*, torfowiec frędzlowaty *Sphagnum fimbriatum* i tujowiec tamaryszkowaty *Thuidium tamariscinum* (Olszanowska-Kuńska i in. 2016).

Rezerwat „Jeleni Dwór”. Fot. Michał Sierakowski

Rezerwat objęty jest ochroną czynną. Działania ochronne związane są z ograniczaniem ekspansji czeremchy amerykańskiej *Padus serotina* oraz presji zwierzyny płowej na naturalne odnowienie sosny i świerka. Czeremcha występuje w podszycie rezerwatu liczniej tylko na jego niewielkiej powierzchni graniczącej z drogą leśną; planowane jest jej systematyczne usuwanie. W celu zabezpieczenia przed zwierzyną, rezerwat w całości jest ogrodzony, co ogranicza do minimum funkcję biocenotyczną tego obszaru chronionego dla większych ssaków leśnych.

W opracowaniu projektu docelowej sieci rezerwatów przyrody dla województwa opolskiego (BULiGL w Brzegu 1995) obszar proponowany jest do powiększenia do ponad 50 ha.

JELENI DWÓR

Rezerwat utworzono w roku 1959 w celu zachowania ze względów naukowych i dydaktycznych fragmentu lasu mieszanego, naturalnego pochodzenia, stanowiącego pozostałość dawnej Puszczy Niemodlińskiej. Rezerwat ustanowiony został *Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 14 września 1959 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M.P. z 1959 r. Nr 82, poz. 434)*. Obecnie chroniony na podstawie *Zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 31 października 2017 r. w sprawie rezerwatu przyrody „Jeleni Dwór” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2017 r. poz. 2704)*. Zasady ochrony określa *Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 26 kwietnia 2018 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Jeleni Dwór” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2018 r. poz. 1332)*.

Rezerwat o powierzchni 3,91 ha położony jest w centralnej części województwa w mezoregionie Równina Niemodlińska i w granicach OCHK „Bory Niemodlińskie”. Siedliskiem dominującym na całym jego obszarze jest zespół kwaśnej dąbrowy trzcinnikowej *Calamagrostio arundinaceae-Quercetum*. W górnej warstwie drzew występują tu dęby bezszypułkowe i sosny zwyczajne w wieku ponad 250 lat. Flora naczyniowa rezerwatu obejmuje dwa gatunki chronione: kruszczyka szerokolistnego *Epipactis helleborine* i widłaka goździstego *Lycopodium clavatum*, oraz trzy gatunki rzadkie w regionie: czartawę drobną *Circaea alpina*, gwiazdnicę długolistną *Stellaria longifolia* i nerecznicę

Zasoby martwego drewna w rezerwacie „Przylesie”.
Fot. Michał Sierakowski

szerokolistną *Dryopteris dilatata*. W ostatnich latach odnotowano tu stanowiska ośmiu gatunków mchów objętych ochroną: widłoząb miotłowy *Dicranum scoparium*, brodawkowiec czysty *Pseudoscleropodium purum*, gajnik lśniący *Hylocomium splendens*, próchniczek błotny *Aulacomnium palustre*, rokietnik pospolity *Pleurozium schreberi*, torfowiec błotny *Sphagnum palustre*, tujowiec delikatny *Thuidium delicatulum* i tujowiec tamaryszkowaty *Thuidium tamariscinum*). Ponadto dwa gatunki: gładysz paprociowaty *Homalia trichomanoides* i namurzik jedwabisty *Homalothecium sericeum* należą do gatunków regionalnie rzadkich, a „Jeleni Dwór” to jedyne ich znane stanowiska na terenie całych Borów Niemodlińskich. W rezerwacie stwierdzono też występowanie rzadkiego grzyba – czyrenia sosnowego *Porodaedalea pini* (Kulpiński i in. 2017c).

Rezerwat objęty jest ochroną czynną, mającą na celu ograniczenie populacji dwóch najbardziej ekspansywnych spośród stwierdzonych tu roślin inwazyjnych: czeremchy amerykańskiej *Padus serotina* i tawuły kutnerowatej *Spirea tomentosa*.

PRZYLESIE

Rezerwat utworzony został w roku 1969 w celu zachowania ze względów naukowych i dydaktycznych fragmentu drzewostanów naturalnego pochodzenia, tworzących liczne formy przejściowe od grądu do łągów. Rezerwat ustanowiony został Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 20 czerwca 1969 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M.P. z 1969 r. Nr 34, poz. 256). Obecnie chroniony na podstawie Zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 11 kwietnia 2018 r. w sprawie rezerwatu przyrody „Przylesie” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2018 r. poz. 1256), zmodyfikowanego Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 5 grudnia 2018 r. zmieniającym zarządzenie w sprawie rezerwatu przyrody „Przylesie”. Zasady ochrony określa Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 27 czerwca 2018 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Przylesie” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2018 r. poz. 1886).

Obiekt o powierzchni 17,24 ha położony jest w zachodniej części województwa w mezoregionie Równina Wrocławska i poza granicami

Subatlantycki bór świeży w rezerwacie „Bażany”.
Fot. Kamil Kulpiński

wielkoobszarowych form ochrony przyrody. Rezerwat zajmuje niewielką część około 350 ha enklawy leśnej, położonej wśród otwartego krajobrazu rolniczego. Zbiorowiska leśne rezerwatu reprezentowane są przez grąd środkowoeuropejski *Galio sylvatici-Carpinetum betuli* oraz dwa zbiorowiska lasów łęgowych: niżowy łąg jesionowo-olszowy *Fraxino-Alnetum* oraz łąg jesionowo-wiązowy *Ficario-Ulmetum minoris*. W rezerwacie potwierdzono występowanie dwóch chronionych gatunków roślin naczyniowych – podkolana białego *Platanthera bifolia* i wawrzynka wilczelyko *Daphne mezereum* oraz czterech chronionych mszaków – dzióbkwca Zetterstedta *Eurhynchium angustirete*, głady-sza paprociowatego *Homalia trichomanoides*, krzewika źródliskowego *Thamnobryum alopecurum* i zwiślaka maczugowatego *Anomodon attenuatus*. Ponadto rosną tu gatunki rzadkie w regionie: zdrojówka rutewkowata *Isopyrum thalictroides*, nerecznica szerokolistna *Dryopteris dilatata*, białożąb pospolity *Leucodon sciuroides* i widlik zwyczajny *Metzgeria furcata*. Stwierdzenia wielu z gatunków mszaków pochodzą z 2006 r. i nie zostały potwierdzone (ani jednoznacznie wykluczone) podczas prac nad planem ochronnym obszaru w 2017 r. Dotyczy to m.in. krzewika źródliskowego, gatunku górskiego, dla którego stanowisko w rezerwacie było jedynym na całej Nizinie Śląskiej (Kulpiński i in. 2017e).

Rezerwat objęty jest ochroną ścisłą. W opracowaniu projektu docelowej sieci rezerwatów przyrody dla województwa opolskiego (BULiGL w Brzegu 1995) obszar proponowany jest do powiększenia do 325 ha.

BAŻANY

Rezerwat utworzony został w roku 1969 w celu ochrony ze względów naukowych i dydaktycznych drzewostanu sosnowego, położonego na wydmach, z obfitym stanowiskiem jałowca. Rezerwat ustanowiony został Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 20 czerwca 1969 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M. P. z 1969 r. Nr 36, poz. 292). Obecnie chroniony na podstawie Zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 11 kwietnia 2018 r. w sprawie rezerwatu przyrody „Bażany” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2018 r. poz. 1258), zmodyfikowanego Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 5 grudnia 2018 r. zmieniającym zarządzenie w sprawie rezerwatu przyrody

Pomnikowe modrzewie w rezerwacie „Jaškowice”.
Fot. Kamil Kulpiński

„Bażany”. Zasady ochrony określa Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 27 czerwca 2018 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Bażany” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2018 r. poz. 1888).

Rezerwat o powierzchni 21,01 ha położony jest w północnej części województwa w mezoregionie Równina Opolska i w granicach OCHK „Lasy Stobrawsko-Turawskie”. Ochroną objęte są dwa osobne płaty lasu. Licząca około 400 osobników populacja jałowca pospolitego *Juniperus communis* w rezerwacie należy do większych w regionie, a jej stan jest względnie dobry (widoczne młode przyrosty i dość obfite owocowanie). W toku licznych badań na obszarze rezerwatu stwierdzono 113 gatunków roślin naczyniowych, 62 gatunki mszaków i 31 gatunków porostów (Kulpiński i in. 2017a).

Rezerwat podlega ochronie czynnej, a podejmowane w jej ramach działania koncentrują się na usuwaniu osobników roślin inwazyjnych: robinii akacjowej *Robinia pseudoacacia*, czeremchy amerykańskiej *Padus serotina* i dębu czerwonego *Quercus rubra*.

JAŠKOWICE

Rezerwat utworzony został Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 20 czerwca 1969 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M.P. z 1969 r., Nr 34, poz. 255) w roku 1969, w celu zachowania ze względów naukowych i dydaktycznych fragmentu lasu mieszanego z udziałem modrzewia sudeckiego oraz dębów bezszypułkowego i szypułkowego. Obecnie chroniony na podstawie Zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 31 października 2017 r. w sprawie rezerwatu przyrody „Jaškowice” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2017 r. poz. 2703). Zasady ochrony określa Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 4 kwietnia 2018 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Jaškowice” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2018 r. poz. 1080).

Rezerwat o powierzchni 6 ha położony jest w centralnej części województwa na Równinie Niemodlińskiej w granicach OCHK „Bory Niemodlińskie”. Podobnie jak położony w odległości około sześciu kilometrów rezerwat przyrody „Przysiecz” i w tym przypadku aktualna wiedza biogeograficzna przeczy naturalnemu charakterowi stanowiska modrzewia w tej lokalizacji. Analogia obu obszarów dotyczy również

Kwaśna buczyna w rezerwacie „Komorzno”.
Fot. Kamil Kulpiński

różnicy pomiędzy roślinnością potencjalną a rzeczywistą, która wynika prawdopodobnie z długiego oddziaływania sztucznie wprowadzonych poza ich naturalnym siedliskiem sosni i świerków. W przypadku „Jaśkowic” roślinnością potencjalną jest kwaśna dąbrowa trzcinikowa *Calamagrostio arundinaceae-Quercetum*. Aktualnie dąbrowa ta zajmuje około 1/3 chronionego obszaru, a pozostałą jego część porasta trudne do dokładnej identyfikacji zbiorowisko boru mieszanego z klasy *Vaccinio-Piceetea*, nawiązujące jedynie do kwaśnej dąbrowy. Flora rezerwatu obejmuje m.in. cztery gatunki chronionych mszaków – rokitnika pospolitego *Pleurozium schreberi* (występuje tu masowo), fałdownika nastroszonego *Rhytidiadelphus squarrosus*, tujowca tamaryszkowatego, *Thuidium tamariscinum* i widłozęba miotlastego *Dicranum scoparium*, oraz dwa gatunki rzadkich w regionie roślin naczyniowych – gwiazdnicę długolistną *Stellaria longifolia* i nercznicę szerokolistną *Dryopteris dilatata* (Kulpiński i in. 2017a).

Rezerwat objęty jest ochroną czynną, a działania ochronne polegają na zwalczaniu trzech najbardziej ekspansywnych gatunków roślin inwazyjnych: czeremchy amerykańskiej *Padus serotina*, rdestowca ostrokończystego *Reynoutria japonica* i tawuły kutnerowatej *Spiraea tomentosa*.

KOMORZNO

Rezerwat ustanowiony został Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 20 czerwca 1969 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M.P. z 1969 r. Nr 36, poz. 294) w celu ochrony na powierzchni 3,7 ha fragmentu buczyny niżowej. Obecnie chroniony w oparciu o Rozporządzenie Nr 0151/P/28/08 Wojewody Opolskiego z dnia 4 marca 2008 r. w sprawie rezerwatu przyrody „Komorzno” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2008 r. Nr 23, poz. 748). Zasady ochrony określa Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 15 listopada 2017 r. zmieniające zarządzenie w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Komorzno” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2017 r. poz. 2847).

Rezerwat położony jest wewnątrz większego kompleksu leśnego w północno-zachodniej części województwa na obszarze Wysoczyzny Wieruszowskiej, poza granicami wielkoobszarowych form ochrony przyrody. Siedliskiem dominującym jest kwaśna buczyna niżowa

Martwe drewno w rezerwacie „Krzywiczyny”.
Fot. Michał Sierakowski

Luzulo pilosae-Fagetum. Na terenie rezerwatu stwierdzono występowanie chronionego mszaka widłozębu miotlastego *Dicranum scoparium* (Kulpiński i in. 2016c). Rezerwat podlega ochronie czynnej. Działania ochronne dotyczą, poza znakowaniem granic obszaru chronionego, przede wszystkim ograniczeniu ekspansji czeremchy amerykańskiej *Padus serotina* i monitoringu populacji naparstnicy purpurowej *Digitalis purpurea*.

KRZYWICZYNY

Rezerwat utworzony został w roku 1969 w celu ochrony na powierzchni 19,84 ha fragmentu lasu mieszanego z domieszką jodły *Abies alba* na krańcach jej północnego zasięgu na Śląsku. Ustanowiony został Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 20 czerwca 1969 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M.P. z 1969 r. Nr 36, poz. 291). Obecnie chroniony w oparciu o Rozporządzenie Nr 0151/P/25/08 Wojewody Opolskiego z dnia 4 marca 2008 r. w sprawie rezerwatu przyrody „Krzywiczyny” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2008 r. Nr 23, poz. 745). Zasady ochrony określa Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 24 stycznia 2017 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Krzywiczyny” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2017 r. poz. 310).

Obiekt położony jest około 2 km od rezerwatu „Komorzno”, w tym samym kompleksie leśnym. Roślinnością potencjalną rezerwatu jest żyzna buczyna niżowa *Galio odorati-Fagetum* (Matuszkiewicz i in. 1995), jednakże w trakcie badań prowadzonych na potrzeby planu ochrony wyróżniono kwaśną buczynę niżową *Luzulo pilosae-Fagetum*. Na terenie rezerwatu występują trzy gatunki chronionych mchów: rokitnik pospolity *Pleurozium schreberi*, gajnik lśniący *Hylocomium splendens* i widłoząb kędzierzawy *Dicranum polysetum*. Fauna rezerwatu obejmuje m.in. jelonka rogacza *Lucanus cervus*, muchołówkę małą *Ficedula parva*, siniaka *Columba oenas* (Stobińska 2016a).

Rezerwat podlega ochronie czynnej, której zadania obejmują zwalczanie rdestowca i czeremchy oraz ochronę odnowień jodły i dębu poprzez usuwanie graba i roślin zielnych oraz utrzymywanie ogrodzeń wokół gniazd z odnowieniami.

Runo z żywcem gruczołowatym w rezerwacie „Rogalice”.
Fot. Ireneusz Hebda

ROGALICE

Rezerwat ustanowiony został Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 20 czerwca 1969 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M.P.z 1969 r. Nr 36, poz. 290) w celu zachowania ze względów naukowych i dydaktycznych drzewostanu olszy czarnej naturalnego pochodzenia. Obecnie chroniony w oparciu o Rozporządzenie Nr 0151/P/23/08 Wojewody Opolskiego z dnia 4 marca 2008 r. w sprawie rezerwatu przyrody „Rogalice” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2008 r. Nr 23, poz. 74). Zasady ochrony określa Plan ochrony zatwierdzony przez Wojewodę Opolskiego dnia 25.10.2001 r. na podstawie art. 23 ust. 4 ustawy z dnia 16 października 1991 r. o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 114, poz. 492, z późn. zm.) w związku z art. 10 ustawy z dnia 7 grudnia 2000 r. o zmianie ustawy o ochronie przyrody (Dz. U. Nr. 3 z 2001 r., poz. 21).

Obszar o powierzchni 6,06 ha położony jest w zachodniej części województwa na Równinie Oleśnickiej, w granicach Stobrawskiego Parku Krajobrazowego i siedliskowej ostoi Natura 2000 PLH160009 „Lasy Barucickie”.

Badania wykazały obecność 106 gatunków roślin, w tym chronionego wawrzynka wilczelyko *Daphne mezereum* oraz rzadkich w regionie: żywca dziewięciolistnego *Cardamine enneaphyllos* i żywca cebulkowego *Cardamine bulbifera* (Kuźniewski i Spałek 2000). Siedliska leśne reprezentowane są przez łągi jesionowo-olszowe *Fraxino-Alnetum* oraz grąd środkowoeuropejski *Gallio-Carpinetum*.

Rezerwat podlega ochronie ścisłej. Obszar proponowany do powiększenia w opracowaniu projektu docelowej sieci rezerwatów przyrody dla województwa opolskiego (BULiGL w Brzegu 1995) oraz w dokumentacji na potrzeby planu ochrony (Kulpiński i Tyc 2019a).

BOŻE OKO

Rezerwat ustanowiony został Zarządzeniem Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 25 lipca 1997 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M. P. z 1997 r. Nr 54, poz. 515) w celu zachowania ze względów naukowych i dydaktycznych zbiorowisk buczyn o charakterze zbliżonym do naturalnego. Obecnie chroniony w oparciu o Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 11 kwietnia 2018 r. w sprawie rezerwatu przyrody „Boże

Byławnik wielkokwiatowy. Fot. Marek Zarankiewicz

Oko” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2018 r. poz. 1257), zmodyfikowanego Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 5 grudnia 2018 r. zmieniającym zarządzenie w sprawie rezerwatu przyrody „Boże Oko”. Zasady ochrony określa Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 27 czerwca 2018 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Boże Oko” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2018 r. poz. 1887).

Ten obecnie trzeci pod względem wielkości rezerwat Opolszczyzny, liczący 68,59 ha powierzchni, położony jest we wschodniej części województwa, w mezoregionie Chełm oraz w granicach Parku Krajobrazowego Góra Św. Anny i ostoi siedliskowej Natura 2000 PLH160002 „Góra Świętej Anny”. Nazwa obiektu pochodzi od kapliczki zlokalizowanej w jego granicach. Jest to największy obiekt spośród sześciu rezerwatów zlokalizowanych w parku. „Boże Oko” porasta drzewostan w wieku 150–170 lat reprezentujący dwa zespoły leśne: żyzną buczynę niżową *Galio odorati–Fagetum* (stanowiącą również roślinność potencjalną dla terenu rezerwatu) i na mniejszej powierzchni kwaśną buczynę niżową *Luzulo pilosae–Fagetum*. Rezerwat stanowi ostoję m.in. rzadkich storczyków – byławnika wielkokwiatowego *Cephalanthera damasonium* i kruszczyka połabskiego *Epipactis albensis* oraz chronionego mchu – widłozębu miotlastego *Dicranum scoparium*. Dane historyczne świadczą również o występowaniu w tutejszym drzewostanie chronionego grzyba soplówki bukowej *Hericium coralloides* (Kulpiński i in. 2017a). Rezerwat podlega ochronie ścisłej.

GRAFIK

Rezerwat utworzony został w roku 1997 w celu zachowania ze względów naukowych i dydaktycznych lasu bukowego o charakterze naturalnym z udziałem licznych drzew pomnikowych. Obecnie chroniony na podstawie Zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 8 lipca 2016 r. w sprawie rezerwatu przyrody „Grafik” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2016 r. poz. 1569). Zasady ochrony określa Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 2 czerwca 2017 r. w sprawie planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Grafik” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2017 r. poz. 1581).

Obiekt o powierzchni 27,01 ha położony jest w odległości około 1 km od wyżej opisanego rezerwatu „Boże Oko” i w podobnym co on kontekście zarówno ekofizjograficznym, jaki i wielkoobszarowych

Buczyna w rezerwacie „Lesisko”. Fot. Marek Zarankiewicz

form ochrony przyrody. Nazwa rezerwatu pochodzi od znajdującego się w nim pomnika upamiętniającego tragiczną śmierć na polowaniu syna dawnego właściciela tego terenu.

Roślinnością potencjalną na obszarze „Grafiku” jest żyzna buczyna niżowa *Galio odorati-Fagetum*, roślinnością rzeczywistą – kwaśna buczyna niżowa *Luzulo pilosae-Fagetum*. W trakcie prac inwentaryzacyjnych na potrzeby planu ochrony w rezerwacie nie odnaleziono chronionych gatunków roślin, ale wcześniejsze badania wykazywały występowanie w nim chronionego mchu, widłozębu miotlastego *Dicranum scoparium*, oraz pięciu rzadkich w regionie gatunków roślin: perlówki jednokwiatowej *Melica uniflora*, przytulii okrągłolistnej *Galium rotundifolium*, tojeści gajowej *Lysimachia nemorum*, przetacznika górskiego *Veronica montana* i nerecznicy szerokolistnej *Dryopteris dilatata*. W roku 2015 potwierdzono występowanie już tylko dwóch ostatnich z wyżej wymienionych gatunków. W rezerwacie odnotowano również obecność dwóch rzadkich grzybów: murszaka rdzawego *Phaeolus schweinitzii* i włóknouszka skórzastego *Inonotus cuticularis* (Olszanowska-Kuńka i in. 2016). Inwentaryzacja fauny (z 2002 r.) wykazała występowanie kilka gatunków o wysokim statusie ochrony, m.in. dzięcioła średniego *Dendrocoptes medius*, muchołówkę białoszyją *Ficedula albicollis* i turkawkę *Streptopelia turtur*. Również obserwowana herpetofauna była dość urozmaicona, jak na niewielki teren leśny (sześć gatunków płazów i gadów) (Badora i in. 2002 za: Olszanowska-Kuńka i in. 2016).

Rezerwat nie podlega istotnym presjom zewnętrznym i wewnętrznym, w związku z czym objęty jest on ochroną ścisłą.

LESISKO

Podobnie jak poprzedni obiekt, również ten fragment lasu ma na celu zachowanie ze względów naukowych i dydaktycznych fragmentu buczyn o charakterze zbliżonym do naturalnego. Rezerwat ustanowiony został Zarządzeniem Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 25 lipca 1997 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M.P. z 1997 r. Nr 56, poz. 541). Obecnie chroniony na podstawie Zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 11 kwietnia 2018 r. w sprawie rezerwatu przyrody „Lesisko” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2018 r. poz. 1259). Zasady ochrony określa Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w

Lilia złotogłów. Fot. Marek Zarankiewicz

Opolu z dnia 27 czerwca 2018 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Lesisko” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2018 r. poz. 1889). Obszar chroniony ma powierzchnię 47,47 ha. Jest to kolejny, historycznie trzeci, rezerwat położony w rejonie Góry Św. Anny w granicach ochraniających przyrodę parku krajobrazowego i ostoi Natura 2000.

Roślinnością potencjalną rezerwatu jest żyzna buczyna niżowa *Gallio odorati-Fagetum* stanowiąca również w większej części rezerwatu roślinność rzeczywistą. Występują tu też płaty kwaśnej buczyny niżowej *Luzulo pilosae-Fagetum*. Odnotowano tu występowanie trzech chronionych gatunków roślin: buławnika wielkokwiatowego *Cephalanthera damasonium*, miodownika melisowatego *Melittis melissophyllum* i wawrzynka wilczelyko *Daphne mezereum*. Stwierdzono również 11 gatunków rzadkich w kraju lub regionie, m.in. czerńca gronkowego *Actaea spicata*, nerecznicę szerokolistną *Dryopteris dilatata* i perlówkę jednokwiatową *Melica uniflora*. Podczas inwentaryzacji fauny w 2002 r. stwierdzono tu rzadkiego ssaka objętego ochroną gatunkową – orzesznicę leszczynową *Muscardinus avellanarius*. „Lesisko” jest atrakcyjnym krajobrazowo miejscem położonym w pobliżu terenów zabudowanych i kilku miast. Przekłada się to na znaczną presję turystyczną, która może być również czynnikiem ułatwiającym wnikanie na teren rezerwatu roślin inwazyjnych. Łączna liczba gatunków obcych ekologicznie lub geograficznie wynosi w „Lesisku” obecnie 10 taksonów (Kulpiński i in. 2017b).

Na terenie rezerwatu ustanowiono w 2018 r. obszary ochrony czynnej (0,91 ha) i ścisłej (46,56 ha). Działania ochrony czynnej dotyczą wyprowadzenia drzewostanu zgodnego z siedliskiem w lukach drzewostanu. Działania ochronne na całym obszarze rezerwatu, również objętego ochroną ścisłą, obejmują ograniczenie presji turystycznej (szlabany, tablice) oraz monitorowanie populacji obcych gatunków roślin.

CICHA DOLINA

Rezerwat ustanowiony został *Rozporządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 14 września 1959 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M.P. z 1959 r. Nr 82, poz. 434)* w celu ochrony na powierzchni 56,76 ha fragmentu lasu mieszanego górskiego o róż-

Bystry Potok. Fot. Dominik Łęgowski

Salamandra plamista. Fot. Michał Sierakowski

nicowanej strukturze wiekowej i gatunkowej oraz dobrze wykształconego drzewostanu bukowego. Zasady ochrony określa Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 5 kwietnia 2016 r. w sprawie zmiany zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Cicha Dolina” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2016 r. poz. 819).

Obiekt położony jest w Górach Opawskich, w granicach chroniących ekosystem parku krajobrazowego i obszaru Natura 2000. Roślinność rzeczywista rezerwatu pokrywa się zasadniczo z roślinnością potencjalną jaką jest kwaśna buczyna górska *Luzulo luzuloidis-Fagetum*, wyodrębniono tu również płaty podgórskich lasów łągowych *Carici remotae-Fraxinetum* i kwaśnych dąbrów *Luzulo luzuloidis-Quercetum*.

Na terenie rezerwatu stwierdzono występowanie 158 gatunków roślin naczyniowych, w tym gatunków chronionych (paprotnik kolczysty *Polystichum aculeatum*, pióropusznik strusi *Matteuccia struthiopteris*, czosnek niedźwiedzi *Allium ursinum*, wawrzynek wilczczyko *Daphne mezereum*, pokrzyk wilcza jagoda *Atropa belladonna*, lilia złotogłów *Lilium martagon*, parzydło leśne *Aruncus dioicus*, podkolan biały *Platanthera bifolia*, kukulka Fuchsa *Dactylorhiza fuchsii*) i rzadkich w regionie (przenęt purpurowy *Prenanthes purpurea*, żywiec dziewięciolistny *Cardamine enneaphyllos*). Rejon rezerwatu jest ostoją salamandry plamistej *Salamandra salamandra* (Badora i in. 2009a).

Do 2016 r. na obszarze rezerwatu prowadzono ochronę czynną, w tym „usuwanie zasiedlonych przez szkodniki owadzie drzew (świerka)” i wystawianie pułapek feromonowych. W związku z koniecznością ochrony siedlisk przyrodniczych na obszarze Natura 2000 w 2016 r. zaktualizowano plan ochrony w duchu zasady „pierwszeństwa natury” i objęto go ochroną ścisłą. Dzięki tej zmianie jest to aktualnie jeden z nielicznych zwartych drzewostanów w rejonie grzbietu Biskupiej Kopy, która wraz z sąsiadującą Srebrną Kopą zostały w znacznym stopniu wylesione w latach 2016-2018 w ramach zwalczania gradacji kornika w drzewostanach świerkowych Gór Opawskich.

„Cichą Dolinę” można traktować jako ciekawy przykład powiązania ochrony rezerwatowej i tej prowadzonej w ramach sieci Natura 2000. W tym przypadku to wymogi ochrony siedlisk spowodowały silniejszy reżim ochrony w rezerwacie, pomimo formalnie wyższej rangi ochrony rezerwatowej.

Monumentalny buk w jesiennej szacie w rezerwacie „Las Bukowy”
Fot. Marek Zarankiewicz

LAS BUKOWY

Rezerwat utworzony został w roku 1999 w celu ochrony na powierzchni 21,12 ha drzewostanu o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych. Ustanowiony został *Rozporządzeniem Wojewody Opolskiego Nr P/4/99 z dnia 1 marca 1999 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody* (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 1999 r. Nr 14, poz. 38). Obecnie chroniony na podstawie *Zarządzenia Nr 26/13 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 14 sierpnia 2013 r. w sprawie rezerwatu przyrody „Las Bukowy”* (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2013 r. poz. 1846). Zasady ochrony określa *Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 5 kwietnia 2016 r. w sprawie zmiany zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Las Bukowy”* (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2016 r. poz. 820).

Podobnie jak „Cicha Dolina”, rezerwat ten położony jest w Górach Opawskich i w granicach parku krajobrazowego oraz obszaru Natura 2000. „Las Bukowy” położony jest na stokach Góry Parkowej sąsiadującej z doliną Białej Głuchołaskiej. W odległości kilkudziesięciu metrów znajduje się tu kolejny rezerwat (przyrody nieożywionej) – „Nad Białką”.

Roślinnością potencjalną i zasadniczo roślinnością rzeczywistą rezerwatu jest uboga buczyna górską *Luzulo luzuloidis-Fagetum*. Na niewielkiej powierzchni występują tu wychodnie skalne ze zbiorowiskami paprotki zwyczajnej i rokietu cyprysowego *Hypno-Polypodium* oraz antropogeniczne zbiorowiska ze świerkiem *Picea abies*. W rezerwacie stwierdzono 103 gatunki roślin naczyniowych, a wśród nich szereg taksonów chronionych (czosnek niedźwiedzi *Allium ursinum*, parzydło leśne *Aruncus dioicus*, widłak jałowcowaty *Lycopodium annotinum*) i rzadkich w regionie opolskim (przenęt purpurowy *Prenanthes purpurea*, trybula lśniąca *Anthriscus nitida*, zanokcica skalna *Asplenium trichomanes*, czartawa pośrednia *Circaea intermedia*, tojeść gajowa *Lysimachia nemorum*, przetacznik górski *Veronica montana*, lepiężnik biały *Petasites albus*). Obszar ten jest przede wszystkim ważną ostoją fauny. Znajdują się tu sztolnie dawnych kopalni złota stanowiące ważne zimowisko nietoperzy (m.in. podkowca małego *Rhinolophus hipposideros*, nocka orzęsionego *Myotis emarginatus* i mopka zachodniego *Barbastella barbastellus*), będących również przedmiotem szczególnej

Masowo kwitnąca śnieżyczka przebiśnieg w rezerwacie „Dębina”.
Fot. Michał Sierakowski

ochrony obszaru Natura 2000. Rejon rezerwatu jest również ostoją salamandry plamistej *Salamandra salamandra* i ptaków dziuplastych, m.in. siniaka *Columba oenas*, muchołówki białoszyjej *Ficedula albicollis* i dzięcioła zielonosiwego *Picus canus* (Badora i in. 2009b).

Rezerwat podlega ochronie ścisłej.

DĘBINA

Rezerwat ustanowiony został Rozporządzeniem Nr P/2/2000 Wojewody Opolskiego z dnia 10 stycznia 2000 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2000 r. Nr 6, poz. 24) w celu ochrony na powierzchni 61,11 ha fragmentu Puszczy Niemodlińskiej – zbiorowisk grądowych i łągowych o cechach naturalnych. Obecnie chroniony na podstawie Zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 5 lutego 2014 r. w sprawie rezerwatu przyrody „Dębina” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2014 r. poz. 381). Zasady ochrony określa Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 10 czerwca 2014 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Dębina” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2014 r. poz. 1502).

Rezerwat położony jest w zachodniej części województwa w Dolinie Nisy Kłodzkiej w granicach obszaru Natura 2000 „Opolska Dolina Nisy Kłodzkiej”. Obszar rezerwatu stanowi niewielki fragment większego kompleksu lasów nadrzecznych. Ekosystemy leśne nawiązują do grądów środkowoeuropejskich *Galio-Carpinetum* i łągów wiązowo-jesionowych *Ficario-Ulmetum minoris*. Obserwowane grądowienie łągów związane jest z regulacją Nisy Kłodzkiej i usytuowaniem na rzece kaskady zbiorników zaporowych (najstarszy – z lat trzydziestych XX w.), co spotęgowało erozję denną oraz ograniczenie naturalnych wylewów rzeki, a więc i częstotliwość zalewania nadrzecznych lasów.

W runie rezerwatu występują liczne chronione gatunki geofitów, w tym występujące łąkowo śnieżyczka przebiśnieg *Galanthus nivalis* i czosnek niedźwiedzi *Allium ursinum*, którym towarzyszy pierwiosnek wyniosły *Primula elatior*. Awifauna tego obszaru obejmuje szereg gatunków charakterystycznych dla dobrze zachowanych ekosystemów leśnych, zwłaszcza dziuplaków: siniaka *Columba oenas*, muchołówki białoszyjej *Ficedula albicollis* oraz trzech gatunków dzięciołów – dzięcioła zielonosiwego *Picus canus*, średniego *Dendrocoptes medius* i czarnego *Dryocopus martius*. Chronione ssaki obserwowane w rezerwacie

Kokorycz pusta w rezerwacie „Kokorycz”. Fot. Michał Sierakowski

to cztery gatunki nietoperzy (borowiec wielki *Nyctalus noctula*, karlik większy *Pipistrellus nathusii*, karlik drobny *Pipistrellus pygmaeus*, gacek brunatny *Plecotus auritus*) oraz gronostaj *Mustela erminea* i rzęso-rek rzeczek *Neomys fodiens* (Kulpiński i in. 2013a).

Obszar podlega ochronie czynnej, co związane jest przede wszystkim z koniecznością monitoringu populacji rdestowca ostrokończego *Reynoutria japonica* i ewentualnym usuwaniem pojawiających się okazów tego gatunku. Rdestowiec występuje już obecnie w bezpośrednim sąsiedztwie rezerwatu. Dwa inne gatunki inwazyjne – niecierpek drobnokwiatowy *Impatiens parviflora* i nawłoc późna *Solidago gigantea*, występują już teraz na obszarze chronionym, ale w skali nie zagrażającej bioróżnorodności nie wymagającej czynnego ich zwalczania.

W granicach rezerwatu „Dębina”, poza istotnymi walorami przyrodniczymi, można odnaleźć również zabytek historii w postaci wałów grodziska wczesnośredniowiecznego. Obszar proponowany do powiększenia w opracowaniu projektu docelowej sieci rezerwatów przyrody dla województwa opolskiego (BULiGL w Brzegu 1995).

KOKORYCZ

Rezerwat utworzony został w roku 2000 w celu ochrony na powierzchni 44,28 ha fragmentu Puszczy Niemodlińskiej – zbiorowisk grądowych o cechach naturalnych. Ustanowiony został Rozporządzeniem Nr P/4/2000 Wojewody Opolskiego z dnia 10 stycznia 2000 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2000 r. Nr 6, poz. 26). Obecnie chroniony na podstawie Zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 5 lutego 2014 r. w sprawie rezerwatu przyrody „Kokorycz” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2014 r. poz. 384). Zasady ochrony określa Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 10 czerwca 2014 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Kokorycz” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2014 r. poz. 1501).

Jest to w dużej mierze rezerwat bliźniaczy z opisaną wyżej i leżącą od niego w odległości około 1,3 km w dół biegu Nysy Kłodzkiej „Dębina”. Obejmuje fragment drugiego kompleksu nadrzecznych lasów. W przypadku „Kokoryczy” proces grądowienia łągów jest również widoczny, ale odnaleźć tu można poza dominującym grądem środ-

Cieszynianka wiosenna w rezerwacie „Rozumice”. Fot. Karolina Olszanowska-Kuńska

Rezerwat „Rozumice”. Fot. Michał Sierakowski

kowoeuropejskim *Galio-Carpinetum* również niewielkie płaty łągów dębowo-wiązowych *Ficario-Ulmetum* oraz nadrzeczny łąg wierzbowo-topolowy *Salicetum albo-fragilis*. Rezerwat cechuje dzięki temu duża różnorodność roślin naczyniowych, w tym gatunków chronionych. Aspekt wiosenny runa tworzą masowo zakwitające: śnieżyczka przebiśnieg *Galanthus nivalis*, kokorycz pusta *Corydalis cava* i czosnek niedźwiedzi *Allium ursinum*. W rezerwacie występuje też pierwiosnek wyniosły *Primula elatior* oraz gatunki rzadkie – dziurawiec kosmaty *Hypericum hirsutum* i kokorycz wątła *Corydalis intermedia*. Fauna obszaru „Kokoryczy” bardzo przypomina tę opisaną dla rezerwatu „Dębina”, ale dodatkowo zaobserwowano tu występowanie sieweczki rzecznej *Charadrius dubius* i wydry *Lutra lutra*. Obecność gatunków zwierząt związanych z wodami wynika z przebiegu części granic rezerwatu wzdłuż brzegów Nysy Kłodzkiej i jej niewielkiego dopływu – Grodkowskiej Strugi (Kulpiński i in. 2013d).

Rezerwat podlega ochronie czynnej, a jej zadania związane są ze zwalczaniem inwazyjnego gatunku, rdestowca ostrokończystego *Reynoutria japonica*. Przez rezerwat przebiega asfaltowa droga leśna i planowane jest postawienie szlabanów w celu ograniczenia możliwości wjazdu pojazdów. W okresie wczesnowiosennym „Kokorycz” należy do najbardziej malowniczych rezerwatów Opolszczyzny.

ROZUMICE

Rezerwat ustanowiony został Rozporządzeniem Nr P/5/2000 Wojewody Opolskiego z dnia 10 stycznia 2000 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2000 r. Nr 6, poz. 27) w celu ochrony na powierzchni 93,1 ha zbiorowisk leśnych o cechach naturalnych, z licznymi gatunkami chronionymi i rzadkimi. Obecnie chroniony w oparciu o Rozporządzenie Nr 0151/P/16/08 Wojewody Opolskiego z dnia 4 marca 2008 r. w sprawie rezerwatu przyrody „Rozumice” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2008 r. Nr 23, poz. 736). Zasady ochrony określa Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 16 grudnia 2019 r. zmieniające zarządzenie w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Rozumice” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2019 r. poz. 4021).

Ten obecnie największy w województwie rezerwat położony jest przy jego południowej granicy na obszarze Płaskowyżu Głubczyc-

Żytna buczyna w rezerwacie „Tęczynów”. Fot. Grzegorz Hebda

kiego. Obszar rezerwatu jest tożsamy z obszarem ostoi Natura 2000 „Rozumicki Las” PLH160018. Roślinnością potencjalną jest tu grąd subkontynentalny *Tilio-Carpinetum* i acydofilny podgórski las dębowy *Luzulo luzuloidis-Quercetum*. W roślinności rzeczywistej rezerwatu dominują grądy, z którymi drobnopowierzchniowy kompleks mozaikowy tworzą łęgi: wiązowo-jesionowy *Ficario-Ulmetum minoris* i podgórski łęg jesionowy *Carici remotae-Fraxinetum* oraz dąbrowy: zarówno podgórska dąbrowa acydofilna *Luzulo luzuloidis-Quercetum petraeae*, jak i podgórska wilgotna dąbrowa acydofilna *Molinio arundinaceae-Quercetum roboris*. Z obszaru rezerwatu podawane jest występowanie 211 gatunków roślin. Stanowiska ma tu osiem chronionych taksonów roślin: cieszynianka wiosenna *Hacquetia epipactis*, gnieźnik leśny *Neottia nidus-avis*, kruszczyk siny *Epipactis purpurata*, listera jajowata *Listera ovata*, wawrzynek wilczyko *Daphne mezereum*, lilia złotogłów *Lilium martagon*, czosnek niedźwiedzi *Allium ursinum* i pierwiosnek wyniosły *Primula elatior* (Gębala i in. 2013). Najrzadszym stwierdzonym tu gatunkiem jest turzycza zgrzeblowata *Carex strigosa* umieszczona na Czerwonej liście roślin z kategorią NT - bliskie zagrożenia (Każmierczakowa 2016).

Rezerwat podlega zarówno ochronie czynnej (34,92 ha), jak i ścisłej (58,18 ha). Zabiegi ochronne ograniczają się do wydzielenia leśnego ze stanowiskami cieszynianki polegają na zabezpieczeniu jej przed zwierzyną (ogrodzenie części stanowisk). Na całym obszarze rezerwatu prowadzony jest monitoring populacji inwazyjnego niecierpka drobnokwiatowego *Impatiens parviflora*.

Pokrywanie się ochrony rezerwatowej i ostoi Natura 2000 w lesie pod Rozumicami jest przykładem, w którym to rezerwat zapewnia skuteczniejszą ochronę. Jest to więc sytuacja odwrotna niż opisany wcześniej przypadek „Cichej Doliny”.

TĘCZYNÓW

Rezerwat ustanowiony został Rozporządzeniem Nr P/3/2000 Wojewody Opolskiego z dnia 10 stycznia 2000 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2000 r. Nr 6, poz. 25) w celu ochrony na powierzchni 33,4 ha drzewostanu buczyny niżowej i grądu subkontynentalnego z rzadkimi i chronionymi gatunkami runa. Obecnie funkcjonujący na podstawie Zarządzenia Regionalnego Dyrektora

Buczyna storczykowa w rezerwacie „Biesiec”.
Fot. Marek Zarankiewicz

Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 8 lipca 2016 r. w sprawie rezerwatu przyrody „Tęczynów” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2016 r. poz. 1571). Zasady ochrony określa Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 13 września 2016 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Tęczynów” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2016 r. poz. 1883).

Obszar znajduje się w centralno-wschodniej części województwa, w mezoregionie Chełm. Roślinnością potencjalną jest tu grąd subkontynentalny *Tilio-Carpinetum*. Roślinność rzeczywistą rezerwatu stanowi w większości żyzna buczyna niżowa *Galio odorati-Fagetum* oraz na mniejszym obszarze grąd subkontynentalny *Tilio-Carpinetum*. Inwentaryzacje botaniczne zrealizowane w 2004 r. i 2015 r. wykazały szereg gatunków chronionych i rzadkich. Występujące tu chronione taksony to: buławnik wielkokwiatowy *Cephalanthera damasonium*, buławnik czerwony *Cephalanthera rubra*, podkolan biały *Platanthera bifolia*, gnieźnik leśny *Neottia nidus-avis*, orlik pospolity *Aquilegia vulgaris*, lilia złotogłów *Lilium martagon* i miodownik melisowaty *Melittis melisophyllum* oraz mchy: gładysz paprociowaty *Homalia trichomanoides* i tujowiec szerokolistny *Thuidium recognitum*. Stwierdzane tu gatunki rzadkie w regionie to: przytulia okrągłolistna *Galium rotundifolium*, ciemiężyk białokwiatowy *Vincetoxicum hirundinaria*, czartawa pośrednia *Circaea intermedia*, nerecznica szerokolistna *Dryopteris dilatata*, czerniec gronkowy *Actaea spicata* i przylaszcza pospolita *Hepatica nobilis* (Hudyka i in. 2015).

Fauna rezerwatu obejmuje wiele chronionych zwierząt, w tym wskaźnikowe dla starodrzewu dziuplaki (m.in. dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*, muchołówka białoszaja *Ficedula albicollis* i siniak *Columba oenas*). Spośród ssaków w rezerwacie potwierdzono występowanie m.in. popielicy *Glis glis*. Rezerwat podlega ochronie ścisłej.

BIESIEC

Rezerwat utworzony został Rozporządzeniem Wojewody Opolskiego Nr P/9/2001 z dnia 19 lipca 2001 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (Dz. Urz. z 2001 r. Nr 65, poz. 496) w celu ochrony na powierzchni 24,66 ha lasu bukowego z rzadkimi i podlegającymi ochronie prawnej gatunkami roślin. Obecnie chroniony w oparciu o Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 8 lipca 2016 r. w

Buławnik czerwony. Fot. Michał Sierakowski

sprawie rezerwatu przyrody „Biesiec” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2016 r. poz. 1568). Aktualne zasady ochrony określa Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 15 listopada 2017 r. zmieniające zarządzenie w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Biesiec” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2017 r. poz. 2845).

Biesiec, nazwany tak samo jak znajdująca się w nim wychodnia skał (według lokalnych przekazów – będąca dawnym miejscem egzekucji skazańców), jest najnowszym rezerwatem w granicach Parku Krajobrazowego Góra Św. Anny i obszaru Natura 2000 „Góra Świętej Anny” położonych w centralnej części mezoregionu Chełm. Obszar ochrony rezerwatowej graniczy z przecinającą masyw Góry Św. Anny autostradą A4. Jej budowie w latach dziewięćdziesiątych XX w. jako jednej z pierwszych w kraju towarzyszyły głośne protesty ekologów.

Roślinność potencjalną obszaru chronionego stanowi żyzna buczyna niżowa *Galio odorati-Fagetum* oraz żyzna buczyna sudecka *Dentario enneaphylli-Fagetum*. W wyniku inwentaryzacji przyrodniczej rezerwatu (z 2015 r.), na obszarze chronionym stwierdzono obecnie cztery typy ekosystemów leśnych: obok zespołów odpowiadających roślinności potencjalnej, również kwaśna buczyna niżowa *Luzulo pilosae-Fagetum* i rzadka nie tylko na Opolszczyźnie, małopolska buczyna storczykowa *Fagus sylvatica-Crucjata glabra*. Ponadto na niewielkich powierzchniach, w szczelinach skalnych, występują płaty szczelinowych zbiorowisk paproci *Asplenio viridis-Cystopteridetum*. Flora rezerwatu obejmuje szereg gatunków chronionych i rzadkich. Chronione rośliny naczyniowe stwierdzone podczas ostatnich inwentaryzacji to: buławnik czerwony *Cephalanthera rubra*, buławnik wielkokwiatowy *Cephalanthera damasonium*, kruszczyk szerokolistny *Epipactis helleborine*, podkolan zielonawy *Platanthera chlorantha*, wawrzynek wilczełyko *Daphne mezereum*, śnieżyczka przebiśnieg *Galanthus nivalis*, lilia złotogłów *Lilium martagon*, miodownik melisowaty *Melittis melissophyllum*. Od wielu lat nie udało się potwierdzić stanowisk trzech innych chronionych taksonów obserwowanych tu w latach dziewięćdziesiątych XX w.: żłobika koralowego *Corallorhiza trifida*, pokrzyka wilczej jagody *Atropa belladonna* i centurii pospolitej *Centaureum erythraea*. Listę gatunków chronionych roślin uzupełniają dwa mchy, miechera spłaszczona *Neckera complanata* i krzewik źródliskowy *Thamnobryum alopecurum*. Spośród roślin rzadkich należy

Rezerwat „Srebrne Źródła”. Fot. Grzegorz Hebda

wymienić czernca gronkowego *Actaea spicata*, paprotkę zwyczajną *Polypodium vulgare*, perlówkę jednokwiatową *Melica uniflora*, przytulię okrągłolistną *Galium rotundifolium*, wykę leśną *Vicia sylvatica*, żywca dziewięciolistnego *Cardamine enneaphyllos*, zanokcicę skalną *Asplenium trichomanes* i zdrojówkę rutewkową *Isopyrum thalictroides*. Teren rezerwatu stanowi siedlisko dla trzech rzadkich grzybów: czarki szkarłatnej *Sarcoscypha coccinea*, gwiazdosza frędzelkowatego *Geastrum fimbriatum* i gwiazdosza potrójnego *Geastrum simplex*. Zinwentaryzowana fauna tego obszaru obejmuje przede wszystkim ptaki leśne, z których najrzadsze to: siniak *Columba oenas*, turkawka *Streptopelia turtur*, dzięcioł zielonosiwy *Picus canus* i dzięcioł czarny *Dryocopus martius* (Kulpiński i in. 2016b).

Rezerwat podlega ochronie ścisłej. Zagrożeniami dla lokalnej bioróżnorodności jest bliskość autostrady oraz niezorganizowany ruch turystyczny, m.in. ścieżka biegnąca przez płat buczyny storczykowej, w bezpośrednim sąsiedztwie stanowisk najcenniejszych okazów flory. Sąsiedztwo autostrady wpływa na mikroklimat i warunki świetlne na terenie rezerwatu w pasie około 240 m. Komunikacja i turystyka sprzyja również wnikaniu obcych gatunków na obszar chroniony. W lasach występuje niecierpek drobnokwiatowy *Impatiens parviflora*, szczególnie liczny w siedliskach żyznych buczyn. W sąsiedztwie autostrady odnaleziono pojedyncze osobniki przymiotna białego *Erigeron annuus*, a w sąsiedztwie granic rezerwatu również rdestowca ostrokończego *Reynoutria japonica*. Bierne działania ochronne ograniczają się do monitoringu populacji gatunków inwazyjnych, a cały rezerwat podlega ochronie ścisłej.

SREBRNE ŹRÓDŁA

Rezerwat ustanowiony został *Rozporządzeniem Nr 0151/P/29/2005 Wojewody Opolskiego z dnia 4 października 2005 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (Dz. Urz. Woj. Opolskiego Nr 65, poz. 1936)* w celu ochrony na obszarze 18,38 ha dobrze wykształconych zbiorowisk leśnych: łęgowych i grądowych oraz obszaru źródlika bezimiennego dopływu rzeki Jemielnica. Zasady ochrony określa *Zarządzenie Nr 40/11 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 7 grudnia 2011 r. zmieniające zarządzenie Nr 10/10 w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Srebrne Źródła” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2012 r. poz. 109)*.

Kukułka Fuchsa w rezerwacie „Barucice”. Fot. Michał Sierakowski

Rezerwat położony jest w centralnej części województwa na Równinie Opolskiej i obejmuje niewielki fragment większego kompleksu leśnego objętego ochroną w ramach OCHK „Lasy Stobrawsko-Turawskie”. Siedliska leśne reprezentowane są przez lasy grądowe *Galio-Carpinetum*, łąg jesionowo-olszowy *Fraxino-Alnetum* i łąg jesionowo-wiązowy *Ficario-Ulmetum minoris*. Ponadto na obrzeżu eponimicznego dla rezerwatu źródłiska wykształcił się niewielki płat ziołorośla. Flora naczyniowa tego obszaru obejmuje cztery gatunki chronione i rzadkie: wawrzynka wilczełyko *Daphne mezereum*, kruszczyka szerokolistnego *Epipactis helleborine*, przetacznika górskiego *Veronica montana* i lepiężnika białego *Petasites albus*. Najcenniejszym przedstawicielem lokalnej fauny jest szklarnik leśny *Cordulegaster boltonii* (Spałek i in. 2009, Hebda 2019).

Rezerwat „Srebrne Źródła” podlega ochronie czynnej. Zadania ochronne obejmują wspieranie naturalnego odnawiania się wiązu oraz usuwanie obcych siedliskowo gatunków iglastych z drzewostanu. Planowane jest również skanalizowanie ruchu turystycznego oraz oczyszczenie samego źródłiska i koryta cieku z nadmiaru nagromadzonej materii organicznej. W rezerwacie, w ramach działań ochronnych, prowadzony jest również monitoring inwazyjnych gatunków roślin.

BARUCICE

Rezerwat utworzony został Zarządzeniem Nr 60/09 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 31 grudnia 2009 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2010 r. Nr 19, poz. 298) w celu ochrony na powierzchni 82,11 ha dobrze wykształconych zbiorowisk leśnych: łągowych i grądowych z rzadkimi i podlegającymi ochronie prawnej gatunkami roślin. Aktualne zasady ochrony określa Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 2 czerwca 2017 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Barucice” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2017 r. poz. 1582).

Ten drugi co do wielkości rezerwat Opolszczyzny położony jest w zachodniej części województwa, na pograniczu Pradoliny Wrocławskiej i Równiny Oleśnickiej, w granicach Stobrawskiego Parku Krajobrazowego i siedliskowej ostoi Natura 2000 „Lasy Barucickie” PLH160009. Wartość przyrodnicza rezerwatu była przedmiotem oceny

Rezerwat „Barucice”. Fot. Karolina Olszanowska-Kuńska

zarówno podczas tworzenia planu ochrony samego rezerwatu, jak i w trakcie prac nad planem zadań ochronnych ostoi Natura 2000. Dzięki tej drugiej okoliczności, jest to jeden z niewielu rezerwatów leśnych Opolszczyzny przebadany entomologicznie, w aspekcie chrząszczy saproksylicznych.

Roślinność potencjalna rezerwatu to grąd środkowoeuropejski *Galio-Carpinetum betuli*, a roślinność rzeczywistą stanowią grądy *Carpinion* (trudne do jednoznacznego włączenia do konkretnego zespołu ze względu na bardzo nieliczne występowanie gatunków charakterystycznych) oraz łęg wiązowo-jesionowy *Ficario-Ulmetum minoris*. W przeszłości na obszarze dzisiejszego rezerwatu znajdowały się śródleśne łąki, w większości zarośnięte przez las, jednak na dwóch niewielkich powierzchniach wciąż zachowały się tereny otwarte reprezentujące (zarastające) łąki ze związku *Arrhenatherion elatioris*. Runo grądów i łęgów obfituje w rośliny chronione lub rzadkie w regionie. W rezerwacie stwierdzono występowanie 25 takich gatunków. Są to: gnieźnik leśny *Neottia nidus-avis*, kukulka Fuchsa *Dactylorhiza fuchsii*, kruszczyk szerokolistny *Epipactis helleborine*, listera jajowata *Listera ovata*, podkolan biały *Platanthera bifolia*, lilia złotogłów *Lilium martagon*, wawrzynek wilczełyko *Daphne mezereum*, rokitnik pospolity *Pleurozium schreberi*, czerniec gronkowy *Actaea spicata*, jarzmianka większa *Astrantia major*, kozłek dwupienny *Valeriana dioica*, okrzężnica bagienna *Hottonia palustris*, perlówka jednokwiatowa *Melica uniflora*, przetacznik górski *Veronica montana*, przylaszczka pospolita *Hepatica nobilis*, rzeżucha leśna *Cardamine flexuosa*, rzeżucha niecierpkowa *Cardamine impatiens*, rzęśl wielkoowocowa *Callitriche stagnalis*, starzec kędzierzawy *Senecio rivularis*, trędownik skrzydlaty *Scrophularia umbrosa*, trybula lśniąca *Anthriscus nitida*, wyka kaszubska *Vicia cassubica*, zachyłnik błotny *Thelypteris palustris*, zdrojówka rutewkowata *Isopyrum thalictroides* i żywiec dziewięciolistny *Cardamine enneaphyllos*. Jednocześnie jednak w granicach rezerwatu stwierdzono występowanie ośmiu gatunków inwazyjnych: pigwowiec japoński *Chaenomeles japonica*, niecierpek drobnokwiatowy *Impatiens parviflora*, nawłóć późna *Solidago gigantea*, nawłóć wąskolistna *S. graminifolia*, przymiotno białe *Erigeron annuus*, uczeń amerykański *Bidens frondosa*, żółtlica orzęsiona *Galinsoga ciliata*, erechtites jastrzębcowaty *Erechtites hieracifolia*. Dodatkowo w obrębie rezerwatu obserwowana jest ekspansja rodzimej turzycy drżączkowatej *Carex brizoides*, a na poboczu przecinającej rezerwat drogi występuje czeremcha amerykańska *Padus serotina* (Kulpiński i in. 2016a).

Kwaśna dąbrowa w rezerwacie „Olszak”. Fot. Elżbieta Pigulska

Fauna rezerwatu obejmuje m.in. 43 gatunki chronione. Są to przede wszystkim ptaki leśne, przy czym na uwagę zasługuje występowanie: siniaka *Columba oenas*, turkawki *Streptopelia turtur*, dzięcioła zielonosiwego *Picus canus*, dzięcioła średniego *Dendrocoptes medius*, dzięcioła czarnego *Dryocopus martius* i muchołówki białoszyjej *Ficedula albicollis*. W szczególowej przebadanym zespole chrząszczy rezerwatu stwierdzono występowanie pachnicy dębowej *Osmoderma eremita*, wynurta *Ceruchus chrysomelinus* i kwietnicy okazałej *Protaetia aeruginosa*.

Rezerwat „Barucice” podlega ochronie czynnej. Działania ochronne obejmują podniesienie poziomu uwadniania przesuszonych siedlisk lęgowych (budowa zastawek), przeciwdziałanie ekspansji gatunków obcego pochodzenia (zwalczanie pigwowca japońskiego) oraz monitoring i ewentualne zwalczanie ekspansji czeremchy amerykańskiej. Pomimo tych zagrożeń obszar rezerwatu należy do najciekawszych przyrodniczo miejsc Opolszczyzny. Wieloletnia ochrona tego terenu wynika m.in. ze zlokalizowania tu w drugiej połowie XIX w. przez niemieckiego naukowca Adama Schwappacha leśnej powierzchni badawczej.

OLSZAK

Rezerwat utworzony został Zarządzeniem Nr 32/12 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 20 listopada 2012 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody Olszak (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2012 r. poz. 1631) w celu ochrony na powierzchni 23,83 ha dobrze wykształconych zbiorowisk leśnych: kwaśnej dąbrowy oraz jaworzyn i lasów klonowo-lipowych na stokach. Obecnie chroniony na podstawie Zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 4 grudnia 2018 r. w sprawie rezerwatu przyrody „Olszak” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2018 r. poz. 3359). Aktualne zasady ochrony określa Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 11 grudnia 2018 r. zmieniające zarządzenie w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Olszak” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2018 r. poz. 3472).

„Olszak”, położony w Górach Opawskich, jest jednym z najmłodszych rezerwatów ustanowionych w województwie opolskim. Obszar chroniony obejmuje dwa płaty położone w obrębie stromych stoków dwóch wzniesień: Krzyżówka i Olszak. Poniżej rezerwatu przepływa Żłoty Potok tworzący tu dolinę o charakterze przełomu. W odróżnieniu od pozostałych „górskich” rezerwatów Opolszczyzny, „Olszak” po-

Jastrzębiec gałęzisty. Fot. Arkadiusz Nowak

łożony jest na południowych, a nie na północnych stokach. Przekłada się to na inne środowiskowe uwarunkowania rozwoju biocenoz.

Charakter ekosystemu leśnego, położonego na bardzo stromych, południowych stokach, obejmuje przede wszystkim podgórskie dąbrowy *Luzulo luzuloidis-Quercetum* oraz na mniejszej powierzchni podgórski las klonowo-lipowy *Aceri platanoidis-Tilietum platyphylly*. Dodatkowo wschodnie skalne porastają miejscami zbiorowiska szczelinowe paproci z rzędu *Androsacetalia vandellii*. Chronionymi przedstawicielami flory rezerwatu są: zanokcica północna *Asplenium septentrionale* i lilia złotogłów *Lilium martagon* (Stobińska 2016b). Osobliwością obszaru jest jastrzębiec gałęzisty *Hieracium barbatum* - jedno z trzech znanych w Polsce stanowisk tego gatunku.

Istotną przesłanką do objęcia „Olszaka” ochroną rezerwatową były badania faunistyczne. Szczegółowa inwentaryzacja entomologiczna wykazała, że jest to ważna ostoja owadów. Na terenie rezerwatu stwierdzono występowanie dwóch niezwykle rzadkich motyli nocnych *Alabonia staintoniella* i *Zanclognatha zelleralis* (odpowiednio jedyne i drugie w kraju stanowisko gatunku), zasiedlających świetliste lasy bogate w martwą materię organiczną. Towarzyszy im szereg innych rzadkich ciepłolubnych motyli: *Agonopterix senecionis*, *Metalampra cinnamomea*, *Batia lambdella*, *Oecophora bractella*, *Hypercallia citrinalis*, barczatka osiczanka *Phyllodesma tremulifolia*, *Isturgia roraria*, *Autographa jota*, *Hoplodrina respersa*, *Agrochola laevis*, *Dichonia convergens*, *Eugnorisma depuncta* i obłaczek ancylek *Dysauxes ancilla*. Drugą grupę obserwowanych tu rzadkich gatunków motyli stanowią taksony górskie i podgórskie o borealno-górskim typie zasiedlenia: *Cosmotriche lobulina*, *Alcis bastelbergeri*, *Pungeleria capreolaria*, *Colostygia olivata*, *Spargania luctuata*, *Eupithecia expallidata*, *Aplocera praeformata*, *Nothocasis serrata* i *Chersotis cuprea*. „Olszak” jest też siedliskiem dwóch rzadkich gatunków owadów siatkoskrzydłych: *Nothochrysa fulviceps* i *Micromus lanosus*, zasiedlających tu płat lasu klonowo-lipowego (Blaik 2010).

„Olszak” jest prawdopodobnym żerowiskiem podkowców małych *Rhinolophus hipposideros*, których kolonia rozrodcza znajduje się w budynku dawnego sanatorium, położonym kilka metrów od granic rezerwatu.

Rezerwat objęty jest ochroną ścisłą. Zadania ochronne dotyczą ograniczenia antropopresji poprzez kanalizację ruchu turystycznego oraz monitoring populacji gatunków inwazyjnych.

REZERWATY FLORYSTYCZNE

W województwie opolskim znajdują się cztery rezerwaty florystyczne, w tym najnowszy obszar ochrony rezerwatowej, które zajmują 105,67 ha, co stanowi aż 11,14% powierzchni ochrony rezerwatowej w regionie (w skali kraju ten typ obejmuje tylko 2,63% powierzchni rezerwatów). Osobliwością opolskich rezerwat florystycznych jest też fakt, że w przypadku trzech najstarszych obiektów zostały one powołane na obszarze będącym w przeszłości terenem intensywnej działalności człowieka, której pozostałością są stawy pohutnicze. Poniżej zaprezentowano krótki opis istniejących rezerwatów florystycznych w regionie, uwzględniając chronologię ich powoływania.

STAW NOWOKUŹNICKI

Rezerwat utworzony został *Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 27 listopada 1957 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M.P. z 1957 r. Nr 101, poz. 591)* w celu zachowania ze względów naukowych stanowiska roślin wodnych, a w szczególności kotewki orzecha wodnego *Trapa natans*, oraz dla ochrony ptactwa. Obecnie chroniony na podstawie *Zarządzenia Nr 12/12 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 13 kwietnia 2012 r. w sprawie rezerwatu przyrody „Staw Nowokuźnicki” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2012 r. poz. 629)*. Zasady jego szczegółowej ochrony określa *Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 2 czerwca 2017 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Staw Nowokuźnicki” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2017 r. poz. 1584)*.

Rezerwat o powierzchni 28,91 ha położony jest na Równinie Niemodlińskiej w centralnej części województwa. Granice obszaru chronionego obejmują stary staw hutniczy położony w miejscowości Nowa Kuźnia. Od czasu objęcia ochroną rezerwatową doszło do dużych zmian w szacie roślinnej stawu i jego brzegów, związanych przede wszystkim z procesem zamulania i zarastania zbiornika. W XXI w. nie odnotowano tu już wielu z podawanych wcześniej gatunków roślin wodnych i bagiennych (m.in. aldrowandy pęcherzykowatej *Aldrovanda vesiculosa* i żurawiny błotnej *Oxycoccus palustris*), jednak Staw

Dolina Budkowiczanki w rezerwacie „Smolnik”.
Fot. Michał Sierakowski

Nowokuźniecki pozostaje siedliskiem orzecha wodnego *Trapa natans* i innych rzadkich gatunków roślin, takich jak: czermień błotna *Calla palustris*, siedmiopalecznik błotny *Comarum palustre*, grzybień biały *Nymphaea alba* i salwinia pływająca *Salvinia natans*. Wynikiem wypłykania i zarastania stawu było powstanie na brzegu zbiornika olsu ze stanowiskiem chronionego jaskra wielkiego *Ranunculus lingua* i rzadkiej w regionie nerecznicy grzebieniastej *Dryopteris cristata*. Rezerwat, który został powiększony o ww. ols w 2012 r., jest również miejscem występowania 74 gatunków ptaków, 21 gatunków ssaków, sześciu gatunków płazów i gadów, trzech chronionych owadów oraz jeden gatunek chronionej ryby. Do najcenniejszych przedstawicieli fauny rezerwatu należą: bączek *Ixobrychus minutus*, zielonka *Porzana parva*, piskorz *Misgurnus fossilis* i trajkotka czerwona *Psophus stridulus* (Przybycin i in. 2016).

Rezerwat objęty jest ochroną czynną, której celem jest odmulenie górnej części stawu i ograniczenie ekspansji grążela żółtego *Nuphar lutea* na siedlisko kotewki. Jest to rezerwat położony najbliżej terenów zabudowanych i stolicy regionu, co zwiększa presję turystyki na ten obszar chroniony, udostępniony do zwiedzania (kładka spacerowa). Dobra dostępność rezerwatu mogła mieć też wpływ na relatywnie dużą ilość badań naukowych prowadzonych na jego terenie i dotyczących różnych grup organizmów, co umożliwia poznanie procesów sukcesji zachodzących w zbiorniku i na jego brzegach.

SMOLNIK

Rezerwat ustanowiony został Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 11 lutego 1958 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M.P. Nr 25, poz. 149) w celu zachowania ze względów naukowych i dydaktycznych ekosystemów zbiornika wodnego oraz przylegających torfowisk i lasów o charakterze naturalnym ze stanowiskami roślin chronionych i nielicznie występujących. Aktualnie chroniony na podstawie Zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 5 lutego 2014 r. w sprawie rezerwatu przyrody „Smolnik” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2014 r. poz. 383). Zasady ochrony określa Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 4 sierpnia 2014 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Smolnik” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2014 r. poz. 1861).

Naturalne koryto Budkowiczanki w rezerwacie „Kamieniec”.
Fot. Michał Sierakowski

Widlicz Zeillera. Fot. Karolina Olszanowska-Kuńska

Położony na Równinie Opolskiej i w granicach OCHK „Lasy Stobrawsko-Turawskie” rezerwat o powierzchni 30,17 ha w większości znajduje się w granicach obszaru Natura 2000 „Szumirad” PLH160020, obejmującego niewielką część doliny ciek Bystrzyna w zlewni Budkowiczanki. Nazwa Smolnik pochodzi od funkcjonującej tu kiedyś smolarni, którą następnie zastąpiła funkcjonująca do XIX w. huta żelaza wykorzystująca lokalne zasoby rudy darniowej i węgla drzewnego. Rezerwat obejmuje staw oraz niewielki fragment sąsiadujących z nim lasów. Groblą piętrzącą zbiornik biegnie droga wojewódzka nr 494, łącząca Opole i Olesno.

W okresie powstawania rezerwatu stanowił on jedną z nielicznych w województwie ostoi kotewki orzecha wodnego *Trapa natans*, jednak obecnie występuje ona w stawie nielicznie i nie w każdym roku tworzy dające się wyodrębnić zbiorowisko. Rezerwat pozostaje jednak ważną ostoją różnorodności roślin wodnych: w stawie występują, poza licznym grążelem żółtym *Nuphar lutea*, również grzybienie północne *Nymphaea candida*, a w wodach strumienia stwierdzono asocjacje rdestnicy alpejskiej *Potamogeton alpini* oraz rdestnicy tępolistnej *Potamogeton obtusifolii*. Na brzegach stawu wytworzyło się w wielu miejscach pływające pło, obecnie porośnięte przez fitocenozy torfowiskowe z klasy *Utricularietea intermedio-minoris* oraz *Scheuchzerio-Caricetea fuscae*, z udziałem wielu rzadkich w regionie gatunków np. rosiczki okrągłolistnej *Drosera rotundifolia*, turzycy nitkowatej *Carex lasiocarpa*, bagna zwyczajnego *Ledum palustre*, żurawiny błotnej *Oxycoccus palustris*, nercznicy grzebieniastej *Dryopteris cristata*, pływacza pośredniego *Utricularia intermedia* i wełnianki wąskolistnej *Eriophorum angustifolium*. Zbiorowiska leśne rezerwatu obejmują bory sosnowe, zarówno bagienne, jak i świeże, oraz nadrzeczne lasy liściaste, z których najlepiej wykształcone są olsy porastające dno doliny strumienia i zamulony rejon cofki zbiornika. Lista roślin naczyniowych rezerwatu liczy 307 gatunków, którą uzupełnia również bogata w gatunki lista mszaków. Rezerwat jest też ostoją wielu rzadkich zwierząt, z których na szczególną uwagę zasługują związane ze środowiskiem wodnym bezkręgowce, m.in. pijawka lekarska *Hirundo medicinalis* oraz trzy gatunki chronionych ważek zasiedlających różne typy wód: trzepla zielona *Ophiogomphus cecilia*, szklarnik leśny *Cordulegaster boltonii*, zalotka większa *Leucorrhinia pectoralis*. W rezerwacie gniazduje 40 gatunków ptaków, w tym zimorodek *Alcedo atthis* i brodziec samotny *Tringa ochropus* (Badora i in. 2012).

Rezerwat objęty jest ochroną czynną, której zadania obejmują usuwanie krzewów czeremchy amerykańskiej *Prunus serotina* i ograniczenie antropopresji, szczególnie ze strony wędkarzy.

KAMIENIEC

Rezerwat o powierzchni 44,21 ha utworzony również w zlewni rzeki Budkowiczanki w celu zachowania ze względów naukowych i dydaktycznych dobrze wykształconych zbiorowisk leśnych, torfowiskowych i wodnych. Ustanowiony został *Rozporządzeniem Nr P/8/2001 Wojewody Opolskiego z dnia 19 lipca 2001 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody* (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2001 r. Nr 65, poz. 495). Obecnie chroniony na podstawie *Zarządzenia regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 25 kwietnia 2016 r. w sprawie rezerwatu przyrody „Kamieniec”* (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2016 r. poz. 970). Szczegółowe, aktualne zasady ochrony określa *Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 15 listopada 2017 r. zmieniające zarządzenie w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Kamieniec”* (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2017 r. poz. 2846).

Położony na Równinie Opolskiej „Kamieniec” należy do najcenniejszych florystycznie miejsc w województwie opolskim. Lista roślin naczyniowych obejmuje 180 gatunków, przede wszystkim borowych i torfowiskowych, w tym sześć gatunków podlegających prawnej ochronie i 22 zagrożonych bądź rzadkich. Mszaki reprezentowane są tu przez 61 taksonów, w tym 20 gatunków chronionych. Do najcenniejszych stwierdzanych tu gatunków roślin należą: wełnianka alpejska *Baeothryon alpinum*, widlicz Zeillera *Diphasiastrum zeilleri*, modrzewnica zwyczajna *Andromeda polifolia*, oraz mszaki: *Callicladium haldanianum*, *Cephalozia connivens*, widłożąb zdrożny *Dicranum spurium*, prostoząbek wiciowaty *Orthodicranum flagellare*, skorpionowiec brunatnawy *Scorpidium scorpioides*, torfowiec magellański *Sphagnum magellanicum* i torfowiec brodawkowaty *Sphagnum papillosum*. Wiele z tworzonych przez rośliny asocjacji należy również do wyjątkowo rzadkich w skali regionu czy nawet kraju. Jest to przede wszystkim zespół rdestnicy alpejskiej *Potametum alpinae*, zespół wełnianki wąskolistnej i torfowca kończystego *Eriophoro angustifolii-Sphagnetum recurvi*, mszar kępowy torfowca magellańskiego *Sphagnetum magellanicum* i zespół *Sphagno-Pi-*

Śnieżyca wiosenna. Fot. Michał Sierakowski

netum sylvestris. W faunie rezerwatu na uwagę zasługuje obecność bogatego zgrupowania ważek, w którego skład wchodzi szklarnik leśny *Cordulegaster boltonii*, miedziopiers północna *Somatochlora arctica* oraz zalotka większa *Leucorrhinia pectoralis* (Zabłocki i Wolny 2012, 2012a). Stwierdzono również występowanie chronionego motyla czerwńczyka nieparka *Lycaena dispar* (Jermaczek i in. 2015).

Ekosystemy rezerwatu należą do wrażliwych na zmiany hydrologiczne, w związku z tym ostatnie susze być może spowodowały brak potwierdzenia w ostatnich latach występowania wełnianki alpejskiej, stanowiącej obok zbiorowiska *Sphagno-Pinetum sylvestris* największą wartość przyrodniczą rezerwatu, wyróżniającą go na tle innych obszarów chronionych nie tylko w skali województwa.

Rezerwat objęty jest ochroną czynną, której zadania obejmują przede wszystkim poprawę uwadniania siedlisk przez budowę zastawek na dawnym rowie melioracyjnym oraz naprawę rozmytego fragmentu grobli. Działania ochronne obejmują również zwalczanie inwazyjnej rudbekii nagiej *Rudbeckia laciniata*.

ŚNIEŻYCA

Rezerwat utworzony został w roku 2019 w celu zachowania licznego stanowiska śnieżycy wiosennej *Leucojum vernum*. Ustanowiony został Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 10 kwietnia 2019 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody „Śnieżyca” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2019 r. poz. 1431). Zasady ochrony określa Zarządzenie Nr 11/2019 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 24 czerwca 2019 r. w sprawie ustanowienia zadań ochronnych dla rezerwatu przyrody „Śnieżyca”.

Rezerwat o powierzchni 2,38 ha położony jest w południowo-zachodniej części województwa na obszarze Przedgórze Paczkowskiego, w dolinie Białej Głuchołaskiej. Znajduje się obecnie w granicach większego obszaru chronionego, ostoi siedliskowej Natura 2000 PLH160016 „Przyłęk nad Białą Głuchołaską”. Jest to najmłodszy rezerwat na Opolszczyźnie i 1500. obiekt tego typu w Polsce. Nazwa rezerwatu jest ściśle związana z celem jego utworzenia, jakim jest zachowanie stanowiska licznego występowania śnieżycy wiosennej, która tworzy tu kilkutyśięczną populację w lesie o charakterze łągu jesionowo-wiązowego *Ficario-Ulmetum minoris*. W odległości około 700 m od rezerwatu „Śnieżyca” znajduje się niewielki rezerwat leśny „Przyłęk”.

W województwie opolskim znajdują się dwa rezerwaty torfowiskowe o łącznej powierzchni 75,13 ha, co stanowi 7,92% powierzchni rezerwatów w regionie. Udział tego typu obiektów jest mniejszy niż w przypadku całego kraju, gdzie rezerwaty torfowiskowe zajmują 10,38% powierzchni ochrony rezerwatowej. Na Opolszczyźnie torfowiska stanowią jednak również ważną część rezerwatów florystycznych. Poniżej zaprezentowano krótki opis istniejących rezerwatów torfowiskowych w regionie, uwzględniający chronologię ich powoływania.

PRĄDY

Rezerwat utworzony został *Rozporządzeniem Nr P/11/2001 Wojewody Opolskiego z dnia 19 lipca 2001 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2001 r. Nr 65, poz. 498)* w celu zachowania ekosystemu torfowiska. Aktualnie określa go *Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu dnia 25 kwietnia 2016 r. w sprawie rezerwatu przyrody „Prądy” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2016 r. poz. 969)*. Zasady ochrony tego obiektu zostały opisane *Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 15 listopada 2017 r. zmieniającym zarządzenie w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Prądy” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2017 r. poz. 2848)*.

Rezerwat o powierzchni 36,77 ha położony jest w centralnej części województwa na obszarze Równiny Niemodlińskiej, w granicach OCHK „Bory Niemodlińskie” i obszaru Natura 2000 PLH160005 Bory Niemodlińskie”.

Najcenniejsze płaty roślinności bagienno-torfowiskowej rozwijają się w miejscach dawnego wydobycia torfu. Reprezentowane są w rezerwacie przez zespół welnianki wąskolistnej *Eriophoro angustifolii-Sphagnetum recurvi* porastającej doły potorfowe. Chronionymi elementami flory są tu m.in przygielka biała *Rhynchospora alba*, rosiczka okrągłolistna *Drosera rotundifolia*, bagno zwyczajne *Ledum palustre*, bagniczka pływająca *Cladopodiella fluitans*, torfowiec magellański *Sphagnum magellanicum* i torfowiec brodawkowaty *Sphagnum papillosum*. W rezerwacie występuje również pięć gatunków grzybów wielkoowocnikowych uznawanych za rzadkie i zagrożone w skali Polski,

Rezerwat „Złote Bagna”. Fot. Grzegorz Hebda

przy czym dla hełmówki błotnej *Galerina paludosa*, kępkowca torfowiskowego *Lyophyllum palustre* oraz wilgotnicy lejkowatej *Hygrocybe lepida* jest to jedyne znane stanowisko w województwie opolskim (Bajorek-Zydroń i in. 2015).

Rezerwat objęty jest ochroną czynną, której główne zadania dotyczą ograniczenia odwodnienia terenu przez sieć dawnych rowów melioracyjnych oraz miejscowego wykaszania trzciny, która zagraża roślinności torfowisk. Rezerwat monitorowany jest również pod względem występowania gatunków inwazyjnych, które stanowią na razie jedynie potencjalne zagrożenie dla chronionych tu ekosystemów.

ZŁOTE BAGNA

Rezerwat ustanowiony został *Rozporządzeniem Wojewody Opolskiego Nr P/10/2001 z dnia 19 lipca 2001 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody* (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2001 r. Nr 65, poz. 497) w celu zachowania ekosystemu torfowiska. Obecnie chroniony na podstawie *Zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 5 lutego 2014 r. w sprawie rezerwatu przyrody „Złote Bagna”* (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2014 r. poz. 382). Zasady ochrony określa *Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 6 czerwca 2014 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Złote Bagna”* (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2014 r. poz. 1485).

Rezerwat o powierzchni 38,36 ha położony jest w centralnej części województwa, na obszarze Równiny Niemodlińskiej, w granicach OCHK „Bory Niemodlińskie” i obszaru Natura 2000 PLH160005 „Bory Niemodlińskie”.

Na obszarze obecnego rezerwatu do 1925 r. prowadzone było wydobycie torfu (złoże „Das Goldmoor”), następnie do końca II wojny światowej funkcjonował tu poligon lotniczy. Dawne wyrobisko w wyniku naturalnej sukcesji stało się ważną w skali regionu ostoją flory torfowiskowej. Znajdują się tu stanowiska przygielki białej *Rhynchospora alba*, rosziczki okrągłolistnej *Drosera rotundifolia*, bagna zwyczajnego *Ledum palustre* i rzęśli wielkoowockowej *Callitriche stagnalis*. Rezerwat jest też ostoją licznych mszaków, w tym gatunków chronionych i rzadkich. Dla gatunków takich jak krzywoszyj korzeniowy *Amblystegium radicale*, nastroszek kędzierzawy *Ulota crispa* i pallawicinia Ly-

Rosiczka okrągłolistna. Fot. Michał Sierakowski

ella *Pallavicinia lyellii* rezerwat jest jedną z nielicznych ostoi na Śląsku Opolskim (Kulpiński i in. 2013c).

W rezerwacie prowadzona jest ochrona czynna polegająca na poprawie uwodnienia torfowisk oraz usuwaniu roślin inwazyjnych. Zrealizowane przez Nadleśnictwo Tułowice zadania polegające na zablokowaniu odpływu z rowów melioracyjnych przyniosły bardzo pozytywne rezultaty. Nie tylko poprawiono warunki środowiskowe roślin torfowiskowych, ale również ograniczono ekspansję roślinności drzewiastej. Usuwanie roślin ekspansywnych, w tym trzciny *Phragmites australis* oraz gatunków inwazyjnych – tawuły kutnerowatej *Spiraea tomentosa* przyniosło mniej zadowalające rezultaty, szczególnie w przypadku drugiego z wymienionych gatunków.

Pływacz średni, ściśle chroniony gatunek występujący w rezerwacie „Kamieniec”. Fot. Michał Sierakowski

Dziewanna fioletowa w rezerwacie „Góra Gipsowa”.
Fot. Karolina Olszanowska-Kuńska

REZERWATY MURAW KSEROTERMICZNYCH

W województwie opolskim powołano dotychczas dwa rezerwaty muraw kserotermicznych, zaliczanych do tradycyjnej kategorii rezerwatów stepowych. Ich łączna powierzchnia wynosi 16,95 ha, co stanowi tylko 1,79% obszaru ochrony rezerwatowej w regionie. W zestawieniu ogólnokrajowym udział tego typu rezerwatów jest jednak istotnie mniejszy, rezerwaty stepowe stanowią tylko 0,32% powierzchni rezerwatów w Polsce. Oba rezerwaty tego typu w województwie opolskim stanowią przykład skutecznego wdrażania ochrony czynnej na obszarach ekosystemów półnaturalnych, które uległy niekorzystnym przemianom podczas kilku dziesięcioleci ochrony ścisłej zbiorowisk suchych traworośli i muraw kserotermicznych. W przypadku tych obiektów skuteczna ochrona ich walorów przyrodniczych wymaga więc zatrzymania procesu naturalnej sukcesji w jej stadium zapewniającym optymalne warunki rozwoju dla charakterystycznych gatunków roślin, grzybów i zwierząt.

GÓRA GIPSOWA

Rezerwat utworzony został w roku 1958 w celu zachowania ze względów naukowych naturalnego zbiorowiska roślinności kserotermicznej, występującej na jednym z nielicznych stanowisk w tej części kraju. Ustanowiony został *Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 24 grudnia 1957 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M. P. z 1958 r. Nr 6, poz. 31)*. Obecnie chroniony na podstawie *Zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 29 grudnia 2016 r. w sprawie rezerwatu przyrody „Góra Gipsowa” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2016 r. poz. 2914)*. Zasady ochrony określa *Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 16 grudnia 2019 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Góra Gipsowa” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2019 r. poz. 4020)*.

Już przed II wojną światową utworzono tu Obszar Przyrody Chronionej Wapienna Góra koło Kietrza (Naturschutzgebiet Kalkberg bei Katscher) o powierzchni 33,65 arów. Rezerwat, którego powierzchnia została powiększona w 2016 r. do 8,65 ha, znajduje się w południowo-wschodniej części województwa na Płaskowyżu Głubczyckim. „Góra

Murawa kserotermiczna w rezerwacie „Góra Gipsowa”.
Fot. Karolina Olszanowska-Kuńska

Zimowity jesienne. Karolina Olszanowska-Kuńska

Gipsowa” obejmuje część obszaru zamkniętej w latach 70. XX w. kopalni gipsu i żwiru.

Jest to jeden z najcenniejszych florystycznie rezerwatów w województwie, wyróżniający się również w skali kraju. Spośród 190 stwierdzonych tu gatunków roślin naczyniowych, 61 należy do taksonów rzadkich, w tym gatunków krytycznie zagrożonych w kraju (dzwonek boloński *Campanula bononiensis* i rogownica drobnokwiatowa *Cerastium brachypetalum*) lub w regionie (głowienka wielkokwiatowa *Prunella grandiflora*, leniec pospolity *Thesium linophyllum*, przewiercień sierpowaty *Bupleurum falcatum*, rogownica murawowa *Cerastium glutinosum*, szczodrzeniec ruski *Chamaecytisus ruthenicus*, śniedek cienkolistny *Ornithogalum collinum*, zaraza przytuliowa *Orobancha caryophyllacea* i zaraza wielka *Orobancha elatior*). Góra Gipsowa jest też istotną ostoją entomofauny. W przypadku owadów spośród 104 stwierdzonych tu gatunków, 37 podlega ochronie lub należy do taksonów rzadkich. Są wśród nich gatunki uznawane do niedawno za wymarłe w kraju lub w regionie: *Centricnemus leucogrammus*, *Foucartia squamulata*, *Tropiphorus terricola* i zadrzechnia fioletowa *Xylocopa violacea* (Kulpiński i in. 2016).

Działania z zakresu ochrony czynnej prowadzone są w rezerwacie od końca XX w. Wcześniejsza długotrwała ochrona ścisła doprowadziła do niekorzystnych przemian w obrębie półnaturalnych ekosystemów muraw. Prowadzone szczególnie w ostatnich latach intensywne działania ochronne obejmują duże powiększenie rezerwatu, usuwanie drzew i krzewów, inwazyjnej i ekspansywnej roślinności zielnej (m.in. barszczu Sosnowskiego) oraz regularne koszenie muraw z usuwaniem biomasy poza teren rezerwatu. Rezerwat zaproponowany do powiększenia.

LIGOTA DOLNA

Rezerwat utworzony został w roku 1959 w celu zachowania ze względów naukowych i dydaktycznych roślinności kserotermicznej z rzadkimi gatunkami roślin, takimi jak: ożanka pierzastosieczna *Tetradium botrys*, rozchodnik biały *Sedum album* i ligustr pospolity *Ligustrum vulgare*. Ustanowiony Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 19 września 1959 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M.P., 1959, Nr 81, Poz. 428). Obecnie chronio-

Storczyk bładny. Fot. Karolina Olszanowska-Kuńska

ny na podstawie Zarządzenia Nr 3/13 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 21 stycznia 2013 r. w sprawie rezerwatu przyrody „Ligota Dolna” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2013 r. poz. 306). Zasady ochrony zostały ściśle określone Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 1 sierpnia 2014 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Ligota Dolna” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2014 r. poz. 1857).

W rezerwacie o powierzchni 8,297 ha położonym na Chełmie w granicach Parku Krajobrazowego „Góra Św. Anny” oraz obszaru Natura 2000 „Góra Św. Anny” znajdują się stanowiska kilkudziesięciu gatunków roślin chronionych oraz rzadkich w regionie. Są to przede wszystkim kserofity związane z siedliskami murawowymi i naskalnymi, z których na szczególną uwagę zasługuje obecność lnu austriackiego *Linum austriacum*, goryczuszki orzęsionej *Gentiana ciliata*, omanu szlachtawy *Inula conyza*, rogownicy drobnokwiatowej *Cerastium brachypetalum* subsp. *tauricum*, storczyka bladego *Orchis pallens* i rozchodnika białego *Sedum album*. Poznana fauna rezerwatu nie jest szczególnie bogata w gatunki rzadkie, ale jest to jedyny rezerwat w województwie stanowiący ostoję gniewosza plamistego *Coronella austriaca* (Kulpiński i in. 2013b).

Podobnie jak w przypadku rezerwatu „Góra Gipsowa” w ostatnich latach istotnie powiększono obszar ochrony, a na terenie rezerwatu prowadzone są intensywne działania z zakresu ochrony czynnej, które odwracają niekorzystne procesy jakie zaszły w półnaturalnych zbiorowiskach roślinnych podczas kilkudziesięciu lat ich biernej ochrony.

Len austriacki. Fot. Karolina Olszanowska-Kuńska

Rozchodnik biały w rezerwacie „Góra Św. Anny”. Fot. Marek Zarankiewicz

REZERWATY PRZYRODY NIEOŻYWIONEJ

Na Opolszczyźnie powołano jak dotąd tylko dwa rezerwaty przyrody nieożywionej. Rezerwaty te zajmują 11,65 ha i stanowią 1,23% obszarów ochrony rezerwatowej, co nie odbiega istotnie od ich udziału w skali rezerwatów w całym kraju.

Oba obszary chronione obejmują tereny częściowo (Nad Białką) lub całkowicie (Góra św. Anny) przekształcone przez działalność górniczą, ale ze względu na daleko posuniętą sukcesję wtórną trwającą często już setki lat, poza walorami geologicznymi rezerwaty te stanowią również ostoję wielu rzadkich gatunków i miejsce występowania chronionych siedlisk przyrodniczych. W przypadku jednego z rezerwatów ochrona czynna prowadzona jest w podobnym zakresie jak w opisanych wyżej rezerwach muraw kserotermicznych, natomiast w drugim jej celem jest przebudowa sztucznego drzewostanu w kierunku siedliska naturalnego z jednoczesnym wyeksponowaniem antropogenicznej rzeźby terenu. Są to więc obiekty nie tylko wartościowe przyrodniczo, ale również bardzo ciekawe z punktu widzenia praktyki ochrony przyrody.

GÓRA ŚW. ANNY

Rezerwat utworzony został w roku 1972 w celu zachowania ze względów naukowych i dydaktycznych rzadkich profili oraz zjawisk geologicznych. Ustanowiony został Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 10 grudnia 1971 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M. P. z 1972 r. Nr 5, poz. 33). Obecnie chroniony w oparciu o Rozporządzenie Nr 0151/P/22/08 Wojewody Opolskiego z dnia 4 marca 2008 r. w sprawie rezerwatu przyrody „Góra św. Anny” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2008 r. Nr 23, poz. 742). Zasady ochrony określi Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 9 maja 2016 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Góra św. Anny” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2016 r. poz. 1071).

Już w latach dwudziestych XX w. obszar objęto ochroną pomnikową odnowioną w roku 1957. Rezerwat o powierzchni 2,69 ha znajduje się w mezoregionie Chełm, w kulminacyjnej części Góry Św. Anny i w granicach parku krajobrazowego oraz obszaru Natura 2000 „Góra św. Anny”.

Rojownik pospolity, rozchodnik ostry i rozchodnik biały na skałach wapiennych. Fot. Marek Zarankiewicz

Walory naukowe i dydaktyczne rezerwatu związane są z odsłonięciem, w wyniku prowadzonej w XIX w. działalności górniczej, szeregu skał i struktur:

- trzeciorzędowych skał wulkanicznych – nefelinitu (cios kolumnowy i płytowy), tufów i brekcji z bombami wulkanicznymi, budującymi stożek wulkanu,
- skał środkowotriasowych – kompleks spągowy z wapieniami i dolomitami falistymi warstw formacji gogolińskiej lokalnie ze śladami krasu,
- skał górnokredowych – piasków i piaskowców cenomańskich oraz wapieni i margli turonu,
- stref kontaktu skał środkowotriasowych i górnokredowych ze skałami wulkanicznymi z dobrze zachowanymi śladami ich metamorfizmu (z widocznymi zmianami w zakresie struktury i zabarwienia),
- struktur tektonicznych związanych z trzeciorzędowym wulkanizmem i zakładaniem się progu strukturalnego Garbu Chełmu wzdłuż strefy uskoków Środkowej Odry (Czerny 2015a).

Obszar rezerwatu był w drugiej dekadzie XXI w. przedmiotem intensywnych działań z zakresu ochrony czynnej, w ramach których metodami mechanicznymi i chemicznymi oraz wypasem usunięto roślinność krzewiastą i drzewiastą porastającą odsłonięcia skalne. Aktualnie rezerwat obok bardzo wysokich walorów geologicznych jest obszarem wyróżniającym się florystycznie w województwie, z listą roślin naczyniowych liczącą 314 pozycji (w tym 22 gatunki rzadkie w regionie). W rezerwacie stwierdzono również 30 gatunków mszaków (trzy gatunki chronione) oraz 16 gatunków porostów (pięć gatunków rzadkich w regionie). Na szczególną uwagę zasługują zagrożone na Opolszczyźnie: oset zwisły *Carduus nutans*, rojownik pospolity *Jovibarba sobolifera*, oleśnik górski *Libanotis pyrenaica*, lepnica wąskopłatkowa *Silene otites* i jaskrawiec zwieńczony *Caloplaca coronate*, oraz zagrożone: stokłosa polna *Bromus arvensis*, oman szlachtawa *Inula conyza*, goździcznik wycięty *Petrorhagia prolifera*, skalnica trójpalczasta *Saxifraga tridactylites*, rutewka mniejsza *Thalictrum minus*, koniczyna długokłosa *Trifolium rubens* i porost kropnica *Baglietta Bacidia bagliettoana* (Czerny 2015a).

Rezerwat objęty jest ochroną czynną.

NAD BIAŁKĄ

Rezerwat utworzony Rozporządzeniem Wojewody Opolskiego Nr P/6/99 z dnia 1 marca 1999 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 1999 r. Nr 14, poz. 40) w celu zachowania walorów krajobrazowych i geologicznych przełomu rzeki Białej Głuchołaskiej ze śladami po eksploatacji złota z XII - XIII wieku. Obecnie chroniony na podstawie Zarządzenia Nr 27/13 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 14 sierpnia 2013 r. w sprawie rezerwatu przyrody „Nad Białką” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2013 r. poz. 1847). Aktualne zasady ochrony określa Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 5 kwietnia 2016 r. w sprawie zmiany zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Nad Białką” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2016 r. poz. 821).

Obszar chroniony o powierzchni 8,96 ha położony jest w Górach Opawskich oraz granicach parku krajobrazowego i obszaru Natura 2000 PLH160007 „Góry Opawskie”. Obejmuje on fragment przełomowej doliny rzeki w bezpośrednim sąsiedztwie terenów zabudowanych Głuchołaz. W pobliżu znajduje się rezerwat leśny „Las Bukowy”. Głównym walorem przyrody nieożywionej są pozostałości eksploatacji złota i innych kruszców, prowadzonej kiedyś na wysokiej piaszczysto-żwirowej terasie nadzalewowej, a także kompleks metamorficznych, dolnopaleozoicznych utworów budujących Górę Chrobrego.

Naturalna szata roślinna została silnie przekształcona w XIX w. przez nasadzenia świerka. Jednak flora rezerwatu, zwłaszcza roślinność runa, wciąż obejmuje 165 gatunków, w tym rzadkie rośliny typowe dla naturalnych ekosystemów górskich, zarówno buczyn, jak i lasów łęgowych. Znajdują się tu m.in. stanowiska parzydła leśnego *Aruncus dioicus*, przetacznika górskiego *Veronica montana* i kosmatki olbrzymiej *Luzula sylvatica*. W granicach rezerwatu gniazduje pluszcz *Cinclus cinclus*, pliszka górska *Motacilla cinerea* i turkawka *Streptopelia turtur*. Walory faunistyczne rezerwatu zostały istotnie uszczuplone podczas powodzi w 1997 r., kiedy zalana i zasypana nanosami została sztolnia będąca kwaterą przejściową i zimowiskiem nietoperzy, m.in. podkowca małego *Rhinolophus hipposideros* (Badora i in. 2009c).

Rezerwat objęty jest ochroną czynną mającą na celu przebudowę drzewostanu i zabiegi sanitarne, kanalizację ruchu turystycznego oraz zwalczanie rdestowców.

*Proponowany rezerwat „Rzeka Bogacica”
Fot. Michał Sierakowski*

PRZYSZŁOŚĆ
MICHAŁ SIERAKOWSKI

Zdrójka rutewkowata w proponowanym rezerwacie „Lasy Głogówka”. Fot. Michał Sierakowski

Poniższy rozdział jest najważniejszą z punktu widzenia praktyki częścią opracowania, gdyż prezentuje aktualną wizję rozwoju ochrony rezerwatowej w województwie opolskim i stanowi odpowiedź na widoczne braki w istniejącej sieci rezerwatów w regionie. Jest również okazją do pokazania najcenniejszych pod kątem przyrodniczym miejsc na Opolszczyźnie, próbą ich zabezpieczenia i skutecznej ochrony ich walorów przyrodniczych. W końcu zebrane w niniejszej pracy informacje dotyczące proponowanych do ochrony rezerwatowej obszarów są także próbą ujednoczenia i usystematyzowania wiedzy dotyczącej tej formy ochrony w województwie i jej perspektyw.

W trakcie pracy udało się zebrać informację o 51 obszarach, które widnieją w różnych publikacjach i dokumentach dotyczących ochrony systemu przyrodniczego w województwie. Podstawą do analizy propozycji były następujące pozycje:

- Inwentaryzacja i weryfikacja rezerwatów woj. opolskiego. Biuro Studiów i Projektów Lasów Państwowych w Łodzi Biprolas. Łódź 1983-1985, 1987-1988 (20 obszarów)
- Opracowanie ekofizjograficzne województwa opolskiego. Opole 2008 (30 obszarów)
- Program ochrony środowiska dla województwa opolskiego na lata 2012-2015, z perspektywą do roku 2019 (32 obszary)
- Baza danych Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Opolu (22 obszary)
- Projekt docelowej sieci rezerwatów przyrody na gruntach będących w zarządzie Lasów Państwowych. Województwo opolskie. Biuro Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej Oddział w Brzegu. 1995 (informacje dotyczące powiększeń istniejących obiektów).

Ponadto analizie poddano również Programy Ochrony Przyrody dla Nadleśnictw w granicach województwa, inwentaryzacje oraz monografie przyrodnicze gmin, Programy ochrony środowiska, Plany ochrony Parków Krajobrazowych, Plany Zadań Ochronnych dla obszarów Natura 2000 oraz szereg pozycji opisujących walory przyrodnicze regionu. Wszystkie proponowane i projektowane obszary widniejące w pozycjach bibliograficznych zostały przeanalizowane oraz zweryfikowane w terenie w celu ich zakwalifikowania na zaktualizowanej liście. Spośród 51 obszarów, 46 było uwzględnionych w materiałach, będących podstawą do analizy. Pozostałych 5 było wymienionych w studium zagospodarowania przestrzennego województwa często-

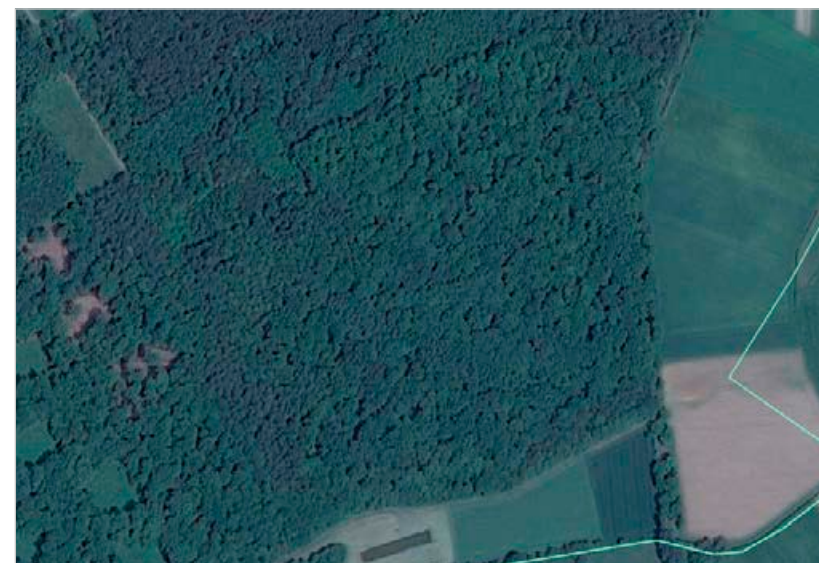
Były proponowany rezerwat „Urszulanów” po przeprowadzeniu cięć rębnych.
Fot. Michał Sierakowski

chowskiego, którego część (fragment Wyżyny Woźnicko–Wieluńskiej) leży obecnie w granicach województwa opolskiego (Buczyny koło Jastrzygowiec, Skrońskie Źródła, Osieczyńskie Modrzewie, Kozłowieckie Grądy) oraz w opracowaniu dotyczącym georóżnorodności Opolszczyzny (Ligota Dolna) (Badora i Nita 2018). Wszystkie te obszary przedstawiono w wersji tabelarycznej wraz z przypisaniem pozycji, w której widnieją. W zależności od opracowania, proponowane obiekty są opisane w różnym stopniu, często jedynie tylko wymienione bez wyznaczonej powierzchni i granic oraz głównego przedmiotu ochrony, jak i charakterystyki przyrodniczej.

Spośród tych pozycji na potrzeby niniejszego opracowania wybrano jedynie 23 obszary (tab. 7). Przyczyny odrzucenia pozostałych propozycji były różne. W przypadku Otmuchowskich Błot, Stawów Tułowickich, Stawów Niemodlińskich i Krystyny zdecydowało ich położenie w obrębie zbiorników wodnych antropogenicznego pochodzenia (zbiornik zaporowy, stawy hodowlane), których wpływ ogólny na funkcjonowanie ekosystemów wodnych jest negatywny (Augustyn 2010, Humnicki 2010, Źelazo 2014) oraz fakt, iż pozostają w intensywnym użytkowaniu gospodarczym. W przypadku niektórych obszarów leśnych (m.in. Pleśnicki Las, Nagłów, Urszulanów, Bażantka) w wyniku prowadzonej gospodarki leśnej doszło do nieodwracalnych zmian i destabilizacji ekosystemu leśnego na praktycznie całym obszarze w proponowanych granicach. W związku z czym utraciły wartość przyrodniczą będącą jednym z głównych czynników decydujących o powołaniu do ochrony rezerwatowej. Ich dokumentacje projektowe (Biprolas 1987 – 1988) mają już ponad 30 lat i część tych obiektów znajduje się w Programach Ochrony Przyrody dla Nadleśnictw oraz innych opracowaniach (Stefaniak 2008). Z podobnych przyczyn dla niektórych obiektów zweryfikowano granice, np. w przypadku obszaru Mańkowice oraz powiększenia rezerwatu Przylesie, gdzie w dostępnych publikacjach proponowana do ochrony powierzchnia wynosiła odpowiednio 224 i 334 hektary. Z racji braku objęcia ochroną rezerwatową tego kompleksu leśnego obecne granice obejmują „jedynie” 108,6 ha. Z powodu zbyt małej powierzchni leśnej proponowanej do ochrony na prezentowanej liście nie znalazły się propozycje z Borów Niemodlińskich (m.in.: Rogów, Dzików, Chrzelice) (Biprolas 1987-1988).

Tab. 7. Zestawienie zbiorcze proponowanych i projektowanych do ochrony rezerwowej obiektów wraz z pozycją bibliograficzną. Pogrubionym drukiem zaznaczono obszary, które uwzględniono w dalszej części opracowania

Lp.	Obiekt	Publikacja
1	Bażantka	POŚ, EWO, BSiPLP
2	Buczyny koło Jastrzegowic	SZP
3	Bziniczka	POŚ, EWO, BSiPLP
4	Chrzelice	POŚ, BSiPLP, POP
5	Czapliniec	POŚ, EWO, RDOŚ
6	Dąbrowa	POP, RDOŚ
7	Dębniak	POP, RDOŚ
8	Dzików	BSiPLP, POP
9	Góra Szpica	POŚ, EWO, RDOŚ, GEO
10	Gracze	BSiPLP
11	Gracze Ameryka	BSiPLP
12	Gracze Radoszowice	BSiPLP
13	Gracze Rutki	BSiPLP
14	Gwarkowa Perc	POŚ, EWO, POP, RDOŚ, GEO
15	Grąd w Kuźnicy	SZP
16	Kania	POŚ, EWO, RDOŚ
17	Kozłowickie Grądy	POP, SZP
18	Krasiejów	POŚ, EWO, GEO
19	Krystyna	POŚ, EWO, RDOŚ
20	Las Błażejowice	POŚ, EWO, POP, RDOŚ
21	Ligota Dolna	GEO
22	Ligota Tułowicka - Rutki	BSiPLP
23	Mała Panew	POŚ, EWO, RDOŚ
24	Mańkowice	POŚ, EWO, POP, RDOŚ
25	Nadziejów	POŚ, EWO, POP, GEO
26	Nagłów	POŚ, EWO, BSiPLP, POP
27	Nowa Cerekwia	BSiPLP
28	Nowy Dwór	POŚ, EWO, RDOŚ
29	Odra	POŚ, EWO, POP, RDOŚ
30	Osiczyńskie Modrzewie	POŚ, EWO, POP
31	Otmuchowski Las	POŚ, EWO, POP, RDOŚ

Ryc. 4. Zdjęcie lotnicze z 23.05.2015 r. obszaru w granicach proponowanego rezerwatu „Pleśnicki Las” (Google Earth)

Ryc. 5. Zdjęcie lotnicze z 05.08.2017 r. obszaru w granicach proponowanego rezerwatu „Pleśnicki Las”. Widoczne gniazda rębne po przeprowadzeniu prac leśnych (Google Earth)

Lp.	Obiekt	Publikacja
32	Otmuchowskie Błota	POŚ, EWO, POP, RDOŚ
33	Pielgrzymów	POŚ, EWO, POP, RDOŚ
34	Pisarzowice	BSiPLP, POP
35	Pleśnicki Las	POŚ, EWO, BSiPLP, POP
36	Popowicki Las	POŚ, BSiPLP, POP
37	Ptakowice	POŚ, EWO, RDOŚ
38	Rogów	BSiPLP, POP
39	Rogów Opolski	BSiPLP
40	Skrońskie Źródła	POP, SZP
41	Sławniowice	POŚ, EWO, POP, RDOŚ, GEO
42	Stawy Niemodlińskie	POŚ, EWO
43	Stawy Tułowickie	POŚ, EWO, POP, RDOŚ
44	Topiel	POŚ, EWO, RDOŚ
45	Ujście Libawy	POŚ, EWO
46	Urszulanów	BSiPLP, POP
47	Wąwozy Biechowskie	POŚ, EWO, BSiPLP
48	Wilczy Staw	POŚ, EWO, BSiPLP, POP, RDOŚ,
49	Wilemowice	POŚ, EWO, BSiPLP, POP, RDOŚ, GEO
50	Żaba	POŚ, EWO
51	Żelazna	RDOŚ

Objaśnienia:

BSiPLP – Biuro Studiów i Projektów Lasów Państwowych w Łodzi Biprolas. Inwentaryzacja i weryfikacja rezerwatów woj. Opolskiego. Łódź 1983-1985, 1987-1988

POP – Programy Ochrony Przyrody dla Nadleśnictw

POŚ – Program ochrony środowiska dla województwa opolskiego na lata 2012-2015, z perspektywą do roku 2019

EWO – Opracowanie ekofizjograficzne województwa opolskiego. Opole 2008

GEO – Badora K. Nita J. 2017. Georóżnorodność Opolszyny oraz jej znaczenie w systemie ochrony przyrody i krajobrazu. Uniwersytet Opolski

SZP – Studium zagospodarowania przestrzennego województwa częstochowskiego. Częstochowa 1997

Ryc. 6. Zdjęcie lotnicze z naniesionymi granicami proponowanego obszaru „Bażantka” z 11.04.2015 r. z widocznymi gniazdami rębnyimi (Google Earth)

Propozycje 11 rezerwatów stanowią autorską koncepcję wynikającą z przeprowadzonych badań terenowych oraz analizy aktualnej problematyki ochrony rezerwatowej w województwie opolskim. Osiem nowych obszarów znajduje się na terenie Stobrawskiego Parku Krajobrazowego (Łęg Borkowski, Zieleniec, Rzeka Bogacica, Kęszyce, Dąbrowy Kuźnickie, Wronów, Gęsi Staw, Ujście Nysy), w którym aktualna powierzchnia rezerwatów wynosi jedynie 124,95 ha, co stanowi tylko 0,24% powierzchni Parku. Jest to powierzchnia niewystarczająca do zapewnienia szczególnych celów ochrony wynikających z Rozporządzenia Nr 0151/P/19/06 Wojewody Opolskiego z dnia 8 maja 2006 r. w sprawie Stobrawskiego Parku Krajobrazowego (Dz. Urz. Woj. Op. Nr. 33, poz. 1136), w tym zachowania najcenniejszych fragmentów przy-

Szklarnik leśny. Fot. Grzegorz Hebda

Rak szlachetny. Fot. Michał Sierakowski

rody naturalnej, pełni różnorodności biologicznej, trwałości i równowagi procesów przyrodniczych oraz ich zdolności odtwarzania. Jeden obiekt (Cygańska Góra) został wskazany dla lepszej ochrony Przedgórza Paczkowskiego w zasięgu okręgu geobotanicznego Przedgórzy Sudetów Wschodnich. Dolina Myśliny została zaproponowana do objęcia ochroną rezerwatową jako rezerwat wodny. We wcześniejszych publikacjach (Spałek 2006) autorzy sugerowali ochronę jako zespół przyrodniczo – krajobrazowy, podobnie jak dla kilku proponowanych obecnie rezerwatów z doliny Odry i Nysy Kłodzkiej.

Opracowanie zawiera również propozycję powiększenia istniejących rezerwatów, w szczególności leśnych (Cicha Dolina, Lubsza, Rogalice, Tęczynów, Srebrne Źródła, Przylesie). Jest to uzasadnione bardzo małą powierzchnią leśnych rezerwatów w województwie, która często nie jest w stanie zapewnić stabilności i trwałości procesów zachodzących w ekosystemach leśnych na tak małej powierzchni (Holleksa 2014).

W trakcie prac nad stworzeniem listy proponowanych obszarów kierowano się również regionalizacją fizycznogeograficzną (Solon i in. 2018) oraz geobotaniczną (Matuszkiewicz 2008), tak aby dane mezoregiony oraz okręgi miały swoją reprezentację w skali województwa. Analizie poddano również reprezentatywność jeżeli chodzi o typy i rodzaje krajobrazów naturalnych występujących na Opolszczyźnie. Ponadto, zgodnie z założeniami rozpoczętego przez Klub Przyrodników projektu rozwoju sieci rezerwatów w Polsce przyjęliśmy, że proponowane tutaj obszary powinny spełniać łącznie cztery warunki. Najważniejszym z nich jest wykazanie szczególnej wartości wynikającej z Ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. 2018 poz. 1614) tj.: *Rezerwat przyrody obejmuje obszary zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym, ekosystemy, ostoje i siedliska przyrodnicze, a także siedliska roślin, siedliska zwierząt i siedliska grzybów oraz twory i składniki przyrody nieożywionej, wyróżniające się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, kulturowymi lub walorami krajobrazowymi*. Kluczowe było również ukazanie ich regionalnego znaczenia dla systemu przyrodniczego omawianego regionu. Propozycje rezerwatów powinny również uzupełniać istniejącą sieć dotychczas powołanych do ochrony obszarów i obejmować takie składniki przyrody, albo przykłady takich procesów czy zjawisk ekologicznych, które w dotychczasowej sieci rezerwatów w kraju lub

*Kruszczyk polabski w proponowanym rezerwacie „Popowicki Las”.
Fot. Michał Sierakowski*

regionie (województwie) są niedostatecznie reprezentowane. Kolejnym czynnikiem mającym wpływ na zaprezentowane obiekty oraz ich szczególne wartości przyrodnicze i krajobrazowe jest to, że te walory w warunkach ochrony rezerwatowej zostaną trwale zachowane oraz przyniosą istotne korzyści dla ich ochrony. Ponadto dla ich ochrony wymagane jest trwałe wyłączenie z normalnego reżimu gospodarowania, a ochrona tego obiektu nie może być osiągnięta tylko przez modyfikacje prowadzonej w nim gospodarki, np. gospodarki leśnej albo innych form użytkowania, oraz starannego zaplanowania w formie planu ochrony czy działań ochronnych nie przypominających form normalnie prowadzonej gospodarki (Jermaczek i Maciantowicz 2018).

Łącznie do objęcia ochroną rezerwatową wskazanych zostało 36 obiektów. Część opisana jest jako projektowana. Za obszary projektowane uznano te, które widnieją w bazie danych Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Opolu i dla których są wytyczone granice. Za rezerваты proponowane uznane zostały obiekty, których propozycje znalazły się w różnych publikacjach i opracowaniach planistycznych oraz propozycje autorskie będące wynikiem analiz i prac terenowych przeprowadzonych na potrzeby opracowania. Dodatkowo przedstawiono sześć propozycji powiększeń istniejących rezerwatów. Dla każdego obiektu wskazane zostało położenie w stosunku do najbliższej miejscowości, gmina, wykaz działek ewidencyjnych (dla gruntów poza Lasami Państwowymi) oraz wydzieleń leśnych będących w zarządzie Lasów Państwowych (wg stanu na koniec 2019 r.), proponowana powierzchnia obliczona na podstawie Banku Danych o Lasach i Geoportalu oraz kluczowe dla ochrony siedliska (zgodnie z kodami stosowanymi dla siedlisk Natura 2000) i gatunki. Każdą z propozycji uzupełnia opis najważniejszych walorów przyrodniczych, mapa oraz dokumentacja fotograficzna.

Nazwy zaprezentowanych obszarów mają charakter roboczy, nawiązujący do wcześniejszych propozycji bądź lokalnych określeń obiektów lub obszarów.

Kwaśna buczyna w rezerwacie „Osiecko”. Fot. Michał Sierakowski

*Subatlantycki bór świeży w proponowanym obszarze „Kęszyce”.
Fot. Michał Sierakowski*

Zdecydowana większość, gdyż aż 32 proponowane oraz projektowane do objęcia ochroną obszary mają na celu ochronę ekosystemów leśnych oraz powiązanych z nimi gatunków będących często zagrożonymi w skali regionu jak i kraju. Województwo opolskie wyróżnia się w skali kraju tym, że posiada jeden z najniższych wskaźników stanu sieci leśnych rezerwatów biocenotycznych, na co składa się zarówno niewielka ich powierzchnia, ich liczba przypadająca na powierzchnię województwa, jak i powierzchnię samych lasów (Holeksa 2014). Stąd też, oprócz nowych obszarów, przedstawione zostały propozycje powiększenia już istniejących rezerwatów leśnych. We wszystkich obiektach grunty leżące w zaproponowanych granicach należą prawie wyłącznie do Skarbu Państwa, w związku z tym ułatwione powinno być ich wdrażanie w system ochrony rezerwatowej regionu. Ponadto w większości zaproponowanych obszarów znajdują się lasy podlegające już ochronie w oparciu o wewnętrzne przepisy Lasów Państwowych (las referencyjne, drzewostany nasienne) lub też wyznaczone są strefy ochrony gatunkowej. Należy jednak zaznaczyć, iż są to z reguły jedynie czasowe wyłączenia oraz charakteryzują się przeważnie niewielką powierzchnią ograniczoną do kilku wydzielen leśnych. Taka ochrona nie zapewni trwałości i stabilności ekosystemu leśnego oraz skutecznej ochrony procesów przyrodniczych zachodzących w lasach. Jedynie trwałe ich wyłączenie oraz objęcie ochroną prawną pozwoli na zabezpieczenie tych cennych ekosystemów, ich lepsze rozpoznanie oraz zaplanowanie działań ochronnych.

Na przedstawionej liście znalazły się zarówno lasy liściaste, jak i bory. Do ochrony zaproponowano szereg leśnych siedlisk przyrodniczych poczynając od łągów, grądów, buczyn i dąbrów, po bory bagienne i olsy. W zaproponowanych obszarach często też mamy do czynienia z ich mozaiką, w związku z czym na potrzeby opracowania przedstawione zostały w zależności od głównego i dominującego przedmiotu ochrony.

*Łęg olszowo - jesionowy w proponowanym obszarze „Kozłowickie Grądy”.
Fot. Michał Sierakowski*

ŁĘGI I OLSY

Lasy łęgowe, w tym łęgi olszowo-jesionowe oraz dębowo-wiązowe są chronione w kilku leśnych rezerwach na Opolszczyźnie, jednak ich powierzchnia chroniona oraz rozmieszczenie pozostawia wyraźne luki w ochronie tych wrażliwych na antropogeniczne zmiany siedlisk. W szczególności dotyczy to lasów łęgowych w dolinie Odry, gdzie obecnie brak jest ustanowionych rezerwatów w województwie. Ponadto przy znaczących, niekorzystnych zmianach w ekosystemach rzecznych, te zależne od wód siedliska są jednymi z najbardziej zagrożonych w regionie. W związku z tym obszary, gdzie te ekosystemy są jednym z głównych przedmiotów ochrony, są najliczniej reprezentowane z proponowanych obszarów leśnych. Olsy nie mają swojej reprezentacji w sieci rezerwatów w województwie, stąd jeden wymieniony tu obiekt ma na celu ochronę wyłącznie tego typu siedliska. Do ochrony lasów łęgowych i olsów zaproponowano 13 (w tym trzy propozycje powiększeń istniejących rezerwatów) obiektów chroniących zarówno łęgi dębowo-wiązowe w dolinach dużych rzek (Odra, Nysa Kłodzka), jak i łęgi olszowo-jesionowe.

Runo łęgowe ze skrzypem olbrzymim w proponowanym rezerwacie „Skońskie Źródła”. Fot. Michał Sierakowski

Położenie: Na wschód od miejscowości Wronów (gm. Lewin Brzeski)

Dane ewidencyjne: Nadleśnictwo Brzeg, Leśnictwo Prędocin, obręb Karłowice, wydz.: 273d, g, h, i, j, k, 274a, b, c, d, f, g, p (PUL dla Nadleśnictwa Brzeg na lata 2011 - 2020)

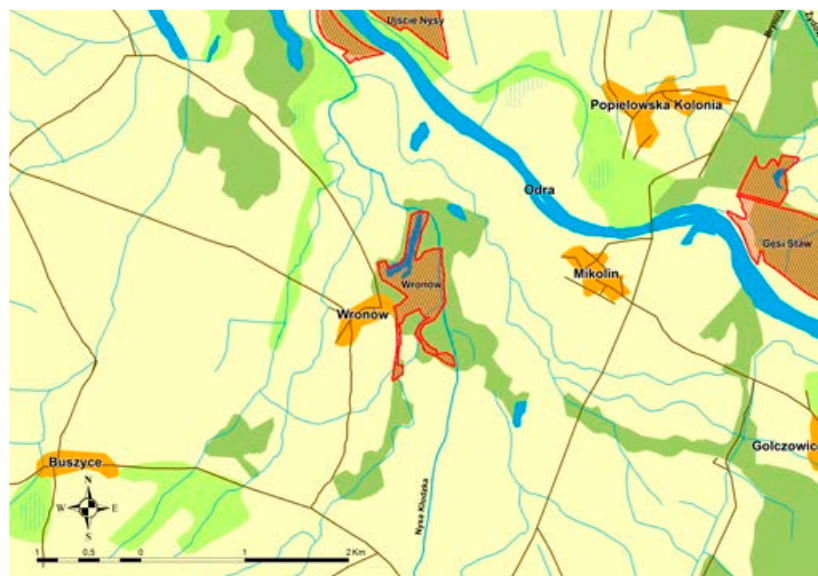
Proponowana powierzchnia: 39,68 ha

Kluczowe przedmioty ochrony, siedliska, gatunki:

Łęgi wiązowe (91F0), łągi olszowo-jesionowe (91E0), grądy (9170), starorzecza (3150)

Łęg wiązowo-jesionowy. Fot. Michał Sierakowski

Obszar stanowi dobrze zachowane fragmenty lasów liściastych w dolinie Nysy Kłodzkiej na terenie Stobrawskiego Parku Krajobrazowego. Lasy w przeważającej większości nawiązują do łągów dębowo-wiązowych *Ficario-Ulmetum* z domieszką grądów *Galio-Carpinetum* oraz miejscami, wzdłuż starorzeczy, do łągów olszowo-jesionowych *Fraxino-Alnetum* oraz wierzbowo-topolowych *Salici-Populetum*. Ponad 60% obszaru stanowią drzewostany 170-letnie o wyraźnie zaznaczonej piętrowości, zbudowane głównie z dębu szypułkowego *Quercus robur*, jesionu wyniosłego *Fraxinus excelsior*, olchy czarnej *Alnus glutinosa*, z domieszką wiązu pospolitego *Ulmus minor* i grabu *Carpinus betulus*. Oprócz siedlisk leśnych występują również ekosystemy wodne w postaci starorzeczy oraz innych zbiorników wodnych z roślinnością ze związku *Nymphaeion*, powstałych zarówno w sposób naturalny, jak i po dawnej regulacji Nysy Kłodzkiej. Są one siedliskiem rozrodczym m.in. kumaka nizinnego *Bombina bombina*. Charakterystycznym wczesnowiosennym aspektem jest masowe występowanie śnieżyczki przebiśnieg *Galanthus nivalis* oraz miodunki ćmej *Pulmonaria obscura*. Obszar stanowi ważną ostoję dla gatunków ptaków będących przedmiotem ochrony dla obszaru Natura 2000 „Grądy Odrzańskie”: dzięcioła średniego *Dendrocoptes medius*, muchołówki białoszyjej *Ficedula albicollis* oraz dzięcioła zielonosiwego *Picus canus*. Leży w granicach obiektu IPA „Ostoja Stobrawska”, wyznaczonego w celu ochrony najważniejszych obiektów z punktu widzenia zachowania szaty roślinnej kraju (Mirek i in. 2005)

Położenie: 1,5 km na południowy wschód od miejscowości Golczowice (gm. Dąbrowa)

Dane ewidencyjne: Nadleśnictwo Opole, Leśnictwo Narok, obręb Dąbrowa Opolska, oddziały 3, 5, wydz.: 2c, d, f, g, 4f, g, h, i, j, k, l, (PUL dla Nadleśnictwa Opole na lata 2014- 2023), gm. Lewin Brzeski, obręb Golczowice, dz. 95 (część), gmina Dąbrowa, obręb Narok, dz. 5/2

Proponowana powierzchnia: 104,91 ha

Kluczowe przedmioty ochrony, siedliska, gatunki: Łęgi wiązowe (91F0), łęgi olszowo - jesionowe (91E0), grądy (9170), starorzecza (3150)

Obszar, położony przy lewym brzegu Odry, stanowi jeden z najlepiej zachowanych kompleksów lasów liściastych w Pradolinie Wrocławskiej na obszarze Stobrawskiego Parku Krajobrazowego. Dominującym siedliskiem leśnym są dobrze zachowane łęgi dębowo-wiązowo-jesionowe *Ficario-Ulmetum* z fragmentami grądów *Galio-Carpinetum* oraz łęgów olszowo-jesionowych *Fraxino-Alnetum* występujących głównie przy starorzeczach rzeki Chrościckiej Strugi. Wczesnowiosenny charakter runa zdominowany jest przez geofity, m.in.: złoć żółta

Łęg wiązowo-jesionowy. Fot. Michał Sierakowski

Gagea lutea, ziarnopłona wiosennego *Ficaria verna*, zawilca gajowego *Anemone nemorosa*, zawilca żółtego *Anemone ranunculoides* oraz łanowo występujący czosnek niedźwiedzi *Allium ursinum* i śnieżyczkę przebiśnieg *Galanthus nivalis*. Charakterystyczny dla łągów jest również udział gatunków nitrofilnych: przytulii czepnej *Galium aparine* oraz pokrzywy zwyczajnej *Urtica dioica*. W ocienionych starorzeczach częste są zbiorowiska okrzężnicy bagiennej *Hottonietum palustris*, żabiścieku pływającego *Hydrocharitetum morsus-ranae* oraz towarzyszące im płaty rzęs z klasy *Lemnetea minoris*. Są one siedliskiem m.in. dla rzadkiego gatunku chrząszcza z rodziny pływakowatych – *Dytiscus circumflexus* oraz karasia pospolitego *Cyprinus carassius*. Lasy stanowią ważną ostoję dla gatunków ptaków będących przedmiotem ochrony obszaru Natura 2000 „Grądy Odrzańskie”: dzięcioła średniego *Dendrocoptes medius*, muchołówki białoszyjej *Ficedula albicollis* oraz dzięcioła zielonosiwego *Picus canus*. Ponadto obszar projektowanego rezerwatu stanowi ostoję nietoperzy. W trakcie nasłuchów zarejestrowano karlika drobnego *Pipistrellus pygmaeus*. Temu zdecydowanemu dominantowi zgrupowania towarzyszyły nocki *Myotis sp.* oraz karliki większe *Pipistrellus nathusii* i malutkie *Pipistrellus pipistrellus* (Żyła 2019, dane własne). Projektowany do ochrony obiekt widnieje w pozycjach: „Projekt docelowej sieci rezerwatów przyrody na gruntach będących w zarządzie Lasów Państwowych” (BULiGL w Brzegu 1955) i „Opracowanie ekofizjograficzne województwa opolskiego” (Stefaniak 2008) oraz znajduje się na liście obszarów projektowanych rezerwatów w bazie danych RDOŚ w Opolu (jako obiekt „Odra”). Ponadto leży w granicach obiektu IPA „Ostoja Stobrowska”, wyznaczonego w celu ochrony najważniejszych obszarów z punktu widzenia zachowania szaty roślinnej kraju (Mirek i in. 2005).

UJŚCIE NYSY

Położenie: Na południowy zachód od miejscowości Rybna (gm. Popielów)

Dane ewidencyjne: Nadleśnictwo Brzeg, obręb Karłowice, Leśnictwo Stobrawa, oddziały 231, 232, obręb Karłowice, Leśnictwo Prędocin, oddział 266 (PUL dla Nadleśnictwa Brzeg na lata 2011 - 2020), gm. Lewin Brzeski, obręb Mikolin, dz.: 65/2

Proponowana powierzchnia: 69,40 ha

Kluczowe przedmioty ochrony, siedliska, gatunki: łągi wiązowe (91F0), łągi wierzbowo topolowe (91E0), grądy (9170), kruszczyk siny *Epipactis purpurata*

Obszar obejmuje dwa kompleksy leśne położone w pobliżu ujścia Nysy Kłodzkiej do Odry. Drzewostany będące mozaiką łągów dębowo-wiązowych *Ficario-Ulmetum* oraz grądów *Galio-Carpinetum* budowane są głównie przez dęby szypułkowe *Quercus robur* i graby *Carpinus betulus* oraz towarzyszące im wiązy *Ulmus minor*, jawory *Acer pseudoplatanus* i jesiony wyniosłe *Fraxinus excelsior*. W runie na uwagę zasługuje jedna z najliczniejszych na Opolszczyźnie populacji kruszczyka siniego *Epipactis purpurata*. Lasy leżące u zbiegu Nysy Kłodzkiej i Odry nawiązują również do rzadkiego siedliska łągów wierzbowo-topolowych *Populetum albae*. Niewielkie drobne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami rzęs z klasy *Lemnetea minoris* są siedliskiem m.in. kumaka nizinnego *Bombina bombina*. Obszar stanowi ważną ostoję dla gatunków ptaków będących przedmiotem ochrony dla obszaru Natura 2000 „Grądy Odrzańskie”: dzięcioła średniego *Dendrocytes medius*, muchołówki białoszyjej *Ficedula albicollis*, dzięcioła zielonosiwego *Picus canus* oraz jest istotnym wzmocnieniem ochrony Stobrawskiego Parku Krajobrazowego. Proponowany do ochrony obszar położony jest w granicach obiektu IPA „Ostoja Stobrawska”, wyznaczonego w celu ochrony najważniejszych obszarów z punktu widzenia zachowania szaty roślinnej kraju (Mirek i in. 2005) oraz ma znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej Stobrawskiego Parku Krajobrazowego.

Fot. Michał Sierakowski

GĘSI STAW

Położenie: 3 km na południowy zachód od miejscowości Stare Siołkowie (gm. Popielów)

Dane ewidencyjne: Nadleśnictwo Kup, obręb Popielów, Leśnictwo Lubienie, oddziały: 254, 255, 256 wydz. 257 a, c, d, f, g, 252m i, j, k, f (część), ~c, l, h (PUL dla Nadleśnictwa Kup na lata 2011 – 2020)

Proponowana powierzchnia: 136,47 ha

Kluczowe przedmioty ochrony, siedliska, gatunki: Łęgi wiązowe (91F0), grądy (9170), łąki selernicowe (6440), starorzecza (3150), kumak nizinny *Bombina bombina*, różanka *Rhodeus amarus*, kotewka orzech wodny *Trapa natans*, salwinia pływająca *Salvinia natans*

Obszar obejmuje mozaikę lasów liściastych w dolinie Odry. Siedliska nieleśne reprezentowane są przez łąki selernicowe *Cnidion dubii* z licznie występującym gatunkiem charakterystycznym – czoskiem kątowatym *Allium angulosum* oraz starorzecza i drobne zbiorniki wodne, które są siedliskiem zagrożonych w skali kraju gatunków roślin – salwinii pływającej *Salvinia natans* oraz kotewki orzecha wodnego *Trapa natans*. Zbiorniki wodne położone w północnej części obszaru, z racji silnego ocienienia, charakteryzują się odmienną roślinnością. Domi-

Starorzecze „Gęsi Staw”. Fot. Michał Sierakowski

Kotewka orzech wodny i salwinia pływająca. Fot. Dominik Łęgowski

Czosnek kątowaty. Fot. Michał Sierakowski

nują tu zbiorowiska z klasy *Lemnetea minoris* z dominującymi rzęsami. Na uwagę zasługuje występowanie jednej z najmniejszych roślin naczyniowych świata – wulfii bezkorzeniowej *Wolffia arrhiza*. Zbiorniki te są miejscem rozrodu kumaka nizinnego *Bombina bombina*. Wśród ichtiofauny należy wyróżnić piskorza *Misgurnus fossilis* oraz liczną populację różanki *Rhodeus sericeus*. Lasy o charakterze łągów dębowo-wiązowych *Ficario-Ulmetum* i grądów *Galio-Carpinetum* budowane są głównie przez dęby z domieszką grabu *Carpinus betulus*, klonu pospolitego *Acer platanoides* i lipy drobnolistnej *Tilia cordata*. Podszyt budują głównie: czeremcha zwyczajna *Padus avium*, głóg jednoszyjkowy *Crataegus monogyna*, kruszyna pospolita *Frangula alnus* oraz klon polny *Acer campestre*. Runo jest dobrze wykształcone z gatunkami charakterystycznymi dla eutroficznych lasów liściastych, z miejscami łanowo występującym czosnkiem niedźwiedzim *Allium ursinum*. Lasy stanowią ważną ostoję dla gatunków ptaków będących przedmiotem ochrony dla obszaru Natura 2000 „Grądy Odrzańskie”: dzięcioła średniego *Dendrocoptes medius*, muchołówki białoszyjej *Ficedula albicollis* oraz dzięcioła zielonosiwego *Picus canus*. Podczas nasłuchów detektorowych zarejestrowano dużą aktywność nietoperzy, przy czym dominowały borowce wielkie *Nyctalus noctula*, którym towarzyszyły mniej liczne karliki drobne *Pipistrellus pygmaeus*. W zgrupowaniu odnotowano też obecność mroczków *Eptesicus sp.*, karlika większego *Pipistrellus nathusii* i malutkiego *Pipistrellus pipistrellus*,nocków *Myotis spp.* oraz objętego dyrektywą siedliskową mopka zachodniego *Barbastella barbastellus* (Żyła 2019, dane własne). Obszar ma szczególne znaczenie dla zachowania pełni różnorodności biologicznej oraz trwałości równowagi procesów przyrodniczych, co jest jednym z głównych celów ochrony Stobrowskiego Parku Krajobrazowego oraz położony jest w granicach obiektu IPA „Ostoja Stobrowska”, wyznaczonego w celu ochrony najważniejszych obszarów z punktu widzenia zachowania szaty roślinnej kraju (Mirek i in. 2005).

MAŃKOWICE

Położenie: 1 km na zachód od miejscowości Mańkowice (gm. Łambinowice)

Dane ewidencyjne: Nadleśnictwo Prudnik, obręb Szklary, Leśnictwo Kubice, oddziały 151, 152, 153, 154, 156, wydz.: 155a, b (PUL dla Nadleśnictwa Prudnik na lata 2018 – 2027), gm. Łambinowice, obręb Mańkowice, dz.: 538

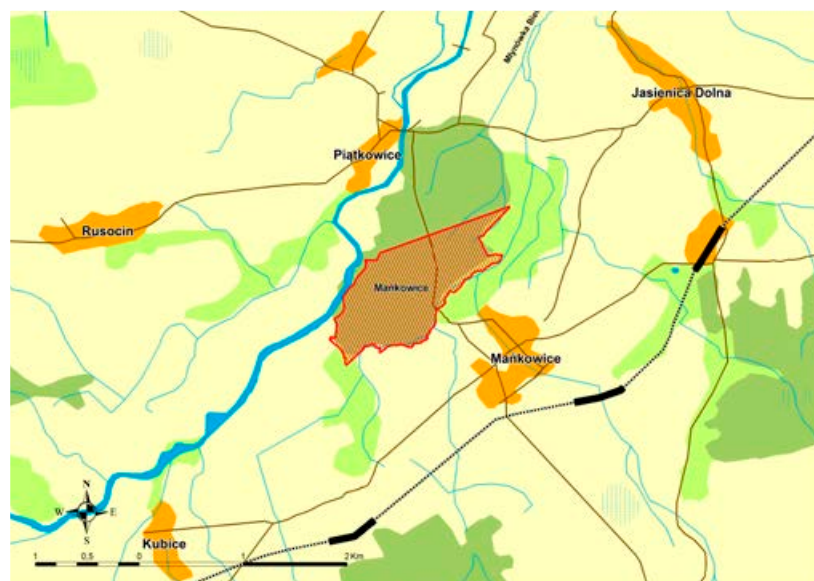
Proponowana powierzchnia: 108,6 ha

Kluczowe przedmioty ochrony, siedliska, gatunki: Łęgi wiązowe (91F0), starorzecza (3150)

Projektowany obszar obejmuje znaczną część kompleksu leśnego położonego wzdłuż prawego brzegu Nysy Kłodzkiej, między miejscowościami Mańkowice a Piątkowice. Drzewostan budowany głównie przez jesiony *Fraxinus excelsior* oraz dęby *Quercus robur* nawiązuje do łągu dębowo-wiązowego *Ficario-Ulmetum*. Uwagę zwraca dobrze zachowane runo, na które składają się liczne geofity, w tym masowo występująca śnieżyczka przebiśnieg *Galanthus nivalis*. Obszar zaproponowany do ochrony już w latach 90. (BULiGL w Brzegu 1995). Propozycja ochrony obiektu w formie rezerwatu przyrody widnieje również m.in. w opracowaniu ekofizjograficznym dla województwa opolskiego (Stefaniak 2008) oraz w programie ochrony środowiska dla gminy Łambinowice na lata 2017 – 2020 z perspektywą na lata 2021 – 2024. Pierwotnie zakładano objęcie ochroną całego kompleksu o łącznej powierzchni ok. 240 ha. Jednak z powodu przeprowadzonych cięć rębnych, północna część obszaru utraciła walory przyrodnicze - co uniemożliwia obecnie włączenie jej w granice proponowanego obiektu. Obszar zagrożony ze względu na zaplanowane prace leśne.

Łęg wiązowo-jesionowy. Fot. Michał Sierakowski

PTAKOWICE

Położenie: 1,5 km na południowy wschód od miejscowości Ptakowice (gm. Lewin Brzeski)

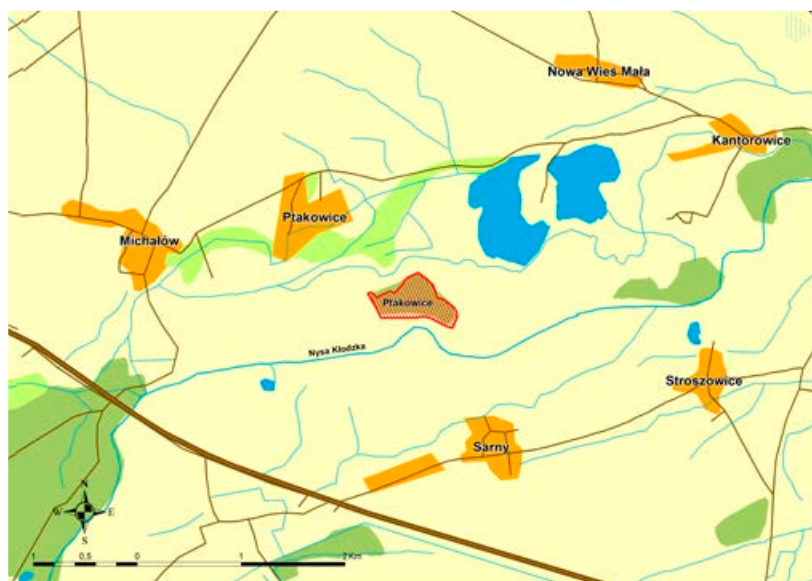
Dane ewidencyjne: Nadleśnictwo Brzeg, obręb Karłowice, Leśnictwo Prędocin, wydz.: 280b, c, d, f, g (PUL dla Nadleśnictwa Brzeg na lata 2011 – 2020)

Proponowana powierzchnia: 22,76 ha

Kluczowe przedmioty ochrony, siedliska, gatunki: Łęgi wiązowe (91F0)

Wiąz o rozmiarach pomnikowych w rezerwacie „Ptakowice”.
Fot. Michał Sierakowski

Projektowany do ochrony obszar położony jest przy lewym brzegu Nysy Kłodzkiej. Całość obszaru stanowi dobrze zachowane siedlisko łągów dębowo-wiązowych *Ficario-Ulmetum*. Wielogatunkowy drzewostan budowany jest głównie przez dęby, jesioną wyniosłego *Fraxinus excelsior*, lipę drobnolistną *Tilia cordata*, z domieszką wiązu *Ulmus minor*, klonu *Acer platanoides* i grabu *Carpinus betulus*. Cechą charakterystyczną świadczącą o dobrze zachowanym siedlisku leśnym jest znaczny udział martwego drewna w drzewostanie. W runie licznie występuje czosnek niedźwiedzi *Allium ursinum*. Obszar rezerwatu reprezentuje ponadto bardzo rzadki w dolinie Nysy Kłodzkiej zanikający typ krajobrazu terasy rzecznej z licznymi pozostałościami po meandrach. Objęcie ochroną rezerwatową tego izolowanego, dobrze zachowanego kompleksu leśnego wzmocni ochronę obszaru Natura 2000 „Opolska Dolina Nysy Kłodzkiej”. Obiekt wpisany do ochrony rezerwatowej w opracowaniu ekofizjograficznym województwa opolskiego (Stefaniak 2008) oraz w programie ochrony środowiska województwa opolskiego na lata 2012 –2015 z perspektywą do roku 2019.

ŁĘG BORKOWSKI

Położenie: 3 km na północny wschód od miejscowości Bukowo (gm. Kluczbork - obszar wiejski)

Dane ewidencyjne: Nadleśnictwo Kluczbork, obręb Lasowice Małe, Leśnictwo Bazany, wydz. 42, h, i, j, k, 43a (PUL dla Nadleśnictwa Kluczbork na lata 2019 – 2028), gm. Kluczbork, obręb Borkowice, dz. 421

Proponowana powierzchnia: 11,74 ha

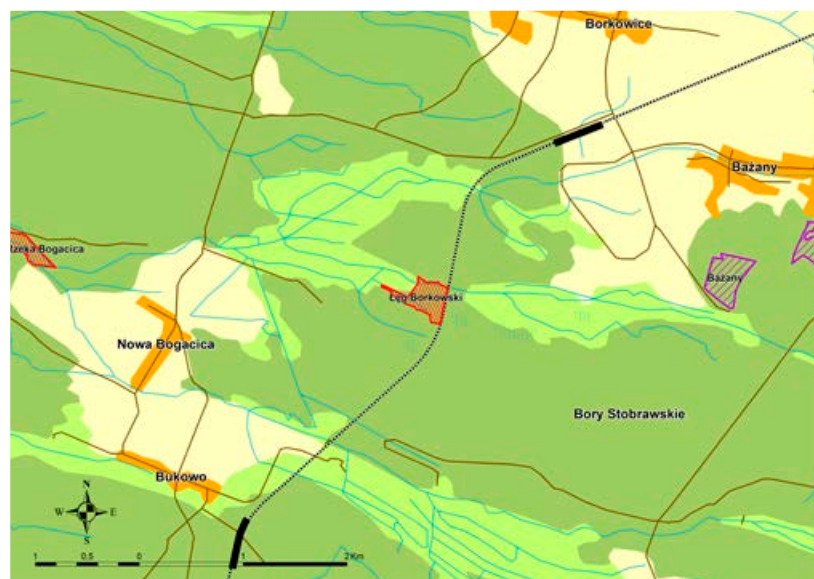
Kluczowe przedmioty ochrony, siedliska, gatunki:

Łęgi olszowo-jesionowe (91E0), kukułka Fuchsa *Dactylorhiza fuchsii*

Ten niewielki obszar w dolinie rzeki Borkówki stanowi jeden z najlepiej zachowanych łąg olszowo-jesionowych *Fraxino-Alnetum* w Borach Stobrawskich na terenie Stobrawskiego Parku Krajobrazowego. Ekosystemy nieleśne reprezentowane są przez łąki bagienne *Calthion palustris* z licznymi gatunkami charakterystycznymi. Fragment rzeki Borkówki charakteryzuje się przebiegiem zbliżonym do naturalnego oraz wysokim poziomem zróżnicowania hydromorfologicznego. Rzeka jest siedliskiem śliza *Barbatula barbatula* oraz rzadkiego chrząszcza *Dytiscus semisulcatus* – gatunku stenotypowego oraz reofilnego. Jest to jedyne współcześnie znane stanowisko zarówno na Górnym, jak i Dolnym Śląsku. Drzewostan budowany jest głównie przez olszę czarną *Alnus glutinosa* oraz jesion wyniosłego *Fraxinus excelsior*. Runo jest bogate florystycznie i oprócz licznie występujących roślin charakterystycznych dla łąg, jest siedliskiem dla chronionych: wawrzynka wilczełyko *Daphne mezereum* oraz licznej populacji kukułki Fuchsa *Dactylorhiza fuchsii* umieszczonej w Czerwonej księdze roślin województwa opolskiego w grupie gatunków zagrożonych wyginięciem (EN) (Nowak i Spałek 2002). Obszar zagrożony ze względu na zaplanowane prace leśne.

Łęg olszowo-jesionowy. Fot. Michał Sierakowski

Łęg olszowo-jesionowy. Fot. Michał Sierakowski

Położenie: 1,5 km na północ od miejscowości Zieleniec (gm. Pokój)

Dane ewidencyjne: Nadleśnictwo Kup, obręb Pokój, Leśnictwo Kozuby, wydz.: 46g (99), h, i, c(99) 47a, b, c, 48a, b, c, d, 41g, i, j, k (PUL dla Nadleśnictwa Kup na lata 2019 -2028)

Proponowana powierzchnia: 79,80 ha

Kluczowe przedmioty ochrony, siedliska, gatunki:

Łęgi olszowo-jesionowe (91E0), grądy (9170), kwaśne dąbrowy (9190)

Proponowany rezerwat obejmuje mozaikę dobrze zachowanych lasów liściastych wzdłuż rzeki Brodnicy, uwarunkowanych różnym stopniem uwodnienia. Na większości obszaru wyróżnić można ponad stuletni łęg jesionowo-olszowy *Fraxino-Alnetum* z dobrze zachowanym, typowym runem. Na obszarach silnie zabagnionych, z utrudnionym odpływem wód powierzchniowych, łęgi przechodzą płynnie w olsy *Alnion glutinosae* ze znacznym udziałem roślinności szuwarowej oraz licznymi miejscami ze stagnującą wodą. Siedliska te są miejscem rozrodu m.in. żaby trawnej *Rana temporaria* oraz kumaka nizinnego *Bombina bombina*. W zachodniej części obszaru łęgi przechodzą w grądy *Galio-Carpinetum* oraz w kwaśne dąbrowy *Quercion robori-petraeae* z charakterystycznym runem z dominacją orlicy pospolitej *Pteridium aquilinum*. W zachodniej części proponowanego obszaru cechą charakterystyczną jest występowanie sporych zasobów martwego drewna zarówno stojącego, jak i leżącego, co ma znaczenie dla gatunków ptaków wskaźnikowych dla dobrze zachowanych, starych lasów. Stwierdzono tu występowanie m.in.: dzięcioła czarnego *Dryocopus martius*, dzięcioła średniego *Dendrocoptes medius*, dzięciołka *Dryobates minor*, dzięcioła zielonego *Picus viridis*. O dobrze zachowanym siedlisku leśnym świadczy również występowanie chronionych gatunków drapieżnych chrząszczy z rodziny biegaczowatych: biegacza pomarszczonego *Carabus intricatus*, biegacza skórzastego *Carabus coriaceus*, biegacza gładkiego *Carabus glabratus*. Obszar z racji mozaiki dobrze zachowanych siedlisk leśnych stanowi oazę bioróżnorodności w intensywnie użytkowanych lasach Borów Stobrawskich.

Położenie: 2 km na wschód od miejscowości Borek (gm. Byczyna)

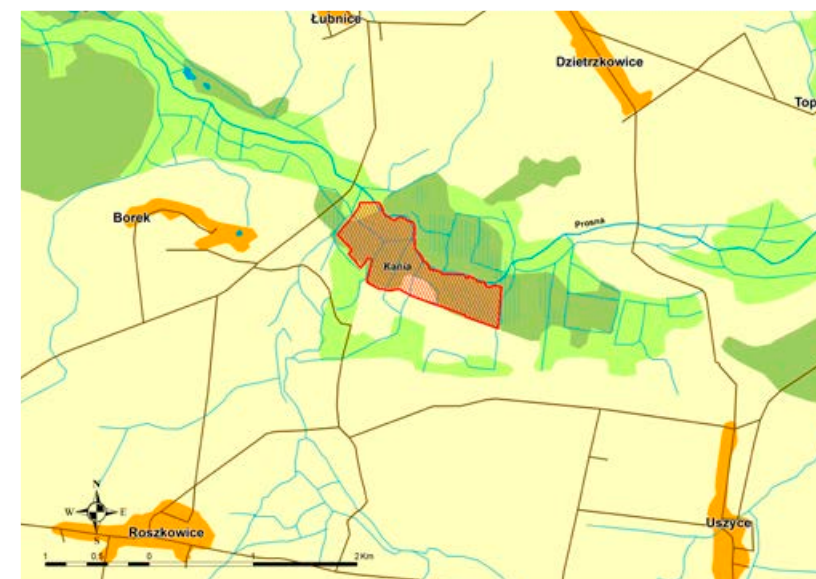
Dane ewidencyjne: Nadleśnictwo Kluczbork, obręb Gorzów Śląski, Leśnictwo Nasale, wydz.: 28cx, d, dx, f, g, h, hx, i, o, p, w, 28Aa, b, c, cx, d, f, g, h, i, l, m, n, o, p (PUL dla Nadleśnictwa Kluczbork na lata 2019 – 2028)

Proponowana powierzchnia: 72,78 ha

Kluczowe przedmioty ochrony, siedliska, gatunki:

ols porzeczkowy, starorzecza (3150),

Projektowany do ochrony obszar położony jest w dolinie Górnej Proсны w obrębie Wysoczyzny Wieruszowskiej oraz w okręgu geobotanicznym byczyńsko–rychtalskim. Na przeważającej części obszaru wykształcił się jeden z najlepiej zachowanych na Opolszczyźnie olsów porzeczkowych *Ribeso nigri-Alnetum*. Należą one do rzadkich zbiorowisk leśnych wykształcających się w miejscach zabagnionych, ze stagnacją wody, charakteryzujących się dominacją olszy czarnej *Alnus glutinosa* w drzewostanie i kępkową strukturą runa. W podszycie zaznacza się udział kaliny koralowej *Viburnum opulus*, kruszyny pospolitej *Frangula alnus* oraz porzeczeki czarnej *Ribes nigrum* będącej gatunkiem diagnostycznym dla tego siedliska. W runie zdominowa-

Starorzecze Proсны. Fot. Michał Sierakowski

Ols porzeczkowy. Fot. Michał Sierakowski

nym miejscami przez gatunki charakterystyczne dla szuwarów wielkoturzycowych *Magnocaricion*, występuje m.in. chroniony bobrek trójlistkowy *Menyanthes trifoliata* oraz czermień błotna *Calla palustris* (Synowiec 2015). Niewielką powierzchnię zajmują starorzecza. Propozycja ochrony obszaru w formie rezerwatu przyrody widnieje m.in. w opracowaniu ekofizjograficznym dla województwa opolskiego (Stefaniak 2008). Obecnie część obszaru chroniona jest w formie użytku ekologicznego „Starorzecze Proсны I” oraz „Starorzecze Proсны II”, jednakże z uwagi na walory przyrodnicze całego obiektu oraz konieczność lepszego rozpoznania i ochrony całego obszaru, obecna forma ochrony jest niewystarczająca. Północna część doliny, położona w województwie łódzkim, znajduje się w granicach obszaru chronionego krajobrazu, jednak w południowej, opolskiej jej części, brak jest aktualnie wielkoobszarowych form ochrony przyrody. Jest to zastanawiające, zważywszy że na tym odcinku doliny Proсны to właśnie w granicach województwa opolskiego występują znacząco wyższe walory przyrodniczo-krajobrazowe niż w województwie łódzkim. Należy zaznaczyć również, że dolina Proсны należy do najcenniejszych przyrodniczo dolin województwa i jednocześnie jest obszarem najbardziej niedocenionym oraz niedowartościowanym w regionalnym systemie ochrony przyrody. Jest też częścią krajowego korytarza ekologicznego. Ustanowienie OCHK „Dolina Proсны” przewiduje Plan zagospodarowania przestrzennego województwa opolskiego (Paszkievicz i Tabor 2010). Obiekt znajduje się w bazie projektowanych do ochrony obszarów RDOŚ w Opolu.

Położenie: 1,5 km na północny wschód od miejscowości Pisarzowice (gm. Strzeleczki)

Dane ewidencyjne: Nadleśnictwo Prószków, obręb Prószków, Leśnictwo Pietna, wydz.: 790a, c (PUL dla Nadleśnictwa Prószków na lata 2015 – 2024)

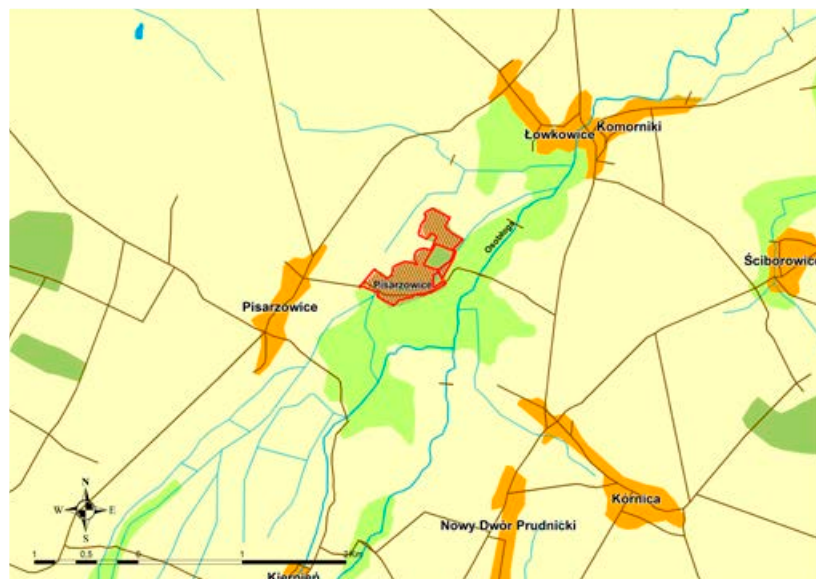
Proponowana powierzchnia: 28,74 ha

Kluczowe przedmioty ochrony, siedliska, gatunki:

Łęgi wiązowe (91F0), łągi olszowo-jesionowe (91E0), grądy (9170)

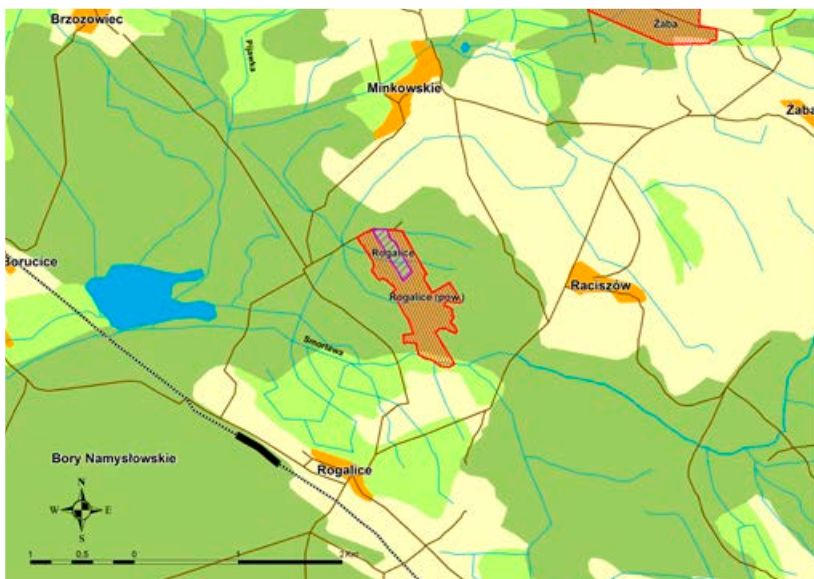
Fot. Michał Sierakowski

Ten niewielki, izolowany kompleks leśny, położony w otoczeniu intensywnie użytkowanych pól uprawnych w dolinie Osobłogi, stanowi ostoję bioróżnorodności w regionie. Siedliska leśne tworzą tu mozaikę łągów jesionowo-olszowych *Fraxino-Alnetum*, łągów dębowo-wiązowych *Ficario-Ulmetum* oraz grądów *Tilio cordata-Carpinetum betuli*. Diagnostyczne runo jest dobrze rozwinięte, ze znacznym udziałem geofitów oraz gatunków charakterystycznych, w tym chronionego czosnku niedźwiedziego *Allium ursinum* oraz śnieżyczki przebiśnieg *Galanthus nivalis*. Obszar opisany został jako proponowany do ochrony rezerwatowej już w 1987 r. w opracowaniu „Inwentaryzacja i weryfikacja rezerwatów przyrody w województwie opolskim” (Biprolas 1987). Pozycja ta zawiera również wyniki badań nad florą, która liczy 247 gatunków. Las Pisarzowicki jest również ostoją ptaków leśnych, w tym m.in. muchołówki białoszyjej *Ficedula albicollis* oraz ptaków drapieżnych, np. kani rudej *Milvus milvus*. Wartym odnotowania jest również fakt, iż na badanym terenie stwierdzono około 200 dębów szypułkowych o rozmiarach pomnikowych. Aktualnie jako proponowany rezerwat został on wpisany do Programu Ochrony Przyrody Nadleśnictwa Prószków na lata 2015 – 2024. Obiekt znajduje się poza granicami wielkoobszarowych form ochrony, jednak przewiduje się utworzenie OChK „Dolina Osobłogi” w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa opolskiego (Paszkievicz i Tabor 2010). W pobliżu granic rezerwatu znajdują się zabytkowe ruiny kompleksu młyńskiego Amerykan. Ochrona rezerwatowa obiektu byłaby istotnym elementem skutecznej ochrony przyrody Kotliny Raciborskiej, w którym to mezoregionie w granicach województwa opolskiego aktualnie brak jest rezerwatów.

Fot. Michał Sierakowski

ROGALICE (POWIĘKSZENIE)

Położenie: 2 km na południe od miejscowości Minkowskie (gm. Lubsza)

Dane ewidencyjne: Nadleśnictwo Brzeg, obręb Lubsza, Leśnictwo Rogalice, wydz.: 139a,f, g, 138f, g, 171a, 172a, d, f (PUL dla Nadleśnictwa Brzeg na lata 2011 – 2020)

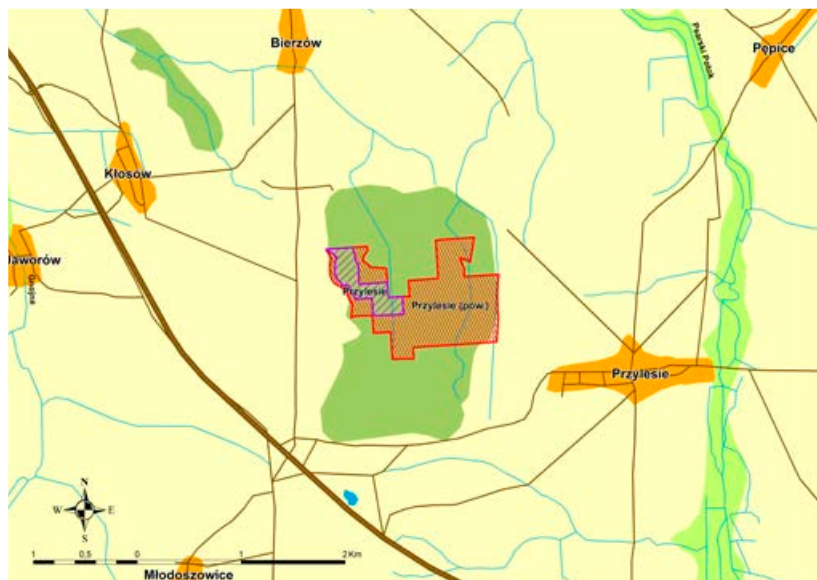
Proponowana powierzchnia: 52,18 ha (po powiększeniu)

Kluczowe przedmioty ochrony, siedliska, gatunki: Łęgi olszowo–jesionowe (91E0), kwaśne buczyny (9110), grądy (9170)

Położony na terenie Stobrawskiego Parku Krajobrazowego oraz w granicach obszaru Natura 2000 „Lasy Barucickie” istniejący rezerwat leśny o powierzchni jedynie 6,06 ha nie jest w stanie zapewnić skutecznej i stabilnej ochrony ekosystemu leśnego. Zwiększenie powierzchni pozwoli na lepsze zabezpieczenie obecnego terenu przed oddziaływaniem niekorzystnych czynników zewnętrznych oraz pozwoli na całościowe planowanie ochrony dla tego wyróżniającego się ekosystemu leśnego. Propozycja powiększenia obszaru o 46,12 ha dodatkowo włączy w proponowane granice rezerwatu leśne siedliska przyrodnicze o charakterze łąg olszowo–jesionowych *Fraxino-Alnetum*, kwaśnych buczyn *Luzulo-Fagenion* oraz grądów *Carpinion betuli* wskazane w PZO dla obszaru Natura 2000 „Lasy Barucickie”. Stwierdzono tu liczne stanowiska roślin rzadkich na Opolszczyźnie: wawrzynka wilczyko *Daphne mezereum*, żywca dziewięciolistnego *Dentaria enneaphyllos*, przylaszczki pospolitej *Hepatica nobilis*, okrzynicy bagiennej *Hottonia palustris* oraz chronionego gatunku grzyba – soplówki bukowej *Herizium coralloides* (Kulpiński i Tyc 2019a). Obszar proponowany do poszerzenia w opracowaniu BULiGL w Opolu (1995), gdzie autorzy sugerują powiększenie istniejącego rezerwatu do ponad 80 ha. Z uwagi jednak na degradację ekosystemów leśnych spowodowaną gospodarką leśną, nie jest możliwe włączenie ich do proponowanych granic.

Fot. Michał Sierakowski

PRZYLESIE (POWIĘKSZENIE)

Położenie: 2,5 km na północny zachód od miejscowości Przylesie (gm. Olszanka)

Dane ewidencyjne: Nadleśnictwo Brzeg, obręb Karłowice, Leśnictwo Prędocin, wydz.: 284b, c, d, f, 288b, c, f, k, 290a, 291b, c (PUL dla Nadleśnictwa Brzeg na lata 2011 – 2020)

Proponowana powierzchnia: 100,73 ha (po powiększeniu)

Kluczowe przedmioty ochrony, siedliska, gatunki: Łęgi wiązowe (91F0), łągi olszowo-jesionowe (91E0), grądy (9170)

Proponowany do powiększenia istniejący rezerwat o powierzchni 17,24 ha położony jest w zachodniej części województwa na obszarze Równiny Wrocławskiej i poza granicami wielkoobszarowych form ochrony przyrody. Rezerwat zajmuje niewielką część około 350-hektarowego izolowanego kompleksu leśnego, położonego pośród otwartego krajobrazu rolniczego. Powiększenie rezerwatu o 83,49 ha zapewni lepszą i stabilniejszą ochronę tego obszaru tym bardziej, że położony jest poza wielkoobszarowymi formami ochrony przyrody. Zbiorowiska leśne proponowane do włączenia reprezentowane są przez grąd środkowoeuropejski *Galio sylvatici-Carpinetum betuli* oraz dwa zbiorowiska lasów łągowych: łąg jesionowo-olszowy *Fraxino-Alnetum* oraz łąg jesionowo-wiązowy *Ficario-Ulmetum minoris*. Propozycja powiększenia aż do ponad 350 ha istniejącego rezerwatu została zawarta w opracowaniu BULiGL w Brzegu z 1995 r. Z uwagi jednak na prowadzoną gospodarkę leśną w tym kompleksie leśnym, znaczna jego część utraciła walory przyrodnicze kwalifikujące do włączenia w ochronę rezerwatową.

Fot. Grzegorz Hebda

SREBRNE ŹRÓDŁA (POWIĘKSZENIE)

Położenie: 2,5 km na południowy wschód od miejscowości Dębska Kuźnia (gm. Chrzęstowice)

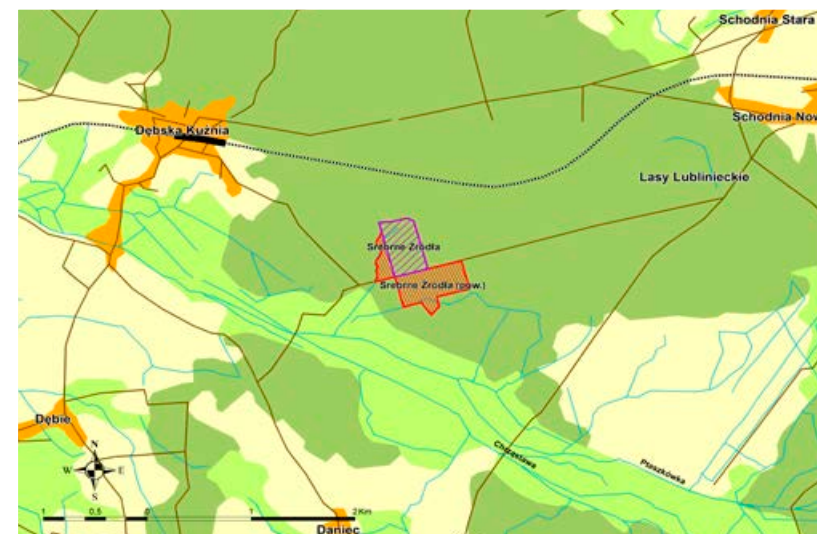
Dane ewidencyjne: Nadleśnictwo Opole, obręb Zbicko, Leśnictwo Dębska Kuźnia wydz.: 181d, f, 197a, 198a, b (PUL dla Nadleśnictwa Opole na lata 2014-2023)

Proponowana powierzchnia: 45,04 ha (po powiększeniu)

Kluczowe przedmioty ochrony, siedliska, gatunki:

Łęgi olszowo-jesionowe (91E0), łągi wiązowe (91F0), grądy (9170)

Rezerwat o powierzchni 18,38 ha położony jest w centralnej części województwa na Równinie Opolskiej, w granicach Obszaru Chronionego Krajobrazu „Lasy Stobrawsko-Turawskie”. Siedliska leśne proponowane do włączenia w granice istniejącego rezerwatu reprezentowane są przez lasy grądowe *Galio-Carpinetum*, łąg jesionowo-olszowy *Fraxino-Alnetum* i łąg jesionowo-wiązowy *Ficario-Ulmetum minoris* (Bank Danych o Lasach), w obrębie których stwierdzono m.in. wawrzynka wilczelyko *Daphne mezereum*. Powiększenie obiektu o 26,66 ha wzmocniłoby zabezpieczenie ekosystemu będącego przedmiotem ochrony istniejącego obiektu, w tym unikatowego źródła oraz wpisanego do Czerwonej księgi zwierząt (Głowaciński i Nowacki 2004) szklarnika leśnego *Cordulegaster boltonii*. Strumień rozpoczynający bieg w rezerwacie również poza jego obecnymi granicami jest integralnym obszarem strukturalnym i funkcjonalnym dla populacji tej ważki (Hebda 2019).

Las grądowy w proponowanym rezerwacie „Żaba”. Fot. Michał Sierakowski

GRĄDY

Ten typ eutroficznych lasów liściastych, budowanych głównie przez dęby i graby, jest również chroniony w wielu rezerwach, jednak także i w tym przypadku zarówno powierzchnia chroniona, jak i reprezentatywność w stosunku do regionów nie są wystarczające, jeżeli chodzi o zasoby i zróżnicowanie tego siedliska w województwie. Tym bardziej, że są to często izolowane kompleksy leśne charakteryzujące się wysoką bioróżnorodnością w przekształconym krajobrazie. W opracowaniu przedstawiono osiem obszarów, gdzie głównym przedmiotem ochrony są grądy.

ŻABA

Położenie: 1,5 km na północny zachód od miejscowości Żaba (gm. Namysłów)

Dane ewidencyjne: Nadleśnictwo Namysłów, obręb Namysłów, Leśnictwo Świty, wydz.: 203d, f, 204b, 2016a, b, g, 217a, b, c, d, 218a, b, c, d (PUL dla Nadleśnictwa Namysłów na lata 2011 – 2020)

Proponowana powierzchnia: 75,78 ha

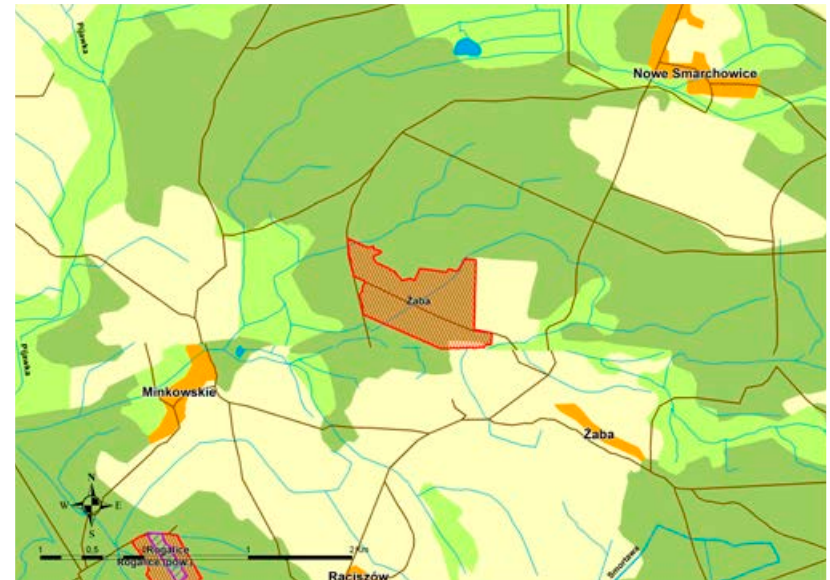
Kluczowe przedmioty ochrony, siedliska, gatunki:

Grądy (9170), łągi olszowo–jesionowe (91E0), łągi wiązowe (91F0)

Proponowany rezerwat obejmuje mozaikę dobrze zachowanych siedlisk leśnych, w tym: łągów jesionowo–olszowych *Fraxino-Alnetum*, łągów dębowo–wiązowych *Ficario-Ulmetum* oraz grądów *Galio-Carpinetum*. Wielopiętrowy, blisko 200-letni drzewostan budowany jest głównie przez dęby, buka *Fagus sylvatica*, lipę drobnolistną *Tilia cordata*, a w wilgotniejszych miejscach znaczny udział w nim ma jesion wyniosły *Fraxinus excelsior*. Znajdujący się w proponowanym rezerwacie pomnikowy buk ma obecnie 483 lata i jest najstarszym drzewem tego gatunku w Polsce (Gołąbek i Gołąbek 2004). W warstwie podszytu dominuje leszczyna *Corylus avellana*, kruszyna *Frangula alnus* oraz grab pospolity *Carpinus betulus*. W runie wyróżnić można przytulię wonną *Galium odoratum*, kopytnika pospolitego *Asarum europaeum*, kokoryczkę wielkokwiatową *Polygonatum multiflorum*. Na uwagę zasługuje występowanie gatunków chronionych: wawrzynka wilczelyko *Daphne*

Jeden z pomnikowych dębów w proponowanym rezerwacie.
Fot. Michał Sierakowski

mezereum, kruszczyka szerokolistnego *Epipactis helleborine* oraz rzadkiego gatunku grzyba – soplówki bukowej *Hericium coralloides*. Obszar znajduje się w granicach Obszaru Chronionego Krajobrazu „Lasy Stobrawsko-Turawskie”, a przewidziany do ochrony rezerwatowej został w opracowaniu BULiGL w Brzegu (1995) oraz w opracowaniu ekofizjograficznym województwa opolskiego (Stefaniak 2008). Pierwotnie do ochrony rezerwatowej proponowana była większa powierzchnia, jednakże w wyniku przeprowadzonych zabiegów gospodarczych utraciła istotnie wartość przyrodniczą. Ze względu na zaplanowane dalsze prace rębne niezbędne jest podjęcie pilnych działań w celu powołania tego obszaru jako rezerwat.

POPOWICKI LAS

Położenie: 1,5 km na północ od miejscowości Moszna (gm. Strzeleczyki)

Dane ewidencyjne: Nadleśnictwo Prószków, obręb Prószków, Leśnictwo Kopalina, oddz.: 796, 797, 798 (PUL dla Nadleśnictwa Prószków na lata 2015 – 2024)

Proponowana powierzchnia: 53,02 ha

Kluczowe przedmioty ochrony, siedliska, gatunki:
Grądy (9170), kwaśne buczyny (9110)

Proponowany rezerwat położony jest w sąsiedztwie przypałacowego parku w Mosznej. Ochronie podlegałyby zbiorowiska grądu subkontynentalnego *Tilio cordatae-Carpinetum betuli* i kwaśnej buczyny niżowej *Luzulo pilosae-Fagetum*. W zróżnicowanej runie na uwagę zasługuje obecność przytulii wonnej *Galium odoratum*, konwalii majowej *Convallaria majalis* i pierwiosnka zwyczajnego *Primula elatior*. Osobliwością jest występowanie chronionego ściśle kruszczyka połabskiego *Epipactis albensis*. Wyniki badań wskazują na duże znaczenie tego obszaru dla nietoperzy, w szczególności gatunków związanych z obszarami leśnymi. Na terenie proponowanego obszaru potwierdzo-

Fot. Michał Sierakowski

no w okresie letnim obecność siedmiu gatunków nietoperzy: mopka zachodniego *Barbastella barbastellus*, karlika drobnego *Pipistrellus pygmaeus*, karlika większego *Pipistrellus nathusii*, gacka brunatnego *Plecotus auritus*, nocka rudego *Myotis daubentonii*, nocka wąsatka *Myotis mystacinus* i mroczka późnego *Eptesicus serotinus*. Obszar, z racji dużego udziału martwego drewna ma duże znaczenie dla chrząszczy saproksylicznych, w tym dla chronionej pachnicy dębowej *Osmoderma eremita*. Zasobność drzewostanów w wielkowymiarowe drzewa, w tym także osłabione, czyni je atrakcyjnymi dla dziuplaków. Stwierdzono tu gniazdowanie gatunków wskaźnikowych dla dojrzałych drzewostanów liściastych: dzięcioła czarnego *Dryocopus martius*, dzięcioła średniego *Dendrocoptes medius*, dzięciołka *Dryobates minor*, dzięcioła zielonosiwego *Picus canus*, dzięcioła zielonego *Picus viridis*, siniaka *Columba oenas* i muchołówki białoszyjej *Ficedula albicollis*. Obiekt opisany został jako proponowany do ochrony rezerwatowej już w 1987 r. w opracowaniu „Inwentaryzacja i weryfikacja rezerwatów przyrody w województwie opolskim” (Biprolas 1987). Aktualnie jako proponowany rezerwat został wpisany do Programu Ochrony Przyrody Nadleśnictwa Prószków na lata 2015 – 2024. Obiekt znajduje się poza granicami wielkoobszarowych form ochrony, jednak przewiduje się utworzenie Obszaru Chronionego Krajobrazu „Dolina Białej” uwzględnionego w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa opolskiego (Paszkievicz i Tabor 2010). Obiekt znajduje się w sąsiedztwie Pałacu w Mosznej stanowiącego jedną z największych atrakcji turystycznych Opolszczyzny. Obszarowi proponowanego rezerwatu zagraża obecnie gospodarka leśna, gdyż aktualny Plan urządzenia lasu Nadleśnictwa Prószków na lata 2015 – 2024 przewiduje gospodarcze wykorzystanie wszystkich obejmujących obiekt wydzieleń.

Położenie: na północ od miejscowości Nadziejów (gm. Otmuchów)

Dane ewidencyjne: Nadleśnictwo Prudnik, obręb Szklary, Leśnictwo Buków, wydz.: 223a, f, j, h, 224a, 225a, b, 226a, b (część), m, gm. Otmuchów, obręb Nadziejów, dz.: 129/16 (część) (PUL dla Nadleśnictwa Prudnik na lata 2018 – 2027)

Proponowana powierzchnia: 79,2 ha

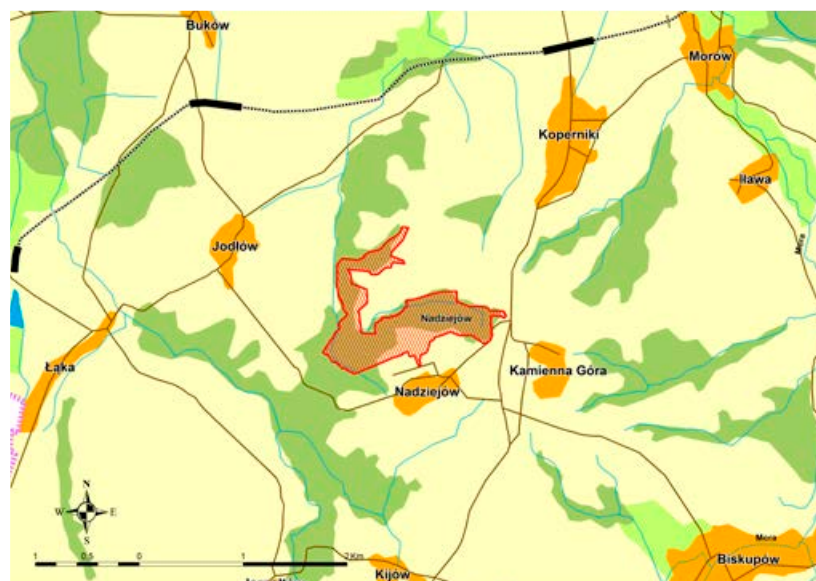
Kluczowe przedmioty ochrony, siedliska, gatunki:

Grądy (9170), łągi olszowo-jesionowe (91E0), wartości geologiczne

Proponowany rezerwat przyrody obejmuje nieczynny kamieniołom z odsłonięciami skalnymi granitów masywu Żułowej wraz z dużym fragmentem kompleksu leśnego na Przedgórzu Paczkowskim. Niemal pionowe odsłonięcia granitów charakteryzują się łagodnym monoklinalnym spadkiem w kierunku południowym. Cios granitów jest nieregularny, występują w formie średnio- i grubokrystalicznych granitów dwuyluszczkowych i biotytowych. W granitach występują drobne enklawy i soczewki pegmatytów, a także żył aplitów (Badora i Nita 2015). Obok cennych walorów przyrody nieożywionej, w obiekcie zlokalizowane są dobrze zachowane płyty grądów *Galio-Carpinetum* ze stanowiskami chronionych lub rzadkich w skali regionu gatunków roślin, tj. parzydła leśnego *Aruncus sylvestris*, pierwiosnka wyniosłego *Primula elatior*, śnieżycy wiosennej *Leucojum vernum*, śnieżyczki przebiśnig *Galanthus nivalis*, lepiężnika białego *Petasites albus*, łuskiewnika różowego *Lathraea squamaria*. W obrębie odsłonięć skalnych tworzą się naskalne zbiorowiska paproci z paprotką zwyczajną *Polypodium vulgare*, zanokcicą skalną *Asplenium trichomanes*, paprotnicą kruchą *Cystopteris fragilis* (POP dla Nadleśnictwa Prudnik na lata 2018 – 2027). W dobrze wykształconych dolinach niewielkich potoków, będących siedliskiem szklarnika leśnego *Cordulegaster boltonii* wykształciły się łągi olszowo-jesionowe o charakterze podgórskim *Carici remotae-Fraxinetum*. Obiekt zaproponowany do ochrony w programie ochrony środowiska województwa opolskiego na lata 2012 – 2015 z perspektywą do roku 2019 oraz w opracowaniu ekofizjograficznym województwa opolskiego (Stefaniak 2008).

Dolina niewielkiego potoku będąca siedliskiem szklarnika leśnego.
Fot. Michał Sierakowski

Runo z czosnkiem niedźwiedzim w „Otmuchowskim Lesie”.
Fot. Michał Sierakowski

OTMUCHOWSKI LAS

Położenie: na północ od Otmuchowa (gm. Otmuchów)

Dane ewidencyjne: gmina Otmuchów, obręb Otmuchów,
dz.: 24, 25/2 (część)

Proponowana powierzchnia: 21,9 ha

Kluczowe przedmioty ochrony, siedliska, gatunki:

Grądy (9170), łągi olszowo–jesionowe (91E0)

Projektowany obiekt stanowi izolowany, śródpolny kompleks leśny na północ od Otmuchowa, z bogatym starodrzewem, podszytem i runem, z drzewami o pomnikowych rozmiarach (m.in. 300-350-letnie dęby szypułkowe *Quercus robur*) i cennymi gatunkami roślin (pierwiosnek wyniosły *Primula elatior*, kokorycz pusta *Corydalis cava* oraz miejscami masowo występujący czosnek niedźwiedzi *Allium ursinum* i śnieżyczka przebiśnieg *Galanthus nivalis*). Wśród walorów abiotycznych godne uwagi są źródliska zwiększające bioróżnorodność florystyczną i faunistyczną. Urozmaicona jest również rzeźba terenu. Obiekt zaproponowany do ochrony w programie ochrony środowiska województwa opolskiego na lata 2012 –2015 z perspektywą do roku 2019 oraz w Programie Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Prudnik na lata 2018 – 2027 r. Dodatkowo obszar widnieje w bazie danych RDOŚ w Opolu jako projektowany do objęcia ochroną rezerwatową.

Śnieżyczka przebiśnieg. Fot. Michał Sierakowski

WILCZY STAW

Położenie: 2 km na południe od miejscowości Ściborzyce Małe (gm. Głubczyce)

Dane ewidencyjne: Nadleśnictwo Prudnik, obręb Prudnik, Leśnictwo Ściborzyce, wydz.: 41a, b, c, ax, bx, cx, m, p, s, y, w, x, 41Aa, b, (PUL dla Nadleśnictwa Prudnik na lata 2018 – 2027), Gmina Głubczyce – obszar wiejski, obręb Ściborzyce Małe, dz.: 357, 356, 355, 688/3 (część), 354, 353, 334/1 (wydz. 101o), 343/1 (wydz.:101r, s)

Proponowana powierzchnia: ok. 51,98 ha

Kluczowe przedmioty ochrony, siedliska, gatunki: Grądy (9170), łągi olszowo-jesionowe (91E0), wartości krajobrazowe

Projektowany rezerwat położony jest na Płaskowyżu Głubczyckim w granicach Obszaru Chronionego Krajobrazu „Las Głubczycki”. Obejmuje on fragment kompleksu leśnego wzdłuż dobrze wykształconej doliny rzeki Straduni, która miejscami zachowała charakter zbliżony do naturalnego z urozmaiconą hydromorfologią. Obszar obejmuje też dwa stawy, wśród których wyróżnić można zbiorowiska roślinności szuwarowej, w tym rzadki na Śląsku Opolskim zespół turzycy prosowej *Caricetum paniculatae*. Ekosystemy leśne nawiązują do grądów

Fot. Michał Sierakowski

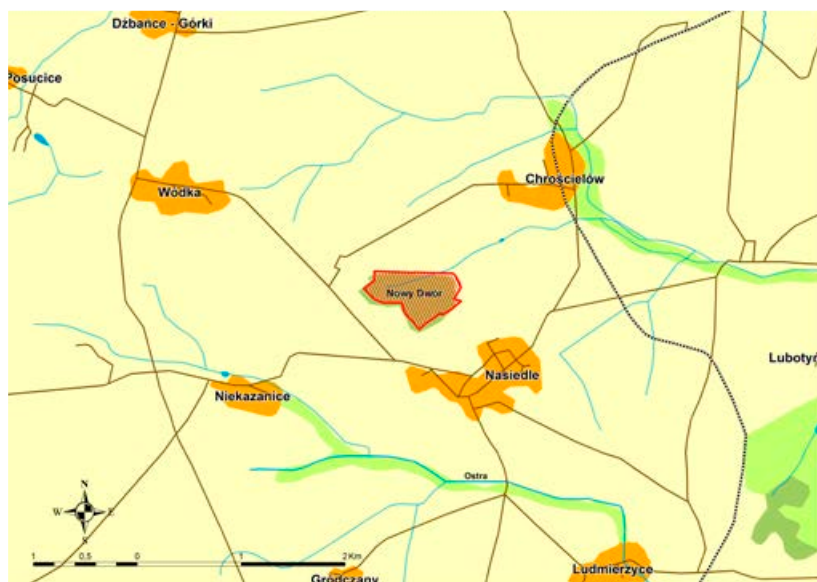

Wschodzące obrazki alpejskie w dolinie Straduni. Fot. Michał Sierakowski

Carpinion betuli oraz łągów olszowo–jesionowych *Fraxino-Alnetum* (z olszą szarą *Alnus incana* w drzewostanie). Pod kątem florystycznym obszar wyróżnia występowanie chronionych gatunków roślin: wawrzynka wilczytka *Daphne mezereum*, podkolana białego *Platanthera bifolia*, lilii złotogłów *Lilium martagon*, ciemniźnicy zielonej *Veratrum lobelianum* i śnieżyczki przebiśnieg *Galanthus nivalis*. Na obszarze tym stwierdzono również obrazki alpejskie *Arum orientale* – jedno z kilku stanowisk na Opolszczyźnie (Spałek i Red 2003). Obok wartości biocenotycznych obszar ma bardzo wysokie walory geomorfologiczno-geologiczne związane z naturalnymi i antropogenicznymi odsłonięciami piaskowców i mułowców dolnokarbońskich oraz naturalną rzeźbę terenu z erozyjnymi rozcięciami pokryw lessowych i twardych skał podłoża paleozoicznego. Propozycja objęcia tego terenu ochroną rezerwatową sięga końca lat 80., kiedy to powstało opracowanie „Inwentaryzacja i weryfikacja rezerwatów przyrody województwa opolskiego. Projektowany rezerwat Wilczy Staw” (Biprolas 1987). Obiekt ten również widnieje jako projektowany do ochrony rezerwatowej w opracowaniu ekofizjograficznym dla województwa opolskiego (Stefaniak 2008) oraz w bazie danych Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Opolu. Brak należytej ochrony spowodował niekorzystne zmiany w ekosystemie leśnym w wyniku prowadzonej gospodarki leśnej. Obecna propozycja poszerza obszar o dolinę potoku wraz z łągami olszowo–jesionowymi wysuwającą się na północ od opisywanego obszaru.

Runo z dominującym czosnkiem niedźwiedzim. Fot. Karolina Olszanowska-Kuńska

Położenie: 1 km na północny zachód od miejscowości Nasiedle (gm. Kietrz)

Dane ewidencyjne: Nadleśnictwo Rudy Raciborskie, obręb Rudy, Leśnictwo Baborów, wydz.: 643a, b, c, d, f, g, h (PUL dla Nadleśnictwa Rudy Raciborskie na lata 2016 – 2025)

Proponowana powierzchnia: 31,72 ha

Kluczowe przedmioty ochrony, siedliska, gatunki: Grądy (9170), łągi olszowo-jesionowe (91E0)

Zróznicowany pod względem rzeźby fragment terenu obejmuje izolowany kompleks leśny położony na Płaskowyżu Głubczyckim. Na większości powierzchni wyróżnić można lasy grądowe w podtypie grądu subkontynentalnego *Tilio-Carpinetum betuli* z dominacją lipy i jawora. Wzdłuż dobrze wykształconych dolin potoków rosną lasy łągowe o charakterze podgórskiego łągu jesionowego *Carici remotae-Fraxinetum*, gdzie w drzewostanie dominuje jesion wyniosły *Fraxinus excelsior* z olchą czarną *Alnus glutinosa* oraz szarą *A. incana*. W runie, oprócz gatunków charakterystycznych dla eutroficznych lasów liściastych, na uwagę zasługują gatunki chronione: ciemiężycza zielona *Veratrum lobelianum*, kruszczyk szerokolistny *Epipactis helleborine*, lilia złotogłów *Lilium martagon*, wawrzynek wilczełyko *Daphne mezereum*, pierwiosnek wyniosły *Primula elatior*, przylaszczka pospolita *Hepatica nobilis* oraz chroniony ściśle kruszczyk siny *Epipactis purpurata* (POP dla Nadleśnictwa Rudy Raciborskie na lata 2016-2025). Obszar stanowi enklawę bioróżnorodności w intensywnie użytkowanym rolniczo terenie. Ma także wysokie walory geomorfologiczno-geologiczne reprezentowane m.in. przez odsłaniające się w dzień i na zboczach dolin potoków utwory dolnokarbońskie, rzadkie w naturalnych wychodniach na terenie Płaskowyżu Głubczyckiego. W bazie danych Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Opolu wpisany jest jako obiekt projektowany. W opracowaniu dotyczącym gminy Kietrz (Badora i in. 2002) oraz w Programie Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Rudy Raciborskie na lata 2016-2025) wskazany jest do ochrony jako zespół przyrodniczo-krajobrazowy. Ta forma jednak nie zapewni stabilności ekosystemu leśnego i nie zagwarantuje wyłączenia go z gospodarki leśnej.

Wczesnowiosenny aspekt runa w lesie grądowym. Fot. Michał Sierakowski

LASY GŁOGÓWKA

Położenie: Na zachód i wschód od miejscowości Leśnik oraz na północ od Głogówka (gm. Głogówek)

Dane ewidencyjne: Nadleśnictwo Prudnik, obręb Prudnik, Leśnictwo Biernatów, wydz.: 1Aa, c, d (PUL dla Nadleśnictwa Prudnik na lata 2018 -2027), lasy gminne 2a, b, c

Proponowana powierzchnia: 39,45 ha

Kluczowe przedmioty ochrony, siedliska, gatunki:

Grądy (9170), łągi wiązowe (91F0), łągi olszowo-jesionowe (91E0)

Proponowany obszar obejmuje trzy niewielkie kompleksy leśne charakteryzujące się dobrze wykształconymi siedliskami o wysokich walorach biocenotycznych. Kompleks na wschód od miejscowości Leśnik ma charakter dobrze wykształconego grądu *Carpinion betuli* z bogatym runem z masowo kwitnącym zawilcem żółtym *Anemone ranunculoides* oraz czosnkiem niedźwiedzim *Allium ursinum*. Z gatunków chronionych warto odnotować listerę jajowatą *Listera ovata*. Kompleks na zachód od Leśnika tworzy drzewostan o charakterze łągi dębowo-wiązowego *Ficario-Ulmetum* z dominującą olchą oraz jesionem. Zaznacza się też udział wiązu szypułkowego *Ulmus laevis*. Bogate runo tworzy m.in. śnieżyczka przebiśnieg *Galanthus nivalis*, pierwiosnek wyniosły *Primula elatior*, kokorycz pusta *Corydalis cava*, łuskiewnik różowy *Lathraea squamaria*, masowo kwitnący czosnek niedźwiedzi *Allium ursinum*. Osobliwością obszaru są obrazki alpejskie *Arum alpinum* (Program Ochrony Środowiska dla Gminy Głogówek na lata 2017-2020). Najbardziej na wschód wysunięty kompleks stanowi mozaikę łągów jesionowo-olszowych *Fraxino-Alnetum*, przechodzących na wzniesieniu w grądy. Zachodnia część obiektu proponowana jest jako rezerwat w Programie Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Prószków (odział 822) pod nazwą „Las Błaziejowice”, w wojewódzkim planie zagospodarowania przestrzennego (Paszkievicz i Tabor 2010) oraz widnieje w bazie RDOŚ w Opolu jako obiekt projektowany do ochrony. Wschodnia część proponowana jest do ochrony jako zespół przyrodniczo-krajobrazowy (POP Nadleśnictwa Prószków) pod nazwą „Las Olszynka”. Wszystkie płyty przedstawionego obiektu znajdują się w granicach planowanego OchK „Dolina Osobłogi” opisanego w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa opolskiego i obejmującego regionalny korytarz ekologiczny łączący ekosystemy Gór Opawskich z doliną Odry.

Dolina niewielkiego potoku z podgórskim łągiem jesionowym.
Fot. Michał Sierakowski

KOZŁOWICKIE GRĄDY

Położenie: 3 km na południowy wschód od miejscowości Kozłowice (gm. Olesno)

Dane ewidencyjne: Nadleśnictwo Olesno, obręb Olesno, Leśnictwo Boroszków, wydz.: 61j, i01, i99, k, d, h, 60i, j, k, m, n, o (PUL dla Nadleśnictwa Olesno na lata 2019 – 2028), lasy prywatne: 10w, r, l, i, j, h, g, 1c, d

Proponowana powierzchnia: 44,03 ha

Kluczowe przedmioty ochrony, siedliska, gatunki: Grądy (9170), łągi olszowo-jesionowe (91E0)

Proponowany do ochrony rezerwatowej obszar obejmuje dobrze zachowane siedliska leśne wzdłuż źródliskowych odcinków niewielkich potoków tworzących małe, ale dobrze wykształcone doliny. Poprzecinane dolinkami wzniesienia porastają grądy subkontynentalne *Tilio cordatae-Carpinetum betuli* z charakterystycznym i bogatym runem z perlówką jednokwiatową *Melica uniflora* oraz masowo występującą przytulią wonną *Galium odoratum*. W ponad 100-letnim drzewostanie dominuje dąb szypułkowy *Quercus robur* z domieszką grabu *Carpinus betulus*, jaworu *Acer pseudoplatanus* oraz buka *Fagus*

sylvatica. Na dnice dolin, wzdłuż naturalnie meandrujących potoków występują łągi olszowo-jesionowe nawiązujące składem gatunkowym do łągów podgórskich *Carici remotae-Fraxinetum* z dominującą olchą czarną *Alnus glutinosa*. Wzdłuż niewielkiego potoku w północnej części obszaru wyróżnić można płaty bagiennej olszyny górskiej *Calthaetiae-Alnetum*, gdzie w runie dominuje knieć błotna *Caltha palustris* i kozłek całolistny *Valeriana simplicifolia*, a wzdłuż ciekłu łany rzeżuchy gorzkiej *Cardamine amara*. Wody potoków są siedliskiem m.in. szklarnika leśnego *Cordulegaster boltonii*, rzadkiej ważki wymienionej w krajowej Czerwonej Księdze Bezkręgowców w kategorii VU – gatunki wysokiego ryzyka narażone na wyginięcie (Głowaciński i Nowacki 2004). W kontekście regionalnym obszar ma szczególne znaczenie dla wzmocnienia ochrony przyrody Wyżyny Woźnicko-Wieluńskiej oraz Progu Herbskiego. Część obszaru była proponowana do ochrony rezerwatowej w Programie Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Olesno z 2009 roku oraz w opracowaniu „Inwentaryzacja i waloryzacja środowiska przyrodniczego obszaru Górnej Prosnicy” (Treła i in. 2007). Proponowany rezerwat znajduje się poza granicami istniejących i projektowanych wielkoobszarowych form ochrony przyrody. Obiekt wymaga pilnych decyzji dotyczących objęcia ochroną, gdyż pozostawienie go w lasach gospodarczych będzie skutkowało prowadzeniem cięć rębnych powodujących degradację opisanych walorów przyrodniczych.

Kwaśna dąbrowa. Fot. Michał Sierakowski

DĄBROWY

Acydofilne lasy liściaste z dominacją dębów w drzewostanie są chronione w pięciu istniejących rezerwach, jednakże łączna powierzchnia tego typu zbiorowisk leśnych wynosi jedynie ok 30 ha, co stanowi zaledwie 0,68% łącznych zasobów w województwie. Ponadto są to z reguły obszary niewielkie, żaden z nich nie przekracza 50 ha. Poniżej przedstawione zostały propozycje czterech obszarów do objęcia ochroną rezerwatową, gdzie dąbrowy stanowią jeden z głównych celów ochrony. Znalazły się tu zarówno fitocenozy o charakterze podgórskim (ciepłolubnym i wilgotnym), jak i nizinnym.

DĄBROWY KUŹNICKIE

Położenie: 1,5 km na południowy zachód od miejscowości Kuźnica Katowska (gm. Popielów)

Dane ewidencyjne: Nadleśnictwo Kup, obręb Popielów, Leśnictwo Lubienie, wydz.: 18a, b, c, 19a, b, 20b f, c, d, 21a, b, c, d, f, g, h, i, j (PUL dla Nadleśnictwa Kup na lata 2011 – 2020)

Proponowana powierzchnia: 55,27 ha

Kluczowe przedmioty ochrony, siedliska, gatunki:

Kwaśne dąbrowy (9190), grądy (9170)

Obszar stanowi enklawę dobrze zachowanych lasów liściastych wzdłuż prawego brzegu rzeki Budkowiczanki. Znaczny jest udział drzewostanów ponad 100-letnich, gdzie wyróżnić można dobrze zachowane siedliska o charakterze kwaśnej dąbrowy *Quercion robur-petraeae* oraz grądu *Carpinion betuli* na obszarze zdominowanym przez intensywnie użytkowane lasy gospodarcze. W najstarszych drzewostanach o wyraźnie zaznaczonej piętrowości dominuje dąb szypułkowy *Quercus robur*. W runie zaznacza się silny udział gatunków acydofilnych: borówki czernicy *Vaccinium myrtillus*, orlicy pospolitej *Pteridium aquilinum*, konwalijki dwulistnej *Maianthemum bifolium*. Warstwa krzewów reprezentowana jest głównie przez podrosty grabu *Carpinus betulus* i czeremchę pospolitą *Padus avium*, a w wilgotniejszych miejscach zdominowana jest przez kruszynę *Frangula alnus*. Charakterystyczne dla północnej części obszaru jest masowe występowanie w runie konwalii majowej *Convallaria majalis*. Obszar ma

Dąbrowa w projektowanym rezerwacie „Dębniak”. Fot. Damian Rithaler

szczególne znaczenie dla zachowania pełni różnorodności biologicznej oraz trwałości i równowagi procesów przyrodniczych, co jest jednym z głównych celów ochrony Stobrawskiego Parku Krajobrazowego.

DĘBNIAK

Położenie: 2,5 km na południowy zachód od miejscowości Wierzbiec (gm. Prudnik)

Dane ewidencyjne: Nadleśnictwo Prudnik, obręb Prudnik, Leśnictwo Moszczanka, wydz.: 170b, c, d, f, 171a, c (PUL dla Nadleśnictwa Prudnik na lata 2018 -2027)

Proponowana powierzchnia: 31,42 ha

Kluczowe przedmioty ochrony, siedliska, gatunki:
kwaśne dąbrowy 9190

Ten bardzo ważny w ochronie przyrody Polski i Śląska Opolskiego las występuje na północnych stokach i przedpołu Olszaka w obniżeniach terenu z glebą oglejoną. Siedliskiem podlegającym ochronie jest podgórska wilgotna dąbrowa acydofilna *Molinio arundinaceae-Quercetum*. To wyjątkowo rzadki w Polsce las wilgotny budowany głównie przez dęba bezszypułkowego *Quercus petraea*, dęba szypułkowego *Quercus robur*, brzozę omszoną *Betula pubescens*, brzozę brodawkowatą *Betula pendula* oraz domieszkowo świerka *Picea abies* i modrzewia *Larix decidua*. W podszyciu występuje tu przede wszystkim kruszyna pospolita *Frangula alnus*, z domieszką świerka *Picea abies*. Runo zdominowane jest przez trzęślicę trzciniową *Molinia arundinacea*, jastrzębcę *Hieracium sp.*, borówkę czernicę *Vaccinium myrtillus*, tojeść pospolitą *Lysimachia vulgaris*, konwalijkę dwulistną *Maianthemum bifolium*, kosmatkę gajową *Luzula luzuloides*, pszeńca łąkowego *Melampyrum pratense* i kłosówkę miękką *Holcus mollis*. Obszar jest istotny dla ochrony Parku Krajobrazowego Góry Opawskie (wpisany do ochrony rezerwatowej w Planie Ochrony) oraz obszaru Natura 2000 „Góry Opawskie”.

PIELGRZYMÓW

Położenie: 1 km na zachód od miejscowości Pielgrzymów (gm. Głubczyce)

Dane ewidencyjne: Nadleśnictwo Prudnik, obręb Prudnik, Leśnictwo Opawica, wydz.: 71a, b, 76a, b, d, h, 77b, Lasy prywatne: 1m, 1l, Gmina Głubczyce, obręb Pielgrzymów, dz.: 10/2, 15, 16, 18, 19, 20 (PUL dla Nadleśnictwa Prudnik na lata 2018 -2027)

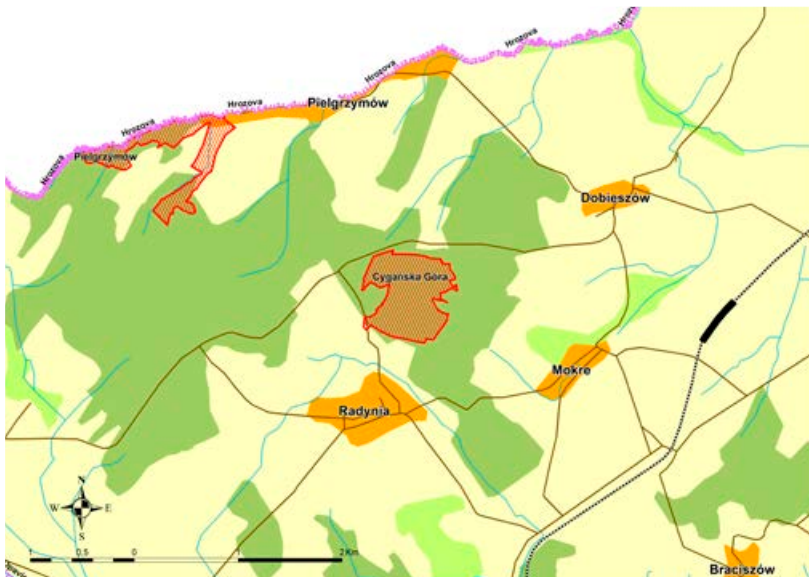
Proponowana powierzchnia: 35,6 ha

Kluczowe przedmioty ochrony, siedliska, gatunki:

Kwaśne dąbrowy (9190), łągi olszowo-jesionowe (91E0), dąbrowy ciepłolubne (91I0), grądy (9170)

Cieplolubna dąbrowa podgórska. Fot. Arkadiusz Nowak

Obszar obejmuje kompleks leśny wraz z przylegającymi do niego murawami, łąkami i zbiorowiskami zaroślowymi na zachód od Pielgrzymowa. Występują tu różnego typu naturalne zbiorowiska leśne: płaty dobrze wykształconej podgórskiej dąbrowy acydofilnej *Luzulo luzuloidis-Quercetum petraeae*, jeden z dwóch znanych w województwie płatów dąbrowy ciepłolubnej *Viscario vulgaris-Quercetum petraeae* (Nowak 2015), łągi nawiązujące do podgórskich łąg jesionowych *Carici-Fraxinetum*, łąg śledziennicowy *Astrantio-Fraxinetum*, grąd subkontynentalny *Tilio-Carpinetum*. Warte odnotowania są stanowiska cennych gatunków roślin: buławnika mieczolistnego *Cephalanthera longifolia*, kukułki szerokolistnej *Dactylorhiza majalis*, lilii złotogłów *Lilium martagon*, podkolana białego *Platanthera bifolia*, wawrzynka wilczelyko *Daphne mezereum*, pierwiosnka wyniosłego *Primula elatior*, naparstnicy zwyczajnej *Digitalis grandiflora*, czerńca gronkowego *Actaea spicata*, lepiężnika białego *Petasites albus* (POP dla Nadleśnictwa Prudnik) oraz kukułki bzowej *Dactylorhiza sambucina* – gatunku umieszczonego na Polskiej Czerwonej Liście Roślin (kategoria EN – zagrożony) (Kaźmierczakowa 2016). Propozycja ochrony obszaru w formie rezerwatu przyrody widnieje m.in. w opracowaniu ekofizjograficznym dla województwa opolskiego (Stefaniak 2008) oraz w Programie ochrony środowiska województwa opolskiego na lata 2012 -2015 z perspektywą do roku 2019.

CYGAŃSKA GÓRA

Położenie: 1 km na północ od miejscowości Radynia (gm. Głubczyce)

Dane ewidencyjne: Nadleśnictwo Prudnik, Leśnictwo Opawica, obręb 2 Szklary, wydz.: 93g, f, 94b, f, 96b, c, d

Proponowana powierzchnia: 53,2 ha

Kluczowe przedmioty ochrony, siedliska, gatunki:

kwaśne dąbrowy (9190), kukułka bzowa *Dactylorhiza sambucina*

Obiekt położony w granicach obszaru Natura 2000 „Góry Opawskie”, obejmuje zwarty kompleks leśny z płacami dobrze wykształconej podgórskiej dąbrowy acydofilnej *Luzulo luzuloidis-Quercetum petraeae*, z dobrze wykształconym, diagnostycznym runem. Wyróżnić można też fragmenty kwaśnej buczyny *Luzulo-Fagenion* i łągu olszowo-jesionowego *Fraxino-Alnetum*. Cechą charakterystyczną jest występowanie łąnowo rosnącej konwalii majowej *Convallaria majalis* oraz perlówki jednokwiatowej *Melica uniflora* i perlówki zwisłej *Melica nutans*. Osobliwością obszaru jest występowanie kukułki bzowej *Dactylorhiza sambucina* – gatunku ściśle chronionego, umieszczonego na Polskiej czerwonej liście roślin z kategorią EN – zagrożony (Każmierczakowa 2016). Jest to jedno z ostatnich stanowisk tego gatunku w województwie opolskim (Nowak i Spałek 2002). Oprócz kukułki bzowej występuje tu również podkolan biały *Platanthera bifolia*.

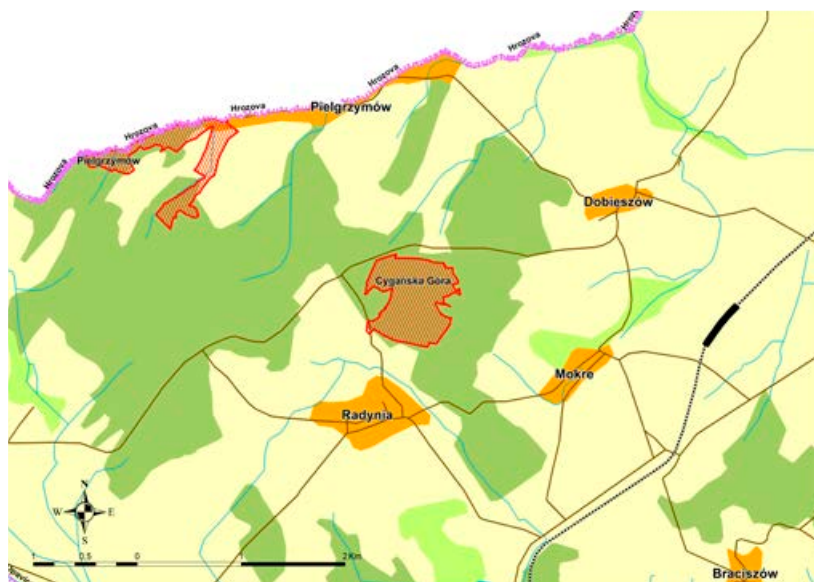

Kukułka bzowa.

Fot. Karolina Olszanowska-Kuńska

Kwaśna dąbrowa podgórska. Fot. Michał Sierakowski

Kwaśna buczyna w proponowanym rezerwacie „Osiecko”.
Fot. Michał Sierakowski

BUCZYNY

Lasy, gdzie dominuje buk w drzewostanie i właściwa dla buczyn kombinacja gatunków podszytu i runa mają obecnie reprezentację w kilkunastu obszarach rezerwatowych na Opolszczyźnie, co stanowi wyraźny odsetek leśnych rezerwatów w regionie. W niniejszym opracowaniu przedstawiono trzy obszary, gdzie buczyna jest głównym celem ochrony, natomiast dwie propozycje dotyczą powiększeń istniejących rezerwatów, gdzie kwaśne oraz żyzne buczyny należą do głównego siedliska leśnego. Przedstawione obszary występują zarówno w nizinnej części województwa, jak i w obszarach wyżynnych i górskich.

OSIECKO

Położenie: 2 km na północny zachód od miejscowości Osiecko (gm. Olesno)

Dane ewidencyjne: Nadleśnictwo Olesno, obręb Zębowice, Leśnictwo Leśna, wydz.: 183c, 184g, h, 204a, b, c, 205a, c, g, 224a, c, 223c, d (PUL dla Nadleśnictwa Olesno na lata 2019 – 2028)

Proponowana powierzchnia: 66,46 ha

Kluczowe przedmioty ochrony, siedliska, gatunki:
Kwaśne buczyny (9110), łągi olszowo–jesionowe (91E0)

Proponowany rezerwat obejmuje dobrze zachowane siedliska leśne porastające pasmo wzniesień otoczonych od północy i południa niewielkimi dolinami wzdłuż potoków. Większość obszaru porastają drzewostany o charakterze kwaśnej buczyny *Luzulo-Fagenion* z dominującym bukiem w drzewostanie oraz znacznym udziałem jodły pospolitej *Abies alba* w granicach jej naturalnego zasięgu. W dolinach potoku oraz w miejscach źródliskowych wykształcają się niewielkie powierzchnie łągi olszowo–jesionowego o charakterze podgórskim *Carici remotae-Fraxinetum*. Na uwagę zasługuje występowanie traszki górskiej *Ichthyosaura alpestris* oraz szklarnika leśnego *Cordulegaster boltonii*: pierwszy z gatunków znajduje się na regionalnej Czerwonej Liście Kręgowców (Hebda i in. 2004), drugi – w krajowej Czerwonej Księdze Bezkręgowców (Głowaciński i Nowacki 2004). Część obszaru była proponowana do ochrony rezerwatowej w Programie Ochrony

Jedno ze źródeł w proponowanym obszarze „Osiecko”.
Fot. Michał Sierakowski

Przyrody dla Nadleśnictwa Olesno z 2009 roku oraz w opracowaniu ekofizjograficznym dla województwa opolskiego (Stefaniak 2008). Ochrona rezerwatu obiektu byłaby istotnym elementem skutecznej ochrony przyrody Wyżyny Woźnicko–Wieluńskiej oraz mezoregionu Progu Woźnickiego. Kwaśne buczyny są typem fitocenozy leśnych kiedyś dobrze reprezentowanym w tym mezoregionie. Obecnie na skutek gospodarki leśnej starodrzewy buczyny na Progu Woźnickim zanikają. Proponowany rezerwat stanowi enklawę naturalnego drzewostanu w dużym kompleksie lasów gospodarczych. Aktualnie nie jest objęty ochroną. W Planie zagospodarowania przestrzennego województwa opolskiego jest on przewidziany do włączenia do istniejącego Obszaru Chronionego Krajobrazu „Lasy Stobrawsko-Turawskie” (Paszkiewicz i Tabor 2010).

SKROŃSKIE ŹRÓDŁA

Położenie: 1 km na południe od miejscowości Skrońsko (gm. Gorzów Śląski)

Dane ewidencyjne: Nadleśnictwo Olesno, obręb Olesno, Leśnictwo Boroszów, wydz.: 58c, d, f, g, h, i, j, o (PUL dla Nadleśnictwa Olesno na lata 2019 – 2028), lasy prywatne: 9ax, gx, jx, fx, ix, dx, bx, l, k, d, g, o, j, s, gm. Gorzów Śląski, obręb Skrońsko, dz.: 92/28, 91/28, 34, 93/28

Proponowana powierzchnia: 27,5 ha

Kluczowe przedmioty ochrony, siedliska, gatunki: Kwaśne buczyny (9110), łągi olszowo-jesionowe (91E0)

Obszar proponowanego rezerwatu charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem rzeźby z dobrze wykształconymi głębokimi dolinami oraz wzniesieniami, które warunkują występowanie cennych siedlisk leśnych oraz hydrogenicznych. Na wzniesieniach oraz zboczach dolin wykształca się kwaśna buczyna *Luzulo-Fagenion* z dominującym w drzewostanie bukiem *Fagus sylvatica*. W dolinach potoku oraz w miejscach źródłkowych wykształca się łąg olszowo-jesionowy o charakterze podgórskim *Carici remotae-Fraxinetum* z runem zdominowanym przez skrzyp olbrzymi *Equisetum telmateia*. Występuje tu również liczna populacja rzadkiego na Opolszczyźnie trędownika oskrzydłonego *Scrophularia umbrosa*. Proponowany rezerwat ma szczególne znaczenie dla wzmocnienia ochrony przyrody Wyżyny Woźnicko-Wieluńskiej oraz Progu Herbkiego. Część obszaru była proponowana do ochrony rezerwatowej w opracowaniu „Inwentaryzacja i waloryzacja środowiska przyrodniczego obszaru Górnej Prosnycy” (Trela i in. 2007). Obiekt znajduje się w granicach planowanego Obszaru Chronionego Krajobrazu „Wzniesienia Kozłowickie” uwzględnionego w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa opolskiego (Paszkie-wicz i Tabor 2010) i obejmuje jeden z najlepiej zachowanych w tym rejonie fragmentów naturalnego krajobrazu wyżynnego.

Dolina potoku oraz porastające ją kwaśna buczyna.
Fot. Michał Sierakowski

Położenie: 2,5 km na zachód od miejscowości Kamień Śląski (gm. Gogolin – obszar wiejski)

Dane ewidencyjne: Nadleśnictwo Strzelce Opolskie, obręb Kamień, Leśnictwo Miedziana, wydz.: 201g, 200j, k, 217a, 216d99 (PUL dla Nadleśnictwa Strzelce Opolskie na lata 2012 – 2021)

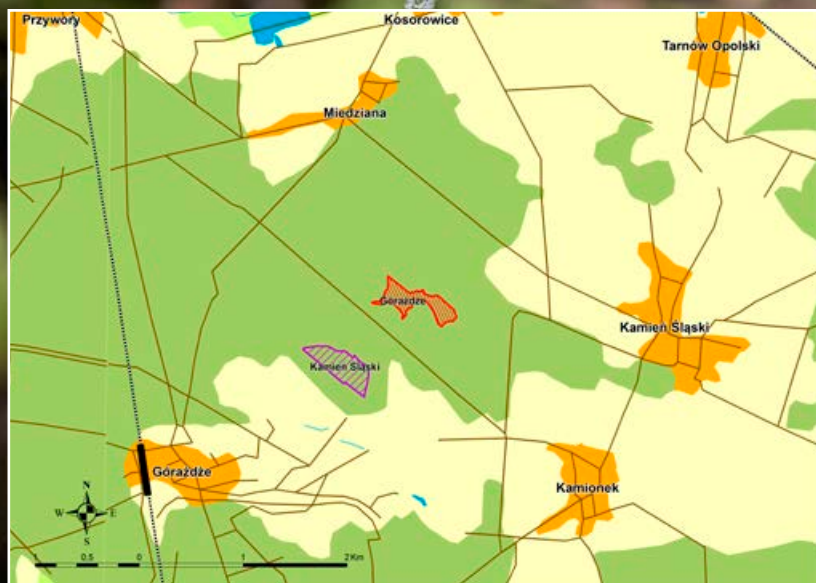
Proponowana powierzchnia: 11,17 ha

Kluczowe przedmioty ochrony, siedliska, gatunki: Ciepłolubna buczyna storczykowa (9150), kruszczyk drobnolistny *Epipactis microphylla*, żłobik koralowy *Corallorhiza trifida*

Obszar proponowany do ochrony ze względu na występowanie gatunków z rodziny storczykowatych, których stwierdzono aż osiem. Są to: buławnik wielkokwiatowy *Cephalanthera damasonium*, buławnik mieczolistny *Cephalanthera longifolia*, kruszczyk szerokolistny *Epipactis helleborine*, gnieźnik leśny *Neottia nidus-avis*, podkolan biały *Platanthera bifolia*, listera jajowata *Listera ovata* oraz dwa gatunki najistotniejsze dla walorów obszaru – kruszczyk drobnolistny *Epipactis microphylla* i żłobik koralowy *Corallorhiza trifida* (Kozak 2014). Oba ściśle chronione gatunki widnieją w Polskiej Czerwonej Księdze Roślin oraz są wpisane jako krytycznie zagrożone (kat. CR) w Czerwonej Księdze Roślin Naczyniowych Województwa Opolskiego (Nowak i Spalek 2002). Ekosystem leśny nawiązuje do buczyny storczykowej *Cephalanthero-Fagenion*. Obszar silnie zagrożony ze względu na powiększanie wydobycia pobliskiej kopalni „Górażdże”. Dla zwiększenia ochrony proponuje się również utworzenie otuliny obejmującej najbliższe odziały leśne.

Żłobik koralowy.
Fot. Arkadiusz Nowak

Kruszczyk drobnolistny. Fot. Arkadiusz Nowak

LUBSZA (POWIĘKSZENIE)

Położenie: 3,5 km na północny wschód od miejscowości Lubsza (gm. Lubsza)

Dane ewidencyjne: Nadleśnictwo Brzeg, obręb Lubsza, Leśnictwo Nowy Świat, wydz.: 253b, c, obręb Lubsza, Leśnictwo Lubsza, wydz.: 230g, 254a, b, c, f, 255a, b, c, f, g (PUL dla Nadleśnictwa Brzeg na lata 2011 - 2020)

Proponowana powierzchnia: 73,82 (po powiększeniu)

Kluczowe przedmioty ochrony, siedliska, gatunki: Kwaśne buczyny (9110), kwaśne dąbrowy (9190), grądy środkowoeuropejskie i subkontynentalne (9170)

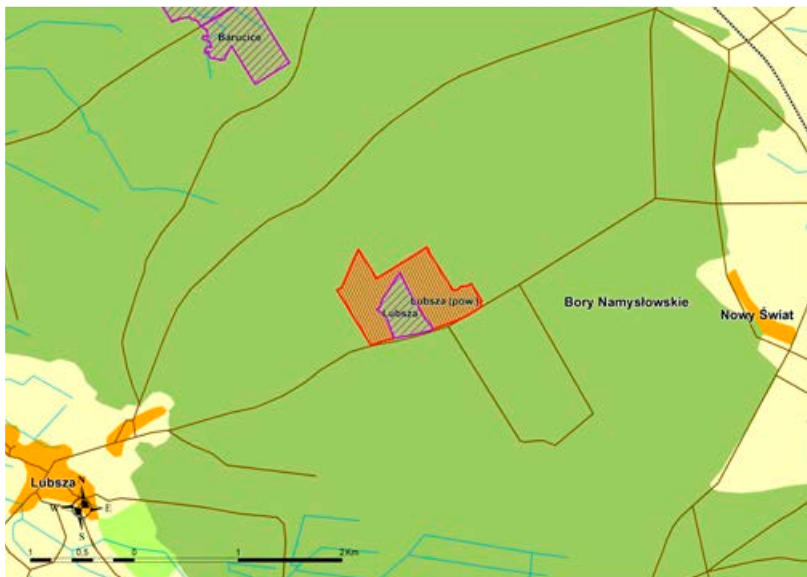
Położony na terenie Stobrawskiego Parku Krajobrazowego oraz w granicach obszaru Natura 2000 „Lasy Barucickie” istniejący rezerwat leśny o powierzchni jedynie 16,48 ha nie jest w stanie zapewnić skutecznej i stabilnej ochrony ekosystemu leśnego. Propozycja powiększenia obszaru o 57,34 ha dodatkowo włączy w proponowane granice leśne siedliska przyrodnicze o charakterze kwaśnych dąbrów *Quercion robori-petraeae* oraz grądów *Carpinion betuli* (PZO dla obszaru Natura 2000 „Lasy Barucickie”). Zwiększeniu ulegnie również powierzchnia głównego celu ochrony – kwaśnej buczyny niżowej *Luzulo pilosae-Fagetum*. Powiększenie obszaru chronionego stworzy odpowiednie warunki dla chronionych chrząszczy saproksylicznych występujących w obrębie istniejącego rezerwatu: jelonka rogacza *Lucanus cervus*, pachnicy dębowej *Osmoderma eremita* oraz wynurta *Ceruchus chryso-melinus*. Obszar proponowany do powiększenia w opracowaniu BULi-GL w Brzegu z 1995 r.

Pachnica dębowa.
Fot. Michał Sierakowski

Kwaśna buczyna niżowa. Fot. Dominik Łęgowski

CICHA DOLINA (POWIĘKSZENIE)

Położenie: 2 km na południe od miejscowości Pokrzywna (gm. Prudnik)

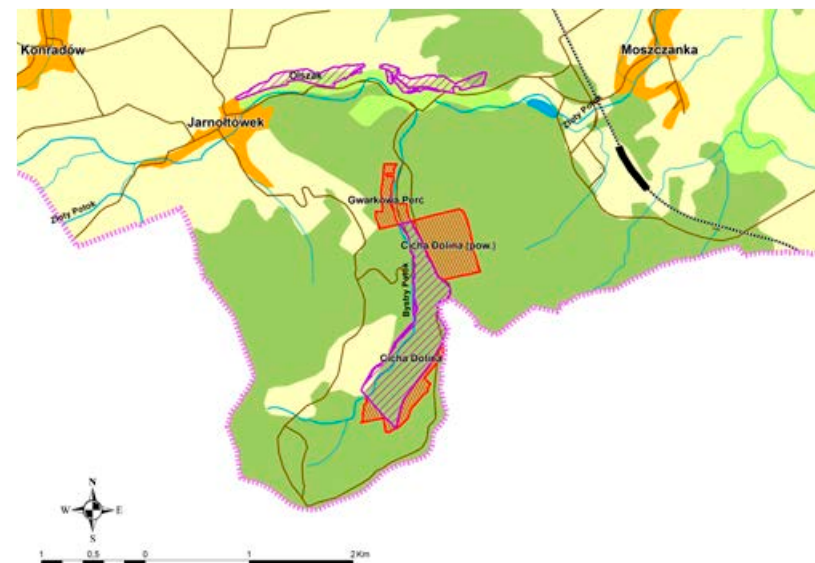
Dane ewidencyjne: Nadleśnictwo Prudnik, obręb Prudnik, Leśnictwo Pokrzywna, wydz.: 192b, 194c, 199f, 200a, b, 203a (PUL dla Nadleśnictwa Brzeg na lata 2011 - 2020)

Proponowana powierzchnia: 94,97 (po powiększeniu)

Kluczowe przedmioty ochrony, siedliska, gatunki:

Kwaśne buczyny (9110)

Propozycja powiększenia istniejącego rezerwatu na obszarze Gór Opawskich o m.in. zachodni stok Szyndzielowej Kopy jest istotna dla zachowania bogactwa gatunkowego biocenoz leśnych. Przeważającą część proponowanej do powiększenia powierzchni leśnej zajmuje kwaśna buczyna górską *Luzulo pilosae-Fagetum* (PZO dla Obszaru Natura 2000 „Góry Opawskie”). Lasy te są ostoją fauny charakterystycznej dla dobrze zachowanych ekosystemów leśnych. Stwierdzono tu między innymi muchołówkę małą *Ficedula parva*, muchołówkę białoszłą *Ficedula albicollis* oraz popielicę *Glis glis* (Badora i Nowak 2009). Dla tych gatunków podstawą funkcjonowania jest zachowanie starodrzewów oraz stadiów sukcesyjnych lasów z dużą ilością martwego drewna, co zapewnić może jedynie ochrona rezerwatowa.

Suboceaniczny bór świeży w proponowanym rezerwacie „Kęszyce”.
Fot. Michał Sierakowski

BORY

Ostatnie leśne projektowane i proponowane rezerваты mają charakter wybitnie borowy z dominacją sosny w drzewostanie oraz strukturą podszytu i runa charakterystyczną dla tego typu fitocenozy. Lasy tego typu występują powszechnie i bardzo często mają charakter wyłącznie gospodarczy, gdzie sosna nie zawsze jest wprowadzona zgodnie z uwarunkowaniami siedliskowymi, co wiąże się z trudnością wyznaczenia odpowiedniej powierzchni do ochrony rezerwatowej. Są też jednak siedliskiem dla wielu stenotypowych gatunków, które nie występują w lasach liściastych. Na obecnej liście przedstawiono dwa obiekty, gdzie bory są głównym przedmiotem ochrony. Reprezentują siedliska różniące się warunkami hydrologicznymi, od świeżych i suchych borów porastających wydmy śródlądowe po bory bagienne porastające niecki deflacyjne.

KĘSZYCE

Położenie: 2,5 km na południowy wschód od miejscowości Grabice (gm. Murów)

Dane ewidencyjne: Nadleśnictwo Turawa, obręb Turawa, Leśnictwo Dębiniec, oddziały: 135, 163, 164 (PUL dla Nadleśnictwa Turawa na lata 2017 – 2026)

Proponowana powierzchnia: 68,13 ha

Kluczowe przedmioty ochrony, siedliska, gatunki: siedliska borowe na obszarze wydmy

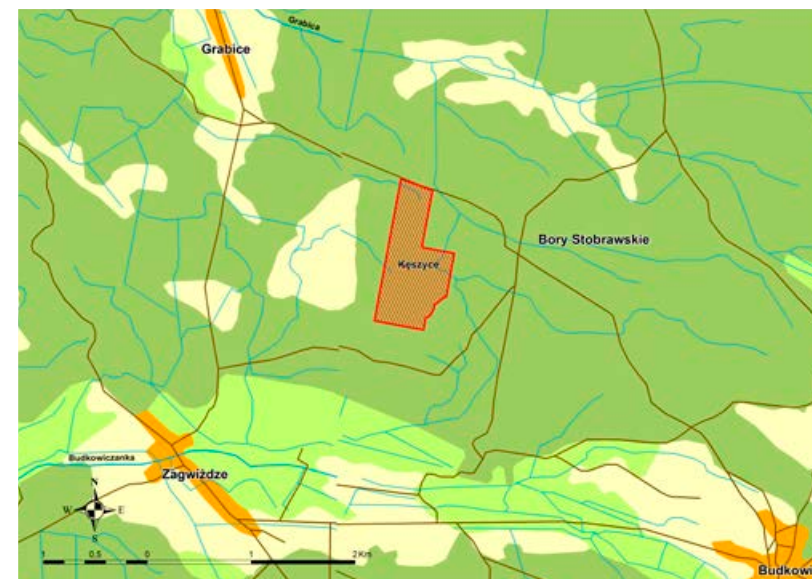
Obiekt obejmuje jedną z najokazalszych wydym na Równinie Opolskiej w Stobrawskim Parku Krajobrazowym, o deniwelacjach sięgających około 20 m, porośniętych biocenozy borowymi o różnym stopniu uwilgotnienia. Występujący tu wał wydmy ma charakter wydmy złożonej, powstałej w kilku cyklach wydymotwórczych na przełomie plejstocenu i holocenu. Na szczycie wydym oraz na ich południowych stokach wyróżnić można bardzo dobrze wykształcony suboceaniczny bór świeży *Leucobryo-Pinetum* z dominującą borówką brusznicą *Vaccinium vitis-idaea*, wrzosem zwyczajnym *Calluna vulgaris* oraz borówką czernicą *Vaccinium myrtillus*. Miejscami, w części wierzchołkowej zaznacza się udział chrobotków *Cladonia* sp. w runie, co jest charakterystyczne

Południowy stok wydmy. Fot. Michał Sierakowski

Bór wilgotny. Fot. Michał Sierakowski

dla boru suchego *Cladonio-Pinetum*. U podstawy wydmy, w misach deflacyjnych na glebach torfowo – murszowych dominują siedliska borów wilgotnych *Molinio caeruleae-Pinetum* z dominującą trzęślicą modrą *Molinia caerulea*. W miejscach najwilgotniejszych wyróżnić można priorytetowe siedlisko boru bagiennego *Vaccinio uliginosi-Pinetum sylvestris* z udziałem chronionego bagna zwyczajnego *Ledum palustre*, brzozy omszonej *Betula pubescens*, borówki bagiennego *Vaccinium uliginosum* oraz torfowców *Sphagnum* sp. Warty odnotowania jest fakt występowania w obszarze drzewostanów ponad 200-letnich, co jest ewenementem w intensywnie użytkowanych Borach Stobrawskich. Na uwagę zasługuje również liczna populacja biegacza pomarszczonego *Carabus intricatus*. Obszar ma szczególne znaczenie dla zachowania pełni różnorodności biologicznej oraz trwałości i równowagi procesów przyrodniczych, co jest jednym z głównych celów ochrony Stobrawskiego Parku Krajobrazowego. Obszary wydmore na Opolszczyźnie reprezentowane są na znacznych powierzchniach i stanowią istotny walor przyrodniczy i krajobrazowy regionu. Jedyna niewielka i nie w pełni reprezentująca warunki przyrodnicze obszarów eolicznych wydma objęta ochroną rezerwatową występuje na terenie rezerwatu Bażany. Niezbędne jest objęcie ochroną rezerwatową obiektu wydmorego wykazującego pełne zróżnicowanie typowych dla tych form warunków przyrodniczych.

ŚWIERKLE

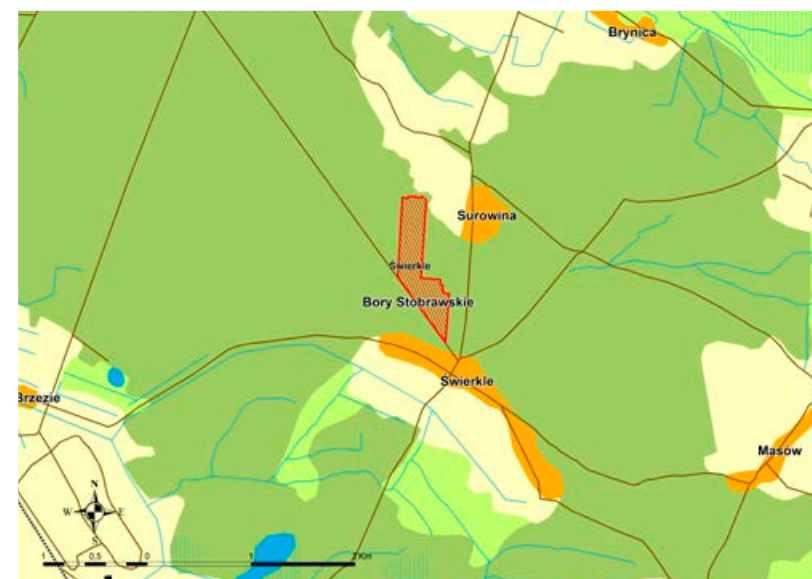
Położenie: na północ od miejscowości Świerkle (gm. Łubniany)

Dane ewidencyjne: Nadleśnictwo Kup, obręb Kup, Leśnictwo Masów, wydz.: 227b, 250c (PUL dla Nadleśnictwa Kup na lata 2011 – 2020)

Proponowana powierzchnia: 31,23

Kluczowe przedmioty ochrony, siedliska, gatunki:
subatlantycki bór sosnowy świeży

Projektowany rezerwat obejmuje siedlisko kontynentalnego boru świeżego *Leucobryo-Pinetum* z wyjątkowo dobrze wykształconym runem, które nawiązuje do wschodniemieckich borów gruszyckowych *Pyrolo-Pinetum*. Jest to jedyny w województwie tak dobrze wykształcony bór z diagnostycznym runem. Występują tu ginące na Śląsku taksony, takie jak gruszycznik jednokwiatowy *Moneses uniflora*, pomocnik baldaszkowy *Chimaphila umbellata*, gruszyczka jednostronna *Orthilia secunda*, gruszyczka zielonawa *Pyrola chlorantha* i gruszyczka średnia *Pyrola media*. Obiekt wpisany jest jako projektowany w bazie danych RDOŚ w Opolu, gdzie wytypowana do ochrony jest znacznie większa powierzchnia. Jednak z powodu cięć rębnych w obrębie projektowanego obiektu niemożliwe jest utworzenie rezerwatu na pierwotnie zakładanej powierzchni.

W województwie brak jest obecnie rezerwatów, których głównym celem jest ochrona naturalnych ekosystemów wodnych, w szczególności rzek charakteryzujących się przebiegiem zbliżonym do naturalnego. Opolszczyzna jest regionem, gdzie doliny rzek uległy na przestrzeni lat wielu niekorzystnym zmianom. Choćby w latach 2011 – 2013 regulacjom oraz innym pracom modyfikującym koryta rzeczne poddano ok. 1123 km rzek (raport WWF 2014). Obecna sytuacja prawna w związku z gospodarczym wykorzystaniem rzek nie zapewnia ochrony procesów związanych z naturalną dynamiką koryta rzecznego, warunkujących występowanie charakterystycznych dla nich gatunków roślin i zwierząt. Stąd też w opracowaniu znalazły się trzy obszary, wytypowane w celu ochrony ekosystemów wodnych oraz siedlisk i gatunków od wód zależnych: od obszarów źródłkowych, przez leśne doliny niewielkich rzek, po obszary zalewowe przyujściowego odcinka Stobrawy ze starorzeczami i roślinnością szuwarową. Należy też dodać, że ekosystemy wodne znajdują się w innych propozycjach do objęcia ochroną rezerwatową. Łącznie jest to ok. 20 km rzek oraz kilkanaście hektarów starorzeczy, które są jedynymi naturalnymi zbiornikami wodnymi występującymi na Opolszczyźnie, jednocześnie najbardziej zagrożonymi.

Kumaknizenny. Fot. Michał Sierakowski

DOLINA STOBRAWY

Położenie: Na południowy wschód od miejscowości Stobrawa (gm. Popielów)

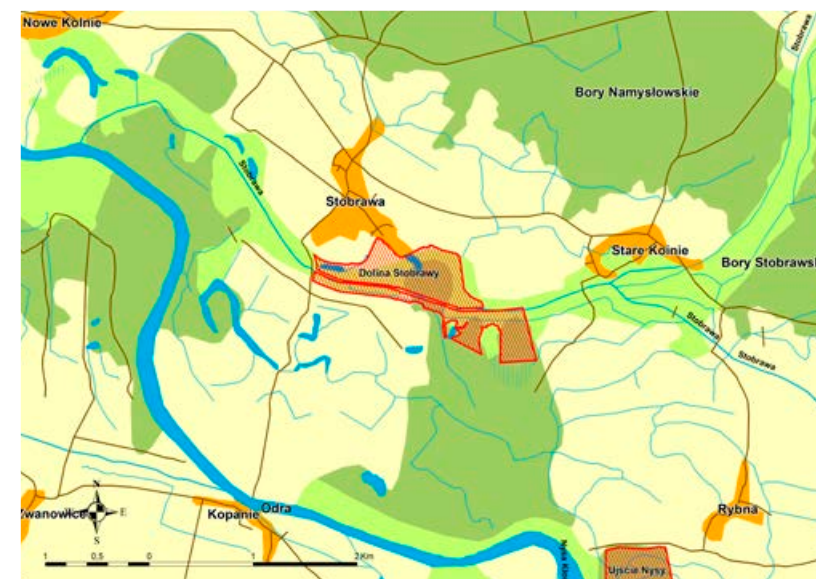
Dane ewidencyjne: Nadleśnictwo Brzeg, obręb Karłowice, Leśnictwo Stobrawa, wyd. 233a, b, c, d 234b, c, d, f, g, h, i, l, (PUL dla Nadleśnictwa Brzeg na lata 2011 - 2020), gm. Popielów, obręb Stobrawa, dz.: 305/3, 174/3, 175, 517, 524/2, 520/1, 520/2, 643

Proponowana powierzchnia: 86,34 ha

Kluczowe przedmioty ochrony, siedliska, gatunki:

Łęgi wierzbowo-topolowe (91E0), łęgi wiązowe (91F0), starorzeczca (3150), kumak nizinny *Bombina bombina*, różanka *Rhodeus sericeus*, koza *Cobitis taenia*, kotewka orzech wodny *Trapa natans*, grzybieńczyk wodny *Nymphoides peltata*

Proponowany obiekt stanowi jeden z najcenniejszych przyrodniczo obszarów w województwie, gdzie zachowała się mozaika siedlisk oraz stanowiska gatunków charakterystycznych dla doliny rzecznej. Elementami stanowiącymi o ponadprzeciętnych walorach przyrodniczych przedmiotowego fragmentu doliny Stobrawy są przede wszystkim: łęgi wierzbowe, topolowe, dębowo-wiązowo-jesionowe, grądy,

Fragment starorzecza z okrzężnicą bagienną oraz szuwarem kosaćcowym.
Fot. Michał Sierakowski

starorzecza, płytkie zbiorniki wodne, turzycowiska oraz trzcinowiska. Elementy te tworzą obszar bardzo zróżnicowany przestrzennie i biocenotycznie, który jest siedliskiem dla wielu gatunków związanych z ekosystemami zależnymi od wód. Liczne zbiorniki wodne charakteryzują się różnym stopniem sukcesji. Występują w nich chronione i rzadkie zespoły roślinne, w tym m.in.: zespół grzybieńczyka wodnego *Nymphoidetum peltatae*, zespół kotewki orzecha wodnego *Trapetum natantis*, zespół jeziorzy morskiej *Najadetum marinae*, zespół okrzężnicy bagiennej *Hottonietum palustris*. Stwarza to dogodne warunki dla bytowania fauny, w szczególności płazów, dla których obszar ten jest jednym z najważniejszych miejsc rozrodu w dolinie Stobrawy. Stwierdzono tutaj rozród 9 gatunków, w tym kumaka nizinnego *Bombina bombina*. Starorzecza są także siedliskiem bogatej ichtiofauny, a na uwagę zasługuje bardzo liczna populacja różanki *Rhodeus sericeus amarus*. Obszar jest wyjątkowy przede wszystkim z uwagi na bardzo dużą różnorodność zasiedlających go gatunków ptaków, związanych z cennymi, zanikającymi typami siedlisk. Odnotowano na nim dziewięć gatunków z I załącznika Dyrektywy Ptasiej i dalszych siedemnaście gatunków rzadkich lub nielicznych (Dziuba 2012). W lasach, w obrębie planowanego rezerwatu stwierdzono występowanie szeregu gatunków owadów charakterystycznych dla dobrze zachowanych lasów łągowych doliny Odry (*Anthaxia manca*, *Aulonium trisulcum*, *Clytus tropicus*, *Colydium elongatum*, *Corticeus fasciatus*, *Mesosa nebulosa*, *Mycetophagus fulvicollis*, *Rhagium sycophanta*, *Scydmaenus rufus*) (Ruta 2012). Podczas nasłuchów detektorowych w opisywanym obszarze zarejestrowano wysoką aktywność nietoperzy. Dominantami zgrupowania były nocki *Myotis spp.* Oprócz nich zarejestrowano również wiele innych gatunków nietoperzy, w tym borowce wielkie *Nyctalus noctula*, trzy gatunki karlików i mopka zachodniego *Barbastella barbastellus* wynienionego w II załączniku dyrektywy siedliskowej (Żyła 2019, dane własne). Projekt powołania rezerwatu obejmującego kompleks leśny przy prawym biegu rzeki jest zawarty w Planie Ochrony Stobrawskiego Parku Krajobrazowego oraz w bazie danych RDOŚ w Opolu, gdzie opisany jest jako projektowany rezerwat „Czapliniec” (Hebda 1999). Utworzenie na tym obszarze rezerwatu przyrody byłoby istotnym wzmocnieniem ochrony Stobrawskiego Parku Krajobrazowego oraz obszaru Natura 2000 „Grądy Odrzańskie”.

RZEKA BOGACICA

Położenie: 1,5 km na północny zachód od miejscowości Nowa Bogacica (gm. Kluczbork,)

Dane ewidencyjne: Nadleśnictwo Kluczbork, obręb Zameczek, Leśnictwo Zameczek, wydz.: 242j, h, i, b (część) (PUL dla Nadleśnictwa Kluczbork na lata 2019 – 2028), Nadleśnictwo Turawa, obręb Turawa, Leśnictwo Bukowo, wydz.: 1a, b, d, f, c, i, l (część), 2a, b, 3a, d, (PUL dla Nadleśnictwa Turawa na lata 2017 – 2026), gm. Murów, obręb Bukowo, dz.: 75(część), obręb Młodnik, dz.: 185/36, 186/36, 187/36, 180/36, 189/65, 190/65, 34, 39, 33/1 (część), obręb Radomierowice dz.: 340, 341, gm. Kluczbork, obręb Borkowice, dz.: 243. Otulina: gm. Murów, obręb Młodnik 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44

Proponowana powierzchnia: 28,52 ha

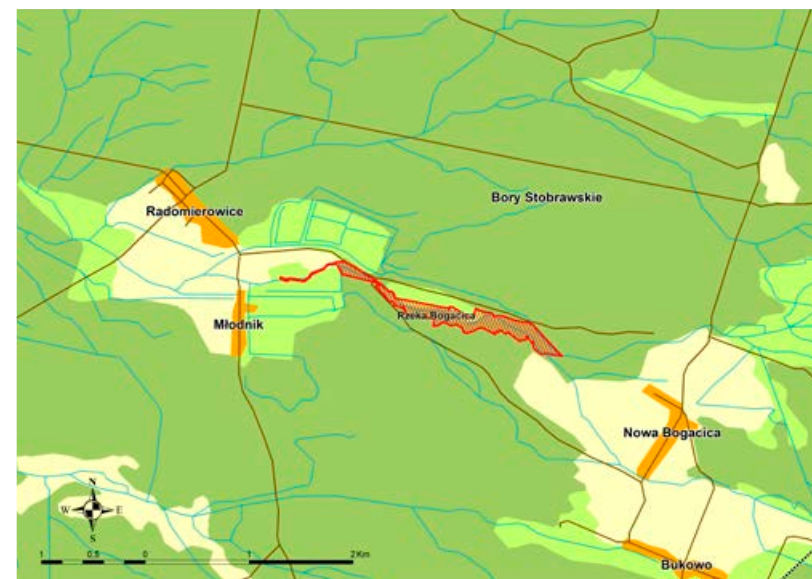
Kluczowe przedmioty ochrony, siedliska, gatunki:

rzeka o charakterze zbliżonym do naturalnego, grądy (9170), łągi olszowo–jesionowe (91E0), rzeki włosienicznikowe (3260), minóg strumieniowy *Lampetra planeri*, szklarnik leśny *Cordulegaster boltonii*

Obszar obejmuje 3,5 kilometrowy odcinek rzeki Bogacicy między miejscowościami Nowa Bogacica i Młodnik. Koryto rzeczne na odcinku rzeki włączonym w obszar proponowanego rezerwatu, ze względu na wysoki stopień naturalności, charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem geomorfologicznym. Cechą charakterystyczną jest liczne występowanie rumoszu drzewnego, który jest jednym z głównych czynników kształtujących i decydujących o bioróżnorodności ekosystemu rzeczno-terenowego na obszarze proponowanego rezerwatu. Występuje tutaj 18 gatunków chrząszczy wodnych należących do 7 rodzin, w tym gatunki bardzo rzadkie, nienotowane do tej pory na Górnym Śląsku – *Anacana bipustulata* oraz *Hydraena pulchella* (współcześnie znany jedynie z dwóch stanowisk w Polsce) (Przewoźny i Sierakowski 2018). Rzeka jest również siedliskiem dla dwóch chronionych gatunków ważek – trzepli zielonej *Ophiogomphus cecilia* oraz szklarnika leśnego *Cordulegaster boltonii* – gatunku umieszczonego w Czerwonej księdze bezkręgowców z kategorią VU (Głowaciński i Nowacki 2004). Spośród bezkręgowców na szczególną uwagę zasługuje zagrożony wyginięciem oraz umieszczony z tego powodu w Czerwonej księdze bezkręgowców rak rzeczny *Astacus astacus*. Charakterystyczna dla potoków nizinnych

Rzeka Bogacica. Fot. Michał Sierakowski

jest ichtiofauna, wśród której wyróżnić należy: kozę *Cobitis taenia*, piskorza *Misgurnus fossilis*, śliza *Barbatula barbatula* oraz reofilnego minoga strumieniowego *Lamperta planeri*. Na liście awifauny lęgowej występują gatunki typowe dla małych rzek – pliszka górską *Motacilla cinerea*, samotnik *Tringa ochropus* oraz zimorodek *Alcedo atthis*. Zbiorowiska leśne reprezentowane są przez łągi olszowo–jesionowe tworzące wąski pas wzdłuż brzegów rzeki oraz grądy. Siedliskiem, który dodatkowo waloryzuje obszar są zbiorowiska włosieniczników ze związku *Ranunculion fluitantis*.

DOLINA MYŚLINY

Położenie: 3 km na północny wschód od miejscowości Staniszcze Małe (gm. Kolonowskie, Ozimek)

Dane ewidencyjne: Gmina Ozimek – obszar wiejski, obręb ewidencyjny Krasiejów, dz.: 375/110 (część), 187/110, 100, 333/93 (część), 272/196, 274/196 (wydz. 1s), 405/181, 174, 179, 577/165, 413/162 (wydz. 1lx, sx) 412/160 (część), 182, Nadleśnictwo Opole, obręb Krasiejów, Leśnictwo Dąbrowice, wydz.: 251g, n, o (PUL dla Nadleśnictwa Opole na lata 2014- 2023), Nadleśnictwo Zawadzkie, obręb Zawadzkie, Leśnictwo Kolonowskie, wydz.: 642a, d, g, 666c, j, 690c (część) (PUL dla Nadleśnictwa Zawadzkie na lata 2013 – 2022), Powiat Strzelecki, Gmina Kolonowskie, obręb ewidencyjny Staniszcze Małe, dz.:1/3, 2, 3/3, 4, 5, 7, 9/1, 8, 12 (część), 13, 14, 15, 16, 239/121, 143/75

Proponowana powierzchnia: ok. 35 ha

Kluczowe przedmioty ochrony, siedliska, gatunki:

rzeka o charakterze zbliżonym do naturalnego, szklarnik leśny *Cordulegaster boltonii*

Rzeka Myślina. Fot. Michał Sierakowski

Obszar obejmuje głęboko wciętą, dobrze wykształconą dolinę Myślina o długości ok 4 km. Koryto rzeki jest słabo uregulowane, na wielu odcinkach czytelne są liczne przejawy niszczącej i akumulacyjnej działalności wód. Całość doliny charakteryzuje się dużą dynamiką przemian w zakresie nieożywionej części geosystemu. Na obszarze tym występuje wiele chronionych i rzadkich gatunków roślin. Do najciekawszych zaliczyć należy rosiczkę okrągłolistną *Drosera rotundifolia*, bagno zwyczajne *Ledum palustre*, modrzewnicę zwyczajną *Andromeda polifolia*, żurawinę błotną *Oxycoccus palustris*. Występują tu dobrze wykształcone bory sosnowe, podmokłe łąki, w których często występuje zespół kosańca żółtego *Iridetum pseudacori*, oraz torfowiska. Spośród gatunków zwierząt na szczególną uwagę zasługuje szklarnik leśny *Cordulegaster boltonii* – gatunek umieszczony w Czerwonej księdze bezkręgowców z kategorią VU (Głowaciński i Nowacki 2004), śliz *Barbatula barbatula* oraz małż gałeczka rzeczna *Sphaerium rivicola*. Obszar proponowany do ochrony jako zespół przyrodniczo-krajobrazowy (Spałek 2006), jednak z racji walorów przyrodniczych objęcie ochroną rezerwatową pozwoli na skuteczniejszą ochronę dobrze zachowanej doliny rzecznej.

Parzoch szerokolistny. Fot. Karolina Olszanowska-Kuńska

REZERWATY GEOLOGICZNE

Dla wzmocnienia ochrony walorów przyrody nieożywionej w województwie zaproponowano cztery obszary, które prezentują wyjątkowe w skali regionu walory geologiczne. Są też miejscem występowania unikalnych gatunków flory i fauny.

GÓRA SZPICA

Położenie: 1,5 km na północ od miejscowości Dąbrówka Dolna (gm. Gogolin – obszar wiejski)

Dane ewidencyjne: Nadleśnictwo Strzelce Opolskie, obręb Kamień, Leśnictwo Górażdże, wydz.: 141g, h, i, k, 141Ah, k, (PUL dla Nadleśnictwa Strzelce Opolskie na lata 2012 – 2021)

Proponowana powierzchnia: 12,87 ha

Kluczowe przedmioty ochrony, siedliska, gatunki: zachowanie profili skalnych wapieni, ciepłolubna buczyna storczykowa (9150), parzoch szerokolistny *Porella platyphylla*, kruszczyk drobnolistny *Epipactis microphylla*

Obszar projektowany do ochrony ze względu na dobrze zachowane ostańce denudacyjnego progu strukturalnego o założeniach tektonicznych z licznymi wystąpieniami skałkowymi warstw górażdżańskich i krasem. Obejmuje wysokie na ok. 35 m strome wzniesienie na obszarze rozległego zrównania z licznymi wychodniami skałkowymi wapieni o wysokości do 5 m (Badora i Nita 2015). Na wychodniach dobrze wyeksponowany jest próg tektoniczny z monoklinalnym warstwowaniem osadów. Na powierzchniach skalnych zachowany jest lapiaz, występują również mezofomy krasowe, takie jak leje. Oprócz wartości geologicznych obszar charakteryzuje się osobliwą florą, wśród której na uwagę zasługuje ściśle chroniony wątrobowiec – parzoch szerokolistny *Porella platyphylla*, a także mchy: chroniony częściowo zwiślik wiciowy *Anomodon viticulosus* i rzadko spotykany *Rhodobryum roseum* (K. Olszanowska-Kuńska - inf. ustna). Stwierdzono tu również kruszczyka drobnolistnego *Epipactis microphylla* – gatunek ściśle chroniony, umieszczony na Polskiej Czerwonej Liście Roślin z kategorią EN – za-

Skąły wapienne. Fot. Karolina Olszanowska-Kuńka

grożony (Kaźmierczakowa 2016). Kolejnym storczykiem stwierdzonym na tym obszarze jest buławnik wielkokwiatowy *Cephalanthera damasonium*. Gatunki te występują w ciepłolubnej buczynie storczykowej należącej do podzwiązku *Cephalanthero-Fagenion*. W runie tej fitocenozy dominuje ciemniżyk białokwiatowy *Vincetoxicum hirsutinaria*, przytulia wonna *Galium odoratum* i miodownik melisowaty *Melittis melissophyllum* (objęty ochroną częściową). Skład runa tej fitocenozy uzupełniają: gnieźnik leśny *Neottia nidus-avis*, sałatnik leśny *Mycelis muralis*, bodziszek cuchnący *Geranium robertianum*, żankiel zwyczajny *Sanicula europaea*, dzwonek brzoskwiolistny *Campanula persicifolia*, wilczomlec sosnka *Euphorbia cyparissias* i fiołek Rivina *Viola riviniana* (Spatek 2006a). Dodatkowo z roślin objętych ochroną gatunkową na obszarze projektowanego rezerwatu występuje lilia złotogłów *Lilium martagon*. Obszar ma duże znaczenie dla ochrony walorów przyrodniczych Chełma stanowiącego część Wyżyny Śląskiej w granicach województwa opolskiego.

Położenie: 1 km na wschód od miejscowości Dzierżysław (gm. Kietrz)

Dane ewidencyjne: Powiat Głubczycki, Gmina Kietrz - obszar wiejski, obręb ewidencyjny Dzierżysław, części działek ewidencyjnych: 628/3, 59, 660/2, 631/4, 661/2, 632/4, 632/3, 655, 628/11, 628/12

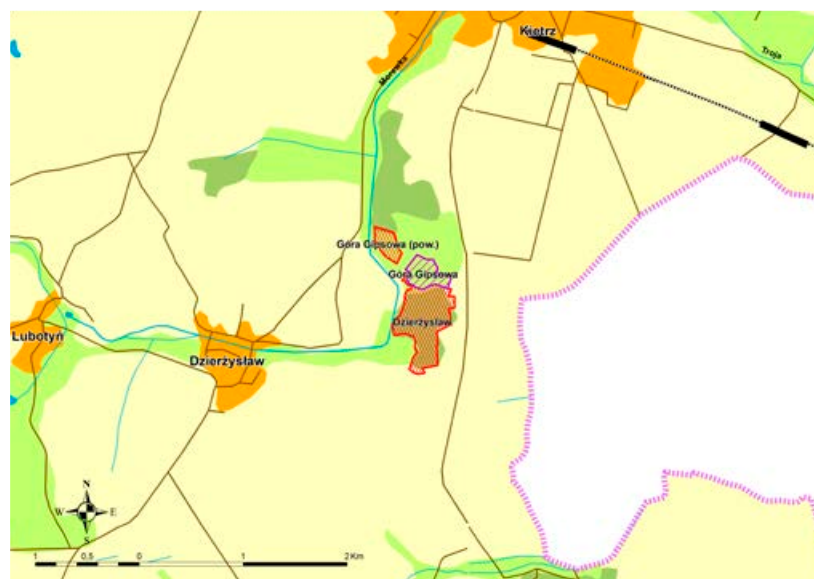
Proponowana powierzchnia: ok. 28 ha

Kluczowe przedmioty ochrony, siedliska, gatunki:

odsłonięcia trzeciorzędowych gipsów, procesy sukcesji roślinności, znaczne zasoby martwego drewna

Las porastający teren dawnej kopalni. Fot. Karolina Olszanowska-Kuńska

Obszar obejmuje nieczynną kopalnię gipsu położoną na Płaskowyżu Głubczyckim w terenie silnie przekształconego stoku ostańca denudacyjnego Góry Gipsowej. Od północy graniczy z rezerwatem stepowym „Góra Gipsowa”. Cechą charakterystyczną terenu są liczne kawerny, zapadliska, hałdy, nasypy i formy krasowe częściowo wypełnione wodą. W ścianach wkopów oraz w kilku odsłonięciach widoczny jest gips grubokrystaliczny w postaci długich łukowatych kryształów (Badora i Nita 2015). Obszar porośnięty jest zróżnicowanym pod względem struktury gatunkowej i wiekowej zadrzewieniem sukcesyjnym (m. in. dęby, lipy, klony, czereśnie, jesiony, wierzby), charakteryzującym się ponadto znaczną ilością martwego drewna (stożące i leżanina). Fakt ten ma szczególne znaczenie dla owadów, których biologia (rozwój) uzależniony jest od obecności martwego drewna. Jednym z przykładów jest zadrzechnia fioletowa *Xylocopa violacea*, widywana od kilku lat na murawach sąsiadującego rezerwatu „Góra Gipsowa” (Biwo, Olszanowska-Kuńska 2018). W runie zadrzewienia występują między innymi: lilia złotogłów *Lilium martagon*, czosnek zielonawy *Allium oleraceum* oraz gwiazdosze *Geastrum* sp. Uwagę zwraca również bogactwo świata mchów i wątrobowców. Obszar zaproponowany do ochrony rezerwatowej w dokumentacji dotyczącej rezerwatu „Góra Gipsowa” (Dubel i Spałek 1997).

WILEMOWICE

Położenie: 1,5 km na północ od miejscowości Wilemowice (gm. Kamiennik)

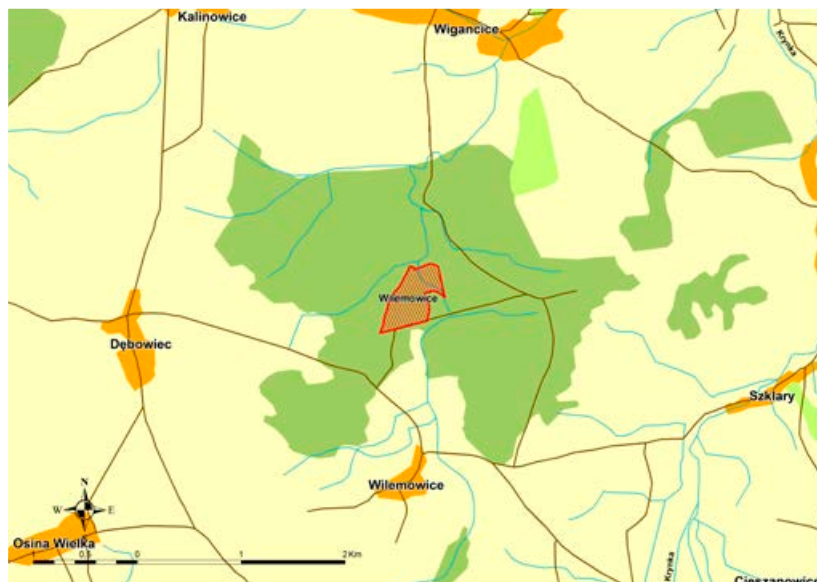
Dane ewidencyjne: Nadleśnictwo Prudnik, obręb Szklary, Leśnictwo Wilemowice, wydz.: 59a, b, c, d, f, g, h, 58c, d (PUL dla Nadleśnictwa Prudnik na lata 2018 -2027)

Proponowana powierzchnia: 21,84 ha

Kluczowe przedmioty ochrony, siedliska, gatunki: zachowanie profili geologicznych trzeciorzędowych wulkanitów oraz skał osnowy

Skaly bazaltowe w dawnym kamieniołomie. Fot. Michał Sierakowski

Obszar położony na terenie Wzgórz Niemczańsko–Strzelińskich obejmuje dwa sąsiadujące ze sobą nieczynne kamieniołomy bazaltu wraz z otaczającymi je drzewostanami. Bazalty zaliczane są do plagioklazowo-oliwinowych, mają strukturę afanitową z pojedynczymi prakryształami lub skupieniami oliwinu. Miejscami występują ciosy płytowe i słupowe oraz ciosy pośrednie. Strefa kontaktowa bazaltu z podłożem widoczna w postaci zmetamorfizowanych termicznie ciemnobrunatnych i czerwonych skał. Widoczny jest również szereg ogniw przejściowych między bazaltami a podłożem (Badora 2015). Drzewostany otaczające geostanowiska nawiązują do kwaśnych dąbrów *Luzulo luzuloidis-Quercetum petraeae* oraz grądów *Galio sylvatici-Carpinetum betuli*. Na opisywanym terenie występuje również kilka wartych odnotowania gatunków roślin: wawrzynek wilczelyko *Daphne mezereum*, pierwiosnek wyniosły *Primula elatior*, łuskiewnik różowy *Lathraea squamaria*, paprotka zwyczajna *Polypodium vulgare* (POP dla Nadleśnictwa Prudnik na lata 2018 – 2027). Obszar wpisany do ochrony rezerwatowej w opracowaniu ekofizjograficznym województwa opolskiego (Stefaniak 2008) oraz w programie ochrony przyrody Nadleśnictwa Prudnik.

*Pluszczyk – gatunek charakterystyczny dla górskich potoków.
Fot. Marek Zarankiewicz*

GWARKOWA PERĆ

Położenie: 1 km na południe od miejscowości Pokrzywna (gm. Głuchołazy)

Dane ewidencyjne: Nadleśnictwo Prudnik, obręb Prudnik, Leśnictwo Pokrzywna, wydz.: 205a (PUL dla Nadleśnictwa Prudnik na lata 2018 -2027)

Proponowana powierzchnia: 6,62 ha

Kluczowe przedmioty ochrony, siedliska, gatunki:

zachowanie profili geologicznych łupków fyllitowych i innych skał warstw andelohorskich ze zróżnicowaną tektoniką oraz śladami dawnego górnictwa

Obiekt obejmuje stary kamieniołom z kilkunastometrowymi ścianami skalnymi oraz sztolnię po eksploatacji kruszców, położone przy drodze i szlaku z Pokrzywnej na Biskupią Kopę. Charakteryzuje się dużymi walorami geologicznymi związanymi z występującymi tu odsłonięciami łupków fyllitowych, charakterystycznych dla warstw andelohorskich. W skałach obserwuje się przeobrażenia metamorficzne oraz wietrzeniowe. Stanowisko to należy do najbardziej spektakularnych w całych Górach Opawskich. Na odsłonięciach dochodzących

Ściany skalne w nieczynnym kamieniołomie. Fot. Dominik Łęgowski

do 15 m widoczne są serie łupków metapyłowcowo-iłwcowych o bardzo złożonych strukturach fałdowań (Badora 2015). Sztolnia jest największym zimowiskiem nietoperzy po polskiej stronie Gór Opawskich. Stwierdzono tu zimowanie lub kwatery przejściowe siedmiu gatunków: podkowca małego *Rhinolophus hipposideros*, nocka dużego *Myotis myotis*, nocka Natterera *Myotis nattereri*, nocka rudego *Myotis daubentonii*, nocka wąsatka *Myotis mystacinus*, mroczka poźlocistego *Eptesicus nilssonii* i gacka brunatnego *Plecotus auritus* (Plan Ochrony Parku Krajobrazowego „Góry Opawskie”, 2014, G. Hebda, J.J. Jabłoński, dane własne). Lasy otaczające kamieniołom stanowią dobrze zachowane kwaśne buczyny o charakterze górskim *Luzulo luzuloidis-Fagetum* (PZO dla obszaru Natura 2000 „Góry Opawskie”) z charakterystycznymi leśnymi gatunkami: popielicą *Glis glis*, muchołówką białoszyją *Ficedula albicollis* i małą *F. parva*. Bystry Potok w granicach projektowanego rezerwatu stanowi siedlisko dla pluszcza *Cinclus cinclus* oraz pliszki górskiej *Motacilla cinerea*. Obiekt proponowany do objęcia ochroną rezerwatową w Programie ochrony środowiska województwa opolskiego na lata 2012–2015 z perspektywą do roku 2019; Programie ochrony środowiska dla miasta i gminy Głuchołazy na lata 2010–2013 z perspektywą na lata 2014–2017; Programie Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Prudnik na lata 2018 – 2027 oraz w opracowaniu ekofizjograficznym województwa opolskiego (Stefaniak 2008).

Nocki duże. Fot. Grzegorz Hebda

Podkowiec mały. Fot. Grzegorz Hebda

INNE OBIEKTY

W tej części opisane zostały rezerwy, których typy nie mają reprezentacji w województwie (faunistyczny, krajobrazowy) lub są reprezentowane przez jeden obiekt (murawy kserotermiczne).

SŁAWNIOWICE

Położenie: 1 km na wschód od miejscowości Sławniowice (gm. Głuchołazy)

Dane ewidencyjne: Gmina Głuchołazy – obszar wiejski, obręb ewidencyjny Sławniowice, dz.: 372 (wydz. 4a), 373 (wydz. 3a)

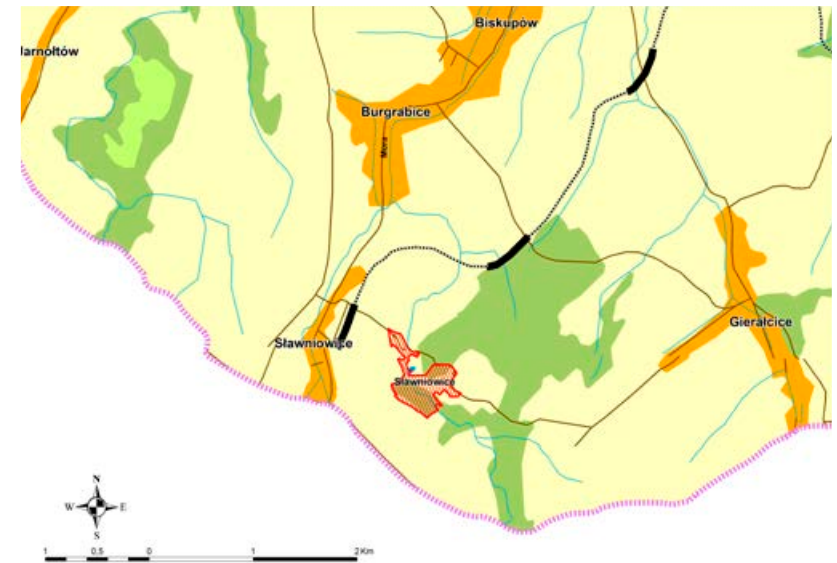
Proponowana powierzchnia: 22,15 ha

Kluczowe przedmioty ochrony, siedliska, gatunki: profile skalne wapieni krystalicznych i skał osnowy, formy krasu jaskiniowego będącego siedliskiem nietoperzy, kumak górski *Bombina variegata*

Projektowany do ochrony obiekt zlokalizowany jest na Przedgórzu Paczkowskim w granicach obszaru Natura 2000 „Ostoja Sławniowicko-Burgrabicka”. Przez środek obszaru przepływa potok Maruszka charakteryzujący się dużym zróżnicowaniem hydromorfologicznym właściwym dla głęboko wciętych w podłoże potoków górskich. Dolina potoku tworzy miejscami gardziel. Na ścianach doliny odsłaniają się gnejsy biotytowe i wapień krystaliczny tworząc ciekawe formy skalne. Wapień krystaliczny poprzedzielane są wkładkami gnejsów biotytowo – muskowitzowych. Występujące tu marmury charakteryzują się pięcioma odmianami barwnymi zawierającymi przerosty gnejsowe i wkładki amfibolitów oraz nieregularne ciała pegmatytowe (Badora, Nita 2015). Groty z naciekami i innymi formami krasowymi są siedliskiem nietoperzy. Znajduje się tu wyjątkowo liczne w południowo-zachodniej Polsce zimowisko podkowca małego *Rhinolophus hipposideros* (do 200 osobników), a także liczne zimowisko mopka (do 65 os.). Na obszarze projektowanego rezerwatu stwierdzono także występowanie popielicy szarej *Glis glis* oraz kumaka górskiego *Bombina variegata* – gatunku umieszczonego na czerwonej liście kręgowców województwa opolskiego z kategorią EN (Hebda i in. 2004). Jest to jed-

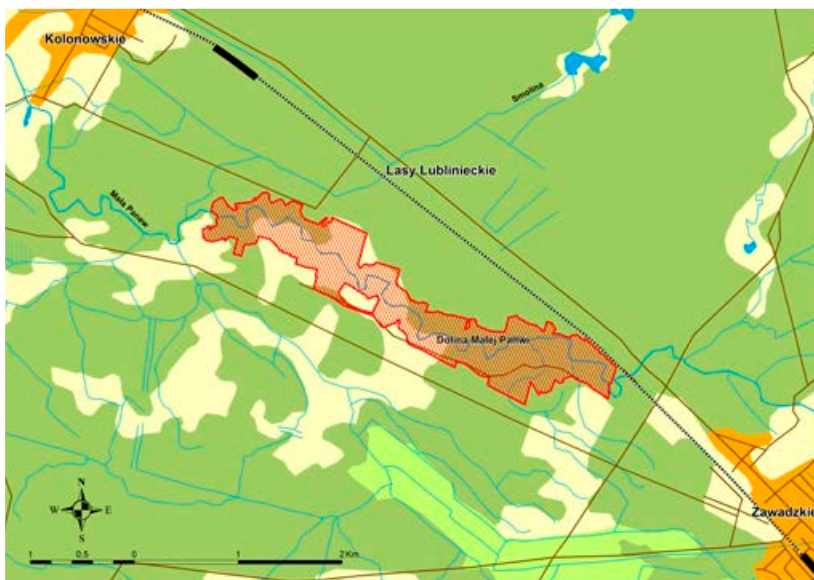
Roślinność naskalna z zanokcicą skalną oraz murową.
Fot. Michał Sierakowski

no z ostatnich miejsc, gdzie występuje poza Karpatami (Głowaciński i Sura 2018). W przypadku podkowca małego obszar ten stanowi także ważne miejsce żerowania dla znajdującej się przy granicy rezerwatu kolonii rozrodczej liczącej nawet do kilkuset osobników (Szkudlarek i in. 2004, SDF obszaru Natura 2000). Na odsłonięciach skalnych występują zbiorowiska roślinności naskalnej z zanokcicą skalną *Asplenium trichomanes* oraz murową *Asplenium ruta-muraria*. W runie na uwagę zasługuje liczne występowanie przylaszczki pospolitej *Hepatica nobilis*. Propozycja objęcia obszaru ochroną rezerwatową widnieje w opracowaniu ekofizjograficznym dla województwa opolskiego (Stefaniak 2008), obiekt wpisany jest jako projektowany rezerwat w bazie danych Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Opolu.

Naturalne koryto Małej Panwi. Fot. Michał Sierakowski

DOLINA MAŁEJ PANWI

Położenie: dolina Małej Panwi między miejscowościami Kolonowskie a Zawadzkie

Dane ewidencyjne: Nadleśnictwo Zawadzkie, obręb Zawadzkie, Leśnictwo Piotrowina, wydz.: 816i, j, k, Leśnictwo Haraszowskie, wydz.: 817i, j, k, 818m, 819n, 838j, k, 839h, i, 840l, j, k, 841c, d, f, g, 842i, h, g, j, k, 843c, Leśnictwo Rytwiny, wydz.: 6g, Leśnictwo Dębie, wydz.: 7a, 8a, c, d, 9a, b, c, d, f, 10a, b, c, d, 11a, b, 12a, b, 13a, b, c, d, f, g, h, i, j, k, l, 1,a, b, c, d, 14a, b, 1Aa, 2a, b, c (PUL dla Nadleśnictwa Zawadzkie na lata 2013 – 2022), Gmina Zawadzkie – miasto, obręb Zawadzkie, dz.: 2824/1, 2824/2 (część)

Proponowana powierzchnia: ok. 126 ha

Kluczowe przedmioty ochrony, siedliska, gatunki: krajobraz doliny rzecznej o charakterze zbliżonym do naturalnego

Projektowany do ochrony w formie rezerwatu krajobrazowego (Spatek 2006) obszar obejmuje koryto rzeki Małej Panwi z zachowanymi typowymi elementami geomorfologicznymi rzeki meandrującej. Charakteryzuje się on też dużym zróżnicowaniem hydromorfologicznym (Czerniawska-Kusza i Szoszkiewicz 2007). Wyraźnie zaznaczona jest granica między głęboko wciętą w bazę erozyjną doliną holoceniową a doliną plejstoceniową. W podcięciach erozyjnych o wysokości dochodzącej do 10 m występują profile geologiczne obrazujące budowę wierzchniej pokrywy osadów. Znaczne zróżnicowanie warunków geologicznych i gruntowo-wodnych decyduje o dużej różnorodności występujących tu siedlisk i drzewostanów, od olsów i łągów nadrzecznych, poprzez grądy, do borów sosnowych. Dolina rzeczna, o charakterze zbliżonym do naturalnego, jest siedliskiem dla chronionych gatunków ważek – trzepli zielonej *Ophiogomphus cecilia* oraz zalotki białoczelnej *Leucorrhinia albifrons* (Zabłocki i Wolny 2012). Stwierdzono tu również stanowiska ptaków typowych dla rzek o naturalnym przebiegu koryta – plszki górskiej, zimorodka i nurogęsi.

Omawiany odcinek Małej Panwi jest ważnym obiektem badawczym nad rozwojem geomorfologii rzek nizinnych w warunkach naturalnych (Malik 2004, 2004a). Podstawowym uwarunkowaniem ochrony przyrody na terenie proponowanego rezerwatu jest ochrona strukturalna i funkcjonalna Małej Panwi, której działalność ma decydujące znaczenie w kształtowaniu unikalnego krajobrazu. Ochrona ta nie stoi w sprzeczności z realizacją funkcji turystycznych. Propozycja rezerwatu przyrody widnieje również w opracowaniu ekofizjograficznym dla województwa opolskiego (Stefaniak 2008) oraz w bazie RDOŚ w Opolu.

GÓRA GIPSOWA (POWIĘKSZENIE)

Położenie: 1,6 km na północny wschód od miejscowości Dzierzysław (gm. Kietrz)

Dane ewidencyjne: Nadleśnictwo Rudy Raciborskie, Leśnictwo Baborów, obręb 1 (Rudy), wydz.: 641d

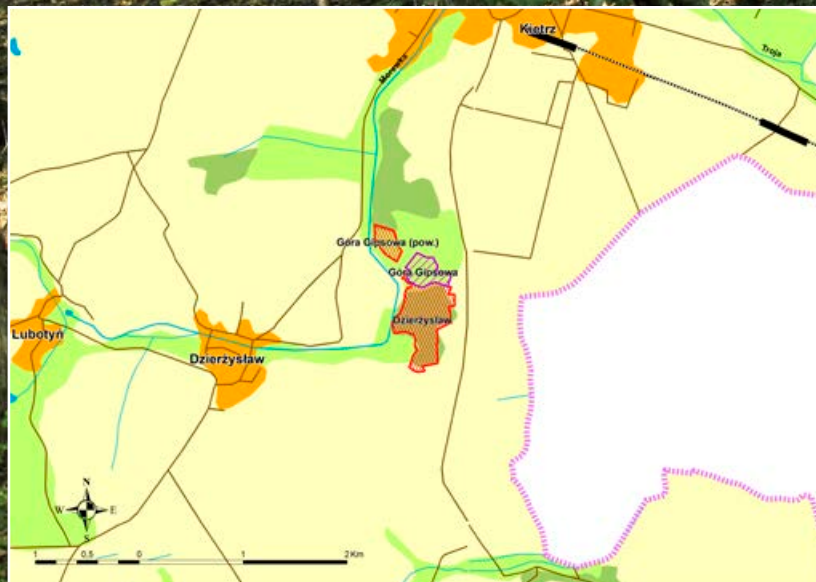
Proponowana powierzchnia: 9,55 ha

Kluczowe przedmioty ochrony, siedliska, gatunki:
Murawy kserotermiczne (6210), dąbrowy ciepłolubne (9110)

Proponowany do powiększenia o 0,9 ha obszar był pierwotnie uwzględniony w planie ochrony istniejącego rezerwatu (Dubel i Spałek 1997). Jest to część kompleksu, który od dawna był znany. Jego wartości i ochronę omówiono w rozdziale *Przeszłość*. Autorzy wyróżnili w nim, oprócz asocjacji związanych z murawami kserotermicznymi *Festuco-Brometea*, priorytetowe siedlisko ciepłolubnej dąbrowy *Quercetalia pubescenti-petraeae* z dzwonkiem pokrzywolistnym *Campanula persicifolia* w runie oraz z udziałem gatunków termofilnych, m.in.: kłosownicą pierzastą *Brachypodium pinnatum*, rutewką mniejszą *Thalictrum minus* oraz wiązówką bulwkową *Filipendula vulgaris*. Obecnie teren objęty propozycją powiększenia jest mocno zagrożony ze względu na sukcesję gatunków ekspansywnych i wymaga podjęcia pilnych działań z zakresu ochrony czynnej, polegającej na usunięciu nalotu roślinności krzewiastej i podrostu drzew.

Rutewka mniejsza. Fot. Karolina Olszanowska-Kuńska

Zarośla robiniove w miejscu dawnego występowania murawy kserotermicznej.
Fot. Michał Sierakowski

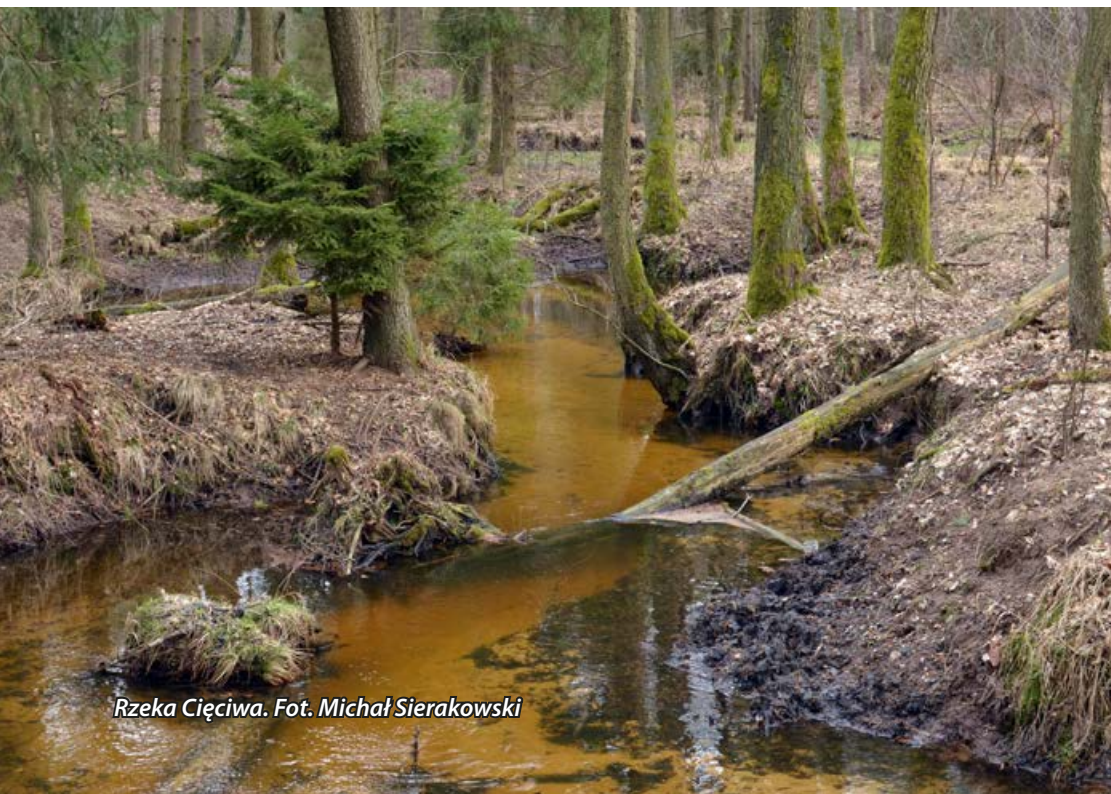
W tej części przedstawione zostały obszary, dla których nie zweryfikowano dokładnie walorów przyrodniczych lub dane bibliograficzne nie są aktualne i wystarczające do ich zaprojektowania jako rezerwatów przyrody oraz wiarygodnego zaproponowania przebiegu granic, a na etapie przygotowywania książki nie udało się ich dość szczegółowo w terenie przebadać. Wiedza na ich temat wskazuje natomiast bezspornie, że są to obiekty dla których ochrona rezerwatowa może być optymalną formą zabezpieczenia przed istniejącymi i potencjalnymi zagrożeniami. Z tego względu ich rozpoznanie jest pilnym zadaniem służb ochrony przyrody i lokalnych przyrodników.

Należą tu przede wszystkim tereny północno-wschodnie województwa w granicach Wyżyny Woźnicko-Wieluńskiej. Jest to obszar, który mimo wyróżniających się walorów przyrodniczych na tle województwa nie doczekał się właściwej ochrony. Właśnie tu swoje źródła mają najcenniejsze rzeki województwa, m.in. Stobrawa, Budkowiczanka, Bogacica, Libawa, Myślina oraz Proсна. Ochrona ich obszarów źródłiskowych jest bardzo ważna i ma wpływ na funkcjonowanie ekosystemu rzeczny w dalszym biegu rzek. Należy tu wymienić **Dolinę Górnej Myśliny** na północ od miejscowości Rzędowice, obejmującą głęboko wciętą, dobrze wykształconą dolinę rzeki z niewielkimi dopływami i obszarami źródłiskowymi. Podobny charakter ma **Dolina Górnej Libawy** rozciągająca się na północ od miejscowości Paczonków, z dobrze wykształconymi olsami o charakterze olsów torfowcowych i borami bagiennymi z licznie występującym bagnem zwyczajnym *Ledum palustre*. Również w dorzeczu Liswarty można wyróżnić rzeki charakteryzujące się przebiegiem zbliżonym do naturalnego, gdzie na szczególną uwagę zasługuje **Dolina Cięciwy** od miejscowości Klekotna aż do ujścia do rzeki Łomnicy. Obszar ten również charakteryzuje się występowaniem dobrze zachowanych siedlisk i gatunków od wód zależnych, między innymi lasów z chronionym pióropusznikiem strusim *Matteuccia struthiopteris*.

Na obszarze Wyżyny Woźnicko-Wieluńskiej warte ochrony są również ekosystemy leśne, w tym lasy na wschód od miejscowości **Kocury** obejmujące oddziały 39, 43, 54, 55, 68, 69 w Leśnictwie Brzezinki na terenie Nadleśnictwa Lubliniec. Zachowała się tam mozaika siedlisk

Bór bagienny w dolinie Libawy. Fot. Michał Sierakowski

Rzeka Cięciwa. Fot. Michał Sierakowski

leśnych, w tym: łągowych lasów wiązowo-jesionowych, grądów, kwaśnych dąbrów oraz łągów olszowo-jesionowych. Pozostałości lasów liściastych obejmują **Buczyny koło Jastrzegowic** w granicach oddziałów 154, 155, 156 Leśnictwa Zofijówka w Nadleśnictwie Kluczbork. Obszar ten charakteryzuje się urozmaiconym ukształtowaniem terenu, z licznymi źródłiskami oraz zachowanym jeszcze starodrzewem nawiązującym do kwaśnej buczyny. Został zaproponowany do ochrony rezerwatowej w waloryzacji środowiska przyrodniczego obszaru Górnej Proсны (Trela i in. 2007). W opracowaniu dotyczącym zagospodarowania przestrzennego województwa częstochowskiego z 1997 roku do ochrony rezerwatowej zaproponowano obiekt **Kozielskie Grądy**, obejmujący lasy liściaste na północny wschód od miejscowości Strojec (odziały 373, 374, 378, 379, 383, 384 w Leśnictwie Marki, Nadleśnictwo Wieluń).

Na Równinie Opolskiej warta dalszego rozpoznania jest **Dolina Górnej Stobrawy** wskazana do ochrony w opracowaniu dotyczącym inwentaryzacji rzeki Stobrawy (Dziuba i in. 2012). Również **Dolina Górnej Budkowiczanki** wraz z jej dopływami i źródłiskami oraz zachowanymi ekosystemami hydrogenicznymi stanowi obszar, gdzie ochrona rezerwatowa mogłaby zapewnić stabilność wrażliwych na zmiany biotopów.

Jeżeli chodzi o doliny rzeczne, to wart odnotowania i dalszych prac związanych z procedowaniem jest kompleks łągów olszowych i wiązowo-jesionowych w dolinie Nysy Kłodzkiej. W trakcie prac nad dokumentacją planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 „Opolska Dolina Nysy Kłodzkiej” zwrócono uwagę na pilną potrzebę powołania rezerwatu **Żelazna** w granicach wydziałów 32a, 32b, 33c, 34b, 34d Leśnictwa Głębocko w Nadleśnictwie Tułowice. Zadanie to ostatecznie nie znalazło się w planie zadań ochronnych, jednak ustalono potrzebę procedowania ochrony rezerwatowej w/w obiekcie poza procedurą. Również w pracach nad stworzeniem dokumentacji na potrzeby Planu Zadań Ochronnych obszaru Natura 2000 „Przyłęk nad Białą Głucholską” wskazano na potrzebę powiększenia istniejącego rezerwatu „**Przyłęk**” o wydziałów 216a, 216b oraz 217a – w sumie o łączną powierzchnię 25,6 ha, co zapewniłoby ochronę 22,9% lasów grądowych w przedmiotowym obszarze Natura 2000 i zabezpieczyło walory istniejącego rezerwatu o powierzchni niespełna 1 ha.

Teren piaskowni „Grabówka”. Fot. Piotr Zabłocki

Zalotka większa. Fot. Piotr Zabłocki

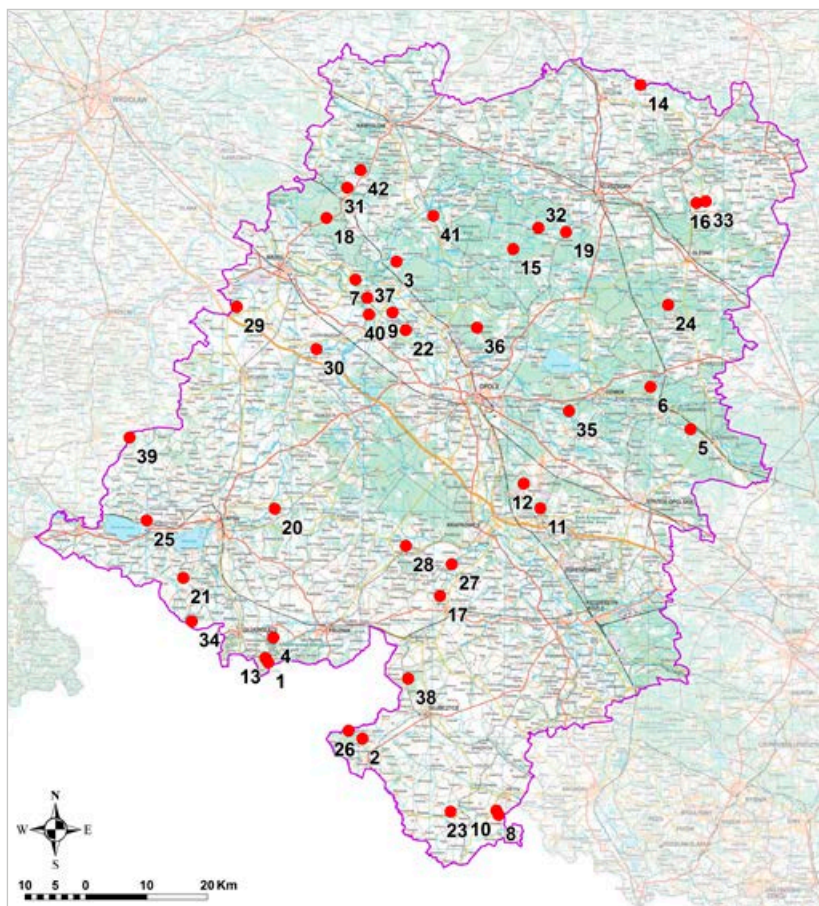
Na obszarze Przedgórze Sudeckiego również istnieją obszary, których walory należałoby pilnie zweryfikować. Wymienić tu należy dwa obiekty, które opisujemy w rozdziale Przeszłość – **Maciejowicki Las** w granicach oddziału 136 Leśnictwa Wielemowice oraz dawny **Las Rauden** obejmujący oddział 142, również w granicach Leśnictwa Wielemowice w Nadleśnictwie Prudnik.

Na szczególną uwagę zasługują tereny piaskowni w pobliżu wsi **Grabówka** w powiecie kędzierzyńsko-kozielskim, gdzie obserwować można naturalne procesy sukcesji. Obszar ten znany jest z osobliwej fauny ważek, występuje tu między innymi husarz wędrowny *Anax ephippiger* (Zabłocki i Wolny 2011), zanotowano występowanie wszystkich czterech krajowych gatunków lecich (w tym rzadkich – lecichy południowej *Orthetrum brunneum* i małej *O. coerulescens*), a także aż siedmiu gatunków szablaków – w tym szablaka przepasanego *Sympetrum pedemontanum*, który nie występuje współcześnie na żadnym innym stanowisku na Opolszczyźnie, oraz objętej ochroną zalotki większej *Leucorrhinia pectoralis* (Zabłocki i Wolny 2012). Uwagę zwraca również ciekawa flora obejmująca gatunki chronione, w tym rosziczkę okrągłolistną *Drosera rotundifolia*, ujętego w Czerwonej księdze roślin województwa opolskiego skrzypu olbrzymiego *Equisetum telmateia* oraz rzadkiej rdestnicy alpejskiej *Potamogeton alpinus* (Pastrykiewicz, dane własne).

PODSUMOWANIE

*Podgórski lęg olszowo-jesionowy w proponowanym rezerwacie „Osiecko”
Fot. Michał Sierakowski*

1 Cicha Dolina (pow.)	15 Kęszyce	29 Przylesie (pow.)
2 Cygańska Góra	16 Kozłowickie Grądy	30 Ptakowice
3 Dąbrowy Kuźnickie	17 Lasy Głogówka	31 Rogalice (pow.)
4 Dębniak	18 Lubsza (pow.)	32 Rzeka Bogacica
5 Dolina Małej Panwi	19 Łęg Borkowski	33 Skrońskie Źródła
6 Dolina Myśliń	20 Mańkowice	34 Stawniowice
7 Dolina Stobrawy	21 Nadziejów	35 Srebrne Źródła (pow.)
8 Dzierżysław	22 Narok	36 Świerkle
9 Gęsi Staw	23 Nowy Dwór	37 Ujście Nysy
10 Góra Gipsowa (pow.)	24 Osiecko	38 Wilczy Staw
11 Góra Szpica	25 Otmuchowski Las	39 Wilemowice
12 Górażdże	26 Pielgrzymów	40 Wronów
13 Gwarkowa Perć	27 Pisarzowice	41 Zieleniec
14 Kania	28 Popowicki Las	42 Żaba

Opisane w opracowaniu projektowane i proponowane rezerваты przyrody

Łącznie do ochrony rezerwatowej zaproponowano w opracowaniu 42 obszary, w tym sześć propozycji powiększeń istniejących rezerwatów. Najliczniejszą grupę stanowią obiekty leśne (32), z czego aż 13 obszarów przypada na obiekty chroniące lasy łągowe. Buczyny zaproponowano jako przedmiot ochrony w pięciu obszarach, z czego dwa dotyczą powiększeń już ustanowionych rezerwatów. W czterech przedmiotem ochrony są dąbrowy, natomiast w dwóch bory.

Cztery propozycje dotyczą ochrony przyrody nieożywionej i walorów geologicznych. Kolejną grupę stanowią rezerваты wodne, chroniące doliny rzeczne i obszary źródłiskowe. W tej grupie znalazły się trzy obiekty. Pojedyncze propozycje dotyczą rezerwatów faunistycznego, krajobrazowego oraz roślinności kserotermicznej.

Należy jednak dodać, że przytoczony podział na typy ze względu na dominujący przedmiot ochrony został przyjęty na potrzeby łatwiejszego usystematyzowania proponowanych obszarów. W rzeczywistości, np. w przypadku wielu obiektów leśnych, siedliska tworzą mozaikę kilku zbiorowisk. Podobnie sytuacja wygląda z rezerwatami wodnymi – oprócz ekosystemów wodnych, w opisach proponowanego rezerwatów uwzględniano również siedliska je otaczające, tworzące kompleksy ekosystemów.

Powierzchnia łączna wszystkich nowo proponowanych obiektów wynosi 1818,28 ha, a powiększenia istniejących obiektów – 431,92 ha. Daje to łącznie 2250,2 ha. Najmniejszy z obszarów – Gwarkowa Perć, ma powierzchnię 6,62, największy – Gęsi Staw – 136,47 ha. Średnia nowo proponowanych rezerwatów wynosi 51,04 ha. Łączna powierzchnia sieci rezerwatów, przy założeniu utworzenia wszystkich proponowanych, wyniosłaby 3071,17 ha, ze średnią powierzchnią o wartości 37,45 ha. Stanowiłoby to 0,33 % powierzchni województwa opolskiego.

Proponowane obiekty uzupełniają istniejącą sieć form ochrony przyrody w województwie oraz wzmacniają ochronę i funkcjonalność korytarzy ekologicznych. Uzupełniają też wykazane wyraźne braki ochrony rezerwatowej w regionie. 16 proponowanych obszarów to obiekty o powierzchni większej niż 50 ha, pięć obszarów przekracza ponad 100 ha (Narok, Gęsi Staw, Dolina Małej Panwi, Mańkowice, Przylesie – po powiększeniu). Pozwala to na skuteczniejszą ochronę, w szczególności ekosystemów leśnych (Holeksa 2014), których łączna powierzchnia wyniosłaby 2417,11 ha, ze średnią 43,16 ha na rezerwat. Dodane zostały również typy rezerwatów, które obecnie nie są reprezentowane na Opolszczyźnie – rezerваты wodne (3), krajobrazowe (1) i faunistyczne (1).

Tab. 8. Położenie proponowanych i projektowanych (pogrubiona czcionka) rezerwatów w granicach wielkoobszarowych form ochrony przyrody

Lp.	Proponowany lub projektowany rezerwat	Forma ochrony przyrody (park krajobrazowy, obszar chronionego krajobrazu, obszar Natura 2000)
1	Cygańska Góra	Obszar Chronionego Krajobrazu Mokre – Lewice Natura 2000 Góry Opawskie
2	Dąbrowy Kuźnickie	Stobrawski Park Krajobrazowy
3	Dębniak	Park Krajobrazowy Góry Opawskie Natura 2000 Góry Opawskie
4	Dolina Małej Panwi	Obszar Chronionego Krajobrazu Lasy Stobrawsko-Turawskie Natura 2000 Dolina Małej Panwi PLH160008
5	Dolina Myśliny	Obszar Chronionego Krajobrazu Lasy Stobrawsko-Turawskie
6	Dolina Stobrawy	Stobrawski Park Krajobrazowy Natura 2000 Grądy Odrzańskie PLB020002
7	Dzierżysław	-
8	Gęsi Staw	Stobrawski Park Krajobrazowy Grądy Odrzańskie PLB020002
9	Góra Szpica	-
10	Górażdże	-
11	Gwarkowa Perc	Park Krajobrazowy Góry Opawskie Natura 2000 Góry Opawskie PLH160007
12	Kania	-
13	Kęszyce	Stobrawski Park Krajobrazowy
14	Kozłowskie Grądy	-
15	Lasy Głogówka	-
16	Łęg Borkowski	Stobrawski Park Krajobrazowy
17	Mańkowie	-
18	Nadziejów	-
19	Narok	Stobrawski Park Krajobrazowy Natura 2000 Grądy Odrzańskie PLB020002
20	Nowy Dwór	-
21	Osiecko	-
22	Otmuchowski Las	Otmuchowsko-Nyski Obszar Chronionego Krajobrazu Dolina Małej Panwi PLH160008 Obszar Chronionego Krajobrazu Mokre – Lewice
23	Pielgrzymów	Dolina Małej Panwi PLH160008 Obszar Chronionego Krajobrazu Mokre – Lewice
24	Pisarzowice	-
25	Popowicki Las	-
26	Ptakowice	Natura 2000 Opolska Dolina Nysy Kłodzkiej PLH160014
27	Rzeka Bogacica	Stobrawski Park Krajobrazowy
28	Skrońskie Źródła	-
29	Sławniowice	Natura 2000 Ostoja Sławnicko – Burgrabicka
30	Świerkle	-
31	Ujście Nysy	Stobrawski Park Krajobrazowy Natura 2000 Grądy Odrzańskie PLB020002
32	Wielemowice	-
33	Wilczy Staw	Obszar Chronionego Krajobrazu Las Głubczycki
34	Wronów	Stobrawski Park Krajobrazowy Natura 2000 Grądy Odrzańskie PLB020002
35	Zieleniec	Stobrawski Park Krajobrazowy
36	Żaba	Obszar Chronionego Krajobrazu Lasy Stobrawsko-Turawskie

Znaczna część zestawionych tutaj obiektów zlokalizowana jest w granicach wielkoobszarowych form ochrony przyrody – obszarów chronionego krajobrazu, obszarów Natura 2000 oraz parków krajobrazowych. Jednak aż 15 proponowanych rezerwatów zlokalizowanych jest poza tymi formami ochrony, co świadczy o niedoskonałości systemu ochrony obejmującego walory ekosystemów i różnorodności biologicznej Śląska Opolskiego. Proponowane rezerваты wzmacniają więc ochronę tych rejonów Opolszczyzny, gdzie do tej pory brak jest form ochrony przyrody lub jest ona niewystarczająca w stosunku do walorów i zasobów przyrodniczych i krajobrazowych (tab. 9, 10) (Badora 2008, Stefaniak 2008). Dotyczy to w szczególności krajobrazów wyżynnych, takich jak obszar Wyżyny Woźnicko-Wieluńskiej, gdzie do ochrony jej walorów w obrębie Progu Herbckiego oraz Woźnickiego zaproponowano trzy rezerваты (Kozłowskie Grądy, Skrońskie Źródła, Osiecko) o łącznej powierzchni 139,99 ha. Podobna sytuacja jest w obszarze Pradoliny Odry, który do tej pory nie był reprezentowany w istniejącej sieci rezerwatowej i nie zabezpieczał w sposób trwały jej zasobów przyrodniczych, w szczególności zróżnicowanych siedlisk hydrogenicznych, tym bardziej że w tej dolinie występują jedne z najbardziej cennych przyrodniczo obszarów na Opolszczyźnie (Mirek i inni 2005). Dlatego do ochrony zaproponowano łącznie pięć obszarów o łącznej powierzchni 436,8 ha, chroniących głównie lasy łęgowe w terasach zalewowych oraz ekosystemy wodne.

Istotne z punktu widzenia celów ochrony oraz zachowania pełni różnorodności biologicznej jest wyznaczenie nowych rezerwatów w granicach już ustanowionych form ochrony przyrody (Pawlaczyk 2016), tym bardziej że często są tam już wyznaczone korytarze ekologiczne (tab. 8). Tak jest w przypadku Stobrawskiego Parku Krajobrazowego, gdzie do tej pory ochrona rezerwatowa na poziomie 0,24% powierzchni Parku była niewystarczająca w stosunku do jego zasobów i zróżnicowania systemów przyrodniczych, w szczególności w obrębie dolin rzecznych. Dlatego też w granicach parków krajobrazowych na terenie Opolszczyzny (Stobrawski Park Krajobrazowy, Park Krajobrazowy „Góry Opawskie”) zaproponowano 12 nowych rezerwatów oraz 3 propozycje powiększeń już istniejących obiektów. Zdecydowana większość znajduje się w granicach Stobrawskiego Parku Krajobrazowego, gdzie zlokalizowanych jest aż 10 nowych obszarów oraz dwie propozycje powiększeń ustanowionych rezerwatów. Obejmują one ekosystemy do tej pory niereprezentowane w ochronie rezerwatowej, w tym łąki selernicowe, naturalne eutroficzne

Tab. 9. Regionalizacja fizyczno-geograficzna istniejących oraz projektowanych (pogrubiona czcionka) i proponowanych rezerwatów. Chroniona powierzchnia obliczona również z propozycją powiększeń istniejących rezerwatów oznaczonych kursywą

Makroregion	Mezoregion	Istniejący rezerwat	Proponowane i projektowane rezerваты	Chroniona powierzchnia (ha)
Nizina Południowo-wielkopolska	Wysoczyzna Wieruszowska	Komorarno, Krzywiczyny	Kania	96,32
Wyżyna Woźnicko - Wieluńska	Obniżenie Krzepickie	-		
	Próg Herbski	-	Kozłowickie Grądy, Skrońskie Źródła	71,53
	Obniżenie Liswarty	-		
	Próg Woźnicki	-	Osiecko	66,46
Nizina Śląska	Równina Opolska	<i>Srebrne Źródła</i> , Smolnik, Kamieniec, Bażany	Dąbrowy Kuźnickie, Kęszyce, Łęg Borkowski, Rzeka Bogatica, Świerkle , Zieleniec, Dolina Myśliwy, Dolina Małej Panwi	576,12
	Równina Oleśnicka	<i>Rogalice</i> , Leśna Woda, Barucice*, <i>Lubsza*</i>	Żaba	292,72
	Pradolina Wrocławska	-	Dolina Stobrawy , Geśi Staw, Narok , Ujście Nisy, Wronów	436,8
	Równina Wrocławska	<i>Przylesie</i>	-	100,73
	Równina Niemodlińska	Blok, Jeleni Dwór, Jaśkowice, Staw Nowokuźnicki, Prądy, Złote Bagna, Przysiecz	Popowicki Las	176,55
	Dolina Nisy Kłodzkiej	Kokorycz, Dębina	Mańkowice , Ptakowice	236,75
	Kotlina Raciborska	-	Lasy Głogówka , Pisarzowice	68,19
	Płaskowyż Głubczycki	<i>Góra Gipsowa</i> , <i>Rozumice</i>	Dzierżysław, Wilczy Staw	181,57
Przedgórze Sudeckie	Przedgórze Paczkowskie	Przyłęk, Śnieżycza	Cygańska Góra, Dębniak , Nadziejów , Pielgrzymów , Ślawniowice	224,89
	Obniżenie Otmuchowskie	-	Otmuchowski Las	21,9
	Wzgórze Niemczańsko-Strzelińskie	-	Wielemowice	21,84
Sudety Wschodnie	Góry Opawskie	Nad Białką, Las Bukowy, Olszak, <i>Cicha Dolina</i>	Gwarkowa Perć	155,5
Wyżyna Śląska	Chełm	Góra Św. Anny, Płużnica, Ligota Dolna, Kamień Śląski, Biesiec, Grafik, Tęczynów, Lesisko, Boże Oko	Góra Szpica , Górażdże	253,17

Źródło: opracowanie własne na podstawie regionalizacji Solon i in. (2018)

* rezerваты Barucice oraz Lubsza ze względu na położenie w obrębie Wału Makoszyckiego uwzględnione zostały w Równinie Oleśnickiej

zbiorniki wodne, bory szpilkowe (w tym priorytetowe siedlisko borów bagiennych), kwaśne dąbrowy oraz rzeki włosienicznikowe. Łączna powierzchnia docelowej sieci rezerwatowej wyniosłaby 903,58 ha (1,71% powierzchni Parku). Oprócz ochrony konkretnych siedlisk i związanych z nimi gatunków wyznaczone do ochrony rezerwatowej obszary pełnią funkcję centrów różnorodności biologicznej, czyli tzw. gorące punkty różnorodności (ang. „hot spots” of diversity), gdzie powinny się koncentrować działania ochronne (Głowaciński 2009). Pozwoli to na stworzenie lepszych warunków do prawidłowego funkcjonowania systemów przyrodniczych, ich trwałości oraz zdolności odtwarzania. Tworzenie rezerwatów wewnątrz obszaru o niższym statusie ochronnym jest często koniecznym warunkiem do zwiększenia skuteczności ochrony najlepiej wykształconych siedlisk przyrodniczych oraz związanych z nimi gatunków roślin i zwierząt. Jest więc często jedynym sposobem, aby trwale zabezpieczyć najcenniejszy pod kątem przyrodniczym fragment terenu przed zagrożeniami antropogenicznymi.

Omawiana lista rezerwatów przyrody zapewnia również lepszą reprezentację poszczególnych rodzajów krajobrazu naturalnego występujących w województwie opolskim (tab. 11). Włączenie proponowanych obiektów do sieci rezerwatów poprawi ochronę większości typów krajobrazu. Najwięcej proponowanych rezerwatów i ich największa powierzchnia znajduje się na równinach zalewowych w terenach nizinnych (17 rezerwatów o łącznej powierzchni 1150,66 ha). Powołanie kolejnych rezerwatów powiększy też kilkukrotnie powierzchnię chronionych krajobrazów fluwiogłacjalnych i eolicznych. Istotne jest również umiejscowienie nowych obiektów w rodzajach krajobrazów wcześniej pozbawionych takich form ochrony. Dotyczy to pagórkowatego krajobrazu peryglacjalnego oraz krajobrazu pogórzy na wyżynach krzemianowych i glinokrzemianowych. Cennymi zarówno przyrodniczo, jak również krajobrazowo lokalizacjami są tu relatywnie głębokie doliny niewielkich cieków odsłaniających struktury Progu Herbskiego i Progu Woźnickiego spod osadów czwartorzędowych (Badora i Koziarski 2008).

Zaprezentowana w opracowaniu koncepcja rozwoju sieci rezerwatowej opiera się na aktualnej wiedzy o przyrodzie Opolszczyzny oraz wskazuje kierunki i priorytety, jakimi należy się kierować w celu skutecznej ochrony dziedzictwa przyrodniczego naszego regionu, gdyż rezerваты są najskuteczniejszą formą jego zabezpieczenia.

Tab. 10. Regionalizacja geobotaniczna istniejących oraz projektowanych (po-grubioną czcionką) i proponowanych rezerwatów. Propozycje powiększeń istniejących obiektów oznaczono kursywą

Kraina	Okręg	Podokręg	Istniejący rezerwat	Proponowany i projektowany rezerwat
Południowo-wielkopolsko-Łużycka	Wzgórz Ostrzeszowskich	Ostrzeszowski	Komorzo Krzywiczyny	
	Byczyńsko Rychrański	Gorzowskośląski	-	Kania
Wyżyn Środkowo-Małopolskich	Praszecko-Działoszyński	Praszewski	-	
	Olesko-Częstochowski	Olesko-Myszkowski	-	Kozłowieckie Grądy, Skrońskie Źródła
Dolnośląska	Borów Stobrawskich, Turawskich i Niemodlińskich	Jelczański	-	
		Lubszański	Leśna Woda, Barucice, <i>Lubsza, Rogalice</i>	Żaba
		Pokojski	-	Dąbrowy Kuźnickie, Świerkle , Zieleniec
		Jelowski	Bażany, Kamieniec, Smolnik	Kęszyce, Łęg Borkowski, Osiecko, Rzeka Bogacica
		Dobrodzieński	-	
		Pludrowski	-	
		Ozimski	<i>Srebrne Źródła</i> , Płuznica	Dolina Małej Panwi , Dolina Myślina
		Tarnowskoopolski	Tęczynów	
		Opolski	-	
		Doliny Odry Krapkowice - Dobrzeń Wielki	-	
		Niemodliński	Blok, Jaśkowice, Jeleni Dwór, Staw Nowokuźnicki, Prądy, Złote Bagna, Przysiecz	Popowicki Las
		Dolnośląska	Legnicko-Brzeski	Dolina Odry Dobrzeń Wielki - Brzeg
Dolina Dolnej Nysy Kłodzkiej	Kokorycz, Dębina			Mańkowice, Ptakowice , Wronów
Grodkowsko-Oławski	Przylesie			

Dolnośląska	Płaskowyżu Głubczyckiego	Brożecki		Lasy Głogówka , Piszczowice
		Prudnicko-Głogówecki	-	
		Dobrosławicki	-	Wilczy Staw
		Głubczycko-Raciborski	<i>Góra Gipsowa</i> , Rozumice	Dzierżysław
Górnośląska	Rybnicko-Kędzierzyński	Zdzieszowicki	Góra Św. Anny, Ligota Dolna, Kamień Śląski, Biesiec, Grafik, Lesisko, Boże Oko	Góra Szpica , Górazdże
	Rybnicko-Kędzierzyński	Kędzierzyński	-	
Przedgórze Sudeckiego	Strzegomsko-Strzebiński	Ziębicki	-	Wielemowice
		Goworowicki	-	Otmuchowski Las
	Ząbkowicko-Otmuchowski	-		
	Przedgórze Sudetów Wschodnich	Burgrabicki	Śnieżycza, Przyłęk	Nadziejów, Sławniowice
		Podnóża Gór Opawskich	Nad Białką, Olszak, Las Bukowy	Dębniak
	Pietrowicki	-	Cygańska Góra, Pielgrzymów	
Sudetów	Sudetów Wschodnich	Góry Opawskie	<i>Cicha Dolina</i>	Gwarkowa Perć

Źródło: opracowanie własne na podstawie regionalizacji Matuszkiewicza (2008)

Tab. 11. Lokalizacja proponowanych rezerwatów w poszczególnych krajobrazach naturalnych województwa opolskiego

Jednostki topologiczne krajobrazu wg Richlinga (1992)		Rezerваты	
Rodzaj	Gatunek	Nazwa proponowanych rezerwatów	Zwiększenie powierzchni chronionej
Krajobrazy nizin			
Peryglacialny	Równinne i faliste	Przylesie (powiększenie) Lubsza (powiększenie)	z 155,07 ha do 329,63 ha
	Pagórkowaty	Otmuchowski Las Kozłowieckie Grądy	z 0 ha do 65,93 ha
	Wzgórzowy	Skrońskie Źródła	z 0 ha do 27,50 ha
Fluwioglacialne	Równinne i faliste	Osiecko Srebrne Źródła (powiększenie) Żaba	z 43,93 ha do 231,37 ha
Eoliczny	Pagórkowaty	Kęszyce Świerkle	z 21,01 ha do 120,37 ha
Krajobrazy wyżyn i niskich gór			
Lessowy – eoliczny	Wysoczyzn słabo rozciętych	Dębniak Nowy Dwór Wielemowice Wilczy Staw	z 93,1 ha do 230,06 ha
	Wysoczyzn silnie rozciętych	-	bez zmiany (28,6 ha)
Węglanowe i gipsowe – erozyjne	Izolowanych połogich wzniesień	Dzierżysław Góra Gipsowa (powiększenie)	z 85,1 ha do 132,15 ha
	Płaskowyżów falistych		z 50,41 ha do 61,58 ha
	Zwartych masywów ze skałkami	Góra Szpica	z 73,6 ha do 95,99 ha
Krzemianowe i glinokrzemianowe – erozyjne	Pogórzy	Nadziejów Pielgrzymów Sławniowice	z 0 ha do 136,95 ha
	Pojedynczych wzniesień	-	bez zmiany (0 ha)

Krajobrazy gór średnich i wysokich			
Gór średnich – erozyjne	Regła dolnego	Cicha Dolina (powiększenie) Cygańska Góra Gwarkowa Perć	z 101,71 ha do 256,50 ha
Krajobrazy dolin i obniżeń			
Zalewowych den dolin – akumulacyjne	Równin zalewowych w terenach nizinnych i wyżynnych	Dąbrowy Kuźnickie Dolina Małej Panwi Dolina Myśliń Dolina Stobrawy Gęsi Staw Kania Lasy Głogówka Łęg Borkowski Mańkowice Narok Pisarzowice Popowicki Las Ptakowice Rogalice (powiększenie) Rzeka Bogacica Ujście Nysy Wronów Zieleniec	z 137,62 ha do 1288,28 ha
	Równin zalewowych w terenach górskich	-	bez zmiany 7,2 ha
Teras nadzalewowych – akumulacyjne	Równin terasowych w terenach nizinnych i wyżynnych	-	bez zmiany 74,34
	Równin terasowych w terenach górskich	-	bez zmiany (1,8 ha)
Równin bagiennych – akumulacyjne	nie wyodrębnione	-	bez zmiany 75,13
Obniżeń denudacyjnych i kotlin w terenach wyżynnych i górskich – erozyjne	nie wyodrębnione	-	bez zmiany (0 ha)

Źródło: opracowanie własne na podstawie (Badora i Koziarski 2008)

BIBLIOGRAFIA

- Augustyn L. 2010. Wpływ hydroelektrowni w Czorszynie-Nidzicy i Sromowcach Wyżnych na ichtiofaunę Dunajca w Pieninach. [W:] Soja R., Knutelski S., Bodziarczyk J. (red), Pieniny – Zapora – Zmiany. – Monografie Pienińskie, 2; 185-193.
- Badora K. (red.) 2002. Plan ochrony rezerwatu przyrody Grafik. ECOSYSTEM PROJECT, Opole. Maszynopis.
- Badora K., Hebda G., Nowak A., Nowak S., Spałek K. 2002. Inwentaryzacja i waloryzacja przyrodnicza gminy Kietrz. Bio-plan, Krasiejów. Maszynopis.
- Badora K., Koziański S. M. 2008. Regionalny system ochrony różnorodności krajobrazowej na przykładzie Opolszczyzny. Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole.
- Badora K., Nowak A., Badora K., Wróbel R. 2009a. Projekt planu ochrony rezerwatu przyrody Cicha Dolina, ECOSYSTEM PROJEKT, Opole. Maszynopis.
- Badora K., Nowak A., Badora K., Wróbel R. 2009b. Projekt planu ochrony rezerwatu przyrody Las Bukowy, ECOSYSTEM PROJEKT, Opole. Maszynopis.
- Badora K., Nowak A., Badora K., Wróbel R. 2009c. Projekt planu ochrony rezerwatu przyrody Nad Białką, ECOSYSTEM PROJEKT, Opole. Maszynopis.
- Badora K., Nowak A. 2012. Plan ochrony rezerwatu przyrody Smolnik, ECOSYSTEM PROJEKT, Opole. Maszynopis.
- Badora K., Nita J. 2017. Georóżnorodność Opolszczyzny oraz jej znaczenie w systemie ochrony przyrody i krajobrazu. Uniwersytet Opolski Studia i Monografie. Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole.
- Badora, K. 2017a. Mikroregiony fizycznogeograficzne Opolszczyzny. Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego, 37: 9-28.
- Bank Danych o Lasach, Mapa interaktywna, Warstwa dane geologiczne – Typy krajobrazów naturalnych <https://www.bdl.lasy.gov.pl/portal/mapy> [dostęp 08.01.2020].
- Biprolas. Biuro Studiów i Projektów Lasów Państwowych w Łodzi. 1981-1988. Inwentaryzacja i weryfikacja rezerwatów woj. Opolskiego. Urząd Wojewódzki w Opolu. Opole.
- Bajorek-Zydroń K., Kozłowska-Kozak K., Kozak K., Stawowczyk K., Jędrzejczak E., Dulowska K. 2015. Opracowanie dokumentacji na potrzeby planu ochrony rezerwatu przyrody Prądy. ProGea Consulting. Maszynopis.
- Biwo T., Olszanowska-Kuńka K. 2018. Potwierdzenie występowania zadrzechni fioletowej *Xylocopa violacea* (Linnaeus, 1758) (*hymenoptera: apidae*) na Opolszczyźnie. Fragmenta Naturae. Vol 51: 1-5.
- Blaik, T. 2010. Projektowany rezerwat przyrody „Olszak” w Górach Opawskich – ważna ostoja entomofauny (Lepidoptera, Neuroptera). Wiadomości Entomologiczne. Supplement, (29).
- Cempulik P., Hadaś T. 1995. Przyrodnik i kolekcjoner. Przyroda Górnego Śląska. Biuletyn Centrum Dziedzictwa Górnego Śląska 1/95.
- Czerniawska-Kusza I., Szoszkiewicz K. 2007: Biologiczna i hydromorfologiczna ocena wód płynących na przykładzie rzeki Mała Panew. Katedra Ochrony Powierzchni Ziemi, Uniwersytet Opolski.
- Czerny M. 2015a. Dokumentacja do projektu planu ochrony rezerwatu przyrody „Góra Św. Anny”. KRAMEKO, Kraków. Maszynopis.
- Czerny M. 2015b. Dokumentacja do projektu planu ochrony rezerwatu przyrody „KAMIEN ŚLĄSKI”. KRAMEKO, Kraków. Maszynopis.
- Dziuba C. 2012. Inwentaryzacja ornitologiczna doliny Stobrawy. Opracowanie na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego w Opolu.
- Dubel K., Spałek K. 1997. Plan ochrony rezerwatu Góra Gipsowa. Stowarzyszenie Centrum Edukacji Ekologicznej. Opole.
- Dziuba C., Rudy M., Ruta R., Kisiel P., Żuk K. 2012. Inwentaryzacja przyrodnicza doliny Stobrawy. Skrining selektywny - gatunki rzadkie i nieliczne, siedliska chronione, najcenniejsze fragmenty doliny oraz fragmenty doliny wymagające renaturyzacji. Opracowanie na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego w Opolu. Wrocław, Opole.
- Eisenreich G. 1927a. Der Neuhammer Teich. In: Der Oberschlesier. 1927, 9: 351–354.
- Eisenreich G. 1927b. Natur und Landschaft der Oberschlesiens. Provinzialstelle fuer Naturdenkmalpflege im Bereiche der Provinz Oberschlesien. Der Oberschlesier 9: 310– 382.
- Gębala M., Kuńka A., Olszanowska-Kuńka K., Rapa Ł. 2013. Dokumentacja projektu planu ochrony rezerwatu przyrody „Rozumice”. RDOŚ w Opolu. Maszynopis.
- Gilowski J., Jeśman M. 1975. Przewodnik po województwie opolskim. Seria Nasza Przyroda, LOP, Warszawa. ss. 296.
- Głowaciński Z. i Nowacki J. (red.) 2004. Polska czerwona księga zwierząt – Bezkręgowce. IOP PAN, AR w Poznaniu, Kraków – Poznań.
- Głowaciński Z. 2009. Faunistyczne centra różnorodności gatunkowej, czyli poszukiwanie „gorących plam”. Roczniki Bieszczadzkie 17: 79–88.
- Głowaciński Z., Sura P. (red.) 2018. Atlas płazów i gadów Polski. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Gołąbek E., Gołąbek M. 2004. Najstarsi przedstawiciele dendroflory w województwie opolskim (w:) Nowak A., Spałek K. (red. nauk.): Ochrona szaty roślinnej na Śląsku Opolskim, Uniwersytet Opolski, Opole
- Hebda G. 1999. Projektowany rezerwat przyrody Czapliniec w dolinie Odry na Opolszczyźnie. Chrońmy Przyr. Ojcz., 55 (2): 106-108.
- Hebda G. 2019. Dokumentacja na potrzeby oceny populacji szklarnika leśnego wraz z określeniem kierunków działań ochronnych w Rezerwacie przyrody Srebrne Źródła, Suchy Bór.
- Hebda G., Kuńka A., Paszkiewicz R., Szkudlarek R. 2004. Czerwona lista kręgowców (płazy Amphibia, gady Reptilia, ptaki Aves, ssaki Mammalia) województwa opolskiego. Nature Journal 37: 43-55.
- Holeksa J. 2014. Konserwatorska ochrona przyrody w lasach – stan i perspektywy. W: Z. Borowski, K. Rykowski (red.), Ochrona. Lasy i gospodarka leśna jako narzędzia kształtowania środowiska naturalnego i ochrony przyrody. Materiały czwartego panelu ekspertów w ramach prac nad Narodowym Programem Leśnym, Sękocin Stary, 24 czerwca 2014, s. 37–67.
- Hudyka M., Świętek M., Pasierbek T. 2015. Dokumentacja przyrodnicza na potrzeby planu ochrony rezerwatu przyrody „Tęczynów”. RDOŚ w Opolu. Maszynopis.
- Humnicki W. 2010. Zmiany warunków hydrogeologicznych wokół zbiorników zaporowych w Pieninach. [W:] Soja R., Knutelski S., Bodziarczyk J. (red), Pieniny – Zapora – Zmiany. – Monografie Pienińskie, 2; 185-193.
- Jarosz S. 1955. Zarys ochrony przyrody. PWN, Poznań. s. 95.

- Jermaczek A., Chapiński P., Nowak A., Przybylska J., Kwaśny Ł. 2015. Dokumentacja planu ochrony rezerwatu przyrody Kamieniec (woj. opolskie), Świebodzin. Maszynopis.
- Jermaczek A., Maciantowicz M. 2018. Rezerwaty przyrody w województwie lubuskim. Przeszość, teraźniejszość, przyszłość. Wydawnictwo Klubu Przyrodników. Świebodzin.
- Każmierczakowa R. (red.). 2016. Polska czerwona lista paprotników i roślin kwiatowych. Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków.
- Keilholz R. 1927. Pontische Pflanzengemeinschaft der Gipsberge bei Katscher. Natur und Landschaft der Oberschlesiens. s. 326–336.
- Keilholz R. 1928. Die Flora der Gipsberge von Dirschel bis Katscher. Leschwitzer Tischkerierkalender 3, 1928.
- Kowalcze-Magiera S., Spałek K., Łupicki D., Magier K. 2017. Dokumentacja przyrodnicza na potrzeby planu ochrony rezerwatu przyrody „Lubsza”. Komag Consulting, Głogów. Maszynopis.
- Kulpiński K., Tyc A., Śnigórska K., Salasa-Orpych A. 2013a. Dokumentacja przyrodnicza na potrzeby planu ochrony rezerwatu przyrody „Dębina”. AERDO GROUP, RDOŚ w Opolu. Maszynopis.
- Kulpiński K., Tyc A., Salasa-Orpych A. 2013b. Dokumentacja przyrodnicza na potrzeby planu ochrony rezerwatu przyrody „Ligota Dolna”. AERDO GROUP, RDOŚ w Opolu. Maszynopis.
- Kulpiński K., Tyc A., Salasa-Orpych A. 2013c. Dokumentacja przyrodnicza na potrzeby planu ochrony rezerwatu przyrody „Złote Bagna”. AERDO GROUP, Maszynopis.
- Kulpiński K., Tyc A., Śnigórska K., Salasa-Orpych A. 2013d. Dokumentacja przyrodnicza na potrzeby planu ochrony rezerwatu przyrody „Kokorycz”. AERDO GROUP, RDOŚ w Opolu. Maszynopis.
- Kulpiński K., Tyc A., Śnigórska K., Mazur M. 2016. Dokumentacja przyrodnicza na potrzeby planu ochrony rezerwatu przyrody „Góra Gipsowa” po jego powiększeniu, RDOŚ w Opolu. Maszynopis.
- Kulpiński K., Tyc A., Śnigórska K. 2016a. Dokumentacja przyrodnicza na potrzeby planu ochrony rezerwatu przyrody „Barucice”. RDOŚ w Opolu. Maszynopis.
- Kulpiński K., Tyc A., Śnigórska K. 2016b. Dokumentacja przyrodnicza na potrzeby planu ochrony rezerwatu przyrody „Biesiec”. RDOŚ w Opolu. Maszynopis.
- Kulpiński K., Tyc A., Śnigórska K. 2016c. Dokumentacja przyrodnicza na potrzeby planu ochrony rezerwatu przyrody „Komorzno”. RDOŚ w Opolu. Maszynopis.
- Kulpiński K., Tyc A., Śnigórska K. 2017a. Dokumentacja przyrodnicza na potrzeby planu ochrony rezerwatu przyrody „Bażany”. RDOŚ w Opolu. Maszynopis.
- Kulpiński K., Tyc A., Śnigórska K., Tyc A. 2017a. Dokumentacja przyrodnicza na potrzeby planu ochrony rezerwatu przyrody „Boże Oko”. RDOŚ w Opolu. Maszynopis.
- Kulpiński K., Tyc A., Śnigórska K. 2017b. Dokumentacja przyrodnicza na potrzeby planu ochrony rezerwatu przyrody „Jaśkowice”. RDOŚ w Opolu. Maszynopis.
- Kulpiński K., Tyc A., Śnigórska K., Tyc A. 2017b. Dokumentacja przyrodnicza na potrzeby planu ochrony rezerwatu przyrody „Lesisko”. RDOŚ w Opolu. Maszynopis.
- Kulpiński K., Tyc A., Śnigórska K. 2017c. Dokumentacja przyrodnicza na potrzeby planu ochrony rezerwatu przyrody „Jeleni Dwór”. RDOŚ w Opolu. Maszynopis.
- Kulpiński K., Tyc A., Śnigórska K. 2017d. Dokumentacja przyrodnicza na potrzeby planu ochrony rezerwatu przyrody „Pluźnica”. RDOŚ w Opolu. Maszynopis.
- Kulpiński K., Tyc A., Śnigórska K. 2017e. Dokumentacja przyrodnicza na potrzeby planu ochrony rezerwatu przyrody „Przylesie”. RDOŚ w Opolu. Maszynopis.
- Kulpiński K., Tyc A., Śnigórska K. 2017f. Dokumentacja przyrodnicza na potrzeby planu ochrony rezerwatu przyrody „Przyłęk”. RDOŚ w Opolu. Maszynopis.
- Kulpiński K., Tyc A., Śnigórska K. 2017g. Dokumentacja przyrodnicza na potrzeby planu ochrony rezerwatu przyrody „Przysiec”. RDOŚ w Opolu. Maszynopis.
- Kulpiński K., Tyc A. 2019. Dokumentacja na potrzeby planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Leśna Woda”. RDOŚ w Opolu. Maszynopis.
- Kulpiński K., Tyc A. 2019a. Dokumentacja na potrzeby planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Rogalice”. RDOŚ w Opolu. Maszynopis.
- Kuźniewski E., Spałek K. 2000b. Plan ochrony rezerwatu „Rogalice”, Opole-Wrocław. Maszynopis.
- Malik I. 2004. Wpływ drzew nadrzecznych na transformację równiny zalewowej i koryta rzeki meandrującej na przykładzie małej panwi (Równina Opolska). Przegląd geograficzny 2004, 76, 3, s. 345-360.
- Malik I. 2004a. Rola lasu nadrzecznego w kształtowaniu dna koryta rzeki meandrującej na przykładzie Małej Panwi (Równina Opolska). Wyd. Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Mazur S. 2006. Geneza i rozwój torfowiska niskiego w Więszycach k/Koźla w dolinie górnej Odry. M.Sc. Thesis manuscript WNoZ, Sosnowiec.
- Matuszkiewicz J. M. 2008. Geobotanical regionalization of Poland (Regionalizacja geobotaniczna Polski). IGiPZ PAN, Warszawa, 2008.
- Matuszkiewicz W., Faliński J.B., Kostrowicki A.S., Matuszkiewicz J.M., Olaczek R., Wojterski T., 1995. Potencjalna roślinność naturalna Polski. Mapa przeglądowa 1:300 000. Arkusze 1-12, IGiPZ PAN, Warszawa.
- Mirek Z., Nikiel A., Paul W., Wilk Ł (red.). 2005. Ostoje roślinne w Polsce. Instytut Botaniki im. W. Szafera Polskiej Akademii Nauk. Kraków.
- Nowak A., Spałek K. 2002. Czerowna księgo roślin naczyniowych województwa opolskiego. OTPN.
- Nowak A., Nowak S. 2015. *Viscaria vulgaris-Quercetum petraeae* Stöcker (1965) in the Opawskie Mts (Eastern Sudetes). Acta Mus. Siles. Sci. Natur., 64: 155-161.
- Olszanowska-Kuńska K., Kaniecki K., Kud S., Król D., 2016. Dokumentacja przyrodnicza na potrzeby ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Blok”. RDOŚ w Opolu. Maszynopis.
- Olszanowska-Kuńska K., Król D., Kaniecki K. 2016. Dokumentacja przyrodnicza na potrzeby ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Grafik”. RDOŚ w Opolu. Maszynopis.
- Paszkiwicz J., Tabor J. 2010. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa opolskiego. Urząd marszałkowski województwa opolskiego. Opole.
- Pawlaczyk P. 2016. Czy potrzebna są rezerwaty wewnątrz innych, wielkoobszarowych form ochrony przyrody? Przegląd Przyrodniczy 27, 4: 18-26.
- Programu ochrony środowiska dla województwa opolskiego na lata 2012-2015 z perspektywą do roku 2019. Departament Ochrony Środowiska Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego. Opole.

- Przewoźny M., Sierakowski M. 2018. Chrząszcze wodne (Coleoptera aquatica) rzeki Bogacicy w Stobrawskim Park Krajobrazowym. Acta entomologica silesiana 26: (online 006): 1–2.
- Przybycin M., Przybycin P, Gutowski M., Łożyńska H., Przybycin J., Olejnik N., Jędrzejczak M. 2016. Dokumentacja przyrodnicza dla rezerwatu przyrody „Staw Nowokuźnicki”. EMPEKO, Poznań. Maszynopis.
- Racki G. 2017. Portal prezentujący kościołonośny kajper Górnego Śląska w świetle wyników grantu N307 11703. Przegląd Geologiczny 65(5): 275–281.
- Ruta R. 2012. Inwentaryzacja wybranych bezkręgowców w dolinie Stobrawy. Opracowanie na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego w Opolu
- Schube T. 1906. Waldbuch von Schlesien. Breslau. s. 348.
- Schubert C., 1927. Das Wiegschützer Moor. Der Oberschlesier 9: 344–350.
- Solon J., Borzyszkowski J., Bidłasik M., Richling A., Badora K., Balon J., Brzezińska-Wójcik T., Chabudziński Ł., Dobrowolski R., Grzegorzczak I., Jodłowski M., Kistowski M., Kot R., Krąż P., Lechnio J., Macias A., Majchrowska A., Malinowska E., Migoń P., Myga-Piątek U., Nitaj., Papińska E., Rodzik J., Strzyż M., Terpiłowski S., Ziaja W. 2018. Physico-geographical mesoregions of Poland: Verification and adjustment of boundaries on the basis of contemporary spatial data. Geographia Polonica vol. 91, iss. 2, pp. 143-170.
- Spałek K. (red.). 2003. Inwentaryzacja i waloryzacja krajoznawcza Gminy Głubczyce. BioPlan. Krasiejów.
- Spałek K (Red.). 2006. Projekt docelowej Gminnej Sieci Obszarów Chronionych wraz z aktualizacją inwentaryzacji i waloryzacji przyrodniczej gminy Kolonowskie. Bioplan. Krasiejów. Maszynopis.
- Spałek K. 2006a. Nowe stanowisko kruszczyka drobnolistnego *Epipactis microphylla* [Ehrh.] Sw. na Śląsku Opolskim. Chrońmy Przyrodę Ojczystą. 62, 5: 70-74.
- Spałek K., Kuńska A., Wróbel R. 2009. Dokumentacja wyników prac na potrzeby sporządzenia projektu planu ochrony rezerwatu przyrody pod nazwą Srebrne Źródła, BIO-PLAN, Krasiejów.
- Stefaniak Z. 2008. Opracowanie ekofizjograficzne województwa opolskiego. Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego. Opole.
- Stobińska M. 2016a. Plan ochrony Rezerwatu Krzywiczyny. Lemitor, RDOŚ w Opolu. Maszynopis.
- Synowiec G. 2015. Prognoza oddziaływania na środowisko zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego obszary w obrębach: Gołkowice, Proślice, Sarnów, Buczyna, Roszkowice. Wrocław. Maszynopis.
- Wodziczko A., Czubiński Z. 1946. Materiały do inwentarza rezerwatów przyrody na odzyskanych Ziemiach Zachodnich. Państwowa Rada Ochrony Przyrody.
- Zabłocki P., Wolny M. 2011. Pierwsze stwierdzenie husarza wędrownego *Anax ephipiger* (Burmeister) (Odonata: Aeshnidae) na Opolszczyźnie. Forum Faunistyczne, 1 (1): 35-38.
- Zabłocki, P., Wolny M. 2012a. Pierwsze stanowisko miedziopestki północnej *Somatchlora arctica* (Zetterstedt, 1840) (Odonata: Corduliidae) na Opolszczyźnie z komentarzem do listy ważek woj. opolskiego. Parki nar. Rez. Przyr., 31 (3): 87–96.
- Zabłocki P., Wolny M. 2012. Materiały do poznania niektórych chronionych, rzadkich i interesujących ważek (Insecta: Odonata) Śląska. Opolski Rocznik Muzealny, 19: 9–48.
- Żelazo J., Popek Z. 2014. Podstawy renaturyzacji rzek. Wydawnictwo SGGW.

The current book is the second monograph in a series devoted to the nature protection through reserves, published within the framework of a social campaign “Nature reserves – time for their comeback!”, coordinated by the Naturalists’ Club (Klub Przyrodników). The publication provides a summary of the state of nature conservation by means of reserves in Opole province (voivodeship), but most of all, it outlines the needs and opportunities for further development of the existing network of reserves. The three chapters – dealing with the past, presence and future – sum up the history of nature reserve creation in the region, analyse the current state of the reserve network and describe future goals and challenges, suggesting objects qualifying for the protection and presenting a concept of further development.

The history of nature reserve creation in Opole province is very long; however at the end of 2019 there were only 37 reserves in the region, with a total area of barely 948.69 ha, which constitutes a mere 0.1% of the province. Both with regard to the absolute area of nature reserves as well as their percentage share in the region, Opole province ranks last in Poland. The share of reserves in the total area of the province is five times smaller than the national average.

The mean area of Opole reserves amounts to 25.62 ha and it is 4.5 times lower than the national. Over half of the province’s reserves are smaller than 20 ha. The smallest one, Przyłęk, is barely 0.94 ha in size. rezerwacie

In the course of the conducted field survey and analysis of any available data, 42 objects have been proposed for protection as nature reserves, including 6 enlargements of the existing ones. The most numerous group are forest localities, 15 of them involving riparian forests. Three reserves have been put forward for conservation of beech forest, four for oak woodland and two for coniferous forest.

Four proposals are aimed at conservation of inanimate nature and geological values. Another group, including three objects, are aquatic reserves, protecting river valleys and spring zones. There are also single cases of a faunistic, landscape and xerothermic vegetation reserve.

The joint total area of all proposed new objects amounts to 1818.28 ha, while that of enlargements of existing ones – 431,92 ha. All in all, it is 2250.2 ha. The smallest object – Gwarkowa Perc´ – is 6.62 ha in size, the largest – Gęsi Staw – 136.7 ha. The average area of the proposed reserves is 51.04 ha. The total size of the reserve network, provided all the proposed ones are created, would amount to 3071.17 ha, making up 0.33% of the Opole province.

The proposed objects, although relatively small, provide an essential supplement of the existing nature protection network in the province, strengthening the conservation and functionality of the ecological corridors. They also compensate for the evident shortcomings of the regional system of reserves in its current shape. Some of the proposed reserves are relatively large, with the area of 16 of them exceeding 50 ha, and for five being larger than 100 ha (Narok, Gęsi Staw, Dolina Małej Panwi, Mańkowice, Przylesie – after enlargement). Such an expansion of the reserve network would enable more efficient protection, especially of the forest ecosystems, the area of which covered by nature reserves would amount to 2417.11 ha. The network would also then include the types of reserves currently absent from the region – aquatic (3), landscape (1) and faunistic (1).

The presented concept of the nature reserve network expansion is based on the up-to-date knowledge of the Opole province's natural resources and outlines priorities and guidelines for achieving more efficient protection of the region's natural heritage, since nature reserves are, apart from national parks, the best way to safeguard it.

INDEKS NAZW REZERWATÓW

Bagna Większyckie 19	Dolina Stobrawy 245, 282, 284, 286, 288, 291
Barucice 27, 32, 35, 37, 38, 40, 44, 50, 51, 106, 107, 108, 111, 286, 288	Dzierżysław 259, 282, 284, 286, 289, 290
Bażantka 28, 29, 147, 148, 151	Dzików 147, 148
Bażany 25, 32, 37, 38, 40, 44, 50, 72, 73, 75, 239, 286, 288	Gęsi Staw 151, 168, 169, 282, 284, 283, 286, 288, 291
Biesiec 27, 30, 32, 37, 38, 42, 44, 50, 100, 101, 102, 103, 286, 289	Góra Gipsowa 19, 23, 32, 37, 38, 42, 44, 50, 51, 130, 131, 132, 133, 135, 259, 273, 282, 286, 289, 290
Błok 23, 32, 37, 38, 40, 44, 50, 66, 67, 286, 288	Góra Szpica 148, 254, 255, 282, 284, 286, 289, 290
Boże Oko 27, 32, 37, 38, 42, 47, 50, 81, 83, 286, 289	Góra Świętej Anny 21, 25, 32, 37, 38, 41, 42, 44, 50, 51, 136, 137, 286, 289
Buczyny koło Jastrzegowic 147, 148, 277	Górażdże 231, 282, 284, 286, 289
Bziniczka 148	Grabówka 279
Chrzelice 147, 148	Gracze 148
Cicha Dolina 27, 32, 37, 38, 42, 50, 87, 88, 89, 91, 99, 153, 235, 282, 286, 289, 291	Gracze Ameryka 148
Cygańska Góra 153, 223, 282, 284, 286, 289, 291	Gracze Radoszowice 148
Czapliniec 148, 247	Gracze Rutki 148
Dąbrowa 148	Grafik 27, 32, 37, 38, 42, 47, 50, 83, 85, 286, 289
Dąbrowy Kuźnickie 151, 217, 282, 284, 286, 288, 291	Grąd w Kuźnicy 148
Dębina 27, 32, 37, 38, 40, 44, 52, 92, 93, 95, 97, 286, 288	Gwarkowa Perc´ 148, 263, 282, 284, 283, 286, 289, 291
Dębniak 148, 218, 219, 282, 284, 286, 289, 290	Jaśkowice 25, 32, 37, 38, 40, 46, 50, 74, 75, 77, 286, 288
Dolina Budkowiczanki 277	Jeleni Dwór 23, 32, 37, 38, 40, 46, 50, 68, 69, 71, 286, 288
Dolina Cięciwy 275, 276	Judenberg 15, 19
Dolina Górnej Libawy 275	Kamieniec 27, 32, 37, 38, 40, 46, 52, 118, 120, 121, 286, 288
Dolina Górnej Myśliny 274, 275	Kamień Śląski 23, 32, 37, 38, 42, 46, 50, 63, 65, 286, 289
Dolina Górnej Stobrawy 277	Kania 148, 181, 282, 284, 286, 288, 291
Dolina Małej Panwi 271, 282, 284, 283, 286, 288, 291	
Dolina Myśliny 153, 253, 282, 284, 286, 288, 291	

- Kęszycy 151, 156, 236, 237, 282, 284, 286, 288, 290
- Kocury 275
- Kokorycz 27, 32, 37, 38, 40, 46, 52, 94, 95, 97, 286, 288
- Komorzno 25, 32, 37, 38, 40, 43, 46, 50, 76, 77, 79, 286, 288
- Kozielskie Grądy 277
- Kozłowskie Grądy 147, 148, 158, 213, 282, 284, 286, 285, 288, 290
- Krasiejów 148
- Krystyna 147, 148
- Krzywiczyny 25, 32, 37, 38, 40, 43, 46, 50, 78, 79, 286, 288
- Las Bażantka 29
- Las Błażejowice 29, 148, 211
- Las Bukowy 27, 32, 37, 38, 42, 50, 90, 91, 141, 286, 289
- Las Głubczycki 19
- Las Pisarzowice 29
- Las Rauden 278, 279
- Lasy Głogówka 144, 211, 282, 284, 286, 289, 291
- Lenczok bei Ratibor 21
- Lesisko 21, 27, 32, 37, 38, 42, 46, 47, 50, 84, 85, 87, 286, 289
- Leśna Woda 23, 32, 37, 38, 40, 50, 59, 60, 61, 286, 288
- Ligota Dolna 23, 32, 37, 38, 42, 48, 50, 51, 133, 134, 135, 147, 148, 286, 289
- Ligota Tułowicka – Rutki 148
- Lubsza 23, 32, 37, 38, 40, 50, 57, 58, 59, 153, 233, 282, 286, 288, 290
- Łęg Borkowski 151, 177, 282, 284, 286, 288, 291
- Łęczczok 21, 23
- Maciejowice 25
- Maciejowicki Las 24, 279
- Mała Panew 148
- Mańkowice 147, 148, 173, 282, 284, 283, 286, 288, 291
- Nad Białką 27, 32, 36, 37, 38, 41, 42, 49, 52, 91, 137, 141, 286, 289
- Nadziejów 148, 201, 282, 284, 286, 289, 290
- Nagłów 147, 148
- Narok 163, 284, 282, 283, 286, 288, 291
- Naturschutzgebiet Kalkberg bei Katscher 17, 131
- Nowa Cerekwia 148
- Nowy Dwór 148, 209, 282, 284, 290
- Obszar Przyrody Chronionej Wapienna Góra koło Kietrza 17, 131
- Odra 148
- Olszak 27, 32, 37, 38, 42, 48, 50, 110, 111, 112, 113, 286, 289
- Osiecko 156, 224, 225, 226, 282, 284, 286, 285, 288, 290
- Otmuchowski Las 148, 202, 203, 282, 284, 286, 289, 290
- Otmuchowskie Błota 147, 150
- Otmuchów 25
- Pamiętka Pieniacka 17
- Pielgrzymów 150, 221, 282, 284, 286, 289, 290
- Pisarzowice 29, 150, 185, 282, 284, 286, 289, 291
- Pleśnicki Las 147, 149, 150
- Płużnica 23, 32, 37, 38, 40, 50, 56, 57, 286, 288
- Pontische Phlangengemeinschaft der Gipsberge bei Katscher 17
- Popowicki Las 150, 154, 197, 282, 284, 286, 288, 291
- Prądy 27, 32, 37, 38, 40, 48, 51, 52, 125, 286, 288
- Przylesie 25, 32, 37, 38, 40, 50, 70, 71, 147, 153, 189, 282, 283, 286, 288, 290
- Przyłęk 22, 23, 24, 28, 32, 33, 37, 38, 42, 52, 54, 55, 123, 277, 286, 289
- Przysiecz 23, 32, 37, 38, 40, 50, 60, 61, 75, 286, 288
- Ptakowice 150, 174, 175, 282, 284, 286, 288, 291
- Ptasi Raj w Rauden 15
- Rauden 15, 17, 19, 25, 278, 279
- Rogalice 25, 32, 37, 38, 40, 50, 80, 81, 153, 187, 282, 286, 288, 291
- Rogów 147, 150
- Rogów Opolski 150
- Rozumice 27, 29, 32, 35, 37, 38, 42, 45, 48, 50, 96, 97, 286, 289
- Rzeka Bogacica 142, 151, 249, 282, 284, 286, 288, 291
- Sierosławice 25
- Skrońskie Źródła 147, 150, 229, 282, 284, 286, 285, 288, 290
- Sławniowice 150, 267, 282, 284, 286, 289, 290
- Smolnik 23, 32, 37, 38, 40, 48, 52, 116, 117, 119, 286, 288
- Srebrne Źródła 27, 29, 32, 37, 38, 40, 48, 50, 104, 105, 107, 153, 191, 282, 286, 288, 290
- Staw Nowokuźnicki 14, 15, 19, 23, 32, 37, 38, 40, 48, 52, 114, 115, 117, 286, 288
- Stawy Niemodlińskie 147, 150
- Stawy Tułowickie 147, 150
- Śmiechowice 23
- Śnieżycza 27, 32, 37, 38, 42, 52, 55, 123, 286, 289
- Świerkle 241, 282, 284, 286, 288, 290
- Tęczynów 27, 32, 37, 38, 40, 50, 98, 99, 101, 153, 286, 288
- Topiel 150
- Ujście Libawy 150
- Ujście Nysy 151, 167, 282, 284, 286, 288, 291
- Urszulanów 147, 150
- Wąwozy Biechowskie 150
- Wilczy Staw 21, 28, 150, 205, 207, 282, 284, 286, 289, 290
- Wilemowice 150, 261, 282, 286
- Wronów 151, 161, 282, 284, 286, 288, 291
- Zieleniec 151, 179, 282, 284, 286, 288, 291
- Złote Bagna 27, 32, 37, 38, 40, 48, 52, 126, 127, 286, 288
- Źródła Budkowiczanki 25
- Żaba 150, 192, 193, 282, 284, 286, 288, 290
- Żelazna 150, 277
- Żydowska Góra 15, 19

Rezerваты przyrody - czas na comeback!

Akcja „Rezerваты przyrody - czas na comeback!” prowadzona jest przy aktywnej współpracy Klubu Przyrodników i szeregu organizacji zajmujących się ochroną przyrody, ich logo zamieszczamy poniżej.

Sprzedż wysyłkową książek wydawanych w serii „Rezerваты przyrody - czas na comeback!” prowadzi Wydawnictwo Klubu Przyrodników - <https://www.kp.org.pl/pl/sklep-kp/produkty>

ISBN 978-83-63426-34-7

9 788363 426347